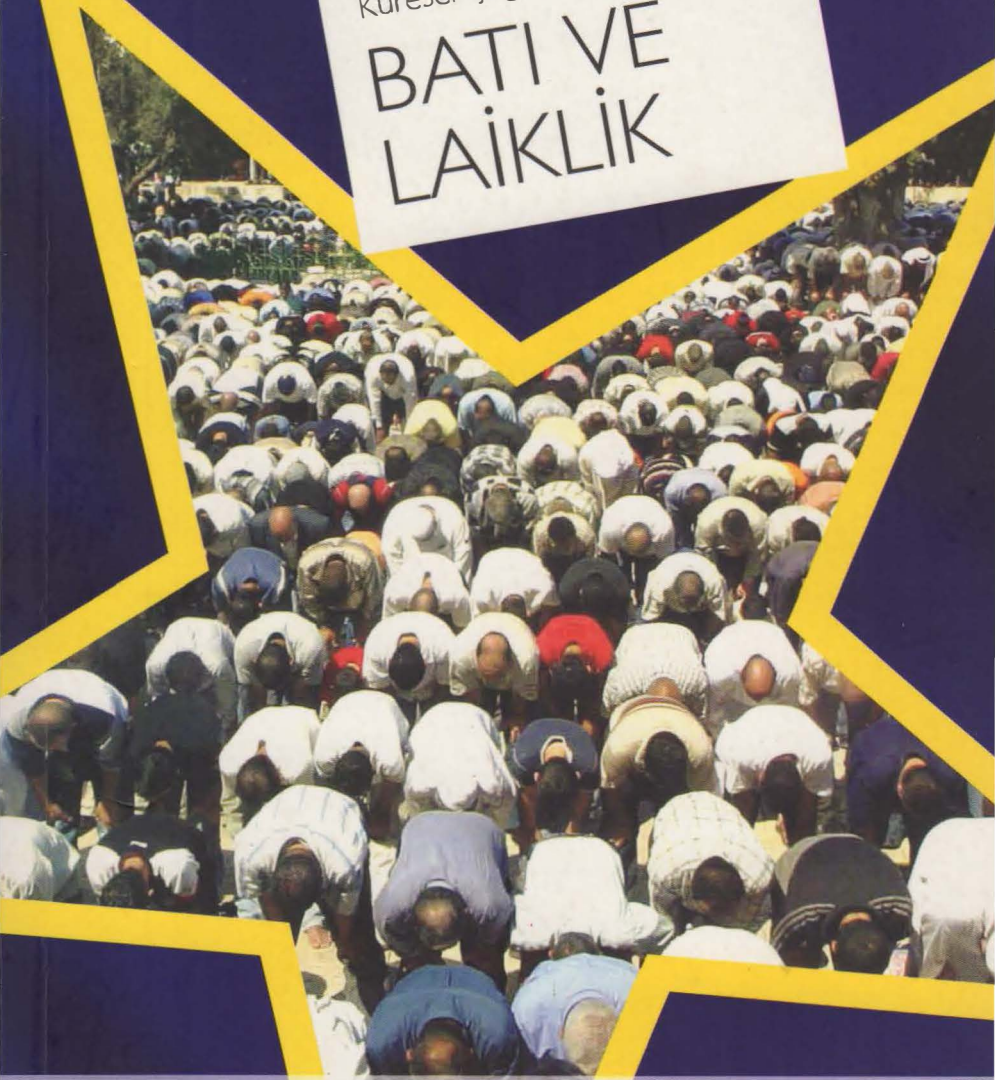
FAİK
BULUT

Küresel Çağda İslam I

BATI VE LAİKLİK

Cumhuriyet Kitapları
İnceleme

FAİK BULUT

Küresel Çağda İslam 1

BATI VE LAİKLİK

Cumhuriyet Kitapları

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Emre KONGAR, Ataol BEHRAMOĞLU,
Egemen BERKÖZ, Hikmet ÇETİNKAYA, Turhan GÜNAY, Deniz SOM

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
Haydar BEY

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI
Kurtiş Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

DAĞITIM
Cumhuriyet Kitapları

1. Baskı: Aralık 2007

Çağ Pazarlama A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No:2 34381 Şişli - İstanbul
Tel : (0212) 343 72 74
Faks: (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.cumhuriyetkitaplari.com

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

Faik Bulut

BATI VE LAİKLİK

Faik Bulut, Kars/Kağızman doğumludur. Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu olup '68 Kuşağı'ndandır.
12 Mart döneminde Filistin'e gitti; Ortadoğu'da yedi yıl kaldıktan sonra Türkiye'ye döndü. 1985'te gazeteciliğe başladı. Çeşitli gazete ve dergilerde muhabir-köşe yazarı olarak çalıştı.
1990'da ilk kitabını yazdı. İslam tarihi, İslamcı örgütler, Ortadoğu, Arap dünyası, Filistin ve Kürt meseleleri üzerine yayınlanmış 24 kitabı vardır. Arapça, İngilizce, Fransızca, Kürtçe ve Farsça bilmekte; Türk, Arap ve Batı medyasında siyasi yorumcu olarak analiz yapmayı sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

I. BÖLÜM

Batı, Laiklik ve İslam 43

Ortadoğu'da Laiklik ve İslam 43

İslamcıların Laikleştirilmesi ya da Laiklerin İslamileştirilmesi 50

Köktenci Laiklik ve Avrupa'daki Müslümanlar 53

İslam Geldi, Laiklik Bitti 56

Yarım Laiklik, Tam Laiklik 61

Filozof J. Derrida'ya Göre Batı, Laiklik ve İslam 68

"Atatürk'ün Laikliği, Maturidi'den Alınmadır!" 71

Fransa ve Laikliğin Öteki Yüzü 73

II. BÖLÜM

Batı, İslam ve Müslümanlar 77

Oryantalizm ve Cinsellik 78

Batı'nın İslam'a Bakışı: Sorunlu Bir Tarih 83

Avrupa İslamı, Avrupa ve İslam 87

Avrupalı Müslümanlar 94

Sarkozy İslamı 97

Fransa, İmamları Eğitiyor 97

Katolik Enstitüsü'nden İmamlara Laik Eğitim 98

Fransa: Tesettüre Karşı Bir Kitap 99

Batılı ve Doğulu Müslümanlar 100

Batı ile İslam Dünyası Uzlaşabilir mi? 102

İslamcının Batı'ya Bakışı:
Tom ve Jerry Yahudi Tertibidir! 106
İsrail ve İslamcılar 108
Avustralyalı Musevilerin İslam'a Bakışı 109
İspanyolların Korkusu 110
Yunanistan: Atina'da İlk Cami 112
İsviçre: Minare Yasağı 112
Belçika'da Cami ve Minare Serbestisi 115
Almanya'da Cihad İsmi Yasak 116
Eğitimli Almanlar Müslüman Oluyor 116
Almanya'da İslamofobi 117
Hollandalı Parti Başkanı: İslam'dan Vazgeçin! 122
Danimarka: Kur'an Yasaklansın Dilekçesi 122
Danimarka: İslam'a Hakaret 123
Avusturya: Arap Kadınlarından Uzak Durun! 125
Batı'da Din-Türban Eksenli Olaylar ve Tartışmalar 126
Avustralya'daki Haşema 141
Alman Stern Dergisi Muhabiri Haşema Testinde 144
İngiltere ve Türban 144
İngiltere: Tam Müslüman Olunacak Ülke 145
Hacılar da İzlenir 147
İngiltere'de Müslüman Olmak 148
İngiliz Okullarında Taliban Cahilliği! 149
İngiliz Solu ve "Müslüman Getto"lar 153
İngiltere: İngilizce Vaaz ve Hutbe 161
Avrupa Birliği ve AKP 162
"Türkiye, İslam Demokrasisi Laboratuvarı..." 164
"Tayyip Erdoğan, İslam Dünyasının Lideri Olmalı" 165
İslam Dünyasına Model Türkiye 166
Hollanda'daki Müslümanlar 167
AB Hatırı İçin Eksik Kelime-i Şahadet! 168
İngiliz İstihbarat Yetkilisi: İslamcı Örgütlerle
Diyalog Kurulmalı 171
Müslümanlara Karşı Ayrımcılığa Tavır! 173

III. BÖLÜM

ABD ve İslam Dünyası 177
Amerikan Zihniyeti ve Araplar 177
Amerikan Sağının Silahı: Softalık 180
ABD ve İslam Forumu: Devlette Dinin Rolü 182
Amerikalı Müslümanların Profili 184
ABD Müslümanları: Entegrasyon veya Tecrit 185
ABD: Çarpık Müslüman Kız İmajı 188
ABD: Üniversitelerde "İslamofaşizm" Kampanyası 188
CIA: Laik Askerler Bitti, İslamcıları Destekleyin 188
Amerikalılarla Diyalog 190

IV. BÖLÜM

Papa ve İslam 193
Papa'nın Stratejisi: Dinler Çatışması 196
Papa'nın Zamanlaması İlginçti! 198
Batı ve İslam: 'Öteki'ni Anlayabilmek 200
Papa'nın İhmal Ettiği Ayrıntı 204
Hıristiyan-Müslüman Diyaloğunun Zamanı Geçti mi? 207
Papa Benedict'in Kitabı 209
Papa, İmparator ve İslam 212
Sonsöz 215
Dizin 225

ÖNSÖZ

Yunus Emre, "Ol mahiler ki derya içredürler, derya bilmezler!" demiş. Bu özdeyişten esinlenerek, biz de, "Ol aydınlar ki İslam dünyasında yaşarlar, İslam'ı bilmezler!" diyoruz. Her kesimden aydın ve düşünürler olarak, öteden beri içinde bulunduğumuz ve bir parçası olduğumuz İslam dünyasını yeterince kavrayabildiğimiz söylenemez. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerini %47'ye yakın bir oyla kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin başlattığı anayasa değişikliği çalışmalarının hemen ardından "Türkiye Malezya olur mu?" ve Batıcı liberal akademisyen Şerif Mardin'in ortaya attığı "mahalle baskısı" (İslamcı kesimlerin toplumu kuşatması) meselesinin günlerce medyada tartışılması; bağlı olarak basın mensuplarının adeta çıkarma yaparcasına Malezya'ya akın edip "Malezya olabilir miyiz?" sorusunun yanıtını aramaları, aslında hem yaşadığımız toplumu hem de İslam dünyasını ne kadar az tanıdığımız hakkında fikir verebilir.

İrdelenmesi gereken şu tür sorular hep önümüze çıkacaktır: Küresel çağda İslam'ın konumu ve onun küreselleşmeyle etkileşimi hakkındaki fikirlerimiz neye dayanıyor? Müslüman toplumları yerindeki gözlemlerimizle mi, yoksa Batı üzerinden ve küresel bakış açısıyla mı değerlendiriyoruz? Türk-İslam, İran-İslam veya Arap-İslam sentezleri, niçin birer Amerikan-İslam, Euro-İslam sentezine dönüştüler? Avrupa'yı mekân tutan gelenekçi bağnaz Selefi akımlar ile siyasal yanı ağır basan Müslüman Kardeşler hareketinin yanı sıra, özellikle İngiltere'nin başkentinde yoğunlaşan militan eylemci İslamcılar (el Kaide yandaşları dahil) nereden çık-

tılar; Batı değerlerinin kalelerinden biri sayılan Londra'yı, İslami değerlerin hüküm sürdüğü Londonistan'a nasıl çevirdiler? 2007 yılının ilk 6 ayı içinde "Avrupalı Müslüman topluluklar arasında 16-30 yaş grubundan 300 militanın yakalanması ve 4000 kadarının da bir şekilde eylem ve teröre bulaşma" ihtimalinin yüksek olmasının (bkz. Ed Husein, *Islamists in Europe*) nedenleri nelerdir? İngiltere gibi bir ülkede, "Beyaz ve Müslümanlar" ayırımının yapılması, İslamcılık denen şeyin oradaki yabancının (göçmenin, mültecinin, vs) yani ikinci sınıf vatandaşın kimliğinin ayrılmaz bir parçasına dönüşmesi sıradan bir olay mıdır? Sadece Londra'da 219 Cihatçı grubun varlığı basit bir rastlantı mıdır?

Fethullahçılar, İngiltere'nin başkentinde 25-27 Ekim 2007 tarihleri arasında düzenlenen konferansta, (Lordlar Kamarası gibi seçkin bir mekânda ve çok sayıda Batılı İslam uzmanının tebliğ sunduğu bir ortamda) neden laikliği yeniden yorumlama ve Avrupa ile kaynaşma noktasında yoğunlaşıyorlar? Türkiye'deki laiklik ve din tartışmalarına ek olarak başta ABD olmak üzere, Batı'nın küresel siparişlerine uygun bir İslam sentezi imal edilmeye çalışılması rastlantısal bir olay mı? Keza, başta Fethullahçılar olmak üzere bazı cemaatlerin Türkiye'de futbol gibi popüler spor sektörü ile basın-medya organlarını denetim altına almalarının küreselleşme, mafyalaşan ekonomi ve çeteleşme süreciyle bir ilintisi var mıdır? Serbest piyasanın merkezi sayılan ABD'deki kimi (Moon gibi) tarikatların lobi faaliyetlerinin yanı sıra büyük basın ve spor dallarında at oynatmaları, Türkiye'deki bazı tarikat-cemaat çevrelerine örnek mi oluyor? Genel anlamda mafya-tarikat işbirliği modeli, küreselleşmenin ithalat kalemlerinden mi sayılıyor? Fethullahçılar tarafından dönemsel olarak düzenlenen (farklı kesimler arasında diyalog ve uzlaşma arayışına yönelik olduğu iddia edilen) Abant Toplantıları'nın küreselleşme ve dünyanın Amerikancılaştırılması ile ilintisi var mıdır? Türkiye'den düzenlendiği söylenen bu tür konferansların zaman zaman ABD'de toplanması ve bir ölçüde oradan

yönetilmesinin anlamı nedir? İngiltere Lordlar Kamarası (25-27 Ekim 2007) ile ABD'nin Texas Üniversitesi'nde (3 Kasım 2007) Fethullahçı kesimlerce gerçekleştirilen toplantılara katılan yabancı akademisyenler, Fethullah Gülen hareketi için; neden küreselleşme çağına uygun "market İslamı, siber-İslam, sevgi Cihadı" gibi tanımlar kullandılar?

İslam deryasındaki dip dalgaları, değişim ve dönüşümler nelerdir; gelişmelere ilişkin tartışmaların ekseninde neler var? Pakistan'ın başkentindeki Lal Mescid neden salt cami işlevini görmekle yetinmedi; tam tersine, köktendinciliğin bir odağı olarak devlete meydan okudu? Askeri operasyon sırasında (Temmuz 2007) bu camiyi ölümüne koruyan medrese öğrencileri, niçin burayı askeri karargâh gibi kullandılar? Pakistanlı Taliban'ın kalesi sayılan Lal Mescid'in düşmesiyle birlikte kabile bölgesi Veziristan halkı neden askeri birliklere saldırıp, işgal ettiği birçok camiye "Lal Mescid" adını verdi? Somali'deki siyasi-sosyal boşluğu geçici olarak doldurmaya çalışan Şeriat Mahkemeleri, ülkenin kaderinde nasıl söz sahibi oldular? İsrail savaş makinesi karşısında direnen Lübnan Hizbullah örgütü, bu gücünü nereden aldı? Pakistan'da Kur'an ile evlendirilen kadınlar ve Afganistan'da 3 yaşındaki kızların bile nişanlandırıldığı yaygın çocuk evliliklerini sadece şeriat kurallarına bağlamak mümkün mü? Mısır'da (belli ölçüde Sudan ve Yemen'de) sosyal bir fenomen haline gelmiş olan kadınların sünnet edilmesi olayı yalnız İslami bir buyruk mudur?

Uğradığı tecavüz sonrası hamile kalan küçücük Hind'in yaşadığı bu iğrenç olay (Temmuz 2007) kamuoyuna yansıdıktan sonra, Mısırlı kadınlar arasında tesettüre bürünenlerin sayısındaki büyük artışın anlamı nedir? Mısır Kadın Hakları Merkezi'nin açıklamasına (bkz. el Arabiya TV.net, 27 Ekim 2007) göre, ülkede her saat başı bir tecavüz olayı yaşanıyor. Kadınları taciz etme olayları, toplumun bünyesini kemiren sosyal bir kansere dönüşüyor. Suudi gazetesi *el Riyad*, 7 Ekim 2007 tarihli şöyle bir haber verdi:

30 yıllık evli erkek, bu süre zarfında yüzünü dahi göremediği eşini, uykuda yakalayıp peçesini kaldırmış. Tam o sırada kızılca kıyamet kopmuş ve uyanan kadın, "iffetine halel getiren" bu davranıştan ötürü kocası aleyhinde Şeriat Mahkemesi'nde boşanma davası açmış! Bir Suudi kanalı, bu olayın münferit olmadığına ve sayısız Suudi erkeğinin evli oldukları halde eşlerinin yüzlerini bir türlü göremediklerine dair bir dizi haber yaptı. (bkz. el Arabiya.net, 8 Ekim 2007) Peki, bütün bunların gerçek sebebi şeriat kuralları mı yoksa töreler midir?

Hamas örgütünü Filistin'de kitleselleştiren ve aynı zamanda onu kibirli kılıp Gazze bölgesinde neredeyse ayrı bir İslamcı devletçik/beylik kurmaya iten şartlar nelerdir? Türkiye'de pek sevilmeyen hatta hakaret içeren deyimlerle anılan Ticani tarikatı şeyhlerinin desteğini alabilmek için, Fas ile Cezayir arasında süregelen gizli/açık diplomatik savaşı nasıl açıklamalı?

Bütün bu soruların açık ve doyurucu yanıtları yoktur!

Filistinli Marksist bir liderin deyimiyle, "yaşam denizi sürekli kendini yeniler ve siz bu denizde yüzmek istiyorsanız eğer, kendinizi her an yenilemek zorundasınızdır."

Dünyaca tanınmış Amerikan dergisi *Newsweek*'in 8 Kasım 2004 tarihli nüshasında Carla Power imzasıyla ilginç bir makale yayınlandı: "The New Crusade" yani "Yeni Haçlı Seferi". Yazının alt başlığı şöyleydi: "Muhafazakâr Hıristiyanlar, Vatikan ile militan İslamcılar, laik Avrupa'da elbirliğiyle Allah uğruna mücadele veriyorlar!"

Makalenin akışı içinde anlatılmak isteneni mealen özetleyebiliriz: İslam-Batı eksenli uygarlıklar çatışması, Avrupa açısından güçlü dindarlıkla militan laiklik arasındaki çatışmadan daha az önemlidir. Komünizmin çöküşünden sonra, muhafazakâr dindarlar (Katolik ve Müslümanlar), mevcut laikliği baş düşmanları olarak görüyorlar: Kilise üyeliği sayısında düşüş var; aile bağları çözülüp küçülüyor; Avrupa Parlamentosu gay (erkek eşcinseller) ev-

liliklerini kabullenmenin zeminini hazırlıyorlar. İlk raundu laikler kazanmış gibi görünseler de, 30 milyon Müslüman'ın yaşadığı Avrupa'da dindarlar yeniden kavgaya başladılar. Polonya, Slovakya ve Malta gibi ülkelerin Avrupa Birliği'ne üye alınmalarıyla birlikte, Katolik Kilisesi kavganın öncülüğünü yapıyor. Kardinal (şimdiki Papa–F.B.) Joseph Ratzinger, "İslam'a hakaret olur kaygısıyla AB'nin Yahudi-Hıristiyan köklerinden bahsedilmemesi ve bunun yerine sadece Avrupa Ruhu'na vurgu yapılması" yolundaki kararı eleştirerek, "İslam'a hakaret olarak görülmesi gereken asıl şey, Tanrı'ya saygının eksikliğidir," dedi.

İslam dünyasının en yaygın örgütü olan Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketi, Avrupa'yı "Dar-ül Harp" (Müslümanların savaşması gereken ülkeler) olmaktan çıkartıp, "Dar-ül Sulh" (İşbirliği yapılması gereken ülkeler) kategorisine koydu. İhvan bu kıtadaki Müslümanları, Avrupa vatandaşlığını benimsemeye, orada tebliğ (İslami misyonerlik) görevini yapmaya çağırdı. Avrupalı dindar/dinci kesimler, Müslüman ve ılımlı laikler arasından kendilerine müttefik bulma arayışına girdiler. Bunlara göre Avrupa ahlaki bir kriz içindedir. Muhafazakâr dinciler Tanrı adının Avrupa Anayasası'nda zikredilmesi noktasındaki mücadeleyi kaybettiler ama daha kapsamlı bir zafer kazandılar. Anayasa'nın 51. maddesine şöyle bir ibare koydurmayı başardılar: 'Kiliseler, AB ile açık, şeffaf ve düzenli diyaloğa girebilir."

Avrupa'daki Selefiler ile İhvan hareketi mensupları dışında (el Kaide benzeri) eylemci/militan köktendinci İslamcılar ise Avrupa'yı sadece savaşılacak Dar-ül Harp olarak görmekten öte bir bakış açısına sahipler: Onlara göre Avrupa'da yaşayan on milyonlarca Müslüman'ın varlığı, bu yaşlı kıtanın bazı ülkelerini, zor veya tebliğ yoluyla bir "İslam diyarı" haline dönüştürmeyi mümkün kılabilir.

Fransa Müslüman kızların (okul gibi kamu kurumlarında–F.B.) türban takmalarını yasaklarken, Paris Başpiskoposu bu kararı destekledi. (Fransız *Liberation* gazetesinin bir haberine gö-

re) ülkede yaşayan Müslüman gençlerin dinleriyle övündüklerini duyan Fransız akranları, tereddüt etmeksizin 'Ben de Hıristiyan'ım' diyerek övünebiliyorlar. Sorbonne Üniversitesi tarafından yayınlanan *Avrupa ve Din* kitabının yazarı Jean-Paul Williame, şu noktayı vurguluyor: "2001 nüfus sayımında İngiltere'deki Müslüman topluluklar, sayım sırasında 'dinsel kimliklerinin kayda geçirilmesi için' sıkı bir lobi yaptılar. İslam, kiliselerdeki Hıristiyan cemaatin sayısının artmasına yol açtı. Bu, yeni bir dinsel şekillenmedir."

Aicha Lemcine (Ayşe Lemsin) Cezayirli bir yazar ve gazeteci olup, Haklar, Edebiyat ve Kalkınma için Dünya Teşkilatı (Women's WORLD: Kadınlar Dünyası) isimli kuruluşta başkan yardımcısıydı (1995). American Educational Trust (AET) Dış İlişkiler Komitesi, çok sayıda eski Amerikalı diplomat, üst düzey devlet görevlisi, Kongre üyelerinden oluşuyor. Lemsin, AET tarafından yılda dokuz kez yayınlanan *Washington Report On The Middle East Affairs* dergisinin Haziran 1995 tarihli nüshasında İslam ve Batı ilişkilerini irdeledi. Yazı, Oklahoma kentindeki Murraha Federal Building'e yapılan sabotaj (Nisan 2004) üzerine bu eylemin İslamcılar tarafından yapılmış olabileceği yönünde Amerikan kamuoyunda oluşan genel kanı/sanı gerekçe edilerek kaleme alınmıştı. Kitabımızın sunuşunu ilgilendirdiği kadarıyla, Cezayirli yazarın makalesini şöyle özetlemek mümkün:

"Soğuk Savaş'ın sona ermesi, 'tarihin sonu' ve (beklenen) 'bir kurtarıcının gelmesi' yani daha güvenli bir dünya olacağı biçiminde bir sanıya yol açtı. Bunun yerine yerel ve bölgesel çatışmalar, iç savaşlar ve etnik gerginlikler meydana geldi. Dinsel köktendincilikler (Yahudi, Hıristiyan, İslam ve Hindu) hızla gelişti. Bu eğilim, dünya ölçeğinde kadınlara, dini ve etnik azınlıklara zulmetme temelinde bir politik dışlama biçiminde kendini gösterdi.

"Bu nahoş tablo karşısında uzmanlar, din adamları ve sıradan kimseler arasında tek tanrılı dinlerin diyaloğu yönünde bir hareketlenme oldu. Zira bu tür görüş alışverişleri, gerileme ve tecrit

politikalarının önünü tıkıyor. Aynı zamanda konuya vakıf olanlar ırk, etnik ve kültürel eksenli anlaşmazlıkların çözümü için köktendinci hareketleri incelemeye gayret ediyorlar. Ancak amaçları bu hareketleri mahkûm etmek değil, gerçekten onları tanımaktır. Tarihçi, filozof, din âlimleri ve yazarlar gerginlikleri azaltmak ve radikal çağrıları önemsiz kılmak için bilgi ediniyorlar. 'İslami köktendincilik' meselesi, başkent Washington'da hem Beyaz Saray hem de İslam uzmanı akademisyenler tarafından İslam-Batı düzleminde ele alınıyor. İslami gelenek içindeki manevi gücün dışavurumu konusunda en yetkin yorumcu (İranlı) din âlimi, filozof, sufi şeyhi Seyyid Hüseyin Nasr'dır. O, aynı zamanda George Washington Üniversitesi'nde İslam Araştırmaları profesörüdür. Profesör Nasr'a göre, köktendinci hareketler gelenekçi İslam'dan bir kopuşu ifade eder. Çünkü onların başvurdukları şiddet, İslam'daki barış, huzur ve uyum kuralıyla bağdaşmaz. Bağnazlığın panzehiri, bizzat İslam içinde ve Müslümanların elindedir. Nasr, *Washington Post*'a yaptığı bir açıklamada, 'Umut, dindar ve muttaki (Allah'tan korkup onu seven) Müslüman aydınların modernitenin tehlikeleri karşısında İslam'ı yeniden düşünme sürecine girmeleriyle başlamıştır' diyor. İslam dairesi içinde çalışan bu aydın grup, çok uzun zamandan beri tecdid (dinde yenilenme) ve ıslah (reform) gibi içsel bir (dini) külliyat geleneğine sahiptir. Müslüman entelektüel küme, sekülerizm (laiklik) büyüsüyle büyülenmiş ve Müslüman toplumlara Batılı çözümleri getirme gayretinde olan Müslüman (kökenli) düşünürlerin tersine bir noktadan meseleye yaklaşıyor. Çünkü bu (Batıcı) aydın/düşünür takımının kitlelerle bir bağı bulunmaz,' dedi.

"Tasavvufi bir tefekkürü temel alan Sufi Seyyid Hüseyin Nasr, şu konuya vurgu yapıyor: 'Fikirsel, metafizik ve ruhani/manevi boyutlarıyla yenilenmiş bir tasavvuf olmadan İslam'ın fikirsel yenilenmesi imkânsızdır. Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanlar arasındaki ilişkilerde inançsal alışverişlerde bile iman ve ruhanilik gereklidir.'

"Bazı Amerikalı ve Avrupalı uzmanlar, İslam ve Batı dünyası arasında tartışma köprüsü kurma çabasındalar: En başarılı örneğini Georgetown Üniversitesi Müslüman-Hıristiyan Uzlaşma Merkezi oluşturuyor. John Esposito, Yvonne Haddad, Fethi Osmat ve John Voll gibi akademisyenler Amerikalılara İslam dinini, Müslümanlara da Amerika'yı açıklayıp yorumluyorlar. Akıllı araştırma ve hoşgörü zeminindeki bu gayretler, ABD ile Avrupa'da şeytanlaştırılmış 'yeşil tehlike' olarak algılanan ve İslam'ın Batı uygarlığının temellerini tehdit ettiğinde ısrar eden kesimlerin ezberini bozmaya yönelikti. Başka Amerikalı akademisyenler ise dinlerarası diyaloğa önem verirken, 'İslamcılık' ile İslam dinini birbirine karıştırmamak gerektiğine işaret ediyorlar. İslamcılık her vesile ve yöntemle mücadele edilmesi gereken bir olgudur; oysa İslam ile diyalog kurulabilir. Daniel Pipes ile Halid Duran bu yorumun ileri gelen iki ismidir. Halid Duran, Fas-İspanya kökenli melez Müslüman bir ailenin İspanya doğumlu bir mensubu olup, Avrupa'da Doğu dilleri ve Pakistan'da ise İslam ilahiyatı eğitimi aldı. Asya, Afrika ve Avrupa'daki birçok üniversitede dersler verdi. Türkçe, Arapça, Farsça, Urduca'nın yanı sıra İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Almanca biliyor.

"*Washington Report* dergisiyle bir söyleşisinden anladığımız kadarıyla Duran meslektaşı D. Pipes ile kendisini şöyle tanımlıyor: 'Söylentilerin tersine, Arap karşıtı düşman şeytanlar değiliz. Sadece İslamcılara karşıyız. İsrail ajanı değilim fakat koyu/katı bir İsrail yandaşıyım.'

"Politik düşüncelerimiz farklı olsa da Duran'ın şu görüşünü paylaşırım: 'İslamcı kesimler ve liderleriyle, kendi ülkelerinde ve onların kullandıklar dini literatür (özgün üsluplarıyla) temelinde görüşüp konuşmalıyız; tartışmalıyız. Ömer Tılmisani (Mısır Müslüman Kardeşler hareketi eski lideri; öldü–F.B.), M. Hüseyin Fadlallah (Lübnan Hizbullah örgütünün ruhani lideri) ve Hasan el Turabi (Sudanlı İslamcı lider ve teorisyen) gibi şahsiyetlerle görüş-

me sürecinde Sudan'da Mahmud Muhammed Taha ile karşılaşmıştım. Kendisi Cumhuriyetçi Kardeşler isimli liberal küçük bir partinin başkanıydı. İslam'ın seküler bir yorumunu yapıyordu. Onun İslam'a ilişkin bu devrimci vizyonu (bakışı), birçok gelenekçinin gazabına uğradı: 'Allah düşmanı' ilan edilerek, Sudan Devlet Başkanı (radikal İslamcılara dayanarak ülkeyi yöneten diktatör–F.B.) Cafer el Numeyri yönetimince 1985'te idam edildi. (Bu diktatörün) o zamanki Adalet Bakanı ise, (Müslüman Kardeşler meşrepli İslamcı bir partinin lideri) Hasan el Turabi'ydi.

"Duran, İslamcılığı açıkça Avrupa'daki faşizme benzetiyor ve kendine özgün bu tanımını yaşadığı tecrübelere dayandırıyor. O 1960'larda Almanya'da bir üniversitede profesör iken, bir Müslüman cemiyetinde genel sekreterlik yapmış; cemaatin arasına karışmış ve Müslüman olmuş. 1964'te Ortadoğulu (Suriyeli, Iraklı ve Mısırlı gibi) öğrenciler adeta ülkeye akın etmişler. Onlar şimdiye kadar öğrenilip uygulanan İslam'ın 'gerçek İslam' olmadığını ileri sürmeye başlamışlar. Bu nedenle göçmen işçilerle öğrenciler arasında kavgalar çıkmış. Yetkililer, İslam merkezini kapatmak zorunda kalmışlar. Öğrencilerin bu despot tutumlarından sonra, Duran Avrupa faşizmini inceleyip İslamcılıkla karşılaştırmaya başlamış. Duran İslamcılığın en kaba, en vahşi ve en gerici biçiminin Almanya'da ortaya çıktığını keşfetmiş. Kendi deyimiyle aktaralım: 'Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketiyle Avrupalı faşizm arasında birçok benzerlik bulunuyor. İhvan'ın kurucu önderi Hasan el Benne, hareketinin üstünlüğüne sevdalıydı. Muhtemelen o, ideolojisinin ırkçı sonuçlarını hiç anlamadan, liderlik/önderlik sisteminin cazibesiyle büyülenmişti. Aradaki biricik fark şuydu: Alman faşistleri ırk meselesine yoğunlaşırken, İhvan mensupları din noktasına vurgu yapıyorlardı.'

"Duran, İslam'ın daha hoşgörülü yüzünü 1950'lerde keşfetmiş; Sarayova'daki (Bosna) Büyük Cami imamı Haris Silacdiç'i tanıdıktan sonra, 'Bosnalıların Müslümanlığı bir harika!' diye bağır-

mış. Tasavvuf ağırlıklı Bosna Müslümanlığı yüzünden, savaş sırasında oraya yardıma giden Bosnalı olmayan İslamcılar 'köktenci' amaçlarına ulaşamamışlar.

"Duran görüşlerini şöyle sürdürüyor: 'İran gibi ülke ve kesimlerin hoşuna gitse de, eski Sovyetler Birliği ayarında Batı'ya yönelik bir İslam tehdidinden söz edilemez. İslamcılığın esas tehlikesi Batı'ya değil, bizzat İslam dini ve milyonlarca Müslüman'ın kendisinedir. İslamcı hareketler Müslümanlara karşı şiddet kullanmasalar bile, onlara manevi zarar veriyorlar; dünya çapında nefret edilmelerine neden oluyorlar. Diğer dinsel azınlıkları da barındıran İslam ülkeleri için en iyi çözüm laikliktir. Fakat 'tanrıtanımazların dini' olarak algılanan laiklik, her derde deva olamaz. Geleneksel İslam, modern düşünce yöntemleriyle birlikte ele alınırsa, İslamcıların 'süper/üstün' ideolojisine alternatif yaratılabilir. Modern ve gelenekçi İslamcılar arasında çatışma yahut diyalog seçeneğinden hangisinin öne çıkacağı, iki tarafın birbiriyle yapıcı ilişki kurup kurmamasına bağlıdır. Hasan el Turabi gibi köktendinciler bir yandan diyalog oyunu oynarken, diğer yandan karşı tarafla bağları koparıyorlar. O halde mesele İslamcıların sarf ettikleri güzel sözlerde değil, pratikte ne yapıp ettiklerindedir."

Yukarıdaki uzun alıntının özü şudur: El Kaide, Hizbullah, Hamas, vs. türü köktendinciliğe hayır; Amerikan imalatı cemaatçi neoliberalizm ile ılımlı İslam'a evet! Günümüzde AKP (Türkiye), AKP (Fas), Müslüman Kardeşler (Suriye, Yemen, Kuveyt, Cezayir, Irak ve Mısır), İslami Rabıta ve Cemaati İslami (Pakistan) bunların tipik temsilcileri sayılırlar. Artık Türk-İslam, Arap-İslam, Pakistan-İslam gibi yerel (milli-dini) sentezlerin yerini, daha küresel olanı almıştır: Euro-İslam, Amerikan-İslam sentezi! İkisi (yerel ile küresel sentez) arasında diyalektik bir bağ vardır: Birincisi, ikincisine zemin hazırlamış; ikincisi, birincisini desteklemek suretiyle bugünkü başarısını evrensel kılmıştır.

Yakın dönemde yaşanan somut bir örnekten yola çıkalım:

Lordlar Kamarası, ayrıca dünyanın en ünlü ekonomi üniversitesi, London School of Economics ve University of London. İkisi üniversite, diğeri İngiltere Parlamentosu'nun öteki kanadı. Bu üç yerde 25, 26 ve 27 Ekim tarihlerinde bir toplantı düzenleniyor. Toplantının adı şu: "İslam Dünyasındaki Değişime Gülen Hareketinin Katkısı." Toplantı ya da konferans, her ne ise, bunu düzenleyenler arasında birkaç başka İngiliz üniversitesi ile Londra Ortadoğu Enstitüsü de var. Konferansın ilanı Amerika'da yayınlanan bir dergide yer alıyor. Konferansın konularına genel olarak değinilen ilanda, "laikliğin Fethullah Gülen tarafından yeniden yorumlanması ve Gülen hareketinin Avrupa ile İslam'ı kaynaştırmaya katkısı" ön plana çıkıyor. (Yalçın Doğan, *Hürriyet,* 13 Ekim 2007; ayrıca bkz. *Zaman* gazetesi, 25 Ekim 2007)

Daha evrensel nitelikte olan üç örnek verelim: Bir; Alman Konrad Adenauer Vakfı ile Ürdün Merkezli Quds Li'lderaset (Kudüs Araştırmalar Merkezi) işbirliğiyle başkent Amman'da düzenlenen konferansta (1-2 Eylül 2007) küreselleşme çağına uygun dini kararlar alındı. Mısır, Ürdün, Kuveyt. S. Arabistan, Pakistan, Endonezya, Malezya, Kenya, Yemen, Lübnan, Filistin ve Fas'ın da aralarında bulunduğu 20 ülkeden çok sayıda Müslüman din adamı, İslami şahsiyet ve düşünürün katıldığı konferansın başlığı şuydu: "Demokratik Sivil İslami Söyleme Doğru". Gündemin ana konusu ise "Politik İslami Değerlerin Kurallaştırılması" idi. Katılımcıların büyük bir kısmı, Batı ile diyalog içine girmekten yana tavır aldı ve küreselleşme sürecine eklemlenmeyi amaç edinen ılımlı İslam projesini destekledi. İslami hareketlerin, siyasi hayata katılmaları yolunda çağrı yaptı. Sonuç bildirgesinde şu önermelere yer verildi: "Arap dünyasındaki demokratik değişimler şunu gösterdi ki, İslami hareketlerin politik hayata katılması sağlanmadan demokratik süreç tamamlanmış sayılmaz ve hatta geriye gidebilir. İslam, belli bir yönetim biçimi/tarzı belirlememiştir. İslam'ın öngördüğü devlet, esasında sivil ve yetkileri sınırlı olan bir devlettir. Buna göre, devleti fıkıhçılar (din hukukçuları), din âlimleri veya adamları

ve askerler yönetmez; siviller yönetir. Dolayısıyla İslam'da devlet biçimi ucu açık bir mesele olup içtihad etmeyi gerektir. İktidarın birincil kaynağı ümmet'tir (veya millet/ulus); iktidar dönüşümlü olmalı ve kimsenin tekelinde kalmamalı. Bireyin devletle ilişkisi, yurttaşlık temeline dayanmalıdır. Irk, din, mezhep, renk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün yurttaşlar böyle bir devlet yönetiminde eşit muamele görmeliler. Kadınların kamu/devlet yönetimine katılmaları teşvik edilmelidir. Kadınlar, devlet başkanlığı ve yargı dahil erkeklerle eşit hak ve görevlere sahip olmalıdırlar."

Katılımcıların büyük bir bölüğü, gayrimüslimlerin her türlü hukuktan yararlanması ve bu düzlemde ikinci sınıf yurttaş (uyruk) anlamına gelen "Zimmet Ehli" kavramının kullanılmaması yönünde alınan bir kararı destekledi ancak buna itiraz edenler de oldu. Keza, "dini kurumların diğer kurumlardan ayrılması" tavsiye edildi. Fakat İslami hareketlerin kimi temsilcileri, "laiklik" olarak algıladıkları (özellikle Türkiye'deki AKP modeli olarak gördükleri) bu tavsiyeye şiddetle karşı çıktılar. Müslüman Kardeşler geleneğinden gelen kimi Ilımlı İslamcılar, alınan karar ve tavsiyelere şerh koyup kuşkularını belirttiler. (*El Hayat*, 9 Eylül 2007)

Amman'daki konferans eksenindeki tartışmaya bir ek yapalım: Mısırlı Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketi, kadınlardan devlet başkanı olamaz ve gayrimüslimler (Kıptiler) asla devletin başına getirilemezler" yolunda bir açıklama yaptı. (El Quds el Arabi, 18 Ekim 2007) Aynı hareket, Mısır kamuoyunun beğenisine sunduğu yeni bir siyasi parti programında "devlet kurumlarının üstünde yer alacak bir Âlimler (Fıkıhçılar) Kurulu"nun varlığını da öngörüyordu. Mısırlı aydınlar program için, "Yahu, bu düpedüz teokrasidir; din devleti kurmayı amaçlamaktadır," diyerek eleştirilerini yoğunlaştırınca, hareketin yönetimi "demokratikleşme program taslağını yeniden gözden geçireceğini" ilan etti. Öte yandan, İngiltere'deki farklı İslamcı kesimlerin programa ilişkin görüşlerini almak üzere Londra'ya giden bir İhvan heyeti, yoğun eleştirilerle karşılaştı. Baş-

ka ülkelerdeki İhvan hareketi mensuplarının bir bölüğü, bu gelenek içinde bir "açılım ve reform" sayılan yeni politikayı benimserken; bazıları bu değişikliği, "hareketin onlarca yıllık çizgisinden bir sapma" olarak değerlendirdi. Cezayir Huzur Partisi temsilcisi Abdülmecid Munasara, yeni açılımı "yetersiz" ve "devletin temel niteliği (İslami devlet olup olmadığı) konusunda muğlak" buldu. Tunus el Nahda Hareketi önderi Reşid el Ğannuşi ise, "devlet başkanının mutlaka Müslüman biri olması" kuralını, demokratik teamüller açısından eleştirdi. El Ğannuşi'ye göre, "gayrimüslim ve kadından devlet başkanı olamaz" kuralını destekleyen herhangi bir dini nass/metin (veya şeriat kuralı) bulunmuyor. (BBCNews, Arapça bülteni, 29 Ekim 2007) Keza, İhvan içinden bazı sorumlular, "iktidara gelirsek, İsrail ile Mısır arasında imzalanmış anlaşmaları gözden geçirip halkoyuna sunacağız" demek suretiyle, izleyegeldikleri "İsrail karşıtı politikadan vazgeçilebileceğinin" işaretlerini verdiler. Açıklama, İslamcı kesimde sarsıntı yarattı; İhvan yönetimi, "bizim sözlüğümüzde İsrail diye bir sözcük yoktur" yolundaki açıklamasıyla çevresini teskin etti. (El Cezire.net, 23 Ekim 2007)

İki; İslam Dünyası Birliği (diğer adıyla şu ünlü Rabıta) ve İsveç Enstitüsü'nün İskenderiye şubesi, Mısır'da Batı-Doğu diyalogu için ortak bir konferans düzenlediler. 13 İslam ve Avrupa ülkesinden onlarca din adamı ve uzmanın katıldığı konferansta, "Dünya Sempozyumu" adıyla bir teşkilatın kurulması kararlaştırıldı. Rabıta örgütünün Genel Sekreteri ve İslam Üniversiteleri Başkanı Abdullah bin Abdülmuhsin el Türki, söz konusu kuruluşun merkezinin muhtemelen Viyana'da olmasını öngörüyor. Çok sayıda Batılı ve Doğulu din âlimi, düşünür, aydın, araştırmacı, vs. teşkilat bünyesinde çalışacak. Dünya Sempozyumu'nun amaçları şöyle sıralanıyor: Batı ve Doğu kökenli din adamı, fikir erbabı ve karar odakları (politikacılar) arasında eşgüdüm ve işbirliği gerçekleştirmek. Batı'yı kaplayan İslamofobi furyasının önüne geçmek. Batılı okullarda okutulan ders kitaplarında İslam hakkındaki yanlış fi-

kirleri düzelterek yerine doğrularını koymak. İki farklı dünya arasındaki yanlış anlamaları ortadan kaldırmak suretiyle diyalog zemini hazırlamak. (*El Şarq el Awsat,* 26 Ekim 2007)

Üç; İsviçre'nin Friburg Üniversitesi'nde gerçekleşen akademik bir konferans sırasında Doğulu ve Batılı uzmanlar şu sorulara yanıt aradılar: Laikliğin egemen olduğu çok dinli bir toplumda, dinin tarafsız olması ne anlama gelir? Toplumda egemen olan inanç mensupları, azınlıkta kalan farklı inanç sahiplerine karşı nasıl davranmalılar? Modern bir toplumda karar alırken dini kurallar ne denli geçerli olabilir? Sözgelimi, karar alma sürecinde Batılı karar sahipleri din hükümlerini görmezlikten gelirken, Müslümanların kutsal kitap Kur'an'daki metinlere dayanarak karar vermeleri ne derece doğrudur? Din tarafından payandalandırılıp meşrulaştırılan bu kararlar, farklı inançları barındıran toplumda çelişki ve çatışkılara yol açmaz mı? (El Cezire.net, 27 Ekim 2007)

Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta şudur: Küreselleşme çağında bir yandan İslamlaşma ve İslamlaştırma, diğer yandan İslam'ın Hıristiyanlaştırılması süreci yeni bir olgu değil. Aynı süreç sadece her ülkenin iç dinamiğinden (ulusal projelerin iflası, köktendincilere verilen tavizler, iktidarların dinci kesimleri teşvik etmeleri, sosyal devletin yok olmasıyla birlikte İslamcı oluşumların toplumu inayet-sadaka temelinde örgütlemeleri, tepkisel dinci hareketlerin ortaya çıkmaları, topluma egemen olan umutsuzluk ve karamsarlık, ekonomik-sosyal bunalımlar, vs) kaynaklanmadı; aynı zamanda dış etken ve dinamikler de dünyanın, özellikle Arap-İslam halklarının giderek daha fazla dine yönelmelerine ve İslamcılara rağbet etmelerine yol açtı. ABD'nin "komünizm tehlikesi"ni bahane ederek 1950'lerden itibaren Müslüman toplumlarda gizli/açık örgütlenmelere gitmesi, birçok İslami oluşumu "komünizmle mücadele" bayrağı altında toplaması (Yeşil Kuşak Projesi) bilinen en iyi örnek. Ardından ABD ile bazı İslam ülkeleri, (Türkiye, S. Arabistan, Pakistan, Mısır, Ürdün, Kuveyt, Ye-

men) ittifak halinde, Afganistan'ı işgal eden (1979-80) Sovyet ordusuna karşı Mücahit toplama kampanyası başlattılar. Milyarlarca petro-dolar, "Mücahit Seferberliği" için harcandı. Daha önemlisi, ABD-İsrail ittifakı (kimi petro-dolar şeyhlikleri ve Avrupa'nın desteğiyle) Arap dünyasındaki ulusal kurtuluşçu hareketleri (Nasırcılık, Baascılık, Arap sosyalizmi, Pan-arabizm, vs) tasfiye etmek için her ülkedeki İslamcı muhalifleri destekledi. Mısır'daki Müslüman Kardeşler ile Ürdün merkezli Hizb-ül Tahrir bu kirli ilişkinin örneğidirler. Aynı zamanda ABD-İsrail ittifakının Arap dünyasına fiili saldırıları (Filistin'in işgali, 1967'de Arapların İsrail önündeki bozgunu, İsrail birliklerinin Lübnan'a yönelik saldırıları ve 1982 Beyrut kuşatması, 1991 Körfez Savaşı, 2003 Irak işgali, vs), bu ülkelerdeki laik ve ulusalcı hareketlerin gerilemesine ve giderek çökmelerine yol açtı. Ulusal (ekonomik, siyasi- toplumsal) projelerin çökmesi, kitleleri karamsarlığa itti; ilahi/manevi değerler biricik sığınma alanları haline geldi. Sözgelimi Mısır'daki din adamları, uluorta, "biz Allah'ı unuttuk, Allah da bizi unuttu. Başarılı olmanın biricik yolu Allah'ın ipine sarılmaktır" yolunda propaganda yaptılar.

Rastlantı mıdır bilinmez, ama Türkiye'deki bir benzerliğe işaret etmeliyiz: 12 Eylül 1980 darbesinin (Kenan Evren Cuntası) sonucu Türkiye'de hızlandırılan liberalleşme programlarının ekonomik mimari Turgut Özal (eski başbakan ve cumhurbaşkanı), ilginçtir, sıkıştığı anlarda herkesi "Allah'ın ipine sarılmaya" çağırıyordu. Dikkat edilirse ABD sponsorluğunda gerçekleşen askeri diktatörlük ile liberalleşme, tarikat/dinci kesimlerin güçlü desteğine mazhar olmuştu. Şöyle bir hatırlayalım: Nurcu gelenekten Fethullah Gülen ile Mehmet Kırkıncı'nın K. Evren Cuntası'na açık destek sunmuşlar; Cunta, 1982 Anayasası oylanırken askeri yönetim Süleymancı ve benzeri cemaatlerle iyi bir pazarlığa oturmuştu. Demek ki, ulusal ve demokratik projelerin iflasıyla doğan boşluktan yararlanan köktendinciler alternatif olarak "Çözüm İs-

lam'dadır, Tek Yol İslam" sloganlarıyla halkı örgütleyerek siyasi alana girdiler.

Mısırlı ünlü İslamcı aydın Fehmi Huveydi, İslami hareketlerin demokratik olmamalarını, rejimlerin despot uygulamalarına bağlıyor ve politik İslamcı kesimlerin mutlaka demokratik sürece katılmalarını savunuyor. AKP (Türkiye deneyimi) örneğinden yola çıkan Huveydi, demokratik hayata katılan İslamcı hareketlerin ılımlı tutumlar alabileceklerini ve olgunlaştıkça demokrasinin gereklerini yerine getirebileceklerini ileri sürüyor. Huveydi'ye göre Arap rejimleri ılımlı İslamcıları teşvik edeceklerine, radikal köktendinciliği bastırmakla meşguller. Ortadoğu'daki demokrasi krizi, İslami proje ve söylemlerindeki krizlerin baş sebebidir. Ayrıca Hamas (Filistin), İhvan (Mısır) ve özellikle Iraklı İslamcılar (hükümet ile muhalefette yer alan politik İslamcı partiler) farklı hatalar yüzünden (mezhepçilik-dincilik yapmak, iç muhalefete tahammülsüzlük, iktidarı tekeline alma çabaları, vs) esasen başarısız olmuşlardır. Bu nedenle, eskiden çok tutulan "İslam tek çözümdür" sloganı, artık "İslam biricik problemdir" biçiminde algılanmaktadır. Dolayısıyla "İslami devlet" kavramı bir lükstür. (*El Mecelle,* 17 Ekim 2007)

Dünyanın gericileşmesi ve özellikle Müslüman toplumlarda siyasal İslam zeminine kaymasında Batı'nın, özellikle ABD'nin başat bir rolü olduğunu unutmamak lazımdır: İngiliz siyaset felsefecisi John Gray'a göre; el Kaide ve benzeri örgütler, belli ölçüde ABD hatalarının ürünüdürler. Zira Amerika, kendi değerlerini, diğer halklara zorla benimsetmeye kalkmış; tek boyutlu paradigmaya dayalı bir hayat tarzı ve modernizm modelini dayatmıştır. Keza, "tarihin sonu" tezi politikası, sayısız tepkici radikal İslamcı grubun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle Batı'da yaşamış, Batılı değerleri ve modernizmi yakından tanımış Müslümanların bir bölüğü kendilerini tehdit altında hissetmişler; kültür ve tarihlerinin yok olacağını sezinleyerek, Batı'ya karşı mücadelenin dü-

menini ele geçirmişlerdir. Bu da gösteriyor ki; Batı'nın kendi çıkarlarına elverecek biçimde dayattığı modernist değerler, aydınlanma ve sekülerizm, beklenen sonucu vermemiş, ters tepmiştir. (J. Gray, *Al-Qaeda and What it Means to be Modern*)

Mısırlı diplomat (eski bakan ve Birleşmiş Milletler eski genel sekreteri) ve akademisyen Butros Gali, benzer noktaya vurgu yapıyor: "Tek kutuplu dünyada, ABD uluslararası ilişkileri yönetmeyi tekeline almıştır. Uluslararası ilişkilerde çoğulculuk ve demokratik normlar olmadığından demokrasinin tek tek ülkelerde olmasını beklemek yanlıştır. Tahakkümün egemen olduğu bir dünyada sadece İslam dünyasında değil, aynı zamanda ABD ve Avrupa'da Hıristiyan köktendinciliği/Haçlı ruhu; Hindistan'da Hinduizm, Pakistan'da Talibancılık ve radikal İslam ve İsrail'de Yahudi radikalizmi gelişmektedir. Esasen bu, dünyanın dengesinin bozulmasının bir ürünüdür. Müslüman toplumlara gelince, Amerikan saldırılarının ve ABD'nin başına buyruk davranmasının etkisiyle sıradan insanlar dine imana sarılarak kendilerini korumaya çalışıyorlar. Küreselleşme dini-etnik boğazlaşmaları çözmek yerine, bunları azdırmıştır. İki Dünya savaşı sırasında kabuğuna çekilen din, küreselleşme sayesinde yeniden yeryüzüne döndü ve hayatın her alanında başat bir rol oynamaya başladı. Küreselleşme devrinde uydu araçlarıyla kilise çanının, uydu araçlarıyla cami minaresinin diyalektiğidir bu." (*El Mecelle* dergisi, 17 Ekim 2007)

Peki, onca değişik söylem ve karmaşa içinde, meselenin özü nedir? Bizce, dünyaca meşhur Mısırlı Marksist düşünür Samir Amin, sorunun püf noktasını yakalamış: "Gerçek dünyada yürürlükte olan küreselleştirilen neoliberal proje, kendinden bekleneni gerçekleştirdi: Sosyal gerileme, artan eşitsizlik ve derinleşen yoksulluk, iğretilik (iş güvensizliği ve istikrarsızlığı) ile ona eşlik eden endişe, demokratik pratiğin inandırıcılığını yitirmesi (seçilmişlerin iktidarsızlığı), nihayet istikrarsızlık ve kaos.... Bu sorunun vahameti ve 'yerkürenin gecekondulaşma' sürecinin hızlanmasının hafife alınır bir yanı olmasa gerekir..."(*V. Enternasyonal İçin,* s.39)

"Çağdaş kapitalizm, artık sermaye birikimi mantığının dayatması sonucu ve olayların zoruyla, 'suç ortağı kapitalizmine' dönüşüyor. İngilizce 'crony capitalism' (kafadarlar kapitalizmi) kavramı, salt çürümüş (Güneydoğu Asya ve Latin Amerika) rejimlere özgü bir şey değil; ABD ve çağdaş Avrupa kapitalizmi için de geçerlidir. Bir başka yenilik de yeni yetmelerin/türedilerin (İngilizce *start-ups*) ortalığı kaplaması." (Amin, age, s.52-54)

"Daha baştan gerici olarak tanımladığım hareketler, tam da bu amaca hizmet ediyor ve kitleleri gerçek mücadele alanından başka yerlere çekerek sahayı boşaltıyorlar. ABD'deki 'yeni muhafazakârlar' ile onlar tarafından (dünya) sosyal hareketleri içinde örgütlenenler ve aynı şekilde 'tele-vaizciler' ile bir dizi tarikat da sözünü ettiğim devasa gerici hareketlere örnektir." (Amin, age, s.48)

"Asıl trajedi, bu tür saçmalıkların gerçekten var olan kapitalizm ezilen ve sömürülen geniş kitleleri etkisi altında aldığında başlıyor: Politik İslam, Politik Hinduizm ve Politik Budizm bu tür gerici sosyal hareketlerin başlıcalarıdır. Görünüşteki çeşitlilik ve farklılığa rağmen söz konusu hareketlerle partiler, Batılı siyaset bilimcileri ve politikacıların at oynattıkları alandır. Bazılarını 'terörist' sayıp mahkûm ediyorlar, diğerlerini de 'ılımlı' olarak niteleyip kabulleniyorlar. Ne olursa olsun, bütün bu hareketlerin paylaştıkları ortak bir şey var: Küreselleşmiş neoliberal projeye destek vermek!" (Amin, age, s.48)

"Kulağımızı sağır edercesine tekrarlanıp duran 'terörizm' ve 'uygarlık' çatışmasına gelince: aslında bu emperyalizmle emperyalizmin egemen olmak istediği halklar arasındaki asıl çatışmayı yok sayma, gizleme işlevi görüyor. Amerikan yönetimi, yaklaşık 20 yıldan beri bu 'yeni düşmanı' peydahlamaya çalışıyor. Öyle bir 'teorik' söylem oluşturuyor ki, kimi 'özel' örgütler kitle imha silahına sahip olabilir ve 'Haydut Devletler'in desteğiyle bunları kullanabilirmiş!.. Bu söylem, fiili olarak terörist grupların ortaya çıkmasını sağlıyor da! CIA tarafından İslami köktendincilerin des-

teklenmesi ya da bu örgütlerle pasif işbirliği yapılmak suretiyle 11 Eylül'deki gibi saldırının gerekçesi/bahanesi oluşturuluyor." (Amin, age, s.49)

"Modern Dünya Sistemi'nin (Batılı güçlerin) 1492'den beri üç kıtayı oluşturan çevreye (periferiye) müdahaleleri, ileri sürülen saikler ne olursa olsun, hep emperyalizmi dayatmak içindi. Şimdilerde 'demokrasi ihracı' ve 'terörle mücadele' gibi saikler de eski 'uygarlaştırıcı misyon' söyleminden daha inandırıcı değildir." (Amin, age, s.50)

"Aydınlanma Felsefesi, başlangıçta modernliği, özgürleştirici akıl alanıyla ilgili olarak tanımladı. Aydınlanmacılar, insanoğlunun tarihini yaptığını (ve yapması gerektiğini) ilan ederek, Eski Rejim'in 'Hıristiyan Avrupası'nın geleneksel egemen düşüncesinden kopuşu sağladı. Böylece insanlık tarihinde ilk kez tarihi yapma sorumluluğunun Tanrı'dan alınarak, doğaya ya da atalara ve oradan da insana aktarılması gerçekleşti." (Amin, age, s.60)

"Koyu sağ her zaman ve açıkça anti-aydınlanmacıdır. Burke, Herder, de Bonald ve de Maistre (gibi Batılı sağcı düşünürler–F.B.) Aydınlanma'yı, özgürleştirici aklın ölçüsüz emelleri olarak görüp mahkûm ettiler. Buna karşılık oydaşma yoluyla politik kültüre olan sadakatlerini dile getirdiler ki; bu, herkesin (zengin, yoksul, güçlü ve zayıf) gönüllü olarak görünürde aynı Hıristiyan topluluğa veya ulusal (mesela Herder için Alman ulusuna) mensup olması demekti. Fakat böyle bir mutabakat hiçbir yerde ve hiçbir zaman yaşanmadığı gibi tartışma konusu bile edilmedi... Oysa politik liberalizmin çatışma kültürü yerine mutabakat kültürünü ikame etmeyi başarmasının bir başka anlamı daha vardı: Milliyetçilikle bütünleşmek!" (Amin, age, s.62)

"Dünyanın kenar yerlerinde (ülkelerinde), şimdilerde olduğu gibi, geri gidiş anlarında sağ/sol karşıtlığı anlamını yitiriyor. Emperyalist saldırıya direnen halklar afallayıp, sözde etnikçilik ve dincilik bayrağını sallayan şüpheli 'liderlerin' peşine takılıyorlar.

CIA'nın eski adamı olan ve egemen medya tarafından 'bir numaralı düşman' ilan edilen Usame bin Ladin, emperyalizmin kurbanı geniş kitlelerin sempatisine mazhar olabiliyor... Aynı zamanda köleci Budist Lamaların mirasçıları (günümüzde Dalai Lama) artık 'hümanist' sayılıyor! Letton Naziler, SS'ler anısına bir anıt diktiler ve Avrupa'dan tek ses çıkmadı! Böyle bir şey bir Arap ülkesinde yaşansaydı, Batı medyasının nasıl kazan kaldıracağını görürdünüz! ABD'de Hıristiyan diye adlandırılan tarikatlar, egemen medya tarafından çağımızın kahramanları olarak sunuluyor." (Amin, age, s.63-64)

"Liberalizmin tanımladığı birey, rekabet oyununun onu içine ittiği tecride katlanamaz. Söz konusu tecritten kurtulmanın panzehiri, ödünleyici dayanışma arayışıdır ki, bunu da cemaatçilikte bulabilir: Etnik veya benzeri oluşumlar, komşuluk yahut mesleki cemiyetler, çoğunlukla da bu tarz panzehir olarak dini tarikatlar! Bu durumda insanın yaşamını bir tür şizofreni belirlemiş oluyor. Öyle ki aşırı ve sınırsız açlık ile, göbeği/karnı açık bir tarikat reisinin/şeyhinin huzurunda sıra sıra dizilmiş müritler görüntüsü üst üste geliyor." (Amin, age, s.65)

"Bugün egemen neoliberal küreselleşme yanlısı olmak, sağcı olmanın kriteridir... Hegemonik sağ ise, günlük dildeki kullanımıyla konsensüs (mutabakat) ile yetiniyor. Tüm partiler yelpazesinde egemen olan bu sağ, 'kendi sağının da sağına' savrulmuş durumda... Bu, özellikle ABD için geçerlidir; orada demokratik olmayan, koyu anti-feminist sosyal ve politik hareketler, Cumhuriyetçi *establishment*'in 'ahlaki ittifak' dediği nesneyle bütünleşmiş durumdalar." (Amin, age, s.72)

"Güneyin (Afrika ve Asya ülkeleri–F.B.) yönetici sınıfları yenik düşmüşler. Daha kötüsü, yeni tür yanılsamalara kapılmış şaşkın halk yığınları, bu yönetici sınıflar tarafından uyduruk ve sanal şeylerle besleniyorlar. Politik İslam, bu alandaki en dramatik örnektir. Güney halkları, etnik-dinsel-mezhepsel boğazlaşmalar

(Hindistan'da Hindu-Müslüman, Irak'ta Sünni-Şii çatışması gibi) bir dizi çatlamaya neden oluyor. Akıldan çıkarılmaması gereken şey şudur: Dini kültüralizm (siyasal Hinduizm, siyasal İslam) veya etnik kültüralizm türleri, anti-emperyalist bir alternatif oluşturamazlar." (Amin, age, s.80)

Amin saptamalarına son noktayı şöyle koyuyor: "Doğu ülkelerine, özellikle Arap-İslam ülkelerine kapkara bir çarşaf giydirilmek isteniyor. Bu çaba, oryantalizmin post-modernizme yansımış halidir. Gerçekte küreselleşmiş neoliberalizm, yayılmacılığın ötesinde dünya ölçeğinde apartheid'den (ırkçılık) başka bir şey değildir." (age, s.79)

Kanımca, Batı'ya tepki duyan İslamcılar, dar görüşlülükleri nedeniyle, bu tuzağa düşüp tersten oryantalizm yapıyorlar. Avrupamerkezciliğine (Eurocentrism) karşılık İslammerkezciliği (Islamocentrism); İslam düşmanlığı (İslamofobia–İslam fobisi) ile İslam korkusu (İslamomania) karşılığında Avrupa düşmanlığı (Europhobia) gelişiyor. Batılılar Avrupa'yı merkez alarak dünyayı kendilerince yorumluyorlar; İslamcılar ise dinlerini dünyanın merkezine koymak suretiyle siyaset ve tutum belirliyorlar. Hal böyle olunca, dünya hızla radikalizme, zıtlaşmaya ve boğazlaşmaya doğru gidiyor.

İslam ile terörü eşitleyip özdeşleştiren Batılı anlayış, esasında petrolün hatırı için Müslüman halkları şeytanlaştırıyor. Tam da bu noktada medya ile Batılı bazı merkezler, Arap-İslam dünyasına zorla ve yapay biçimde kara çarşaf giydirmeye çalışıyor; laiklik-şeriatçılık karşıtlığı çerçevesinde olmadık çatışmalar icat ediyorlar! Din-iman adına yola çıkan İslamcılar da, "İslam bütünsel bir hayat tarzıdır; yaşamın her alanına hükmeder. İslam bölük pörçük yaşanamaz" diyerek ters yönden bölge halklarına çarşaf giydirmeye kalkışıyorlar.

Özellikle Batı medyası, Ortadoğuluları kara çarşafın arkasında gösterme gayretindedir. Bölgede (Irak, Lübnan, Filistin, Türki-

ye, Irak, S. Arabistan, Afganistan, vs) meydana gelen hemen her şeyi "radikal İslamcı hareketler" üzerinden açıklamayı âdet edinmiştir. Batı, özellikle ABD ile AB, Türkiye için ve onun adına "irtica sendromu"na ilişkin değerlendirmeler yapmaktadır. Ağustos 2007'de bir ABD yetkilisi, "Türkiye'deki laikliğin teminatı olduklarına" dair bir demeç bile verdi! Filistin, Lübnan ve Irak'taki çatışmalar (İsrail ile ABD işgal kuvvetlerine karşı silahlı direniş) sanki tümüyle İslamcı militanların eseriymiş gibi bir anlayışla haber sunulmaktadır. Halbuki, sözü edilen üç ülkenin direnişçileri arasında demokrat, sosyalist, milliyetçi ve ilerici kesimler de bulunuyor. Her nedense, gerçekleştirilen bütün eylemler sadece İslamcıların faaliyetiymiş gibi gösteriliyor. Filistin, Irak, Lübnan, Somali ve benzeri yerlerdeki haberler, sıkça manipüle ediliyor: Ara sıra "orantısız güç kullanmaya mecbur kalan" (!) İsrail ve ABD ile "gözü dönmüş, fanatik saldırgan güçler" arasında bir savaştan söz ediliyor! Saldırgan taraf, her nasılsa, genelde sakallı militanlarla çarşaflı intiharcı kadınlar oluyor! Televizyon ekranlarında sakallı-çarşaflı kimseler ön plana çıkarılıyor. Böylece Beyaz Adam yani Batılılar ile ülkemizdeki Beyaz Türklerin güya "laik, modern, çağdaş" duygularına hitap edilmiş oluyor. Tablo şöyle tamamlanıyor: Evrensel şeriatçılara karşı evrensel laiklerin ebedi kavgası!

Ian Almond, İstanbul ve Berlin'deki üniversitelerde İngiliz Edebiyatı üzerine ders vermenin yanı sıra, tasavvuf üzerine araştırmalarıyla da tanınan bir akademisyen. Son çalışmasının (2007) başlığı, "The New Orientalists: Postmodern Representations of Islam from Faucault to Baudrillard" idi. Bu eserinde, Almond özellikle Friedrich Nietzsche, Michel Foucault, Jacques Derrida, Jorge Borges, Salman Rüşdü, Orhan Pamuk, Julia Kristeva, Jean Baudrillard, Slavoj Zizek gibilerinin eserlerine yoğunlaşmak suretiyle bu yazarların İslam dinine bakışlarını sergiliyor ve şu sonuca varıyor: "Batılı yazarlar, Doğu hakkında hayali (güya egzotik, gizemli, hiç değişmeden donup kalmış olan sanal bir Doğu'dan) ko-

nular imal ettiler. Bu fikir erbabı, kendi gayelerine hizmet edecek biçimde, Batı ile Doğu arasında yapay karşıtlıklar kurgulayageldiler. İslam'a sempatiyle yaklaşıyorlarmış gibi görünmelerine rağmen esasında Batı modernitesinin eleştirisini engellemeye ek olarak, Avrupa'yı merkez ve üstün görmekten başka bir şeye hizmet etmiyorlar. Bu durumda İslam, Batı'nın gözünde kaçınılmaz biçimde *bilinmeyen* ve *öteki* olarak kalıyor. Derde derman, sadre şifa kabilinden öne sürülen postmodern proje ise, özünde (Batılı karar odaklarının oluşturdukları o imtiyazlı–F.B.) merkezleri, (uydurdukları–F.B.) o hikâyeleri (veya rivayetleri) ve evrensel gerçekleri yıkma konusunda başarısız kalmıştır. Postmodern düşünürler, İslam'ı, ortaçağ kıyafetlerine bürünmüş bir gerilik olarak tanımlamayı sürdürüyorlar. Dolayısıyla Müslüman düşünürler, postmodernizme kuşkuyla bakmaktalar.

"(Müslüman toplumun) içinden gelen 'problemliler' olarak görülmekle birlikte, Salman Rüşdü ile Orhan Pamuk yalnız ismen Müslüman'dırlar. Eserlerinde tasvir edilen İslam; öteki/yabancı/tuhaf bir din, anlaşılamaz bir inanç değildir. Onlar tarafından sadece özel düzlemde ele alınmış bir metaforlar (kinayeler, imalar) yığını (veya koleksiyonu) olup, üzerinde birçok rengin bulunduğu bir ressam paleti gibidir. Hele Salman Rüşdü, sulu sepken yaklaşımlarıyla, İslam'daki çeşitliliği bir türlü kavrayamamıştır."

Batımerkezciliği ile İslammerkezciliği arasında temel bir fark vardır: İlki haksız, saldırgan ve yayılmacıdır. Oysa, 11 Eylül New York ve ardından Londra yahut Madrid'deki kanlı intihar eylemleri yaşansa bile, İslammerkezciliği esas olarak yayılmacı değildir; bulunduğu bölgeyi savunmaya yönelik faaliyetlerde bulunur ve saldırıya tepki babından harekete geçebilir. Gerçi İslammerkezciliğinin vizyonunda "cihanşümul din" olma yani "Müslümanlığın bütün dünya için indirildiği ve yeryüzündeki insanların günün birinde Allah'ın tek dini olan İslamiyet'e gireceği" yolunda bir ülkü, bir tahayyül vardır. Ancak bu hem geçmişte (ortaçağ İslam fetih-

leri ve Osmanlı'nın Avrupa'daki fütuhatları gibi) kalmış bir hasrettir; hem de teorik/inançsal önemi diğer dinlerin mefkuresine (günün birinde bütün dünyanın Hıristiyan olacağı gibi) benzer. Bir anlamda cemaate, ehli İslam'a moral verip propaganda yapmaktan, daha beylik bir ifadeyle "iman tazelemek"ten öte bir anlam taşımamaktadır. Bu düzlemde İslammerkezcilik, Batı'nın çok yönlü saldırısına (işgal, hegemonyacılık, ekonomik ve kültürel yayılmacılık, vs) karşılık ümmet/cemaat temelinde içine kapanmayı, kendi sığınağına çekilmeyi öngörüyor. Bu arada imanından kaynaklanan ebedi üstünlük, nihai zafer hülyasıyla avunuyor. Mısır el Ezher İlahiyat Üniversitesi Uleması'ndan birinin "Komünistlere kız verilmez; onların cenaze namazı kılınmaz" yolundaki fetvasında olduğu (Eylül 2007) gibi İslammerkezciliğin "öteki"ni dışlayıcı ve tahakkümcü bir yanının olduğunu asla unutmamak lazım. Nitekim İslam'ın yükselişte olduğu geçmiş çağlara dönme yolundaki söylemlerinin altında yatan da, "üstün din, üstün efendi, yöneten Müslüman" zihniyetinin günümüze yansımasından başka bir şey değildir. El Ezher'in başimamı Şeyh Muhammed Seyyid Tantawi, "ülkede basın yoluyla kamuoyunu huzursuz eden haber yayınlayan basın mensuplarına şeriat kuralları gereğince 80 kırbaç vurulmasını ve gazetelerin ise satın almamak suretiyle boykot edilmesini" istedi. Basından gelen tepkiler üzerine, Şeyh Tantawi fetvasında ısrar etti ve şeriat kurallarının "toplumdaki fasık (fesat) insanlara bu cezayı öngördüğünü" vurguladı. (El Cezire.net, 14 Ekim 2007.) Ötekileştirmenin ötesinde bir tutumdur bu; zira, iktidarı ele geçirdiğinde, dinci kesimlerin ne denli hoşgörüsüz olduklarının da bir tescilidir.

"20. yüzyılın başında ortaya çıkan İslammerkezciliği, Batı'nın hegemonyacı söylemlerine karşı zayıflıktan kaynaklanan mazlumiyet, kurban olma/edilme ve fedakârlık edebiyatına ağırlık veriyor. Son iki yüzyılın bozgun ve felaketlerinin İslam dünyasında yol açtığı psikolojik, siyasi, kültürel ve stratejik süreçlerine uygun nok-

talara vurgu yapıyor. Batımerkezciliği galip gelenin etkinliğini yansıtır; İslammerkezciliği ise mağlup olup bozguna uğramanın ifadesidir." (Halid el Harrub, *el Hayat*, 18 Temmuz 2007)

Sunulmak istenen bu tablonun arkasında yatan neoliberal küreselleşmenin o ayırımcı, ırkçı, dinci ve ötekileştirici niteliği gözlerden kaçırılıyor; dünya kamuoyundan gizleniyor!

Dar görüşlü İslammerkezciler, Batı imalatı olan bu tabloyu inandırıcı kılmak için ellerinden geleni yapıyorlar; serseri mayın gibi dünyanın dört bir yerinde patlıyor yahut patlamaya hazır halde dolaşıp duruyorlar. Avrupa gibi ülkelerde tesettür-türban gibi konuları gerekçe göstererek siyasi ve kültürel talepler ileri sürüyorlar. İslami yaşam ve giyim tarzını, bu arada dini öğrenme hakkını bile aşırı derecede politize edip, topluma dayatmayı deniyorlar. Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde kamu alanlarında (okul, vs) başörtülü, peçeli yahut tesettürlü olarak faaliyet gösterme çabalarının yarattığı tartışmalar bunun tipik örneğidir. Türkiye'de bazı kız öğrencilerin, türban meselesini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne kadar götürmeleri yahut üniversite kapılarında yıllarca protesto eylemleri yapmaları da böyle değerlendirilebilir. Keza, Temmuz 2007 genel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) büyük oy farkıyla (% 47) kazanması karşısında Filistinli HAMAS sözcüsü Dr. Sami Ebu Zehra'nın, "AKP'nin kazanması, Ortadoğu halklarının İslami Proje'ye büyük dönüşü anlamına gelir" demesi (*El Şarq el Awsat*, 24 Temmuz 2007), iman tazeleme babından bir İslammerkezcilik olarak yorumlanabilir. Nitekim Arap köşe yazarı Hüseyin Şubekşi'nin güzel ifadesiyle, "AKP ayarında bile olamayan ve verdikleri hükümler/fetvalar temel alınırsa, aslında AKP'nin icraatlarını dine aykırı sayacak olan İslamcılar ile köktendinci efendiler, bu Türk partisinin zaferine boşuna seviniyorlar ve bu olayı, ucuz tarife ve yöntemlerle istismar ediyorlar." (*El Şarq el Awsat*, 30 Temmuz 2007)

İslammerkezci zihniyet, bulunduğu yerden dünyayı kavrayamıyor. Çünkü Avrupamerkezci düşüncenin aynadaki ters yansı-

masıdır. O halde, İslammerkezcilik geçmiş, bugün ve geleceğe alternatif olamaz; her ikisi de galip gelemez. Zira o, artık ders alınması gereken bir tarihtir. İslamcılar ile oryantalistlerin çıkmazı da buradadır zaten. Her ikisinin söylemleri de tarih mantığına aykırıdır. "Tarihin sonu"nu ilan eden Francis Fukuyama, iki yıl içinde bu tezinden çark ediverdi.

Batılıların Doğu toplumlarını yeterince algılamamasına üç örnek verilebilir.

Bir: Dünyaca ünlü Amerikan dergisi *Time*'ın (Temmuz ortası 2007) kapağındaki türbanlı bir kızın görüntüsüyle, Türkiye'de İslamcılığın yükselişi anlatılmak istenmiş. Türkiye'nin türbanlı bir kızla özdeşleştirilmesi, Batıcı laik Türkleri pek kızdırmış! 30 yıldan beri Türkiye'yi yakından izleyen bir gözlemci, Batıcı Türklerin bu tutumunu eleştiriyor ve kapak kızının ruh halini analiz ediyor: "Kökleri Avrupa'nın Aydınlanma Çağı'nda olan değerleri savunduklarını iddia edip 'çağdaşlaşmayı', Batı'dan bağımsız bir olgu olarak göstermeye çalışırken içine düştükleri açmazı göremiyorlar. O kız Türkiye'den çok, Müslüman Doğu'yu temsil ediyor. Türkiye'de yükselen yeni bir sınıfı temsil eden (türbanlı) o kız için, Batı zaten yabancı bir olgu. O kız tarihi, kültürü, post-Hıristiyan felsefesi ve çağdaş değerlerini nesnel bir şekilde araştırdığında, yaşanan ve hâlâ var olan kötülüklere rağmen kayda değer çok şey bulacak ve kimlik kaybına uğramadan benimseyebileceği evrenselleşmiş değerler olduğunu görecektir.

· Batılı görünen ancak Batılı gibi düşünmeyen Suriye'nin yönetici sınıfı gibi imtiyazlıların sorunu ise, Avrupa'nın laik kültürü ve felsefesini bile kolektif şuur altlarında 'tehdit' olarak algılamalarıdır. Batı, onlar için aslında hep 'öteki' olmuştur." (Semih İdiz, *Milliyet*, İstanbul, 19 Temmuz 2007)

İki: Eylül 2007'de bir Amerikan düşünce kuruluşu olan Carnegie Endowment for International Peace, İslam dünyasındaki kadınların durumuna ilişkin bir rapor yayınladı. Rapor, bilinen

Batılı klişelerinin dışına çıkamadı: Raporda aktarılanlara bakılırsa, Müslüman toplumlarda ve özellikle İslamcı hareketler arasında kadınlara hiçbir hak tanınmıyor; verilen haklar ise lafta kalıyor. Müslüman kadınların kendi tecrübelerine dayanarak hak elde edebilme yeteneklerinden kuşku duyuluyor. Daha önemlisi, İslam ülkelerindeki kadın hakları meselesi, Batı'da belirlenmiş kadın hakları ölçütlerine göre değerlendiriliyor!

Halbuki, İslami hareketlerin cephe gerisinde sosyal faaliyetlere çok aktif katılan kadınlar (Hizbullah, Müslüman Kardeşler, AKP kadın kolları, vs) erkek egemen toplumu/sistemi sorgulamaktan çok dini külliyat (başta Kur'an ve Hadis olmak üzere) çerçevesinde kurallara aykırı düşmeyecek talepler öne sürüyorlar. Mesela Hizbullah (Lübnan) saflarındaki sorumlu bir kadının aktardığı üzere, Hizbullahçı kadınlar "eşitlik değil, adalet" istemekle yetiniyorlar! (bkz. Arap kadın yazar-araştırmacı Umayme Abdüllatif, *Woman in Islamist Movement – İslami Hareket İçindeki Kadınlar* isimli çalışması)

Üç: AKP'nin seçimi kazanmasıyla birlikte Batı basını, Türkiye'yi "Müslüman çoğunluk-laik azınlık" diye tasnif etti. Avrupa Komisyonu yetkililerinden biri de, AKP'den, "laik azınlığın haklarını gözetmesi"ni istedi. Bu tanım ve istem bile, Batılıların Doğu toplumlarındaki o dinamizm ve karmaşık ilişkileri ne kadar yüzeysel/biçimsel olarak algıladıklarını gösteriyor. Çünkü Türkiye'de laiklik ile laik olma halinin ne anlama geldiğini; laikliğin kimleri kapsadığını bir türlü kavrayamıyorlar. Batı malı post-modernizmin laik/sivil toplum tanımı ne denli Avrupamerkezciyse, son yıllarda Türkiye'deki siyasal İslamcıların laiklik tanımları da o denli İslammerkezcidir. Gariptir, siyaset ve ideoloji icabı, her ikisi son zamanlarda aynı düzlemde buluşabiliyorlar.

Karşıt bir örneği İslammerkezci çevreden sunalım: Başka bir din mensubu Müslüman olunca, İslamcı söylemin klasik bir ibaresi vardır: "Filanca, İslam ile şereflendi!" Oysa aynı şahıs Yahu-

dilik ve Hıristiyanlığı seçerse, genel İslami söylem; "Hıristiyan/Yahudi oldu!" biçiminde değişir. Bir kimse Müslümanlıktan başka bir dine girerse, İslami kesimlerce "mürted" yani dinden dönmüş muamelesi görür; olmadık hakaretlerin yanı sıra fiziki ceza da istenir kendisine. Peki, madem dinler Allah katında birdir; neden Müslümanlığı seçen "şereflenmiş" oluyor da, başka bir dini tercih eden "renksiz yahut mürted" olabiliyor?

İslam-Batı ilişkisine başka bir noktadan yaklaşalım: Batı'ya yönelik İslami tepki tek değil, çok boyutlu bir fenomendir. İki başat tepkiden söz edilebilir. Bir, el Kaide'nin yaptığı gibi Batı çıkarlarına yönelik şiddet ve terör eylemleri; iki, resmi çevreler ve küresel kurumlarca da benimsenen dinler ve kültürler arasında diyalog arayışlarına yönelik girişimler. Batı-Doğu Enstitüsü, Brüksel'de dünya güvenliği ve insan hakları çerçevesindeki meseleleri tartışmak için, çeşitli ülkelerden 400 uzman, aydın ve siyasetçiyi bir araya topladı (Şubat 2007 sonu). Üç nokta üzerinde görüş birliğine varıldı:

1) Belli şartların ürünü olan terör, belli bir dine/inanca veya bölgeye mal edilemez.

2) İnsan haklarına riayet edilmek koşuluyla terörle mücadele güvenlik güçlerinin görevidir.

3) Terörle mücadeleye yönelik kampanya taktik başarılar kazanmasına rağmen stratejik düzlemde başarısız olmuştur.

Sudan eski başbakanlarından muhafazakâr el Sadıq el Mehdi, söz konusu sempozyuma sunduğu tebliğde özetle şu noktalara değinmişti: "Dünyada radikalleşme eğilimleri arttı. Bu olguda, ABD politikasının başat rolü var. Beyaz Saray'daki Yeni Muhafazakârlar, Evangelistler ve (Amerikan tutuculuğunun babası sayılan filozof–F.B.) Leo Strauss yanlılarının köktenci fikirleri, Amerikan dış politikasının pusulası haline geldi. Bu fikirler, Batı'da İslam korkusu ve düşmanlığında somutluk kazandı. Konuya ilişkin çok sayıda Doğu'ya (ve İslam ülkelerine) düşmanlık içeren yön-

lendirmeci kitaplar yazıldı. Bu köktenci fikirler, Doğulu toplumlarda tepkilere neden oldu ve alternatif babından Müslüman Kardeşler (Mısır, Ürdün, Sudan) hareketinden Hizbullah (Lübnan), M. Hatemi ve M. Ahmedinecad (İran) HAMAS (Filistin) ve Taliban'a (Afganistan) kadar uzanan yelpazede radikal fikirler ortaya çıktı. Amerikan köktenciliğiyle İsrail'in yayılmacı siyaseti, bölgede zıtlarını doğurdu. Afganistan, Orta Asya, Irak, Fas, Somali ve Filistin'de gerçekleşen politik şiddet eylemleri, köktenci düşüncelerin pratiğe yansımasıdır.

Bölgedeki şiddetin kökleri ve nedenlerine inilmemiş, çözüm yolları incelenmemiştir. Nitekim Londra merkezli *Times* gazetesi, bir yorumunda şöyle yazmaktadır: 'Müslümanlar, 15. yüzyılda yaşanmış Endülüs yenilgisinin kompleksinden kurtulamamışlar. Bu gerçeği unutup Filistin, Afganistan ve Irak meselesinde onları ayıplamak, el Kaide gerçeğini hiç anlamamak demektir.'

O halde yapılması gerekenler şunlardır: Hamas, Taliban veya Hizbullah ayrımı yapılmaksızın İslam dünyasında faaliyet gösteren ve kitlesellik kazanmış İslamcı, milliyetçi, ilerici ve direnişçi kesimlerin hepsiyle diyalog kurmak; uzun erimli incelemenin ardından onları anlamaya çalışmaktır." (*El Şarq el Awsat,* 5 Mart 2007)

Avrupa'daki Müslümanlar ve İslamcılık meselesi, aslında Batı ile İslam arasındaki aşk-nefret ilişkisinin ötesinde son derece karmaşık boyutludur: Selefi (şiddeti içermeyen bağnaz dindarlık) İslam'ın Avrupa'da ortaya çıkışı görece yeni bir olaydır. Özellikle Kuzey Afrika ülkelerinden (Cezayir, Fas, Tunus) başta Fransa olmak üzere Avrupa'ya yönelen göç olgusuyla birlikte 1980'lerden itibaren göze çarpan bir sosyal fenomen olarak kendini göstermişler; çoğunluğu Türkiye'ye ait olmak kaydıyla Ortadoğu'da (Suriye, Lübnan, Ürdün, Irak, Filistin, Mısır) Almanya ile Orta Avrupa'da kurumsallaşmışlar; İngiltere'nin politik bilinçli hoşgörüsü sayesinde ise Pakistan, Hindistan, Malezya, Afganistan, İran, Mısır, Sudan, S. Arabistan, Körfez ülkeleri, vs kökenli köktendinci-

ler (veya siyasi mülteciler) sığınıp, başkent Londra'nın belli semtlerini adeta özerk "kurtarılmış İslam gettoları"na dönüştürmüşlerdir. Bu nedenle, Müslümanlar arasında Londra'nın diğer adı İslamcıların egemen olduğu "Londonistan" oluvermiştir. 2007'de kurtarılmış Londonistan'da 219 kadar Cihatçı grubun varlığı tespit edilmiştir. Keza, örneğin Paris'in kuzey banliyösündeki Argenteuil semtinde, halkı Müslüman olan ülkelerde dahi görülmemiş oranda (bir ölçüde İstanbul Çarşamba semtinde İsmailağa Dergâhı çevresinin etkisindeki topluluğa benzetilebilir) İslami katı kurallar uygulanmaktadır. Şalvarlı, sakallı erkekler ile çarşaflı ve peçeli kadınlarla dolup taşan semtin, gözle görünen ve görünmeyen bir dizi köktenci/selefi kanunu vardır.

1920'li yıllarda Avrupa'daki Hindistanlılar arasında tebliğ (Allah yoluna davet, İslami misyonerlik) faaliyetlerine başlayan Deobandi Medresesi merkezli Hindistanlı İslamcılar, pasif örgütleme ve bilinçlendirmeyi amaçlıyor; buralardan topladıkları öğrencileri, esas merkeze, Deobandi Medresesi'ne götürüp dinsel/ideolojik eğitimden geçiriyorlardı. Tebliğcilerin en şöhretli müritleri, Afganistan'a kan kusturan Taliban hareketini oluşturdular; Pakistan'da ise din eksenli muhalefetin belkemiği konumundadırlar.

1980'lerde ise Avrupa'da Tebliğ hareketinin yerini iki önemli akım aldı: Biri, Kuzey Afrika-S. Arabistan kökenli ve hatta destekli Selefiler (bağnaz, Ortodoks Sünni İslamcılar ki bunlara Vahabiler dahildir) ve siyasal İslam'a ağırlık veren Mısır merkezli olmakla birlikte tüm Arap-İslam ülkelerinde örgütlenmiş bulunan Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketi. Selefiler daha tecritçi, içe kapanık olup gettolaşma özelliği gösterirken; İhvan hareketi, esas olarak din ile siyaseti birlikte yürütüp Avrupa'daki iktidar yahut sivil toplum çevreleriyle ilişkilerini geliştirmeyi hedefledi. İhvancılar, öncelikle kendilerine iyi bir zemin hazırladılar; ardından Avrupa toplumlarının demokratik kazanımlarından fırsatçı bir anlayışla yararlanmaya baktılar (ki Türkiye kökenli Milli Görüş ve benzeri

teşkilatlar da aynı taktiklere başvurdular, vurmaya devam etmekteler). Örgütlenip güçlendikçe, kitleselleşip sayıca çoğaldıkça, bu kez "kamu kuruluşlarında türbanla, peçeyle veya çarşafla çalışma hakkı" için seferber oldular. Batılı yöneticiler, bu tür faaliyetler karşısında bir ileri, bir geri türünden politikalarla durumu yatıştırma yoluna gittiler. Sözgelimi, Cezayirli Selefi akımın mensuplarından İmam Buziyan, Lyon banliyösünde bir vaizdir. 1979'dan beri Fransa'da ikamet eden Buziyan, 2004 yılında bir yerel dergiye demeç verdi ve bir televizyonda konuşma yaptı: Kur'an'ın kendisine verdiği kutsal haklara dayanarak, (ki kendisi bu haklar sayesinde iki kadınla evliydi ve 16 çocuk sahibiydi) şeriat kurallarının uygulanmasını ve Fransa'da dahi olsa Müslümanların bunlara mutlaka uymalarını istemekle kalmadı; aynı zamanda Fransa'nın gelecekte nasıl bir İslam ülkesi olacağına dair düşünü anlattı. Bunun üzerine aleyhine dava açıldı ve sınır dışı edilmesi yolunda hakkında hüküm verildi. Ancak bu karar İdari Mahkeme tarafından temyiz edilince, İmam Buziyan yeniden Fransa'ya dönüp Selefi vaazlarını vermeyi sürdürdü. (bkz. Gilles Kepel, *Fitne: İslam'ın Merkezi'nde Savaş,* s. 220)

İki akımın dışında kalan militan İslamcı (el Kaidevari) oluşumlar ise, Avrupa'yı silah ve tebliğ yoluyla hidayete erdirip, bir İslam diyarı haline getirme niyetindeler.

İslam dünyasındaki resmi dini kuruluşlar ile neoliberal cemaat ve tarikat çevreleri (Türkiye'deki Fethullahçılar gibi) Batılı dini kurumlarla küreselleşme zeminde buluşup diyalog kurmayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamdaki ciddi girişimlerden biri, 2007 Ramazan Bayramı münasebetiyle gerçekleşti: Rusya, Bosna, Kosova, Suriye, Mısır, Yemen, Nijerya, Malezya gibi ülkelerden toplam 138 şahsiyet (din adamı, akademisyen, aydın, siyasetçi) başta Papa 16. Benedict olmak üzere birçok ünlü kilise adamına "dinlerarası diyalog ve barış" isteyen bir mektup gönderdiler. (BBC News, 12 Ekim 2007)

Dünyaca ünlü Fransız İslam uzmanı Gilles Kepel, İslamcı kesimlerin Avrupa'daki karmaşık ilişkilerini mizahi, hatta alaycı bir dille şöyle aktarıyor: "İslamcı tavşan ile laik sazan balığının evlendiği bu gösterilerde (veya merasimde–F.B.) her biri kendi politik çıkarının peşinde olarak, Troçkistler, çevreciler (yeşiller), muhtelif küreselleşme karşıtı kuruluşlar, öğretim üyeleri, din adamları, ırkçılık karşıtı gruplar, insan hakları savunucuları ve hatta kimi zaman faşist grupçuklar, İslami organizasyonlarla beraber hareket etmişlerdir. Müslüman Kardeşler hareketinin mirasçıları ve taklitçileri arasında her grup veya organizasyon, aşırı sağdan aşırı sola, Müslüman olmayan sosyal ya dini siyasi hareket veya partilerle, devletin muhtelif temsilcileriyle yapılan ittifaklardan beklenen yararları karışlayarak (ölçerek–F.B.) farklı değerlendirmelerde bulunmaktadırlar. (age, s. 225)

Konuların özüne dokunmamakla birlikte kitabın yukarıdaki bakış açısıyla okunmasını öneriyoruz.

Kitap, belli oranda derleme niteliği taşıyor. Zira yazıların büyük bir kısmı, Arap-İslam dünyasından aydın ve düşünürlerin makalelerini kapsıyor. Kitabın özgünlüğü bu düzlemde ortaya çıkıyor. Biz, din-laiklik gibi Türkiye'de çokça tartışılan konuları bu çalışmaya dahil etmedik. Olaya ters yönden, geniş açıdan yaklaştık: Bir hayli ilgi gören, verisel bir deyimle belirtirsek en azından Türkiye toplumunun yüzde 30'unu yani üçte birini yakından ilgilendiren bu tür tartışmaların yerel boyutuna, daha evrensel bir boyut kazandırmak noktasından hareket ettik. Türkiye'dekilere katkı olması bakımından Arap-İslam dünyasındaki tartışmaları, özgün kaynaklarından aktarmaya gayret ettik.

Elverdiğince, akışına müdahale etmeden yazıları vermeye çalıştık. Okuyucunun yabancı olduğu bazı deyim ve ibarelere, parantez içinde (Faik Bulut: F.B.) imzasıyla açıklık kazandırdık. Kimi cümlelerde, imza kullanmaksızın parantez içinde ek ibareler veya cümleler koyduk. Makalelerin özüne dokunmaksızın, mealen

ya da serbest tercüme yolunu tercih ettik. Zorunlu olmadıkça yazı sahiplerinin düşüncelerine şerhler koymadık, itirazlarda bulunmadık ve onlarla polemiklere girmedik. Burada amaç, Arap-İslam coğrafyasının o renkli ve dinamik dünyasını olduğu gibi yansıtmaktır. Kitaba alınan (1999-2007 dönemine ait) yazıların tümüyle aynı görüşte olduğumuz söylenemez; tersine, tez ve iddiaların büyük bir bölümüne katılmıyoruz. Hatırlatmak gerekir: Alıntı yaptığımız Arap-İslam kaynaklarının (El Cezire, El Hayat, El Quds, El Arabi vs.) çoğu, dinci ve köktenci İslami görüşlere karşıt bir duruş sergiliyorlar. Yani bilinen anlamıyla şeriatçı ve dinci olmaktan uzaktırlar. Buna rağmen öne sürdükleri fikirlerin hepsi, kendilerini bağlar; bu kitabın yazarının görüşlerini yansıtmaz. Farklı görüşleri yansıtmak, sadece o dünyayı anlamaya yöneliktir. Dolayısıyla İslam deryasındaki o enginliği vermeyi de bir görev, bir hizmet sayıyoruz.

Bu çalışma, "Küresel Çağda İslam" üst başlığı altında, birbirini tamamlayan üç ciltten oluşmaktadır.

1. Cilt, *Batı ve Laiklik*, 11 Eylül'den sonra Batı ve İslam dünyası ilişkilerini, laiklik ve köktendincilik temelinde irdelemektedir.

2. Cilt, *Kadın ve Tesettür*, İslam ülkelerindeki kadınların sosyal, kültürel ve dinsel konumlarını sorgulalayan farklı bakış açılarından oluşmaktadır.

3. Cilt, *Şeriat ve Siyaset* ise İslam dünyasının içerden kendisine ve Batı'ya bakışını yansıtmaktadır; bu düzlemde hem "sorgulayan" hem "sorgulanan" bakış açılarını sergilemektedir.

Faik Bulut
Kasım 2007

I. BÖLÜM

BATI, LAİKLİK VE İSLAM

Gerekçe: Dinin, yaşamın her alanına derinliğine nüfuz ettiği Arap-İslam ülkelerinde, laiklik başlı başına bir meseledir, problemdir. Dünya çapında dini dalganın yükselişiyle birlikte, geçmiş laik/seküler rejimlerin baskıcı yöntemleriyle özdeşleştirilen laiklik, günümüzde adeta gayrimeşru ilan edilmiştir. Öte yandan "Batı malı ithal bir imalat/icat" olarak görülen laiklik, sadece ulusalcı, demokrat ve sosyalistlerle İslamcılar arasında bir tartışma konusu olmakla kalmamış, aynı zamanda Batı'ya karşı olmanın bir simgesi haline gelmiştir. Bu nedenle İslam dünyasında laiklik etrafındaki tartışmalara ilişkin örnekler sunuyoruz.

Ortadoğu'da Laiklik ve İslam

Ortadoğu bölgesinde, özellikle Arap ülkelerinde laiklik ve İslam, genelde dini çıkış noktasından hareketle ve laiklik suçlanarak tartışılmaktadır. Deyim yerindeyse okların sivri ucu laikliğe yöneltilmektedir. Arap dünyasının en çok izlenen uydu kanalı el Cezire, 18 Mart 2002 tarihli açık oturumunu bu konuya ayırdı. Bu tartışmaya neden olay, İngiltere Siyasal İslam Düşüncesi Enstitüsü (Londra) müdürü Dr. Azzam el Temimi'nin meslektaşı Prof. John Esposito ile birlikte hazırladıkları *Ortadoğu'da İslam ve Laiklik* isimli kitabın basılmasıdır. Daha önce *The Origins of Arab Secularism* (Arap Laikliğinin Kökenleri) kitabını da yazan Dr. el Temi-

mi, yeni kitaptaki tezlerinde son derece iddialı görünüyor. Küreselleşme ve post-modernizm etkisindeki ortak tezlerin ana fikri şudur: "Ortadoğu ve Arap dünyasındaki laiklik başarısız olmuş, genel hatlarıyla gerileme sürecine girmiştir; adım adım çöküşe doğru gitmektedir. Buna karşılık yükselen İslami dalga, bölgenin sosyo-politik atmosferini kaplamış durumdadır."

Halid el Harrub'un yönettiği açık oturuma, ortak kitabın bir yazarı olan Azzam el Temimi ile İngiltere'deki Filistin Camiası başkanı Halil el Hindi katıldılar. Batı modeli ılımlı İslami eğilimleriyle tanınan el Temimi, Filistin kökenli olup İngiltere'de yaşayan bir siyaset bilimcidir. El Hindi ise, Oslo Barış Anlaşması öncesinde İsrail heyetiyle görüşmeler yapan Filistin delegelerinden biriydi.

Aşağıda, açık oturumun özetini sunuyoruz:

* * *

Azzam el Temimi: "Kitap sadece Ortadoğu'daki laiklik bunalımını değil, onun dünya ölçeğindeki gerileyişini genel bir çerçevede ele alıyor. Bu çalışma Websminster Üniversitesi Demokrasi Araştırmaları Merkezi başkanı Prof. John Keane ile yaptığımız on yıllık sohbet ve tartışmaların ürünüdür. Söyleşi ve sohbetlere, Batı ve İslam dünyasından çok sayıda aydının/düşünürün katılımı da sağlanmıştır.

Toplumsal düzlemde, laikliğin Arap dünyasındaki gerilemesi çok çarpıcı ve belirgindir. Buna karşılık gençler ve halk kitleleri arasındaki dindarlaşma fenomeni o kadar ileri boyutlara varmıştır ki, bazı hükümetler bile buna kendilerini kaptırabilmekteler. Sekülerizmi tek parti diktatörlüğüyle özdeşleştirip halka dayatan despot laikler, insan haklarını sürekli ihlal ettiler. İslam ülkelerinde silah zoruyla kabul ettirilen laiklik, Batı Avrupa ve ABD'deki türevinden farklı bir yöntem ve uygulamadır.

Kitapta Ortadoğu'dan sunduğum örnekler, dini tekeline almış laik sistemlerin (düzenlerin) pratiklerinden alınmıştır. Tunus lideri Habib Burgiba (1903-2002) ile Türkiye'deki Kemalist reji-

min uygulamaları böyledir. Türkiye'de, laikliğin gerçekleştirilmesi amacıyla 'fetva' bile verilmiştir.

Kitapta değindiğim önemli bir nokta var: Laiklik, tarihsel süreçte Hıristiyanlığın problemiydi. Onu bu haliyle alıp Müslüman toplumlara dayattığımızda, gerçekte var olmayan bir sorunu çözecekmişiz gibi davrandık. Halbuki bizde Hıristiyanlığa özgün problemler yerine başka sorunlar, bize ait olanlar ve bizden kaynaklananlar vardı.

Arap ülkelerinde laikliği benimseyenlerin hemen tümü Hıristiyan inançlı insanlardı. Çünkü Avrupa toplumunda kiliseyle yaşanan problemler, İslam'da mevcut değildi. Bu noktada İslam ile Hıristiyanlık arasında kıyaslama, karşılaştırma yapılamaz. Dolayısıyla, laikliği Arap dünyasına taşıyan tek bir Müslüman bile bulunmaz. Fakat ilk laiklerin ardından gelen ikinci kuşak, Müslümanlardan oluşuyordu. (Mısırlı) Kasım Emin ile arkadaşları bunlardandır. Laik düşüncelerden etkilen bu zümre, Muhammed Abdu'nun (19. ve 20. yüzyıl Mısırlı büyük din âlimi–F.B.) dini görüşlerini (dinde tecdit gibi) kendi yönelimlerini güçlendirmek için kullandı.

Günümüzde Arap laiklerin karşılaştıkları en büyük sorun ve en ciddi tehdit, artık İslamcıların demokrasi kuralları, ifade özgürlüğü ve insan hakları ilkelerine bağlılıklarını beyan etmeleridir. Bu değerlere sahip çıkıp onları savunmak, geçmişte laiklerin tekelindeydi. Fakat laikler bu kuralları asla tatbik etmediler!

Elimizde bolca örnek var; İslami kesimler, fikir meydan muharebesinde artık fikirle silahlanıp mücadele ediyorlar; halkın seçim sandıklarına gidip kendi kararını vermelerini savunuyorlar. Cezayir İslamcıları, bunun açık kanıtıdır. Dediler ki; 'Halkın seçimine saygılıyız.' İslamcıların demokratik seçim kurallarını benimsediklerini gösteren daha muğlak örneklere Türkiye, Kuzey Afrika ve Ortadoğulu Arap ülkelerinde rastlamak mümkün. Ama ne oldu? Laikler, tanklarıyla toplarıyla seçim sandıklarını ezip geçtiler. İşte, Cezayir trajedisi bu noktada başladı.

John Esposito (ortak kitabın diğer yazarı–F.B.) diyor ki; 'Laikliğin de bir sınırı, sonu vardır. Sınırı laikliğin iç çelişkileri tarafından belirlenmektedir. Sözgelimi laiklik dini faaliyetlerin kendilerini ifade etmesini serbest kılarsa, gelecekte kendi sonunu getirecek olan hasmına yaşam alanı açmış olacaktır.' Evet, dine açılan her alan laikliğin sonuna doğru atılmış bir adımdır.

Laiklik, Tanrı'yı marjinal hale sokmakta; ilahi kaynağı bertaraf etmektedir. Bağlı olarak insanın Rabbiyle ilişkisini bir kenara atmakta, bunun yerine insanı ilahlaştırmaktadır. Zira laiklik icabı kâinatın merkezine konan varlık, insanın ta kendisidir. Böylece insan, değerlerin biricik yüce başvuru makamı haline geliyor. Oysa bu, insanın helak olup ölmesidir."

Halil el Hindi: "İnsaflı olan herkes, bu olguyu yani laikliği çembere almış İslami yükseliş gerçeğini kabul etmek durumundadır. Zaten Ortadoğu'daki sorunun özü de burada yatar. El Temimi'nin kitabına gelince, öncelikle bu eserin son derece ideolojik olduğunu düşünüyorum. İdeoloji sözcüğünü olumsuz anlamıyla telaffuz ediyorum. Yani kitap, tarafgirdir. Başlığına bakıldığında, kitap sanki bilimsel makalelerle doluymuş izlenimi veriyor. Dengeleyici tarafta ise siyasal İslamcı tezlerin olması gerekirdi. Oysa bunlar yok; yani beklentilere cevap vermiyor bu kitap. Terazinin kefesi tek yana kaymış; bir yanda politik İslamcıların kaleminden çıkmış makaleler, öte yanda sadece ve sadece laikliğe vurup onu hırpalayan yazılar yer almış. Anlayacağınız; kitap, Batılılardan daha fazla batıcı bir perspektif sergiliyor. Evet, Batılılar şimdilerde 'laiklik ötesi' diye bir kavram icat etmişler. Laikliğin bütün nimetlerinden yararlanan, bir anlamda onun tadına doymuş kimi Batılılar, bugünden sonra dönüp laikliğin keskin köşelerini yontmaya, orasından burasından kırpmaya; deyim yerindeyse laik uygulamaların aşırılıklarını törpülemeye çalışıyorlar. *Light laiklik* gibi bir şeyle karşı karşıyayız. Dolayısıyla Batılının laikliğe eleştirisi, İslam'ın (İslamcının) laikliğe eleştirisiyle bir tutulmuş, ikisi aynı kefeye konulmuş!

Laikliğin Arap dünyasında ortaya çıkışıyla birlikte kutsal bir dinmiş gibi algılanıp uygulanması, tepeden inme bir yöntemle topluma dayatılması problemi, aslında sadece bölgemize özgü bir anlayış ve pratik değildir. Bakınız, vicdan sahibi bütün laikler, gerçekte laikliği kutsallıktan soyutlayıp veya kurtarıp, onu gayet mütevazı ana kaynağına döndürmek istiyorlar. O da şudur: Devlet ile dinin birbirinden ayrılması! Laikliği kutsallaştırmak ve ondan yeni bir din yaratmak, ciddiyet sahibi hiçbir laik insanın asla kabul etmeyeceği bir iştir.

Laikliğin Ortadoğu'da tepeden inmeci biçimde uygulandığını ileri sürmek, düpedüz haksızlıktır. Esasen, İslam diyarında laik sistemlerin varlığından söz etmek bile doğru değildir. Buna karşın dini denetimine almış (ele geçirmiş), onu kendi projeleri çerçevesinde kullanmış devletlerden bahsetmek mümkündür. Mesela, el Temimi'nin gönderme yaptığı bir Arap yönetici (devlet başkanı) şöyle diyebiliyor: 'Din de benim, İslam da!' Bir başka yönetici, 'meşruluğunu kutsallığından aldığını' söyleyebiliyor; bir diğeri, 'evladı Resul soyundan geldiğini' ileri sürerken, dördüncüsü kendini 'Emir-ül Müminin' (Müslüman toplumun dini ve siyasi önderi, halife ayarında hükümdar–F.B.) olarak tanımlıyor.

Kuzey Afrika'daki Arap ülkelerini (Magrib) ülkelerini alalım; burada gerçek laiklikten söz edilebilir mi? Hemen tümü dini eline geçirmiş; tekelinde tutuyor. Durum bu olunca, rejimle siyasi İslam arasında kanlı olaylar (Cezayir gibi) yaşandı. Fas ile Tunus'ta farklı gerekçelerle, rejimler, dini meşruiyeti tekellerine almışlar. Her iki ülkede (dini-sosyal) bir patlama olmadıysa da, buna yakın bir durum yaşandı.

Tüm bunlar laiklikle bağdaşmayan ve hatta ona ters şeyler olmanın ötesinde, sonuçta İslami söylem ve pratiklerin ta kendisidir. Hasılı kelam, bölgemizdeki bu tuhaf örnekleri laiklik diye sunup, sonra laikliği bütün bela ve musibetlerin ana kaynağı olarak göstermek haksızlıktır, yanlıştır. Bu düzlemde Reşid el Ğannuşi (Tu-

nuslu İslamcı hareket lideri olup eski militan görüşlerinden vazgeçerek ılımlı İslam'ı seçen ve Batı'da mülteci bulunan zat–F.B.), tartıştığımız kitabı yazanlardan daha insaflı davranarak şunu itiraf etmiştir: 'Eğer mümin biri olmasaydım, demokratik laikliği kesinlikle benimserdim.'

Kanımca, siyasal İslamcıların demokrasi hakkındaki fikirlerinde büyük ölçüde karışıklık var. Demokrasi, sadece seçim sandığına başvurmak demek değildir. Bu, demokrasinin biçimsel bir yöntemidir. Demokrasinin özü şudur: Siyasi meşruluk halktan kaynaklanır ve egemenlik halkındır. Halkın dışında belirleyici başka bir şey yoktur, olamaz! Halbuki İslamcılara göre, demokrasinin dışında belirleyici başka etkenler (veya güçler) vardır ki, o da ilahi iradedir! Bu anlamda demokrasiden söz etmek imkânsızdır. Diğer yandan, laik kesimlerin demokrasiye özen göstermelerinin nedeni, 'toplumsal ilerleme ve gelişmenin ana kaynağı yine toplumun kendisidir' kuralına kanaat getirmiş olmalarıdır. Yani laikler toplumu, denemeci bir nesne olarak algılıyorlar. Laboratuar gibi bir şeydir bu. Sözgelimi halk varsa, parlamento da kanun çıkarır!

Biz sadece laik pratiklerin çelişkilerine takılıp kalmamalıyız; zira insanın yeryüzündeki faaliyetlerinin tümünde çelişkiler vardır, bulunacaktır. Laikliğin gücü, temelde bu çelişkilerle birlikte yaşama becerisini göstermek suretiyle ilerlemekte yatar. Keza, bu çelişkileri devamlı bir ilerleme ve gelişmenin yararına yumuşatabilmesinde yatar. Laiklik 'din ile dincilere izin vermekle kendi mezarını kazmaktadır' demek, yanlış bir laiklik algılamasıdır. Bu, bir anlamda, *köktenci laikler* denilebilecek kesimlerin iddiasıdır. Gerçek laiklik, yalnız din ile devleti birbirinden ayırır. Aynı zamanda laiklik, dinin sivil toplumda sosyal dokunun ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmekte; dini kuruluşların kendilerini ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Bu anlamda laiklik, politik İslam'dan daha samimi biçimde dini/inancı savunmaktadır. Çünkü dinin dünyevi kurumlardan kurtulmasını, onun asli kaynaklarına dön-

mesini amaçlamaktadır. Laiklik şunu demek istiyor: İslam muhteşem bir dindir, maneviyattır. Taliban ve benzerlerinin uyguladıkları dine uymayan, ona aykırı olan bir dindir.

Şurası açıktır: Arap İslamcılarıyla kimi oryantalistler laikliğe saldırdıklarında, şu noktadan hareket ediyorlar: *Homo islamicus* (İslam insanı), her haliyle *homo sapiens* denen insan türünden tümüyle farklıdır. Bu bağlamda politik İslamcıların başka iddiası gündeme gelmektedir: 'Beşerin geri kalanına yarayan şey, bize yaramaz!' Oryantalistlerin tezi de şudur: 'Madem Müslümanlar arasında ayrılık gayrılık var, bırakın ilerlemeden oldukları yerde saysınlar!' Böylece İslamcılarla oryantalistler, aynı noktada buluşmuş oluyorlar.

Laikliğin insanı ilahlaştırıp dini marjinalleştirmeyi amaçladığı yolundaki iddia ultra laikler açısından geçerli olabilir ama gerçek laiklerin böyle bir tezi yoktur. Her şeyden önce, gerçek laikler mutlak denen bir şeye inanmazlar ve gerçeğin göreliliğine inanırlar.

Dr. el Temimi'nin Batı'dan devşirdiği liberal laiklik örneği, şöyle bir iddiaya dayanır: Batılı toplumlar, laik diye tanımlanabilecek olan toplumlardır. Çünkü böyle bir laik toplumda birey mutludur; aile iyidir; insani değerler iyidir; toplumda empati, sempati ve sosyal merhamet vardır. Hayırlı toplumlar kuşaklar boyu sürecektir. Eğer biz İslam dünyası olarak bu tür hayırlı şeylere (mutluluklara, iyiliklere) ulaşabilmek istiyorsak, Batılıların yaptıklarını yapalım!' Kimsenin bu sözleri ciddiye alması mümkün değildir. Zira İslamcılar, örnek alınması istenen aynı liberal laik Batılı toplumları, 'ruhsuz' diye niteliyorlar."

* * *

Ortadoğu'da laikliğin gerilediğine ilişkin tartışmaya katkı babından Uluslararası Barış İçin Carnegie Vakfı Ortadoğu Programı Müdürü Marina Ottaway'ın şu görüşünü aktaralım: "Bugün, laik (seküler) partilerin belirgin bir ideolojileri ve siyasi programları bulunmuyor. Sosyalist adını taşıyor olsalar bile, partiler sosyalist çözümler yerine liberal demokrasi ve serbest piyasaya düzleminde

çözümler sunuyorlar. Bunu yapmakla, kendi kimliklerini tanıtma açısından savunmacı bir tutum içine girdiler: Çoğu, laik olarak tanınmak yerine bir şekilde İslam ile bağlantısını en azından İslam'a ne kadar saygılı olduğunu gösteren yanını ön plana çıkarıyor. Laik partiler hem örgütsel hem de siyasal düzlemde son derece zayıflar. Oysa Müslüman Kardeşler (Mısır) ile Adalet ve Kalkınma Partisi (Fas) somut politikalar üretme konusunda kendi deneyimlerini/projelerini hayata geçirdiler. Seküler partiler ise hâlâ halkı ilgilendirmeyen, kitlelerin ilgisini çekmeyen soyut konular üzerinde bol bol laf üretmekle yetiniyorlar. Somutlaştıralım: 1997'de Fas koalisyon hükümetine katılan seküler partiler, bazı önderlerinin itiraf ettikleri gibi, Krallık Sarayı (meselesi) konusuna yoğunlaşmakla, siyaseti etkileme fırsatını kaçırdılar.

"Seküler partilerin koşulları elverişsizdir; cesaretlendirici değildir. Ancak bu durum, onların kaçınılmaz biçimde çökmeleri anlamına gelmiyor. Körfez ülkelerini saymazsak, Arap dünyası çok partili sistemlerle yönetiliyor. Küçümsenmeyecek oranda seçmen, oy sandıklarına gitmiyor. Demek ki, durumdan hoşnut değiller ve mevcut seçenekleri beğenmiyorlar. Diğer anlamı da şudur: Oyunu kullanmayan seçmen, hükümetin ve İslami çevrelerin etkisinde değildir. Onlar, yeni programlara ve ufuklara sahip yepyeni bir parti arayışı içindeler. O halde sorun, laik partilerin bu tür seçmen kitlesini tatmin edebilecek ölçüde kendini yeniden gözden geçirip geçirmeyeceğidir." (M. Ottaway, "Why Secular Parties Are Declining in the Middle East" başlıklı makale, *The Daily Star,* Beyrut, 2 Temmuz 2007)

İslamcıların Laikleştirilmesi ya da Laiklerin İslamileştirilmesi

ABD ve Batı; İslami topluluk, cemaat, hareket ve oluşumlarla diyalog kurulması, onların siyasi hayata katılması ve hatta iktidara ortak olması konusunda habire işaret gönderiyorlar. Türki-

ye'deki İslamcıların konumunu "model" olarak göstermek suretiyle veya buna dayanarak Batılı birçok kurum ve kuruluş, konuya ilişkin araştırma-inceleme yapıyor, öneride bulunuyor. Sözgelimi, 2005 yılının ortalarında Doha ve Beyrut'ta temaslar kurulup buna zemin hazırlandı.

İslami çevreler, ihtiyatlı bir diyalog kabulü ile biçimsel ret yönünde bir eğilim içindeler. Bazıları diyalog kurmamakta direniyor ve geleceğinden korkuyor. İslam-Arap rejimleri de, diyalog meselesini "resmi denetime" alıp, bu ad altında ABD ile temas noktaları aramayı, kendi ülkelerindeki İslami oluşumlarla temas kurmaya yeğliyorlar. Laiklik zemininde diyalogda ısrarlı davranan Batı, popüler akım olmalarını ve kitlesel konumlarını göz önünde bulundurarak, bütün İslamcıların bir sepete konulmadan, her dini çevrenin diğerinden farkına vurgu yapıyorlar. Böylesine geniş yelpazedeki bu ayrım; esas olarak "laik İslamcılar" ve "terörist İslamcılar" temeline oturtuluyor.

Diyalog için vazgeçilmez üç şart şunlar: Yönetimde laiklik ilkesini esas dayanak olarak almak, sivil iktidar ve çok partili sistemi kabul etmek.

Diyaloğun pratik anlamı ise, kesinlikle Batı çıkarlarının güvence altına alınmasıdır. Ortadoğu düzlemindeki koşullardan biri de İslamcıların, İsrail devletini/veya varlığını peşinen tanımış olmaları ve köktendinci teröre karşı mücadele etmeleridir. Sözgelimi, Doha'da toplanan ikinci "diyalog" konferansında, Filistin meselesi hiç gündeme alınmadı.

İslamcıların iktidara gelmelerine sıcak bakan ABD, Siyonizm ile ortaklaşmış bu dış politikasında, diyalog kurallarını mı değiştirecek; yoksa, İslami kesimlerin Batı'ya açılmalarını teşvik ederken, gelecekte Afgan Mücahitleri ve Taliban türü bir yapılanmayla mı karşılaşacak? Sorunun yanıtı açık değildir. (Filistinli yazar Nebil Şebib, el Cezire.net, 23 Mayıs 2005)

İslami hareketler uzmanı A. Husam Temmam, "İslamcı hareketlerin" uzun zamandan beri geleneksel vurguları olan "yoksul-

luk ve toplumsal adalet" söylemlerinden geri dönüş yapıp; buna karşılık "özgürlükler ve siyasi hak"lara ağırlık verdiklerini gözlemliyor. Bu ise, küresel dönemde Batılılar ile İslamcılar arasındaki uçurumu daraltan, dolayısıyla çokuluslu şirketler ve Batılı yatırımcılarla serbest piyasa zemininde işbirliği (Batı'nın çıkarlarına ters olmamak kaydıyla) imkânı yaratan bir durumdur.

İslamcıların diyaloğa sıcak bakıyor olmaları, esasen Batılıların koyduğu kuralları peşinen kabullenmek anlamına gelmiyor. "Türkiye İslam'ı" modelinden yola çıkılsa dahi, Luis Avvad, Hasan Hanefi ve Muhammed Cemal Barut gibi Arap yazarlar ile Fransız Gilles Kepel ve Rand Corporation (ABD) adlı düşünce kuruluşunun icat ettikleri "İslamcıların laikleştirilmesi" deyiminin, gerçekte bizzat İslam'ın laikleştirilmesi anlamına gelmediği açıktır. Zira İslam'ın laikleştirilmesi, bu dinin temel kaide ve kurallarının (sabitelerinin) zedelenmesi demektir ki, böyle bir slogan ve önerme, nereden çıkarsa çıksın, Müslüman toplumda, özellikle de İslami uyanışı yaşayan yeni kuşaklar arasında rağbet bulmaz. Bu yola giren İslami oluşum ve yapılar, inandırıcılığını ve kitleselliğini yitirmekle kalmaz; geçmişte kötüledikleri, "ithal malı laikliği" benimseyen diğer akımların durumuna düşerler. Asırlık davalarından vazgeçip topluma yabancılaşırlar.

Siyasal Bilimler Profesörü Mısırlı Hasan Nafia, "İslamcıların laikleştirilmesi" ile ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın "yaratıcı kaos" söyleminin ortak noktasına işaret ediyor: Ham petrolü denetim altına almak için icat edilmiş ama farklı lafızlarla dile getirilen tipik bir Amerikan formülasyonu. Yaratıcı kaos, Ortadoğulu despotların iktidardan gidip gitmeyecekleri veya devrildiklerinde onların yerine kimin geçeceği meselesi önemsenmeden, kaostan arta kalan servete konmayı hedefliyor.

Madalyonun diğer yüzünde şu var: Batılıların, geçmişten beri kendi projeleri-toplum mühendislikleri çerçevesinde oluşturmaya çalıştıkları "laik" çevreler, özellikle milliyetçi veya ulusal kurtuluş-

çu yapılar, iktidara geldiklerinde umulanı veremediler. Batı'nın çıkarlarını yeterince temsil etmediler veya onları tatmin etmediler. Tersine; bilerek yahut bilmeyerek, başarısızlıkla sonuçlanan ulus-devlet projesinin neticesinde doğan tepkilerle, Batı'nın "global terör" diye nitelediği verimli topraklara dönüştüler. Bölge ve Batı açısından "huzur ve asayiş" kalmadı. Bu da Ortadoğu'daki Batıcı seçkinlerin destek yitirmelerine ve tecrit olmalarına yol açtı.

Bu noktada Batılılar, bir alternatif olarak, "İslamcıların laikleştirilmesi ve laiklerin İslamcılaştırılması" önermesine sarıldılar. Bu, laikliği başvuru kaynağı almak şartıyla, İslamcı çevrelerin iktidara ve toplumsal projelere ortak edilmesi; laiklerle İslamcıların kucaklaşması doğrultusunda bir önermedir. Kesinlikle Batılı çıkarlara göre seyredecektir. Zıddını içinde taşıyan bu önerme, aslında Ortadoğu'daki şu yahut bu iktidar, laik yahut İslamcı partilerle tek tek sınırlı değildir. Bölgenin geleceğinin topyekûn tasarımıyla ilgilidir; çıkarlar değiştikçe, tasarımın da değişmesi, buna uygun siyasi güçlerin devreye girmesi kaçınılmazdır. (El Cezire.net.agy.)

Köktenci Laiklik ve Avrupa'daki Müslümanlar

Hollandalı yönetmen ve yazar Theo Van Gogh'un bir Müslüman tarafından öldürülmesi ve tepki olarak ülkedeki Müslüman okulları ile camilerinin yakılmasıyla birlikte kritik bir soru gündeme geldi: Batılı laik toplumlarda İslam ile Müslümanların durumu ne olacak? Gelecek neyi gösteriyor? Dindar bir Müslüman, İslam'ın haram veya helal diye emrettikleriyle Batılı ülkelerde egemen olan kural ve değerlere (kadın-erkek, din-dünya ilişkisi gibi) ayak uydurması arasındaki çelişkiyi nasıl giderecektir?

Bir noktaya değinmek gerek: Van Gogh'un İslam'a hakaret içeren filmi "sanat eseri" yerine, bir "sanat çıkınazı ve iflası" olarak değerlendirilmelidir. Avrupalı Müslümanlar tepki yerine, bu film-

den yola çıkarak İslam'ın ne olup olmadığını (özellikle filmde çarpıtılarak tasvir edilen İslam) kendi kamuoylarına anlatmalıdırlar.

Avrupa'da yaşayan Müslümanlar artık "misafir işçi, geçici yabancılar ve öğrenciler" değiller. Sürekli artan bir oran ve nüfusla yaşadıkları ülkenin kalıcıları, yurttaşları haline gelmişler. Dahası, tebliğ (İslam misyonerliği) faaliyetleri sonucu İslam'ı kabul eden Avrupalıların sayısında artışlar söz konusu.

Laik sistemlerin alabildiğine özgürlükçü oldukları söylenemez. "Özgürlüğün kalesi" olarak görülen Avrupa'da sadece kişi hak ve özgürlükleri değil, aynı zamanda "sanat, edebiyat ve bilimsel araştırma" anlamında da özgürlükler sınırlıdır, kısıtlıdır. Örneğin "anti-semitizm"de, inanç ve ibadete ilişkin kısıtlayıcı kurallar vardır. Dini değerlerin cinsiyetler (kadın-erkek) arası ilişkilerdeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik kurallar vardır.

Bu sadece şeriat yasakları için değil, hemen bütün inançların "haram"larına ilişkin sınırlamalardır. Sözgelimi Hıristiyanlık inancında "büyük sapkınlık, günah, yozlaşma" olarak damgalanan eşcinsel ilişkiler, "cinsel devrimler"in kazanımı gibi görülüyor ve bugün Avrupa Birliğince "bireysel özgürlükler" kapsamında değerlendiriliyor. (Filistinli yazar Nebil Şebib, el Cezire.net, 3 Ocak 2005)

Avrupalı bir Müslüman'ın, inancı doğrultusunda (şeriatın iyiliği yani helal olan şeyleri emret, kötülüğü yani dinde haram olan şeyleri her ne pahasına olursa olsun ve her türlü araçla engellemeye çalış) "eşcinsel ilişkilere" evde, sokakta göz yumması doğru mu? Günahsa, cezası nedir; değilse, niçin değil? Daha önemlisi bir Müslüman, evladının veya anne-babasının bu tür bir "sapkınlık ve günahkârlık içinde" olduğunu gördüğünde ne yapmalı? İhbar etse, yetkili makamlar zaten böyle bir ilişkiyi "bireysel tercih özgürlüğü" olarak görüp suç saymıyorlar; eh, dinin emrettiği yasaklama/engelleme yollarına başvursa (küfretme, dayak, eziyet veya öldürme gibi) bu kez "özgürlükleri engelleyici, saldırgan ve cani" sıfatıyla yargılanıp ceza alacaktır.

Bu katı İslamcı zihniyetin Batılıların aynasındaki ters yansıması için ise aşağıdaki örnekler verilebilir:

a) Alman doğubilimci Anna Marri Schimmel'in, 1995 yılı Barış Ödülü'nü Alman yazarlarına verdiğinde aldığı olumsuz tepkiler;

b) Berlin Eyaleti'nde yaşayan Müslümanların, çocukları için ders müfredatı seçimine katılmalarına izin veren yargı kararına tepki olarak, yıllar önce eyalet sınırları içinde süren protestolar ve Müslümanlara ait dernek ve örgütlere yönelik kışkırtma kampanyaları;

c) Fransa'daki kız öğrencilere yönelik olarak başlatılan "başörtüsü ve türbanı siyasileştirmek istiyorlar" kampanyası ile Almanya'da (1998) Müslüman (İslamcı) kadın öğretmenlere yönelik benzer kampanya; ki, daha sonra ilgili bakanlık kararıyla, derslere başörtüsüyle girmeleri yasaklanmıştır;

d) Avrupalı istihbarat örgütleri, ülkelerindeki şu ya da bu İslamcı derneğin (Milli Görüş Teşkilatları dahil) faaliyetlerine ilişkin düzenli raporlar verip, zaman zaman bunları kamuoyuna yansıtır. Kimilerine göre, bu tür raporlar kesin kanıtlara dayandırılmadan spekülasyona yol açacak derecede siyasi amaçlıdır.

"Vatandaş" kimliğine kavuşan Müslümanlara ek olarak, Müslümanlığı benimseyen Avrupalıların sayısı arttıkça, sağcı kesimler ile fanatik laikler, "Acaba Avrupa kıtasının demografisi İslamileşiyor mu?" gibi bir korkuya kapılıyorlar. Zira Müslüman Avrupalının talepleri arasında "okullarda din dersleri ve İslami kuralların okutulması", " aile ve kadın-erkek ilişkilerinde dini değerlerin gözetilmesi", "kamu kurumlarında başörtüsü takma hakkı" gibi meseleler var.

Avrupalı laikler, çok kültürlülük söylemlerine rağmen "global teröre karşı savaş" bahanesiyle, bundan böyle kültürel alanda da, kendisinden olmayan kültür ve inançlara karşı "savaş" çanları çalıyorlar. İlginç olan; basın-yayın, kitle iletişim araçları ve düşünce kuruluşlarında kilit mevkileri tutup Müslümanlara (dindar, köktenci, İslamcı) yönelik "linç" kampanyaları başlatanların çoğu, 68 Kuşağı'ndan gelenlerdir. (El Cezire.net, 3 Ocak 2005)

İslam Geldi, Laiklik Bitti

Laiklik-İslam denklemini Batılı bir uzman gözüyle değerlendiren Georgetown Üniversitesi (Washington) İslam ve Dünya Tarihi Bölümü'nden John Full, bu düzlemdeki tartışmalara yeni bir boyut kazandırıyor. 17 Mayıs 2006 tarihli el Cezire.net sitesindeki yazısının orijinal başlığı "İslam ve Laikliğin Sonu"dur:

* * *

"Toplumbilimdeki dini ve etnik etkenlerden söz ederken, akla ilk gelen soru şudur: Biz çatışmaya mı yoksa uzlaşmaya doğru mu yol alıyoruz? Michael Franz gibi bazı düşünürler, 'bugün din etkeni dünyada sorun oluşturuyor' tezini öne sürseler de, kanımca din çatışma aracı olabileceği gibi uzlaşma/anlaşma vesilesi de olabilir. Dolayısıyla dinin problem değil, çözüm olduğuna ilişkin iki görüş belirteceğim. Bu perspektiften hareketle, din sosyolojisinin en önemli uzmanlarından Rodney Stark'a gönderme yapacağım: 'Yaklaşık üç yüzyıl boyunca, Batılı sosyologlarla aydınlar, dinin kaybolmaya yüz tuttuğunu ileri süregeldiler. Modernizmin, kaçınılmaz biçimde dini, yaşamdan söküp atacağına dair inanç herkese egemen olmuştu. Laik bakış açısıyla, sosyolojiye inancın sonunun geldiğini ilan etmek lazımdır. Zira bu bilim dalının, hoşnut edici düşünce ve eğilimlerin sonucundan başka bir şey olmadığını kabul etmek gerek. Üç yüzyıldan sonra başarısız olan bu kehanet (dinin sonunun geleceği), laiklik ilkesinin, başarısız teoriler mezarlığına gömülmesini zorunlu kılıyor.'

"Sanırım, şimdilerde dinin modernizm tarafından tasfiye edileceğine dair söylemin geçersizliğine tanık oluyoruz. Bu tarz düşüncenin hüküm sürdüğü devirler geçmiştir. ABD'nin dünya işlerini çekip çevirdiği bir dönemde, biz, modernleştirmenin bir boyutu olarak laikliğin sonunun geldiği yolundaki fikre alışsak iyi olur. Laiklik artık dinin rakibi veya alternatifi değildir.

"İnananlar veya Amerikalılar olarak, ya da değişimci Protestanlar yahut reformcu Katolikler olarak ve belki de Methodistler

olarak (Cizvit Enstitüsü'nde ders veren benim gibi biri olarak) dinin rolünü kabullenmek için bu gibi ortam ve durumlara ihtiyaç duymaktayız.

"Özetle, perspektifimin çerçevesinin üç sacayağı var:

"Bir; modernizm, kamu yaşamında etkin ve başat bir rol oynayan dinin rolünün bitmesi demek değildir. Bu, toplumların son yarım yüzyıllık tecrübesinden anlaşılmıştır. Anlamı şudur: Toplumun laikleştirilmesi, modernleştirme sürecinin ana parçası olmaktan çıkmıştır.

"İki; 'kiliseyi devletten ayırma' veya 'dini politikadan ayırma' siyaseti, dini açıdan tarafsızlık demek değildi. Yani laiklik ile laikliğe çağrının bizzat kendisi, ideolojik ve dini bir tutum içine girmişti. O halde bu yöndeki çağrı, modernleşme sürecinde meydana gelen değerlerden ayrı nesnel bir tanım değildi.

"Üç; sunulagelen şeylere (siyasi terimlerin kullanılması gibi) bakınca, laikliğin, modernizmin tarihi gelişmesinin doğal bir parçası olmadığı görülüyor. Sanırım, şöyle bakılabilir: Çağdaş dönemdeki toplumun benimsemesi gereken rekabet halindeki birçok görüşten sadece biriymiş laiklik! Laikliğin modern toplumların gelişmesinde bir lazime (vazgeçilmez bir veri/olgu) olduğu yolundaki görüşün artık sonunun geldiğini görüyoruz. Laiklik bitmiştir artık!

"Bu olgu, 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başında, bazen dinin/dinlerin canlanışı diye tanımlanan gelişmede kendini gösteriyor. Dolayısıyla toplumun laikleştirilmesi (seküler kılınması) ve buna uygun olarak laikliğin iyileştirilmesi hakkındaki tez; aslında birbiriyle rekabet halindeki birçok görüşten sadece biriydi. Yani laiklik, nesnel gerçekliğe dayalı sosyolojik bir tanım değildi. Bu bakış açısı, çağdaş İslam'ı anlamak için son derece önemlidir. Zira İslam dünyasında, dinin bir alternatifi olarak toplumun laikleştirilmesi yolunda çağrılar yapılırdı ve laiklik, modernleşmenin ana parçası olarak ele alınmazdı.

"İki yüzyıl boyunca İslam dünyasında modern ulusların, modern devletlerin ve ulus-devletlerin inşa edilmesini öngören reform çabalarını etkileyen başat etkenler olmuştur. Erken dönemlerde bile, modernleşme hakkındaki egemen fikir şöyleydi: Modernizm, dinin kamu yaşamından ayrılmasıdır. Bu söylem, laiklik yoluyla reform ve modernleşme yandaşlarının belirleyici damgasını taşır. 19. ve 20. yüzyıldaki reform ve modernleşme programlarının en önemli unsuru; geçmişle köprüleri atmak idi. Geçen yüzyılın 1950'li ve 1960'lı yıllarındaki sosyoloji araştırmaları, modernizmi 'geleneksel/gelenekçi' toplumdan kopma olarak tarif ettiler. Bu düzlemdeki önemli kitaplardan biri, 1950'lerde basılmış ve Daniel Lerner'e ait 'Geleneksel Toplumun Çöküşü' isimli eserdir. Kitabın akışı içinde Lerner, 'geçiş sürecindekiler' (veya dönüşümcüler'–F.B.) terimini, dinin toplumsal hayatta önemli olduğuna inanan 'gelenekçiler' (muhafazakârlar–F.B.) terimine karşı kullanmaktadır. Eserde ayrıca 'dinin kamu alanında önemli olmadığına; sadece vicdani ve kişisel bir mesele olduğuna' inanan 'Modernistler' terimi de kullanılıyor.

"Türkiye'deki dönüşümcüleri ele alan Lerner, bunlar için, 'rasyonel bir davranış içinde olanlar' yani 'tanıyıp bilme gücüne sahip olanlar; başkalarına (dışarıya, ötekine) açılmayı becerebilenler ve etkileşim içindeki kimseler' ibaresini kullanıyor. Lerner'm gözünde bu kimseler öğrenip uyguluyorlar; kendilerini namaza ve duaya adamak yerine, problemlere çözüm arıyorlar, buna dair politika üretiyorlar.

"Modern kişiden beklenen nitelikler bunlardır! Gelgelelim o devirlerin sonuna geldiğimizde (21. yüzyılın başı), en çağcıl ve modern toplumlardaki modernistlerin çoğunun şu yönde fikir değiştirdiğini görüyoruz: Politika, namazın seçeneği değildir!

"Çağdaş Türkiye'de, Lerner'ın incelemesinin üzerinden 50 yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra, çok sayıda işadamı, düşünür ve aydın (ki hepsi de moderndir, modernizmden yanadır), 'na-

maz ile siyaset arasında bir tercih yapma' zorunluluğu hissetmiyorlar; tersine, ikisini de kapsayacak bir hayat tarzından yana tutum alıyorlar.

"Batı'da, İslam dünyasındaki modernizm öncülerine klasik (eski) laiklik teorisinin penceresinden bakılırdı. Amerikalılar İslam dünyasına baktıklarında, oradaki modernist laikleri kahraman şahsiyetler olarak görürlerdi.

"Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk, bunun tipik bir örneği sayılır. Atatürk, bizim başat müttefiklerimizden sayılan, NATO üyesi olan ve Soğuk Savaş sırasında hep Batı'yı destekleyen Türkiye'de, modern toplumun temellerini atmıştı. Dolayısıyla Batı, M. Kemal'in gerçekleştirdiklerini, çağdaş Türkiye'nin temel değerleri olarak algıladı.

"Dinin uluslararası düzlemde ve modern toplumların inşa edilmesi sürecindeki rolünün gidişatı esnasında, Mustafa Kemal şu iddiada bulundu: 'Modern toplum kurulması isteniyorsa, dinin kamu alanından çıkarılması kaçınılmazdır!' M. Kemal, bu tezine dayanmak suretiyle siyasi bir rejim kurmuş oldu. Şah Rıza Pehlevi (1920-30 yılları) ile oğlu Muhammed Rıza (1950-60 yılları), İran'ı benzer bir perspektifle yönettiler.

"Modernleşmenin ayrılmaz parçası gibi algılanan laikliğin uygulandığı İslam ülkelerinde başka örnekler de yaşandı: Genelde laikliğin bir lazimesiymiş (olmazsa olmazıymış) gibi, modernleşme programı uyarınca başörtüler atıldı. Mısır'da 'Yeni Dönem Kadınları' hamlesi başlatıldı. 1923'te katıldıkları bir uluslararası toplantı dönüşünde, Hude Şa'rawi ile Nebeviye Musa adlı öncüler, Kahire'deki Ramses Meydanı'ndaki istasyonda duran trenden iner inmez, dramatik bir tarzda ve sürpriz yaparak tesettürden çıktılar, başlarını açtılar!

"Onca farklı deneyimden sonra artık kabul edilmelidir; 'modernleşmeyi gerçekleştirmek için dinin kamu alanından çekilmesi gerekir' yolundaki tez, özellikle İslam dünyasında yaşananlarla çürütülmüştür.

"ABD'nin İslam dünyasındaki seçenekleri düzleminden bakarken, akıldan asla çıkmaması gereken şey, 'laiklik teorisi bitmiş' tespiti olmalıdır. Başlı başına önemli olan bu tespit, ABD'nin uygun müttefikler aradığı sırada daha yaşamsal bir durum sergiliyor. Uygarlıklar diyaloğu sürecinde, birlikte iş yapabileceğimiz uygun insanlarla diyalog kurmaya ihtiyacımız var.

"Amerika'da özgürlüğün ahlaki temellerini inşa edip güçlendirmeye çabalayacaksak; ateist, dinsiz imansız veya materyalistlerle ittifak yapmamız kaçınılmaz olmaktan çıkmıştır. Eğer bunu bizzat ABD'de beceremiyorsak (dindar olmayan ve maneviyata önem vermeyen kişilerle diyalog kurmuyorsak–F.B.), o zaman neden tersini İslam ülkelerinde uygulayalım ki! Dini esaslara dayalı ahlaki değerlere inanan ve onları koruyan dindar (mümin, inançlı) kimselerle diyalog kurmak yerine, neden gidip Salman Rüşdü gibilerini ılımlı Müslüman ve büyük müttefik olarak algılıyoruz ki?

"Bu bağlamda Ayetullah Humeyni, Salman Rüşdü'den daha iyi müttefikimizdir. Ancak Salman Rüşdü ile Humeyni (ya da benzerleri) arasında seçim yapmak gibi tek seçenekle karşı karşıya değiliz. Seçenek yelpazemiz geniştir; İslam dünyası dini ve ahlaki değerleri benimseyip üstün tutanlarla doludur. Sözgelimi Fehmi Huveydi (Mısırlı İslamcı yazar ve şahsiyet–F.B.), Reşid Ğannuşi (Tunuslu İslamcı önder; eski radikal, yeni ılımlı şahsiyet–F.B.), Enver İbrahim (ülkesi Malezya'da siyasi tutuklu–F.B.) ve benzerleri, dini öğretilerle siyasetin sentezini yapmış şahsiyetler olup laikliğin pratikte çürümüşlüğünü simgelerler.

"Doğrudur; mevcut durumda dünya çapında anlaşmazlık, mücadele ve çatışmalar vardır. Ancak anlaşmazlık, mutlaka çatışma demek değildir (Huntington'un tezinin tersine); özellikle Batı ile İslam arasındaki mücadeleyi, Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki dünya savaşıymış gibi görmek yanlıştır.

"Esas çatışma, dinin toplumdaki rolünü kabul edenlerle ona hiçbir misyon ve rol şansı vermeyenler (tanımayanlar) arasındadır.

Bu mücadelede ahlaka dayalı özgürlükten yana olanlar, İslam dünyasında kendine bol sayıda müttefik bulabilirler."

* * *

Yazarın tezlerine katılamıyoruz; zira, görüşleri konjonktüreldir; kalıcı değil geçicidir. Yükselen din dalgasını eksen alan bir dünya ve toplum analizidir. J. Full, adını koymasa da, küreselleşmenin güç aldığı post-modern bir tezle karşımıza çıkıyor. Ayrıca onca ekonomik, mali, siyasi, jeopolitik ve jeostratejik çıkarın (bu arada dinin) cirit attığı bir dünyada her şeyi laiklik-din kapsamında değerlendirmek, bir yöntem hatasıdır. Meseleye teolojik/ideolojik bir yaklaşımdır. Üstelik yazarın tezlerinin bir kısmının doğruluğu, kanıtlanmaya muhtaçtır.

Yarım Laiklik, Tam Laiklik

Arap dünyasında çok az tartışılan meselelerden biri de laikliktir. İslamcı furyanın her tarafı kuşattığı Ortadoğu'da laikliği tartışanlar yok değil ama enderdir. Laikliği ele alan aydın ve düşünürlerin çoğu, başta (Müslüman) Türkiye ve Tunus'taki uygulamaları olmak üzere Fransız tarzı katı laiklik kurallarını eleştirmek veya İslami temelde laiklik tezlerini çürütmek maksadıyla bu konuyu irdelerler.

Mısırlı yazar Abdülvahab el Mesiri'yi bu kümeden sayabiliriz. Klasik yaklaşımdan farklı bu görüşünü (El Cezire.net, 8 Şubat 2007) okuyalım:

* * *

"Laiklik nedir? Soru kolay, cevabı daha basitmiş gibi görünse de, laiklik; din işlerinin devletinkilerden (din-devlet ayırımı) ayrılmasıdır. Acaba böyle mi?

"Açıklamalıyım: Laik tanımına ilişkin bir yöntem meselesi söz konusudur. İç içe geçmiş, birbirine karışmış, sarmaş dolaş olmuş vaziyette iki türlü tanımdan ilki, umut ve beklentilere dayalı 'toz pembe' bir tanıtım yöntemidir; ikincisi de pratikte gerçekleş-

miş olanıdır ki, ikisi arasında büyük bir açı farkı bulunur. Pratikte ne olup bittiğine bakmaksızın teorik güzellemelerle toz pembe tanımda ısrar eden araştırmacıların sayısı hayli çoktur.

"Laiklik tanımı 19. yüzyıl sonlarında sağlanabilmiş; burada 'din-devlet ayırımı' kuralı temel alınmıştır. Şöyle bir beklenti içine girilmiştir: Din-devlet ayrımı, kaçınılmaz biçimde özgürlüğe ve demokrasiye doğru yol alarak toplumun problemlerini çözecektir; sonuçta barışın egemen olduğu topraklarda sevgi, kardeşlik ve hoşgörü yeşerecektir.

"Ancak 'devlet' denen kavramın belirli bir tarihi ve uygarlığa uygun içeriği vardır. Devletten kasıt öncelikle kurumlar, siyasi ve ekonomik icraatlardır. 19. yüzyıl 'laiklik' denkleminde bir taraf olan devlet, o zaman henüz küçük ve güçsüz bir aygıt idi; hükmettiği emniyet, eğitim, basın-yayın kurumları bugünkü kadar devasa boyutlara ulaşmamışlardı. Dönemin devleti, her yerde ve her zaman vatandaşına ulaşamıyordu. Yaşamın birçok alanı devlet kontrolünün dışında, çeşitli dini ve ahlaki sistemlere göre davranan farklı yerel kümelerce (cemaatlerce) yönetiliyordu. Örneğin eğitim sistemi hâlâ devletin denetiminde değildi. Ayrıca eğlence sektörü (sinema, seyahat, turizm ve televizyon benzeri refaha yönelik alanlar) o zamanlar henüz ortaya çıkmamıştı. Bilgi ve enformasyon, günümüzdeki kadar her şeye musallat olup hegemonik gücünü kurmamıştı. Ekonomi, böylesine dev boyutlarda değildi. Özetle, özel hayatın alanı pek genişti ve büyük ölçüde laikleştirme operasyonlarının hedefi dışında kalabilmişti.

"Dikkat edilirse, din-devlet ayırımına dayalı laiklik tarifi, insanın özel yaşamı ile büyük evrensel sorular (varlık, doğum ve ölüm hakkındaki sorular) konusunda suskun kalmaktadır. Toplum üyelerinin hüküm verme esnasında dayanacakları başvuru makamları ve değerler sistemin problemini ele alamıyor bu tarif. Fakat gelişmeler doğrultusunda eski 'toz pembe' laiklik tarifi giderek kenara itildi, marjinalleşti. Zira devlet, kocaman boyutlara ulaştı; kendine bağlı kurumların (emniyet, eğitim, vs) derinlikleri-

ne kadar nüfuz etti; basın ve yayın sektörü üzerinde tam denetim kurdu; onun aracılığıyla kendisini tanıtmaya başladı. Ahtapot misali kol ve kanatlar edindi, istediği yer ve zamanda vatandaşa ulaşmasını bildi. İletişim araçlarını kullanarak özel hayata müdahale etti; sözgelimi çocukların nasıl eğitilmesi gerektiğinden tutun da onların yaşam ve gelecekleri üzerinde söz sahibi oldu. Hatta çocukların düşleriyle bilinçlerinin formüle edilip yönlendirilmesine dahi karıştı. Kısaca, hayatın her alanına hükmetti.

"Geçerken belirtelim; Basın/medya denen şey, seçim yoluyla oluşan bir kurum değildir. Basını denetleyen ve hesap soran özel bir kurum bulunmaz. Keza piyasa denen şey, klasik çarşı-pazar kavramından çok farklıdır. Piyasa öyle ahtapotlaştı ki, basın-medya ve hayatın bütün alanlarına egemen oluverdi. Piyasa medyayı yönlendirirken, medya da insanoğlunun düş ve beklentilerini biçimlendirir hale geldi. Tüm bunlar, toplum açısından birer baskı unsuru oldular ve bazen özel yaşamın kısıtlanmasına yol açtılar.

"Hal böyle olunca, devlet-din ayırımından söz edebilir miyiz? Oysa mesele çok daha kapsamlıdır. Çünkü laiklik mekanizmaları, artık sadece devlet olmaktan çıkmıştır; devletin yanı sıra başka araç ve kurumlar da devreye girmiştir: Medya, piyasa ve güçlü merkezi devlet. Eski tanımı yapanlar, bunları hesaplayıp öngöremediler. Yine de eski tanım, olduğu haliyle kalıverdi. Bu yüzden 'laik' lafzını kullanmakla, aslında olguya ve pratiğe işaret etmiş olmuyoruz; tersine, gerçeğin üstüne çizik attığı toz pembe laiklik tarifine gönderme yapmış oluyoruz. Diyalog ve tartışmalar da bu minval/eksen üzerinde sürmektedir.

"Kanımca, eski laiklik tanımının yeniden gözden geçirilmesi; pratikte var olan ile sözlükte kullanılan iki (ayrı) kavramın, laikleştirilip dünyevileştirilmiş olan her şeyi kapsayacak ölçekte yeni bir tanımının yapılması kaçınılmaz görünüyor. Buradan hareketle, 'birbirine karışmış, iç içe geçmiş ve ortak zemindeki benzeşik kavramların tümünün incelenmesine dayalı' bir laiklik tanımından

yola çıkarak analitik bir modelin geliştirilmesine çalıştım. Modern laik toplumların tanımı ve eleştirisinde kullanılan deyimleri (tek tipleşme, yabancılaşma, metalaşma, insanı merkezden uzaklaştırma) biriktirdim; sonra bu örnek modeli, arka planından soyutladım. Anladım ki, kavramlaştırılan nesnelerin çoğu, esasında insanın ütopyasını, mefkûre ve ülküsünü yansıtmaktadır. Söz konusu model, insanoğlunun gerçek insanlığını, özünü oluşturuyor; maddenin (eşyanın) tabiatından bağımsız ve ondan tümüyle ayrı olan konumunu yansıtıyor ki, bu aynı zamanda, bizzat insanların koydukları özel kuralların (uygarlık veya toplumsal) ötesine geçme özlemidir.

"Aynı deyim ve kavramlar, bir yandan insanın özsel ve varsayımsal konumundan hayatın gerçekliğine geçişe tekabül ederler. Öyle bir geçiş ki, insanın maddi olanın içinde eridiği modern laik toplumların gerçekleştirdiği pratikler, acı gerçekler söz konusudur.

"Oldukça basit bir çıkarsamada bulunabiliriz: Pratikte gerçekleşmiş olan laiklik, insanoğlunun insani özünden maddeci doğaya geçişine tekabül eder; yani insan merkezli bir ortamdan tabiat merkezli bir ortama; insanın tanrılaştırılması ve doğaya itaat etme aşamasından doğanın ilahlaştırılıp, insanın onun kuralları ve kaçınılmazlıkları karşısında boyun eğmesi aşamasına intikal etmektir. Anlamı şudur; sözü edilen laiklik, materyalist felsefenin çöküşünün ifadesidir.

"Bu noktayı temel aldığımda, din-devlet ayırımına dayanan 'ahlaki laiklik' veya 'insani laiklik' diye isimlendirilebilecek 'yarım veya kısmi laiklik' dediğim şey ile, kâinatın her aşamasına ve her alanına kapsamlı bakışı içeren, yalnız hayatın bazı alanlarında din ile devlet ayırımıyla yetinmeyen; bu arada bütün insani, dini ve ahlaki değerleri kamu yaşamının tüm alanlarından ayırmakla işe başlayıp ardından aynı şeyi özel hayatın her alanına uygulayan 'kapsayıcı veya tam laiklik' dediğim şey arasına kalın çizgiler çektim. Sadece bu yol/yöntemle kutsallık denen nesne, dünyanın elinden

çekilip alınmış olur ve dünya (insan ve doğa) kullanım/tüketim malzemesine dönüşebilir. Kamu ve özel yaşamını ilgilendirdiğinden, bu, kapsamlı bir bakış açısıdır; insani ve doğal görüngülerin hepsini eşitleyip maddi (somut) hale getirmeye yarar.

"Kapsayıcı (tam) laiklik penceresindeki dünya (materyalist felsefede olduğu gibi) maddenin genel yasalarına bağlı olup, insan ile sair varlıklar arasında herhangi bir ayırıma gitmiyor. Bu tür bir laiklik, eşyanın tabiatı gereği, mutlak ve külli (mükemmel, topyekûn) olana inanmıyor; yalnız mutlak görelilik ve görecelik kuralına inanıyor. Kanımca, kapsayıcı laiklik ile Darwinizm'in çatışkan tezi arasında bir benzerlik vardır; bu nedenle kapsayıcı laikliği, 'materyalist laiklik' veya 'manevi değerden bağımsız laiklik' yahut 'Darwinci laiklik' olarak niteliyorum. İnsanın özünü aşan ölçütlerin yokluğunda, mücadelenin (yaşam savaşı) gidişatını belirleyen biricik mekanizma kuvvet oluyor; dolayısıyla en güçlü olanın hayatta kalmasına dayalı Darwincilik, bu haliyle kapsayıcı laikliğe en yakın örneği oluşturur.

"Laiklik, belli mekanizma ve araçlarla (pornoyu yaymak gibi) belirgin biçimde çerçevesi kolayca çizilebilen sosyo-politik bir fenomen değildir. Aynı zamanda o, kimilerinin düşündüğünün tersine, ideoloji değildir; hatta Batılı laik aydınların elinde formüle edilmiş tez derlemeleri bile olmaktan uzaktır. Laikliğe ilişkin fikirler Hıristiyanlığın doğasından ötürü Avrupa'da ortaya çıktılar ki, hükümdara ait olan ile Allah'a ait olan arasında kesin bir hat bulunsun.

"Laikliğe göğüs gerecek olanların bilmesi gerekenler şudur: Laik teori ve pratiklerini iyi incelemek ve hangi kanallardan devşirilip taşındığını araştırmak! Laikliği yeniden düzenleyip ıslah etme niyetinde olanlar ise şu kurala uymalılar: Teori ile pratik arasındaki uçurumu giderecek siyasi yasalar ve kurallar koymak; ithal malı düşünce ve tanımları sıkı bir denetimden geçirmek!

"Laikliği sadece belli fikirler ve açık pratikler manzumesi ola-

rak görüp incelemeye kalkışanlar, meselenin birçok boyutunu görmezlikten geliyor ve dolayısıyla gözlemlerinde başarısız oluyorlar. Çünkü laiklik kavramının kendisi kapsayıcı olmaktan ziyade, sınırlı bir terimdir. Laiklik, iç içe geçmiş birçok operasyon ve faaliyetin karmaşık bir meyvesi olup; bazı yanları açıkça görünmekle birlikte kimi yanları gizlidir, içinde potansiyel nüveler taşımaktadır. Deyim yerindeyse özel ve kamu yaşamına ilişkin yanları vardır; görüneni (zahir) ve görünmeyeni (batın) vardır. Laikliğe ilişkin bazı faaliyetler/uygulamalar merkezi devletin resmi kurumlarınca, bazıları özel sektörce (eğlence sektörü, medya gibi) ve bazıları da onlarca farklı kurum/kuruluş (dini kurumlar dahil) tarafından yerine getirilmektedir. Bazen bizzat uygarlık ürünleri, laik pratikleri gerçekleştirmeye katkıda bulunmaktadırlar.

"Daima işaret etmişimdir; 'yapısal kinetik laiklik' olarak nitelediğim şey, sanırım bize kadar ulaşabilen (bizde içsellik kazanabilen) laikliğin en önemli, en kapsamlı ve en iyi görünen türevidir. Biz farkında dahi olmadan vicdanlarımıza kadar sızmış bu laiklik, esasında günlük uygarlık ürünlerinin, hepsi de masummuş ve laiklik veya inançla asla ilgili değilmiş gibi görünen fikirler ve sosyal değişimlerin bize yansımış halidir. En yaygın bir mal olan tişörtleri alınız. Büyük küçük herkesin giydiği tişörtün üzerinde, mesela, 'Coca Cola içiniz!' yazmıyor mu?

"Eski zamanlarda insanın avret yerini örtüp onu sıcak veya soğuktan koruyan, belki de giyenin kimliğini yansıtan giysiler, şimdilerde (tişört olayında olduğu gibi) insanoğlunun maddi dünya ile aşkın (metafizik) bir âleme geçmekten başka hiçbir özelliğinin (ya da seçeneğinin) olmadığını kanıtlama aracı olarak kullanılıyor. Coca Cola içmekle veya tişört giymekle, insan bir kimlik kazanmış hissine kapılıyor. Ancak bu, tüketimsel ve tüketici olmanın verdiği bir kimliktir. Ötesi yoktur. Burada önemli olan Cola veya tişörtün, gizil enerjiye sahip bir dünyevi nesne/eşya olarak laiklik mekanizmasına hizmet etmiş olmasıdır.

"Ya şu parlayan, zirvedeki sinema yıldızına (yahut ses sanatçısına) ne demeli? Her an ve her yerde öz yaşamından, çocukluk günlerinden, aşklarından, kaçamaklarından, evlilik deneyimlerinden dem vuran bu yıldızın sözleri, sanki derin bir hikmet ve keramet içeriyormuş gibi, medya kanalıyla kitlelere aktarılmaktadır. Hele biri, 'nitelikli aldatış, nitelikli akıl çelme' diye bir laf etti ki, evlere şenlik! Böyle sanatçılar yoluyla edilen laflar, vicdan ve düşlerimizin biçimlenmesine hizmet eden laiklik araçları değilmidir? Zira onun yaşam tarzına özeniyor, onun gibi parlak bir yıldız olmayı düşlüyoruz. Sözü edilen yıldızın konuştukları ahlaka ve kamuoyunda kabul görmüş beğeni tarzına aykırı/ters olabilir. Ne önemi var! Konuşmaları toplumun rüyasını etkileyip kendince formüle ediyor mu, etmiyor mu? Onun sözlerini bilinçsizce alan bizler; zevk, eğlence, kâinat, vs hakkındaki tasarımlarımızı yeniden formüle etme ihtiyacı duyuyor muyuz? Seyrettiğimiz Amerikan filmleri (porno yahut değil), bu filmlerde gördüğümüz Amerikan hayat tarzının tüm ayrıntıları günlük yaşamımızı etkiliyor. Masum görünmelerine rağmen giysiden yiyeceğe, eğlenceden türlü çeşitli kültür malzemesine kadar her şey dünyeviliğin, laiklik mekanizmasının birer aracı olarak bizim beynimize, vicdanımıza ve hayatımıza giriyor.

"Bu laik araçlarla haşır neşir olanlardan bazıları hâlâ namaz kılıp zekât vermiş olabilir. Kinetik Yapısal Laikliği iyi gözlemlemeksizin, gerçek laikliğin vardığı seviyeyi saptamakta başarısız oluruz. Buradan yola çıkarsak; meşruluğunu İslam şeriatına dayandıran bir ülkeye 'İslâm' demek âdet haline gelmiştir. Ancak bu sözde İslam ülkesinde mevcut olan laik/dünyevi denklem, anayasasında İslam şeriatına gönderme yapmayan bir ülkedekinden daha iyi/sağlam olabilir. Ama tek şartla: Böyle bir ülkenin halkının da yapısal laiklik mekanizmasının araçlarından uzak durabildiği ölçüde!"

* * *

Filozof J. Derrida'ya Göre Batı, Laiklik ve İslam

Jacques Derrida (1930-2004), Cezayir doğumlu, dünyaca ünlü Fransız filozofudur. Cezayirli hemşerisi Dr. Mustafa Şerif kendisiyle Batı, laiklik ve İslam üzerine uzun bir söyleşi yapmıştı. Bu arada belirtelim; Dr. Şerif düşünür ve profesör olmanın yanı sıra eski Kültür Bakanı ve diplomattır. Cezayir Üniversitesi'nde "kültürler, dinler ve uygarlıklar diyaloğu" üzerinde dersler veriyor. Vatikan'da Papa ile görüşebilen "tek Müslüman düşünür" unvanı hâlâ ona aittir. Dr. Şerif, aynı zamanda eski modernist (Fransız ekolünden) ve yeni post-modernist bir aydındır. Söyleşisinden anlaşıldığı kadarıyla, o, İslam ülkelerinde modernleşme çabalarında dinin kesinlikle dışlanmamasından (dini ayin ve simgelerin yasaklanmaması dahil), İslam ile modernleşme/çağdaşlaşma programlarının birlikte yürütülmesinden yanadır. Dr. Şerif'in filozof Derrida ile yaptığı bu eski ama aktüel söyleşinin, sadece yazar Haşim Salih'in köşesine (*el Şarq el Awsat*, 2 Ocak 2007) yansıyan bölümünü sunabiliriz:

* * *

"Bakınız, laiklik yani din ile siyaseti birbirinden ayırmak, kesinlikle dini yok etmek (ortadan kaldırmak) veya onunla alay etmek yahut onu hor görüp marjinalleştirmek demek değildir. (Din-politika ayırımının) Biricik anlamı şudur: İnanç ve vicdan özgürlüğüne sahip olmak; hiçbir şekilde bireyin bilincini baskı altına almamaktır.

"Bu düzlemde ele alındığında, din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması, İslam ülkelerindeki çoğu insanlarının kuruntu ve yanlış kurgularının tersine, kanımca özünde dinin aleyhine değil lehine işleyen bir politika olacaktır. Neden? Çünkü din devletten ayrıldığında, kendini dünyevi işlerin ve siyasi manevraların kirliliğinden kurtarmış olacaktır. Şu yahut bu zümrenin, çevrenin veya bö-

lüğün çıkar aracı olarak istismar edilemeyecektir. Din, daha aşkın ve temiz (münezzeh) olan ahiret işlerine kendini adamış olacaktır.

"Batı, dini hakir görmüyor. Sadece din ile devleti birbirinden ayırmış oluyor. Böyle yapmakla, gerçekte dini özgürlükleri (inanan veya inanmayanlar açısından) teminat altına alıyor. Kiliseye gitme veya hiç gitmeme güvencesine kavuşuyor vatandaşlar. Korku belasına edinilmiş iman, iman değildir; dinde zorlama, istenmeyen ve sevilmeyen bir şeydir.

"11 Eylül olayından sonra, bazıları şöyle demeye başladılar: 'İncil'de şiddet kullanımına değinen bölümler/ayetler çok azdır. Oysa Kur'an'da hoşgörü, bağışlama ve uzlaşmaya ilişkin birçok ayet olmasına rağmen şiddeti öngören ayetlerin oranı, İncil'dekilerden daha fazladır.' Bu iddiaları, bir kenara bırakalım. İşin esasına gelip soralım: 'İslam'ın rasyonel (akılcı) ve aydınlık tevili (tefsiri, yorumu) neden bağnaz ve karanlık tevilini alt edemedi?'

"Teknolojik gelişmeleri ve bilgiyi denetim altına almak, kaçınılmaz biçimde düşünsel aydınlanmaya, ahlaki değerlere, adalet ve demokrasiye yol açmaz. Örneklersek; mevcut köktendinci hareketlerin elinde son model teknoloji ve bilgiler bulunuyor. Ve onlar, bu ileri teknolojiyi en çirkin terör eylemlerinde bir araç olarak kullanıyorlar. Diğer bir deyimle, onlar çağdaş ileri bilgiyi, kötülükten başka bir şey için kullanmıyorlar.

"(Arap-İslam) ülkelerindeki mevcut rejimlerin devamından mı, yoksa mezhep ayrımına (ve cemaatçiliğe) dayalı bir İslami demokrasiden mi yanayız? Sadece seçim sandıklarına ayarlı biçimsel demokrasiler, insan hakları ve her türlü siyasi felsefeye düşmanlık besleyen geri kalmış köktendinci örgütlerin zaferinin yolunu açarlar. İşte size, demokrasi adına demokrasiye el koymanın (müsadere etmenin) en iyi yolu!

Amerikan tarzı küreselleşme son derece gaddar ve canicedir. Şöyle ki; dünya nüfusunun dörtte üçünü açlığa mahkûm etmiştir.

Küreselleşme, bu yanıyla, terör hareketleri kadar tehlikelidir. Bu düzlemde sadece dini köktencilik yoktur; aynı zamanda kapitalist köktencilik de vardır. Bir yandan Bush ile Yeni Muhafazakârların küreselleşmesi, diğer yandan el Kaide teröristleriyle radikal dinci örgütlerin küreselleşmesi; dünya mengenenin iki tarafı arasında sıkışıp kalmıştır. Zengin ülkeler, bütçelerinin sadece % 0.2'sini, ABD ise yalnız genel bütçesinin % 0.1'ni yoksul ülkelere yardım diye ayırıyor. Açlık ve yoksulluktan kıvranan Üçüncü Dünya ülkeleri, artık Dördüncü Dünya kategorisine girdiler. Buna karşılık dünyanın serveti, Avrupa ve ABD'de, zengin Kuzey ülkelerde toplanmaktadır. Bunlardan haberdar mıyız?

"Doğrusu, 11 Eylül olayının sonuçları İslam dünyası için gerçek bir felakettir. İslam'a yönelik nefret, dört bir yanı kapladı. Yeni Muhafazakârların yorumuna uygun düşen uygarlıklar çatışması, dünya çapında egemen düşünce tarzı oldu. Irak'ın işgali kan deryasına dönüştü. Filistin halkının trajedisi artarak devam ediyor. Bütün bu gelişmelerin Batı lehine (İsrail dahil) olmayacağını görmeliyiz. Büyük devletler ile İsrail, dünya ölçeğinde politika değişikliğine gitmezlerse, hep birlikte uçuruma yuvarlanırız."

* * *

Fransız filozof Derrida ile sohbetinin akışı içinde, Cezayirli düşünür Dr. Mustafa Şerif'in Batı-İslam ilişkileri açısından dikkat çektiği şu fenomene değinmekte yarar var: "Batı ile İslam dünyası gözle görülür bir zıtlık içindeler. Batı'da manevi değerler çürüyüp yerini porno kültürü alirken; İslam dünyasında dine sarılma, bağnazlık ve köktencilik almış başını gidiyor. Avrupa'da çıplaklık ve teşhircilik yükselen değer sayılıyor; buna karşılık İslam ülkelerinde tesettüre bürünme veya zorla çarşafa sokma furyası başladı. Sanki birileri, ötekilerine şöyle sesleniyor: 'Senin değerlerin benimkilere aykırı; senin değerlerine karşı benimkiler; o halde orta yerde buluşmanın ne âlemi var?"

"Atatürk'ün Laikliği, Maturidi'den Alınmadır!"

Gündüz Aktan, eski bir diplomat ve Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) eski başkanı. 2007 genel seçimlerinde milliyetçi-mukaddesatçı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) listesinden milletvekili adayı oldu ve seçildi. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) muhafazakâr, liberal ve dini söylemleriyle muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) milliyetçi-laik söylemleri arasında yaşanagelen laik-dinci (şeriatçı) kutuplaşmada, Aktan, esas olarak, Türk-İslam sentezi temelinde şimdiye kadar farklı bir laiklik tanımı yapıyor. Kamuoyunda bilinen ve genelde doğru kabul edilen tez şöyledir: Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ana hatlarıyla Fransız modelinden hareketle laikliği uyguladı.

Aktan'ın öne sürdüğü laiklik tanımının akademik doğruluğu eğriliği bir yana, MHP üyesi bir siyasetçi olması hasebiyle, o, partisinin benimsediği Türk-İslam Sentezi'ne (12 Eylül 1980'da darbe yoluyla işbaşına gelen askeri cuntanın resmi tezi de buydu) aykırı olmayan bir görüş ileri sürüyor. Fakat bu görüşün kendisinden ziyade, tarihi arka planı bizi ilgilendirdiğinden, ilgili bölümü aktarıyoruz:

* * *

Gündüz Aktan: "...Oysa Atatürk'ün getirdiği Cumhuriyet'in laikliğinin din içeriği vardı. Bakın, Diyanet İşleri Başkanlığı, Genelkurmay'la aynı zamanda kuruldu. Meclis'te tartışmaları yapılırken Adalet Bakanı Seyit Bey çok önemli bir konuşma yaptı. 'Biz amelde Hanefi, itikatta Maturidiyiz' dedi. Bir din âlimi olan Seyit Bey'in okuduğu bu metni baştan aşağı Atatürk yazdırdı. Atatürk'ün laikliğinin din içeriğini İmam Maturidi oluşturdu ama bu sonradan unutuldu. Bunda CHP'nin biraz da payı var.

Bugün 'Dindar insan laik olabilir mi?' diye soruluyor. Evet, olabilir. Bunun en iyi örneğini Maturidi verdi. İmam Maturidi,

850-950 yılları arasında Semerkant'ta yaşamış olağanüstü bir din adamıdır. Bir dehadır, Türk'tür. O, diyanetle siyasetin ayrılmasını savunan ilk kişi oldu ve 'Kur'an'ı yaratan Allah'tır. Allah vahyi yarattı. Allah vahyi yarattı da aklı kim yarattı?' diyerek aklı savundu. Onun teolojisinde aklını kullanan ve aynı zamanda da inanan birey vardır. 'İyilik ve kötülük sizden gelir, kaderinizden gelmez' der. O, kadere inanmaz. Bu çok önemli. Çünkü eğer kaderiniz yoksa, siz sorumlu ve ahlaklı birey olursunuz. Zira esas olan sizin eylemlerinizdir. Maturidi bireyleşmeyi ortaya çıkardı. Ayrıca geçerliliğini kaybetmiş ayetleri de akıl yoluyla uygulamadan düşürdü. Çok ileri bir çizgidir bu. Maturidi, toplumun din konusunda bireye baskı yapmasını da kabul etmez. Onun teolojisi tümüyle demokratik ve laik topluma uyar. Atatürk'ün laikliği işte bu Hanefi ve Maturidi çizgiydi. Dindar birey laik olabilir anlayışıdır bu. CHP ise henüz dindarlıkla laikliği bağdaştıramadı. CHP'nin din içeriksiz laikliğiyle, onun karşısına 'Milli Görüş' diye çıkan Selefi akım çatışıyor. Bu yeni Selefi akım, Maturidilikle taban tabana terstir. Onda dinle siyaset karışır. İslam'ın, devleti ele geçirerek yeniden bir atılım yapacağını düşünür. Demokrasiye de, laikliğe de uymaz bu akım. Temelinde ümmet kavramı yatar. MHP'deki 'millet, ulus-devlet' kavramlarıyla AKP'nin ümmet kavramı işte burada çatışıyor." (Neşe Düzel'in röportajı, *Radikal,* İstanbul, 9 Temmuz 2007)

* * *

Bizce Aktan, burada tevil yoluna giderek; İmam Ebu Mansur Maturidi'nin (Hanefi mezhebi en serbest müçtehidi) dünya ve din işleri arasmda yaptığı pratik ayrımı sanki laiklikmiş diye aktarıyor ki, bu tanım, tarihsel sürece ve gelişmeye uymuyor. İmam Maturidi Hanefiliğin itikadi bir kolunun öncüsü olup, 'Bilgi akıl yoluyla edinilir. Bilmenin araçları duyu, akıl ve bilgidir. Bilgi vehbi (doğuştan edinilen, tanrı vergisi) değil; kesbi (sonradan kazanılıp edinilmiş)'dir" derdi. Ama o, akıl ile akılcılığı (rasyonalizm) bir tutmazdı; çünkü rasyonalizm denen şey de son birkaç yüzyılın ese-

ridir. Dolayısıyla dünyevi işlerin önemine dikkati çeken Maturidi'nin akıl-bilgi hakkındaki tezini, "laiklik veya rasyonalizm" diye sunmak; Mevlana ve benzeri ortaçağ âlimlerinin tasavvuf temelli hoşgörülü bakış açılarının "hümanizm" diye tanımlanması kadar tarih dışıdır. Zira laiklik ve hümanizm kavramları, 1789 Fransız Devrimi'yle birlikte billurlaşıp evrensellik kazandılar. Ayrıca Aktan, bir bilimadamı olarak değil, bir politikacı olarak laikliği, Türk-İslam sentezine uydurma gayretindedir. Bu noktada siyaset, teorinin önüne geçiyor ve böylece teorinin içi boşaltılmış oluyor. Aktan'ın üçüncü yanlışı, bizce metodoloji yani yöntem sorunudur. Olaya "doktrin ve teoloji" temelinde yaklaşmıştır.

Adliye Vekili (Adalet Bakanı) ve İstanbul Darülfünun (üniversite) fıkıh müderrisi (İslam hukuku profesörü) olan Seyyid Bey'in TBMM'de okuduğu o konuşmasının Atatürk tarafından formüle edildiğine dair bir belge var mıdır? Varsa nerededir? Konuyu yakından takip edenler, bu belgeye niçin ulaşamamışlar? Nitekim, köşe yazarı Taha Akyol, *Milliyet* gazetesinde yayımlanan 10 Temmuz 2007 tarihli yazısında, kendisinin böyle bir "bilgi ve belgeye henüz rastlamadığını" belirttikten sonra, şunları ekliyor: "Seyyid Bey, yeni yorumlarla modernleşmeye ve hukukun laikleşmesine İslam'ın içinden kanıtlar getiren büyük bir âlim ve düşünürdü. Seyyid Bey, Meclis'te yaptığı uzun ve âlimâne (bilgece–F.B.) konuşmada, hilafetin itikadi (inançsal–F.B.) değil, siyasi bir kurum olduğunu, İslam'da dini ve siyasi otoritelerin ayrılabileceğini anlatmıştır. Hilafetin kaldırılmasına Meclis'i ikna eden, dini açıdan, odur. Konuşması 1924'te *Hilafet'in Mahiyet-i Şeriyesi* adıyla basıldı."

Fransa ve Laikliğin Öteki Yüzü

Fransız seçkin tabakası, sözde "başörtüsü problemi" veya türbanlı olarak okul ve kamu kuruluşlarına devam etme konusunu tartışma hastalığına yakalanmış. Tartışma ve polemikler, Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın o ünlü çıkışıyla (devlet ve din iliş-

kilerini düzenleme ve dini sembolleri göze çarpacak biçimde taşımama hakkında yaptığı açıklama) hızlanıp yükselişe geçti. Chirac, okullar ve resmi kuruluşlara dini simgelerle devam edilmesine (çalışma-eğitim) asla müsamaha (hoşgörü, tolerans) gösterilmeyeceğini vurgulamıştı. Yasak küçük haç dışında kalan başörtüsü (İslami), kippa (Yahudi takkesi), Sih sarığı ve büyük boyutlu haçları kapsıyor. Chirac'a göre bu tür önlemler Fransız okullarının (eğitimin) laikliğini ve 'cumhuriyet değerlerini' korumaya yöneliktir.

Şurası not edilmelidir: 'Başörtüsü problemi', esasen Fransız laikliği ile Fransa'nın İslam dünyasıyla olan ilişkilerinin içine düştüğü bunalımın küçük bir ayrıntısıdır. Bir hastalığın belirtileridir. Fransa'nın ikilemini oluşturan bu iki problem, politik karamamelerle görmezlikten geliniyor.

Fransız laiklik projesi, iki temel direğe oturtulmuştur. Bir; kültürel bir türdeşlik ve benzeşme arzusuna dayandırılır ki, okullar bu gayeye hasredilmiştir. Aslında bu okullar, cumhuriyet tarafından yıpratılmadan önce bireysel ve kamu vicdanına biçim veren Katolik Kilisesi'nin işlevini devralmıştır. Fransız laikliği kamu alanını her türlü dini anlamdan arındırıp yerine laik/dünyevi kültürel değerler ikame etmeyi amaçlar. Okullar, bu laikleştirme sürecinin öncüleri gibi durmaktadırlar. Buraları, çocukların yeteneklerini geliştirecekleri ve medeni duygularını rafine edebilecekleri bir eğitim-öğretim alanı olmaktan çıkmıştır.

XIII. Leon'un meşhur bir sözü vardır: 'Okullar, toplumun Hıristiyan kalıp kalmayacağının karar verildiği bir savaş meydanıdır:' Okullar, cumhuriyet rejiminin öngördüğüne uygun olarak insanoğlunun radikal dönüşümü ve ikinci karakterinin beslenip doyuma ulaştırıldığı ideal bir araçtır.

Fransız laikliğinin ikinci ayağı, Aydınlanma misyonu gereği devletin kaba müdahaleciliğidir. Buna göre devlet, sosyo-politik ve kültürel bütünleşmenin biricik garantisidir. Bu olağanüstü ye-

tisi sayesinde toplumun sosyal ve ahlaki parçalanmasının önüne geçmiş olur. Fransız laikliğinin kuramcılarına göre devlet, sadece kamu işlerini düzenleyen bir aygıt değildir; aynı zamanda 'ulusun sesi', 'büyük iyiliğin ve mutlak adaletin cisimleşmiş hali'dir.

Bu tür bir algılama devletin tarafsız olma ihtimalini dışlamakta; onu, ahlaki ve estetik değerlerin üreticisi konumuna getirmektedir. Anglo-Sakson geleneğindeki İngiliz ve Amerikan siyasi tarihinde devlet 'ulusu inşa etme' görevini üstlenirken, Fransa'da, tam tersine 'ulusu yaratma' misyonunu üstlenmiştir. Burada devlet, aydınlanmacı, sosyo-kültürel bakımdan türdeş bir kuşağın yaratılması amacıyla bireyin tercihlerini ve hayat tarzını, dayatma yoluyla biçimlendirmiştir. Halbuki İngiltere, ABD veya İskandinav ülkeleri liberal ve müdahaleci olmayan nitelikleriyle ön plana çıkarlar.

Bu gelenek, Jakobenlerin iktidarda olduğu yıllarda Robespierre'in ünlü deyimiyle "özgürlük terörizmi" (veya terörizm özgürlüğü)nden devralınan bir mirastır. O karanlık yıllar, Fransız yönetim modeline damgasını vurmuştur.

Fransa'nın İslam ile gergin ilişkilerinin kökleri, bu tür bir otoriter ve uzlaşmaz yönetim geleneğine kadar uzanır. Hal böyle olunca da, örtünme gibi en küçük bireysel tercih bile, geniş bir bunalımın sebebi sayılmakta; aylar boyunca devletin bekası meselesine dönüşebilmektedir. Bu cinnet halinin konusu, ülke çapında toplam 5 milyon mensubu olan bir dinin (İslam) meşru olmayan biçimde gettolara kapatılması ve bu topluluğun temel haklarından yoksun bırakılmasıdır. Entegrasyon (bütünleşme) ve 'başörtüsü problemi', temelde Fransa'nın İslam ile olan ilişkisinin derin ve anlaşılması zor göstergesinden başka bir şey değildir.

Fransa kendi dar tarihsel deneyimini hâlâ evrensel bir modelmiş gibi sunmakta ısrar etmektedir. Gariplik buradadır. Oysa hepimiz kabul etmeliyiz ki, laiklik de, diğer dinler gibi hoşgörüsüz, katı ve baskıcı olabilir.

"Fransa kendi köktenci, dogmatik ve kibirli laikliğine meydan okuyup onu daha ılımlı, daha yumuşak ve insancıl kılmanın yollarını aramalıdır." (Londra Üniversitesi'nde tarih araştırmacısı Sumeyye Ğannuşi, el Cezire.net, 2 Kasım 2004)

II. BÖLÜM

BATI, İSLAM VE MÜSLÜMANLAR

Gerekçe: Batı'nın tarihi ve ideolojik merkezi sayılan Avrupa, yüzyıllar boyu İslam'ın inançsal, siyasal, ekonomik ve askeri yönleriyle çok yönlü (acı-tatlı) tecrübeler yaşadı. Bir yandan İslam fetihleri İberik Yarımadası'na (İspanya'da Endülüs ve Gırnata İslam devletleri kurulmuştu) ulaşmış; öte yandan Osmanlı Fransa ile ticari kapitülasyonları imzalamış ve beri yandan Osmanlı Avrupa içlerine kadar askeri fetihler yapıp Viyana kapılarına dayanmıştı. Bu arada Avrupa'dan Anadolu ve Filistin'e kadar uzanan Haçlı Seferleri düzenlenmiştir. Avrupa'nın karanlık çağında İslam uygarlığı çok büyük ilerlemeler kaydetmişti. Fakat Endülüs devletinin düşmesini izleyen sonraki yüzyıllarda Osmanlı Avrupa önünde giderek geriledi. Rönesans, Aydınlanma ve sanayi devriminin Avrupası, yayılmacı politikalar gütmeye, Asya ve Afrika'da sömürgeler kurmaya başladı. O tarihten itibaren Avrupamerkezciliği denen ideoloji ortaya çıktı. Batılı insan, kendini dünyanın geri kalanından ayrı tutuyor, üstün görüyor ve başka diyarlara uygarlık götürme misyonuyla hareket ediyordu. Bu benmerkezcilik eskisi gibi kaba ve silah zoruyla yürütülmese de, zaman zaman örtülü ve ince ırkçılıkla, kimi yerde İslamofobi (İslam korkusu) biçiminde ortaya çıkıyor. Batı ile İslam dünyası arasındaki bu çarpık ilişkiyi teorik ve pratik düzlemde zengin örnekleriyle sunuyoruz.

Oryantalizm ve Cinsellik

İrvin Jamil (Cemil) Şek isimli yazarın *Cinsellik Temelinde Oryantalizm* isimli incelemesi Mayıs 2006'da Arapça'ya çevrildi. İbrahim Guraybe, kitap tanıtımı vesilesiyle, Batılı zihniyetin seks, cinsellik ve cinsiyet noktalarında Doğu toplumlarına yaklaşımını irdeledi:

* * *

"Kitap, Doğuluları tanıma, anlama ve onlara karşı durma düzleminde Batı kültüründe kullanılagelen cinsel motiflerin fikirsel ve güdüsel arka planını irdeliyor. Cinsellikten yola çıkan Batılı kavram, fikir, tasvir ve deyimlerin hemen tümü, Doğu toplumlarının seks konusunda ne denli açık saçık ve pervasızca hareket ettiklerini kanıtlamak amacıyla kullanılıyor. Kitap, Batılıların bu bakış açıları hakkında zengin örnek, düşünce, rivayet, edebiyat yazıları ve fotoğraflar sunuyor.

"Eserde 20. yüzyılın başlarında Türkiye'de yaşanmış bir örnekten yola çıkılıyor: Türkiye'deki bir foto muhabiri, Londra merkezli bir İngiliz gazetesinin talebi üzerine, bir Türk evine (ailesine) ait iç görüntüleri gönderiyor. Fotoğraftan anlaşıldığı kadarıyla, Türk evi, burjuva olarak tanımlanabilecek bir modern, şık ve mazbut aileye aittir. Dönemine göre içi lüks mobilya ve mefruşatla döşenmiştir. Bu açıdan Batılı herhangi bir evden farkı yoktur. Ancak söz konusu İngiliz gazetesi, görüntüleri, ilgili fotoğrafçıya (basmadan) geri gönderirken şu gerekçeyi göstermiştir: 'İngiliz halkı, Türk evindeki Haremliğe ait bu görüntüyü asla kabullenip içine sindiremeyecektir!'

"Gazete fotoğrafları iade etmiştir, zira Batı zihniyetinde yerleşik şablona uymamıştır. Halbuki (Batılı literatürde yazıldığı üzere oluşturulan) klişeye göre, 'bir Türk evinin hayat (avlu) kısmında havuz ile çevresinde kümelenmiş çıplak hatunlar olmalıdır. Haremdeki üryan hatunlar havuz başında yastıkların üzerine yan ge-

lip yatarken, aynı zamanda nargile tüttürmelidirler. İngiliz halkını tatmin edecek görüntü budur, bu olmalıymış! Mobilyalı evmiş, burada her Batılı gibi oturan erkekli-kadınlı hane halkıymış, nafile!

"Batı oryantalizmin bilinçüstü ve biliçaltındaki biricik şey 'harem' olup, bu hatunlar grubu asla yabancılara görünmemelidir. Harem sabit fikriyle kuşatılmış bu muhayyile, erkek egemen bir bakışın ürünüdür; başka türlü düşünmeyi önlemektedir.

"Batılılar, devamlı biçimde dünyayı kendisini izleyen bir uydu, bir peyk konumunda bırakma gayretiyle, kafalarına uygun bir Doğu icat ettiler. Temas ettikleri, yakından dönüp tanıdıkları Doğu gerçeği yerine, kendi hedef ve amaçlarına uygun bir Doğulu tipi/imajı yarattılar. Doğu, Edward Said'in tanımıyla, 'Avrupa'nın gözünde 'aksesuar niteliğindeki bir sahne tahtasından ibarettir.'

"Doğulu kalın bir örtüye (ya da tesettüre) büründükçe, Batılıların irticali (doğaçlama) tasvirleri ve merakları daha fazla artmış; bu örtüyü yırtıp parçalamak arzusuyla kıvranan Batılı, şehvete gelerek Doğulu'nun iffetine el ve dil uzatmak suretiyle ona halel getirmiştir. Doğulu'nun harem hayatına ilişkin Batı hayal dünyası, giderek uçuk kaçık şeylerle süslenmiştir. Bunun doğal sonucu olarak Batı'daki egemen düşünce, kendince, mukaddes toprakları elinde tutan kâfir (gâvur) Doğulu tipi tahayyül etmiştir.

"Oryantalizmin ana konusu 'seks ve cinsellik'tir. Bu kurgu, cinsellikten mahrum seyyah, gemici ve askerlerin düşlerinin imalatı neticesinde oluşmuştur. Böylece erkek egemen bir düşünce tahakkümcü efendi ve üstün Avrupalı'nın benliğine sinmiştir. Efendi Avrupalı, Doğulu'yu 'karı' gibi algılama alışkanlığı elde etmiş; kocanın karısına reva gördüğü muamele, sömürgeci Batılı ile sömürülen Doğu halkları arasındaki ilişkinin çerçevesini belirlemiştir. Öteki'nin tasviri ve tanımı, kendilerine aşırı güvenen Avrupalıların özdeğerlerini yeniden tanımlama sürecinde, giderek daha çetrefilli ve yaygın bir hal almıştır. Avrupalı, keşfettiği 'sair mahlukat'tan kendini özenle ayırabilmek amacıyla, uygarlığa (medeniyetler tas-

nifi) sarılmıştır: Onlara göre Avrupalıların dışında kalan herkes 'öteki' ve 'diğerleri' sınıfına girer; bu acayip sınıflandırma sadece hayat tarzı ve coğrafya ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda cinsiyet ve cinselliği de kapsamaktadır. Bu cinsellik denen şey, başka toplumlarda mutlaka ve muhakkak Avrupa'dakinden farklı olmalıdır!

"Gulliver ile Robinson Crusoe'nin maceralarına bir de bu gözle bakmalıyız; tuhaf mizaçlı, garip insanların yaşadıkları acayip diyarlar!

"Denklem uyarınca, sömürgeci sapına kadar erkek olunca, sömürgelerde yaşayanlar da ister istemez son derece (aşağılık) dişi yaratıklar olmalıdır. 19. yüzyıl seyahat kitaplarında tasvir edilen cinsellik ve buna dair kullanılan illüstrasyonlar (ya da resimler), genelde erkek kâşiflerin yiğitliklerini perçinlemeye hizmet etmiştir. Meçhul kıtalar veya ülkelerin fethi hakkındaki hikâyelerin hepsi iki ana temele oturtulmuştur: Doğanın ve kadının fethi! Bu kurgular, onca masum insanın ve halkların kanına giren fetihçi sömürgecilerin suçlarını örtbas etmeye yaramıştır.

"Norman Daniel, şu noktayı açıklığa kavuşturmuştur: İslam'daki evlenme ve boşanma kurumu, cennet gibi kavramlara ek olarak, kimilerince (Batılılarca–F.B.) sanki 'Müslümanlığın bir duygu ve zevk dini olduğu; mensuplarına sınırsız seks özgürlüğü bahşettiği' biçiminde yorumlanmıştır. Dolayısıyla böyle bir din, uydurmadır ve sahtedir. Müslüman kadın ise, cennet hakkında bir fikir verebilmesi için erkek dindaşlarına kendini arzuyla sunan bir seks aracı gibi gösterilmiştir.

"Batılı'nın cinselliğe böylesine vurgu yapmasının asıl nedeni, gerçekleştirdiği istila, işgal, sömürü ve yağmalama faaliyetlerini gerekçelendirmek suretiyle daha bir üst makama oturmuş olmaktır. Bu düzlemde, Batılı klasiklerinin Batı'nın katkısız ürünleri olduğu yolundaki rivayetler de bu zihniyetin sonucudur: Gerçekte, (İspanyol Cervantes'in) *Don Kişot*'u Arap asıllı Seydi Hamed bin el Eyli'nin kitabından; Hector France'ın *L'amour au Pays Bleu* ad-

lı romanı da Arapça yazılmış *Şeyh Mansur'un Aşk Maceraları*'ndan tercüme/kopya edilmiştir.

"Asya ve Afrika'da çokeşlilikler yaşanmamış olsaydı dahi, Avrupalılar böyle bir şeyi icat ederlerdi. Yüzyıllar boyu Türkiye (Osmanlı dahil) ile İslam hakkında Doğu cinselliğine dair öyle şeyler uyduruldu ki; sanki bu coğrafyanın halkları ahlaksız şehvet düşkünleriymiş ve seksten başka bir şey düşünmezlermiş gibi bir tablo ortaya çıktı.

"Batılı uydu kanalları ile benzeri iletişim araçları, Doğulu'yu 'porno ve erotik yayınlarının ucuz ve bayağı bir malzemesi' gibi kullanmayı sürdürüyor: Böylece 'porno edebiyatı ve seks tahrikçiliği'nde Ortadoğu atmosferini kullanarak siftah yapabilmektedir.

"Geçmişten bu yana Batılı eserlerden bazı örnekler sunarak konuya somutluk kazandıralım: 1955'te *Oriental Model* adlı bir kitap basıldı. İçinde Afrika ve Asyalıların çıplak fotoğrafları bulunuyor. Onca skandaldan sonra yazarın eşi olacak hatun ortaya çıkıp şöyle demez mi: 'Efendim, Doğu'daki kadının tenine ve vücuduna ilişkin tüm söylentilere rağmen Doğulu kadınlarla Batılı hemcinslerinin bedenleri arasmda esaslı bir fark yoktur!'

"Athol Joyce'un derlediği *Bütün Milletlerin Kadınları (Her Milletten Kadınlar): Özellikleri, Ahlakları, Etkileri, Örf ve Âdetleri*; N. W. Thomas'ın 1908'de yayınlanan bir kitabı ve Albert Fridental'ın yazdığı *Milletlerin Yaşamındaki Kadınlar* isimli eserinde tuhaf diyarlardan inanılmaz sayıda çıplak kadın fotoğrafı pervasızca sergilenirken, Avrupalı hanımlar giysileriyle görüntülenmiş.

"Aralarında Amand Freiher'in derlediği *Tarih, Şiir ve Hayatta Doğulu Kadınlar* (1904) ile Colonel Emil mahlası (edebiyatta kod ismi) kullanılarak yazılan *Doğu Gelenekleri: Etnografyaya Kapalı Kapılar* isimli eserler de olmak üzere sayısız kitap, Mısır ve Doğu'da cinsel ilişkileri konu edinir. *Bütün Ülke Kadınları* adlı kitabın yazarı açıkça itiraf ediyor: *'Meşhur Binbir Gece Masalları*'ndaki hikâyelerden ötürü, Doğu Haremi çok kadim zamanlardan beri Avrupalıların popüler bilmecelerine konu olmuştur.'

"Adını gizleyen bir yazara (muhtemelen asker kökenli bir Fransız cerrah) ait *Antropolojide Bakir Alanlar: Uygarlaşma Yolundaki Halkların Örf ve Âdetleri* başlıklı alan çalışmasında güya Asyalı ve Afrikalıların cinsel organları bilimsel temelde incelenmiş! Oysa aldatıcı belgelerle ne kadar kamufle edilmeye çalışılsa da, yazar, Batılıların düşünce kalıplarındaki yargıları/kurguları vermekten öteye gidemiyor. Üreme organlarının boyu, hacmi, kalınlığı, kokusu, vs. hakkındaki sonuçlar Batılı'nın önceden kurguladığı hayallerin sınırlarını aşamıyor. Kadınların (cinsel) özgünlüklerini anlamak için onları ameliyat masasına yatırmaktan çekinmeyen aynı yazar, esasında Avrupa merkezli keşiflerile 16. ve 19. yüzyılın cerrahi ilmine uyabilecek laflar ediyor.

"Avrupalı seyyahların yazılı tasvirleri, 'ebedi dişi' teması üzerine kurulagelmiştir: *Oriental Cairo: City of the Arabian Nights* kitabının yazarı Douglas Sladen, 1906'da Kuzey Afrika'daki bir gezisi sırasında şu satırları döktürebiliyor: 'Görünen o ki, Kuzey Afrikalı kadınlar, erkeklerden daha fazla Doğulu özelliklere sahipler!'

"Avrupamerkezciliğinin erkek egemen ve cinselliğe dayalı sömürgeci bakışını teyit etme babından, şu noktaya değinelim: Osmanlı'nın üstün olduğu zamanlardaki Avrupa edebiyatı, tam tersi bir temayı işliyordu: Mesela Hıristiyan dünyası, tecavüze uğramış bir kadın olarak tasvir edilirdi. İstanbul fethedildiğinde (1453), Fransa'nın bir şehrinde düzenlenen bir halk şenliğine davet edilen Avrupalı hükümdar ve imparatorlar, Bizans başkentinin Osmanlı'dan geri alınması için seferber olmaya çağrıldılar. Şenlikteki etkinlikler sırasında gerçekleştirilen bir tiyatro oyununda, başına kıymetli taşlarla süslenmiş altın başlık takılmış bir kadın büstü ile başı çiçekli taçla süslenmiş sarı saçlı bir kadın heykeli sahneye konulmuş. Saçları topuğuna kadar inen sarışın kadın heykelinin sağ memesinden süt niyetine şarap akıtılıyormuş. Yanına da zincirlenmiş canlı bir aslan bağlanmış. Heykelin üstündeki levhaya şöyle bir ibare yazılıymış: 'Hanımefendimize dokunma!' Buradan yola

çıkarak, Avrupalı hanımların şu vahşi Türkler tarafından nasıl tecavüze uğradığına ilişkin hikâyeler ve rivayetler ortalığı kaplardı.

"Hatırlamıyor musunuz; Saddam Hüseyin'in çatışmada öldürülen iki oğlu Uday ile Kusay'ın cesetleri basma teşhir edildi ki, iki kültür (Batı ve Amerikan kültürüyle Arap kültürü) arasındaki fark kesinlik kazanmış olsun.

"(Neoconlardan) Richard Butler'ın kitle imha silahlarıyla ilgilenen Teftiş Kurulu'na verdiği raporda şöyle denilmemiş miydi: 'Bazı kültürlerde yalan, makbul bir şeydir!" (El Cezire.net, 17 Mayıs 2006)

Batı'nın İslam'a Bakışı: Sorunlu Bir Tarih

Ortaçağ Avrupası'ndaki belgeler incelendiğinde, Hıristiyan Batı'nın İslam dinine nasıl baktığı daha iyi anlaşılır. Konuya dört yılını hasreden Arap asıllı Sumeyye Ğannuşi, (Londra Üniversitesi'nde Doğu ve Afrika araştırmaları uzmanı) gerçekte İslam'ı karalayıp kötüleme geleneğinin o tarihten bugüne kadar sürdüğünü hayretle keşfetmiş: "Avrupalı'nın bilinçaltı vicdanında Müslümanlık karşıtı kötü nitelemelerin, yerleşik önyargının nedeni ne olmalı? İslam'ın Batı'daki çarpık-çarpıtılmış temsili nedendir? Niçin İslam denince bayağılaşan kalıplaşmış yargılar akla gelir?

Ortaçağ belgelerine göz atılınca, dönemin Hıristiyan yazar-çizerlerinin İslamiyet'i askeri, siyasi ve dini açıdan bir tehdit olarak algıladıkları; Müslümanlarla özellikle bu düzlemlerde polemiğe girdikleri; kendi cemaatleri arasında yaygınlaşan bu "kâfir" inançla kıyasıya kavga vermek için eserlerinde efsane, rivayet, hurafe ve mavalları gerçeklerle karıştırmak suretiyle kamuoyu oluşturdukları görülür. (S. Ğannuşi, "Western View of İslam: A Trouble History", El Cezire.net, 4 Eylül 2005)

İslamiyet'i anlama sürecinde teorik ve teolojik yahut dini dogmalardan yola çıkan o tarihteki Hıristiyan sözcülerinin (temsilci, aydın, yazar, din adamı, vs) bu dine bakışları başından beri

çarpıktı: Bu yüzden tezvirat, tahrifat, tefsirat, rivayet, hurafe ve sembollerle dolu olan Hıristiyan arşivlerinin tertemiz, nesnel ve pir-u pak oldukları kesinlikle söylenemez (agy). Hal böyle olunca, herhangi bir Hıristiyan, İslamiyet'i tanıyıp öğrenmeden önce, Hıristiyanlık adına hareket edenlerin doldurdukları "sahte bilgi depo ve mahzenleri"nden beslenip, önyargılarla donanmış; "öcü" bir İslam fenomeni ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu dini dogma ve disiplinin tarihi arka planı şuydu: İslam henüz ortaya çıkmamışken, Hıristiyanlık kendisine düşman gördüğü paganizm ve "dinin sapkın yorumu" diye tanımladığı batınilik ile amansız bir mücadele ilkesi benimsemişti. İslam sahneye çıkınca, bu din Yahudilik, paganizm ve heretik inançlar kategorisine alındı; yozlaşmış Yahudilik, paganizm ve sapkın batıniliği içinde barındıran bir inanç olarak algılandı. Böylece onunla mücadele yolu seçildi.

İslam fetihlerinin İspanya üzerinden, Osmanlı fetihlerinin Balkanlar üzerinden Avrupa'yı kuşatmaya alması; yaklaşık 8. yüzyıldan itibaren karşı karşıya gelen İslam ile Hıristiyanlık arasında "askeri müdahale" yolunu açtı. İsa peygamberin doğup büyüdüğü, inancını yaymaya çalıştığı Kudüs, Nasıra, Beytlehem (Filistin) İslam işgali altındaydı. Endülüs ile ortaçağın en büyük Hıristiyan kenti sayılan İstanbul, farklı aralıklarla zapt edildi. Müslümanlar, "büyük tehdit" kaynağı olarak görüldüler. Özellikle Hıristiyanlık inancındaki çeşitli ölümcül mezhepsel kavgalarda (Papa ile reformcular, fanatik Vatikan ile seküler krallar, Ortodokslar ile Katolikler veya Protestanlar) İslam, "içerdeki kâfir sapkınlar tarafından Avrupa'ya davet edilip, milletin başına musallat edilen bir bela" biçiminde algılandı. İşin garip yanı şudur: Reformcu Hıristiyanlar da, İslamiyet'i, "fanatik, yozlaşıp köhneleşmiş, kibirli, açgözlü, şehvet düşkünü ve zalim Papalık kurumu" ile bir tutup özdeşleştirdi. Roma Katolik Kilisesi açısından ise, giderek kitlesellik kazanan mezhep düşmanlarını "şeytan, öcü, şerrir" gibi göstermenin biricik yolu, onları Muhammed dinini izleyenler gibi göstermekti. (agy)

Haçlı Seferleri sırasında Müslümanlar (Selçuklu, Atabeyler, Fatımiler, Eyyübiler, Osmanlılar, vs) ile olan savaş-barış ilişkileri, Doğu Hıristiyanları ile Vatikan arasında ayrışmanın sebeplerinden biri kabul edilebilir. Ortadoğu'da yaşayan, uzunca bir süre kutsal Kudüs'ü işgal eden Haçlı ordularının bölgeye yerleşen komutanları, İslam dinini yakından tanıma, o tarihte kendilerine oranla son derece ileri bir uygarlıktan nasiplerini alma olanağı bulmuşlardı. Örneğin, Osmanlı Kıbrıs'ı fethedince (1571), Venediklilerin el koydukları Rum Ortodoks Kilisesi'nin tüm arazilerini geri verdi. Kıbrıslı Hıristiyanların sadece kiliseye vergi vermeleri kuralını koydu. Bu nedenle, Avrupa'daki kimi yöneticiler "Kardinal Kralı görmektense, Osmanlı kavuğunu tercih edecekleri"ni söylediler.

Hıristiyanlararası mezhep ayrılıklarının yaygınlaştığı 16. yüzyıl dindarları açısından, "ortak bir Hıristiyanlık ruhu"ndan söz etmek, buna inanmak imkânsız bir hal almıştı. Kanlı, kavgalı mezhep ayrılıkları, Osmanlı'nın Avrupa içlerine doğru ilerlemesiyle iyice çığırından çıktı.

İlginç bir saptama daha: Modern Avrupa'nın doğuşuna yola açan dinde *Reformation* (yenilenme, ıslahat) anlayışının kendisi, ne yazık ki, ortaçağ Hıristiyanlarının İslam'a yanlış bakışını günümüze taşıyan bir köprü görevi görmüştür (agy). Tarihin cilvesi ya da ironisi şudur: Liberal, muhafazakâr, dindar, laik veya ateist olsun, çağdaş Batılı yazarlar, bu klişe görüşü hemen olduğu gibi benimsemekte; İslam söz konusu olduğunda, aralarındaki kavgaları bırakıp bilinen önyargıda birleşmekteler. Emperyalizmin bu çılgın çağında Avrupa siyasi, ekonomik ve askeri bakımdan insafsız bir yayılmacı politika izlerken, İslam "tüm olumsuzluğuyla Batı'nın düşmanı" konumunda gösterilmektedir (agy). Avrupamerkezci bir "üstün kültür" anlayışıyla hareket eden Batı insanı, bütün Müslümanları bir sepete koyarak, ayrım gözetmeksizin İslamiyet'i "Batı'nın antitezi" gibi betimlemektedir.

Kuşkusuz fikirler boşluktan doğmaz; bu tür anlayışın kökeninde "güç ilişkileri" yatar. İslam dünyasını "iflah olmaz, söz dinlemez ilkeller, barbarlar" olarak tanımlayan Batılılar, "terbiye ve medeniyet" adına askeri, siyasi, kültürel, ekonomik müdahalelerin bahanelerini yaratmaktalar. Burada yeni olan bir şey yoktur; eski zihniyet, eski güç ilişkileri, eski söylem kendini tekrar ederken, yeni bir yüzle, "uygarlaştırma misyonu" ile karşımıza çıkmaktadırlar. Bütün o "dini bağnazlıktan kurtarıp laikleştirme, uygarlaştırma, demokratikleştirme vb" projelerinin altında yatan, aslında ortaçağdan beri bilinçaltında yatan "kılıç yoluyla dine imana getirme" barbarlığından başka bir şey değildir.

Batılılar, ortaçağdaki hatalı ve tehlikeli fikirlerin yükünden kurtulmadıkça, günümüz güç ilişkilerinin gerçek amaçlarının farkına varıp bunları mahkûm etmedikçe, İslam'ı ve Müslümanları doğru algılaması ve barış içinde birlikte yaşaması imkânsızdır.

Geçen yıl İngiltere merkezli Irksal Eşitlik için Komisyon'a bağlı You GovPoll kuruluşunun yaptığı araştırmaya göre Beyaz Britonların % 83'ünün hiç Müslüman arkadaşı olmamış; Müslümanların % 94'ünün de İngiliz beyaz arkadaşı bulunmuyor.

Kültürel çoğulculuğu reddetmek, bizatihi kültürel kökencilik (özcülük) geleneğinin yeniden ihya edilmesine kapı açar ki bu, üstün kültürle donandığına inanan 'Beyaz Adam'a geri bölgelere 'uygarlık götürme' misyonunu yüklemektedir.

Daha önemli bir şey; Avrupalılar bütün kültürlerin, farklı tefsir/yorum tarzlarına bağlı oldukları yolundaki olguyu göz ardı ediyorlar. Hiçbir kültür bağdaşık, türdeş ve mutlak değildir. İslam kültürünü şiddet, tedhiş ve teröre indirgemek; İngiliz olmayı Kenya, Sudan, Malawi veya Ebu Gureyb (Irak'ta bir cezaevi) ve Guantanamo Körfezi (Küba dolayında ABD'ye ait bir üs) işlenen cinayet ve katliamlarla bir tutmak kadar yanlıştır." (Sumeyye Ğannuşi, el Cezire.net, 11 Ocak 2006)

Avrupa İslamı, Avrupa ve İslam

Kuzey Afrika kökenli Abdurrahim Lamşişi (Fransızca yazılımı Abderrahim Lamchichi) *Islam-Occident, Islam-Europe: choch des civilizations ou coexistence des cultures?* (İslam-Batı, İslam-Avrupa: Uygarlıklar Çatışması mı Yoksa Kültürlerin Birlikte Yaşaması mı?) başlıklı eserini, Fransızca yazmış. İlk baskısı 2000 yılında Paris'te gerçekleşen kitapta, Batılı önyargılara ve klişe hükümlere karşıt görüşler yer alıyor.

Lamşişi, şu saptamayla başlıyor: "Bazı akademik çevrelerde yankı bulan uygarlıklar çatışması ideolojisi İslam'ı Batı için tehlikeli gördüğü sürece, bu dinin hiçbir rengi veya türeviyle yakınlaşamaz. Zira bu tez, tahakkümcü ve İslam'ı dışlayan bir önerme temelinde kurulmuştur. Buna alternatif olabilecek biricik yol yordam, İslam dünyasının çeşitliliğiyle renkliliğini yani kültürel, tarihi, siyasi ve toplumsal düzlemdeki zenginliğini çok boyutlu olarak ve derinlemesine incelemektir."

Yazar ikinci tespitiyle birlikte, Batı'daki kalıpsal hükümleri yani ezberi bozmayı sürdürüyor: "İslam uygarlığının Batı'daki modernleşme ile Rönesans'a büyük ve çok yönlü katkıları olmuştur. S. Huntington, genel anlamda İslam ile siyasal İslam'ı birbirine karıştırmaktadır; dolayısıyla çatışmaya ilişkin tezleri mesnetsiz genellemelerden, beylik kalıplardan ibaret kalıyor. Bu tezleri benimseyenler tarihi yanlış okuyorlar. Bilhassa Endülüs'teki İslam'ın Avrupa'daki Rönesans'a katkılarını görmezlikten geliyorlar.

"Benzer biçimde, İslami köktendincilerin İslam hakkındaki görüşleriyle algılama biçimleri, en az uygarlıklar çatışmasının teorisyenlerininki kadar yanlıştır. Onlar da, dini bakımdan farklı başvuru kaynaklarının, kimliklerin arkasındaki renkli dünyaların ve toplumsal çeşitliliğin varlığını reddediyorlar. Batı ile Doğu arasındaki kültürel alışverişlerin ve geçişlerin yaşandığı çağları iptal etmek istiyorlar. Bütün bu fahiş hataları da, sözümona 'kültürel

özgünlükler' adına yapıyorlar. Ve son tahlilde, tek İslami partinin diktatörlüğü' ve 'Allah'ın egemenliği' adına (İran, Sudan, Taliban Afganistanı örneklerinde olduğu gibi) vatandaşa karşı darbe yapmış oluyorlar!"

Üçüncü saptamada Avrupalı'nın ezberi, başka bir soruyla bozuluyor: "Politik İslam'ı, Soğuk Savaş sonrasında temel stratejik tehdit olarak kabul etmek mümkün mü? Kesinlikle hayır! Çünkü politik İslam'ın yelpazesi gayet geniş olup; burada bulunan örgüt veya hareketlerin hepsinin böyle bir hedefi yoktur. Batı'ya stratejik tehdit oluşturan bazılarının bu siyaseti de süreklilik arz etmiyor; zamana ve zemine göre değişebiliyor. Üstelik, Batı'yla hesaplaşmayı planlayan bazı İslami yapılar da, aynı yöntemleri (şiddet, silahlı mücadele gibi) kullanmıyorlar. Siyasal İslamcı hareketlerin uluslararası ölçekte tasarlanıp ete kemiğe bürünmüş stratejik bir hesaplaşma, mücadele ve savaş programları da bulunmuyor. Bu tür köktenci oluşumlar yerel, ulusal ve bölgesel düzeydeki hareketlerden ibarettir. Ayrıca ulus-devlet (büyük Ümmet-devlet–F.B.) içinde birleşme olanakları (ideolojileri de buna müsait değildir) zaten yoktur. Bu düzlemde köktendinciler ittifakı, belli ölçülerde varsayımsal bir kurgu olup olgunun bütünselliğine aykırı duruyor."

Buradan Avrupa'daki Müslümanların durumuna geçiş yapan Lamşişi, verilerle işe koyuluyor: "Avrupa'daki İslam, sömürgeci siyasetler ve göç politikaları nedeniyle bugün Avrupalı bir görünüm almış bulunuyor. Avrupa'da toplam Müslüman sayısı 12 milyona ulaşmış; İslam, Fransa'daki ikinci büyük din oluvermiştir. Bu ülkede türban/tesettür meselesinin ortaya atılışı (1989), Cezayir'deki iç savaş (1990'larda başlayan İslamcı-laik ordu çatışması), bazı köktendinci örgütlerin silahlı faaliyetleri, vs., kıta ölçeğinde İslam'a kuşkuyla bakılmasına yol açmıştır.

"Buradaki temel sorun, Fransa'daki İslam ile Avrupa'daki İslam'ı birbirine karıştırmaktan ve siyasal İslamcıların uluslararası alanda yarattıkları gerginliklerden kaynaklanıyor. Durum öyle va-

him bir hal almış ki, kamu alanında İslami temelde öne sürülen herhangi bir talep (resmi dairelerde türban-tesettür giymek gibi–F.B.), anında köktendinci damgasıyla damgalanıyor. Doğrudur; buna tepki babından sokağa fırlayıp ortalığı vaveylaya veren, katıp karıştıran radikal dinciler vardır ama azınlıkta kalmaktadırlar. Bunların tepkileri de, esasta kıtadaki azınlıklara yönelik ırkçı politika güdenlere ve kendilerini toplumdan dışlayıp marjinalleştirmeye çalışanlara yönelik protestolardan ibarettir. Kıtadaki Müslümanların büyük kesimi, yaşadıkları toplumla kaynaşıp bütünleşmeyi istiyor; bu toplumların temel değer ve davranış biçimlerini benimsiyor; Avrupalı'nın yaşam tarzını (evlenme, üreme ve tüketim dallarında) tercih ediyor ve camilere çok fazla uğramıyorlar.

"Avrupalı Müslümanların ezici çoğunluğu, demokratik kuralları ve laikliği kabul edip içselleştiriyor. Ancak Avrupa devletleri de, İslam'ın kamu alanında bir yeri olduğunu kabullenmeli ve Müslümanları gerçek vatandaşları sayıp buna göre muamele etmelidir.

"Aşırı grupların hoşgörüsüz faaliyet ve etkinlikleri, bu genel gidişatı bozmaya yetmemektedir. O halde huzur içinde birlikte yaşamanın temel şartı, karşılıklı tanıma ve kabullenmedir."

Lamşişi'nin gözlemlerine dayanarak kullandığı "İslam'ın Avrupalılaşması, Avrupalılaştırılması" kavramı hem yeni, hem de ilginçtir. Buna bağlı olarak ayrıca "Fransızlaştırılan İslam"dan da söz edilmektedir. Anlamı şudur: Müslümanların daha önce vatandaşı oldukları devletlerle, hemen her türlü (bilhassa kültürel, inançsal) bağını koparmaları; bu düzlemde Avrupa değerleriyle uyumlu bir İslami yaşam tarzını benimsemeleri. Bu gerçeklik, aynı zamanda geleceğin Avrupa Birliği'nin kurumsal, manevi ve sosyal temellerinin atılmasında İslam'ın katkılarının zeminini hazırlamaktadır. Toplumda birbirini dışlama ve kutuplaşmaların önüne geçmenin biricik çaresi budur."

Avrupa İslamı'nı kendince gerekçelendiren Lamşişi'ye göre,

İslam ile Batı ilişkisi sadece Müslümanların eski kıtada yaşamasından kaynaklanmıyor. Aynı zamanda AB'nin ortaya attığı pek iddialı Avrupa-Akdeniz Ülkeleri Ortaklığı Projesi'ne dayanıyor. Proje çerçevesinde bütünleşmenin tek koşulu; Akdeniz'in her iki kıyısındaki halklar arasındaki gelişme/büyüme farklarını ortadan kaldırmaktır.

Lamşişi'nin ezber bozan bir saptaması daha: "Kabuğuna çekilme siyaseti, AB'nin iç dengelerini bozmakla kalmaz; aynı zamanda Akdeniz'in güneyinden (Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, vs) yükselen Batı düşmanı köktendincilerin ekmeğine de yağ sürer; radikal dinciliği iyice körükler. Siyaseten önü tıkanan Akdeniz'in güney kıyısındaki ülkeler, demokratik dönüşümü gerçekleştiremezler. Sonuçta, radikal İslamcı akımların gelişmesinin önüne geçmesi tasarlanan ortak stratejik programlar suya düşmüş olur."

Lamşişi'nin ezber bozan birtakım tespitleri doğru olmakla birlikte; onun Avrupa-İslam ilişkisi, Müslümanların Batı toplumlarıyla entegrasyonu (bütünleşip içinde erimesi) ve Euroislam konusundaki saptamaları, gerçekçilikten ziyade iyimser tahmin ve temenniler düzeyinde kalıyor.

Birkaç örnek vermek suretiyle, meseleye, aynanın diğer tarafından bakmaya çalışalım:

1) Türk Topluluğu: Batı Avrupa'da yaklaşık 3 milyon Türkiyeli bulunuyor. Ülkelere dağılımları şöyledir: Almanya (2.3milyon), İngiltere (210 bin), Belçika (100 bin), Fransa ve Hollanda (310 bin). Avrupa'daki Türkiyeliler arasında tarikatlar, siyasal İslam, Alevilik, Türk ve Kürt milliyetçiliği hayli yaygındır. Türkiye'den göçenler, her bakımdan kimliklerine diğer göçmenlerinkinden daha fazla sarılıyorlar. Avrupa'daki Türk yurttaşlar, özellikle kadınlar, giyim kuşamlarıyla (bir bakıma örtü ve tesettürlü halleriyle) uzaktan bile fark edilebilirler. Oralarda açılan işyerlerinin isimleri hep asıl vatanı/yurdu çağrıştıran simgelerle doludur: İstanbul Restoran, Ankara Ekmek, Mevlana Seyahat, Turkeya Bil-

gisayar gibi. Türkiyeli göçmenlerin hepsinin evinde geldikleri ülkenin televizyon kanalları (TRTint, TRT, Kanal 7, Samanyolu, Kanal D, vs) izlenir. Avrupa'da basılıp dağıtılan Türk gazeteleri (*Hürriyet, Türkiye, Zaman* gibi) okunur. Özetle, kimlik krizi içinde bocalayan Avrupa'daki Türkiyeliler, ne Doğulu ne Batılı olarak iki ara bir derede kalmışlar. (Konunun ayrıntıları için IslamOnline.net sitesinde gözlemleri yayınlanan Djebbi Nasreddine'nin 11 Kasım 2004 tarihli makalesine bakınız.)

2) Avrupa-İslam ilişkileri birçok bakımdan sorunludur; dikenli tellerle çevrilmiş bir mayın tarlasına benzemektedir. Avrupa basınının ülkedeki azınlıklara yaklaşımı, özünde Doğulu ülkelere bakışının etkisi altındadır. Bu nedenle "Avrupa'nın sergi salonlarındaki Arap tablosunun kötü görünümünden rahatsız olan yetkililer, 'Arap Müslümanların Batı medyasındaki olumsuz imajını düzeltmek' üzere Mart 2007'de toplandılar. Bin millik uzun yürüyüşün ilk adımı olarak, Ortadoğu ile yakından ilgilenen Batılı basın mensuplarına, 'hemen ulaşabilecekleri derinlikli bilgi ve haberlerin derlenmesi için gereken mekanizmanın kurulması; olayların, çatışma ve mücadelelerin tarihi ve kültürel arka planı hakkında ayrıntılı, ikna edici ve sağlam bilgiler sunulması' meselesi tartışıldı. Tahmin edileceği üzere, kendilerini ulusalcı ve İslamcı (en ılımlı olanları bile) sayan çevreler; Batı ve basını hakkında yüzeysel şeyler biliyorlardı. Daha kötüsü şuydu: Hepsi, 'Batı entrika ve komplolarına' kafayı takmış, karşı tarafla işbirliği konusunda bir adım ileri gidemiyordu. Toplantıya katılan daha gerçekçi kesim ise, Batı basınından somut örnekler sundu. Mesela Fransız basını, 'Arap' sözcüğünü sadece Kuzey Afrikalılar (Moritanya, Fas, Tunus, Cezayir) için kullanır; geri kalan Arapları ülke isimleriyle (Mısırlı, Ürdünlü, Filistinli, vs) belirtir. İngiliz basını, bireylere, geldiği veya ait olduğu ülkenin adıyla gönderme yapar: Yemenli öğretmen, Kuveytli tüccar gibi. Buna karşılık topluluklar, İngiltere basınında etnik-coğrafi düzlemde (Asyalılar, Afrikalılar, Orta-

doğulular) yer alırlar. Son yıllardaki köktendincilerin saldırıları, medya nezdinde Asyalılar ile Müslümanları özdeş hale getirmiştir." (Adil Derviş, 'Dünya Basınında Arap İmajı', *el Şarq el Awsat,* 17 Mart 2007)

3) "Avrupa ve Amerika'da doğup büyümüş Mısırlı iki gazeteci, esasen yaşadıkları yerlerdeki Arap topluluklarıyla temas halinde olmadıkları gibi, onların okumadıkları (veya hiç ilgilenmedikleri) İngilizce basılan gazetelerde köşe yazarlığı yapmaktalar. Çünkü Batı'da ikamet eden Arap-Müslümanlar, Batılı basının kültür ortamının tamamen dışındadırlar. Başka bir gazeteciler buluşmasında görüldü ki, Arapça yayınlananların dışındaki Batılı medyada çalışan (Monte Carlo Radyosu yayın yönetmeni George Newfel ile ben hariç) hiçbir Arap yokmuş! Keza, Araplar Batılı ülkelerde Arapça basın-yayın kuruluşlarına milyarlarca lira sarf ettiler ama Allah rızası için dünya çapında konuşulan dillerden (İngilizce, Fransızca, İspanyolca gibi) yayın yapan herhangi bir kuruluşa tek kuruş vermeyi düşünmediler. Daha doğrusu, böyle bir kuruluşun temelini atmak akıllarına bile gelmedi. Dolayısıyla Arap basın mensupları, anadilleriyle yayın yapmakla, kendileri çalıp kendileri oynuyorlar. Dünya medyasının bunlardan neredeyse haberi bile olmuyor." (A. Derviş, agy,)

4) Üçüncü örneğimizi, İslam tarihi uzmanı Prof. Bernard Lewis'in bir makalesinden vereceğiz. Lewis, Beyaz Saray'daki Yeni Muhafazakârların baş destekçisi, ABD Başkanı G. Bush'un danışmanı olup; Batı-İslam ilişkilerini iyi bilmesine rağmen İslam dünyasını küçümsemesi ve Irak macerasını teşvik etmesiyle de tanınır. Amerikan *Global Viewpoint* dergisindeki makalesinin *el Şarq el Awsat* gazetesine tercüme edilen (17 Nisan 2007) bölümünden yararlanacağız: "Batılı toplumlardaki Müslümanların vaziyeti çetrefillidir. Sorunların başında, bu toplulukların Batı uygarlığı sistemine nasıl uyarlanacağı meselesi gelmektedir. Şimdilerde entegrasyon (bütünleşme) konusunda pek yaşamsal bir soru soruluyor:

'AB ve ABD'ye göçmüş olan Müslüman'ın, buradaki topluma uyumlanabilmesi ve entegre olabilmesinin kapasitesi nedir?' Soruya verilecek yanıt noktasında, Avrupa ile ABD arasında fark vardır. Amerika açısından Amerikalı olmak sadece siyasi bağlılığın (sadakatin) değişmesi (eski devletle olan ilişkinin değişip ABD'ye sadakatin esas alınması–F.B.) anlamına gelir. Halbuki Fransız veya Alman vatandaşı olabilmenin şartı, etnik kimliğin değiştirilmesidir. Siyasi sadakatin değiştirilmesi, etnik kimliğin değişiminden (duygu dünyasında veya kabullenme ölçüleri açısından) çok daha kolaydır. İngiltere vatandaşı olmak, Britanyalı olmak ama İngiliz olamamak demektir. Uyum farklarından biri de, din ile ilgili olanıdır. Müslüman kişi evlenme, boşanma ve miras konusunda İslam şeriatı kurallarına uygun davranmak durumundadır. Batı dünyasında bu tür şeyler kadim zamanlardan beri dünyevileşmiş, seküler bir hal almıştır. Kilise ile devlet arasında ayırım yapılmıştır. Böyle bir (Hıristiyan) laiklik kavramına İslam tarihinde rastlanmıyor; dolayısıyla bunu Müslüman bireye anlatmak epeyce zahmetlidir, zordur. Avrupa ile ABD'nin bu tutuma tepkileri nedir? Beylik yanıt zaten hazırdır: Çokkültürlülük ve siyasi düzeltme hareketi! Oysa İslam dünyasında yok böyle kavramlar! Müslümanlar, kimliklerinin bilincindeler; ne olduklarını, ne istediklerini gayet iyi biliyorlar. Eh, biz Batılılar bu meziyetleri çoktan yitirdiğimize göre, birilerinin kuvveti diğerlerinin zayıf noktası haline gelebiliyor. Radikal İslamcılar, Avrupa'da, kendilerine yandaş ve müttefik bulabildiler: ABD'ye düşmanlık besleyen Avrupa solcuları ile anti-semitist unsurlar. Sözü edilen köktendincilerin nefretleri, sadakatlerine galip gelmiştir. Tek istisnası Almanya'da çoğunluğu oluşturan Türk Müslümanlardır. Orada düzenlenen 'Avrupa'da Yeni Müslüman Azınlıklar' başlıklı bir toplantı esnasında bazı Türklerle buluşup sohbet ettik. Aklımda kalan bir sözleri var: '1000 yıl boyunca 400 bin Yahudi'nin varlığını hazmedemeyen Almanya, nasıl olur da 2 milyondan fazla Türk'ü içine sindirebilir?'

Kimi Türkler, bu sözleri temel alıp demagoji yoluyla Almanya'nın entegrasyon politikalarının hayata geçmesini engellemeye çalışıyor. Avrupa'daki Müslümanlar, kendi hayat tarzlarını (sosyal ve hukuki düzlemde) belirlemede serbest/özgür değiller. Çünkü modern bir toplum ve modern bir devletin egemenliğinde yaşıyorlar. Mevcut modern devletin doğası göz önüne alındığında, Avrupa ne verirse onu kabullenmek zorundalar. Sözgelimi tek eşli evlilik kuralını ihlal edemezler! (Eski) ülkelerinde çok kadınla evli olanlar, diğer eşlerini Almanya veya Fransa'ya getirmeye kalksalar, bunu neye dayanarak gerçekleştirecekler? Çok eşlilikten doğan çocukların hukuki statüsü ne olacak? Sonuçta en yaşamsal soruya gelip dayandık: Göçmenlerin üçüncü kuşağı başarılı olacak mı? Bunu başka soruyla açmamız lazım: Üçüncü dalganın neresindeyiz? Müslüman göçmenlerde, Batılılarda görülmeyen ölçüde, coşku ve inanç vardır. Göçmenler, taleplerinin meşruluğuna, imanları kadar inanıyorlar. Onlar sayısal çoğunluk oluşturduklarına, daha fazla kanaat getirmiş durumdalar. Oysa bu duygu ve düşünceleri Avrupalılar nezdinde bulmak güçtür. O halde, en azından bazı Avrupa şehirlerinin demografik yapısı bozulacak ve oralarda Müslümanlar çoğunluk olacaklar. Bizim onlara karşı avantajımız ise, bilgi ve özgürlük gibi imtiyazlara sahip olmamızdır."

Avrupalı Müslümanlar

"Global terörizme karşı" savaşın yol açtığı şiddet ve kargaşa ortamında, kültür, Batı merkezci ırkçı ve yayılmacı politikaların maskesi haline geldi, getirildi. İlahi misyonla donatıldığına inanan ABD Başkanı G.W. Bush "demokrasi" bahanesiyle Ortadoğu kültürüne düşmanlığı körüklerken; İngiltere Başbakanı Tony Blair, kendini eski Atina'nın zalim yargıçları yerine koymak suretiyle, "biz İngilizlerin değerlerini korumak" söylemiyle hasmane bir kültür ve dini saldırı hamlesi başlattı.

Avrupa'daki azınlıklar hemen tüm toplumsal, ekonomik ve politik bozuklukların kaynağı olarak algılanırlar. Son derece sert ve acımasız yasalarla hizaya getirilmeye çalışılırlar; "gözetleme, izleme, durdurup kontrol etme" gibi uygulamalar söz konusudur. Onlar hakkında, kolluk kuvvetlerine, "ateş et, öldür" talimatları verilir. Müslüman azınlıkların inanç pratikleri "asayiş ve güvenlik" düzleminde ele alınır; sorunun çözümü istihbarat birimlerine havale edilir. Bu topluluklar, aslında ülke güvenliğini tehdit eden "beşinci kol" muamelesi görürler. Blair, ülkesindeki Müslümanların hak ve özgürlüklerini zaptu rapt altına alma gayretinde. Benzer bir ikilem ve çelişki, hemen tüm Batılı politikacıların zihniyetine egemen olmuş.

"Biz" ve "onlar" ayrımı, aslında geçmişten miras alınan cahillik, hurafe ve kültürel durgunluğun ürünü sayılır. Fransa başkanı Jacques Chirac yönetiminin okullarındaki tarih kitaplarında hâlâ "Fas, Cezayir, Tunus dahil Afrika ülkelerindeki misyonlarının medeniyet götürmek olduğu"na ilişkin müfredat, bu sömürgeci anlayıştan kaynaklanır. Dolayısıyla sıkça sözü edilen "çokkültürlülük ve kültürel çoğulculuk" aslında Batılıların elinde bir "efendi kırbacı" olmaktan öte gitmeyen hastalıklı bir anlayıştır. (Sumeyye Ğannuşi, "Avrupa, Müslümanlarını Kabullenmeli", el Cezire. net, 11 Ocak 2006)

Bir yazarın vurguladığı gibi, "safsata dönemi bitmiştir; ülkemiz, değerlerini açıklamak zorundadır." (agy)

Aslında Avrupa, çokkültürlü bir kıtadır. Saatin ibresinin tersine döndürülmesi imkânsız gibidir. Fransa gibi ülkeler, "laiklik ve cumhuriyet değerlerinin korunması" söylemiyle çokkültürlü yapısını kendi içinde eritme/kaynatma *(integration)* gayretindedir. Burada ters giden şey şu: bir yandan bütünleşme gayretleri sürerken, öte yandan Paris'in yoksul banliyöleri, varoşları hayatın acı gerçekleri olarak karşınıza dikiliyor. Sosyo-kültürel, siyasi ve inançsal entegrasyon, varoştaki Müslümanların açlık, yoksulluk ve

sefaletlerine somut bir çözüm getirmiyor. Var olan problemleri daha da büyütüyor. Deyim yerindeyse kendisi hastalık olan bir derman, bir ilaç verilerek hasta iyice kötüleştiriliyor. Fransa'nın inşa etmeye çalıştığı "Euro-İslam" modelinin temelleri başından beri çürük çıkmış oluyor. Son yıllarda Fransa'nın büyük kentlerinde özellikle Afrika kökenli yurttaşların kendiliğindenci başkaldırıları, bu hastalığın tipik bir göstergesi sayılır.

Burada esas sakatlık, yukarıda değinilen sömürgeci bakış; "üstün kültür" anlayışı ve daha önemlisi, kültürel çoğulculuğun sadece "kültür farklılıkları" fenomenine indirgenmiş olmasıdır. Farklı inanç, anlayış, etnik topluluklarının bir arada bulunmaları bir olgudur. Ancak böyle bir varolma olgusu (farklı cemaat ve toplulukların) uyum için yeterli değildir. Önemli olan bu toplulukların kamusal ve özel alanlarda "eşit muamele" görüp görmedikleri; eşit haklardan yararlanıp yararlanmadıklarıdır. Sözgelimi Fransa'daki farklı inançlar ve etnik topluluklar, herhangi bir politik kurumda temsil edilmiyorlar. Kamusal alandan dışlanmış durumdalar. (agy)

O halde kültürel meşrep ve etnik köken, bizzat ayrımcılığın, sınıf ve tabakalara ayrışmanın temelini oluşturuyor. Dini ve etnik azınlıklar, en alt katmanda yer alıyorlar.

Ayrıca "kültürel dışa açılma" tek yanlı olmayıp, karşılıklıdır. Batılı devletler, ülkelerinde entegrasyon siyaseti güderken tek yanlı hareket ediyorlar. Azınlık kültürlerinin varlığını kabullenmek başka; onlardan bir şeyler almak, geleceğin kurgulanmasında (ülkenin kaderi) bu kültürel toplulukları günlük hayata ortak etmek, onlara yönetme hakkı vermek (deyim yerindeyse iktidara, yönetim erkine ortak etmek), kültürel harmanlamayı ülkenin zenginliğine dönüştürmek daha başkadır.

You GovPoll (İngiltere'de Budunsal/Irksal Eşitlik için Komisyon)'un 2005'te yaptığı bir ankete göre, Beyaz Britonların %80'inin Müslüman vatandaşlarla herhangi bir dostluğu/arka-

daşlığı bulunmuyor; bunların % 94'ü ise kendi cemaatleri dışındaki kimseyle arkadaş olmamışlar.

Batılılar şu temel noktayı gözden kaçırıyorlar: Bütün kültürler, gerçekte bir yorum tarzına bağlıdır; su katılmamış ve mutlak kültür diye bir şey yoktur!

Batılı liberaller, sıklıkla bir gerekçeye sarılıyorlar: Hoşgörüsüzlere (Müslümanlar, şeriatçılar, köktendincilere vs) karşı nasıl hoşgörülü olalım ki? Ancak Batılı ülkelerde Müslümanlara yönelik resmi (polislerin coplama, tehdit etme, şiddet kullanma ve öldürme eylemleri gibi) ve resmi olmayan (kitlesel linç olayları gibi) hoşgörüsüzlüklere ek olarak Irak, Afganistan, Somali gibi ülkelere dönük savaşa, kitle kıyımlarını gerçekleştiren saldırganlara karşı her Müslüman'ın da benzer soruyu sorma hakkı vardır.

Sarkozy İslamı

İslam peygamberi Muhammed'i aşağılayan resimler yayınlayan haftalık Fransız *Charlie Hebdo* isimli dergi, ülkedeki Müslüman topluluk tarafından mahkemeye verildi. Polemik ve mizah dergisi olarak ünlenen *Charlie Hebdo*'nun avukatı, savunması sırasında Fransız İçişleri Bakanı (sonra Cumhurbaşkanı) Nicolas Sarkozy'nin İslam'ı eleştiren bir sözünü kanıt olarak sundu. Bunun üzerine, Sarkozy'nin öncülüğünü yaptığı Fransa İslam Meclisi üyeleri istifaya çağrıldı. Ancak Meclis Başkanı Delil Bubekir kararsız kaldı. Sarkozy, "Fransa'daki Müslümanları temsil etmek" üzere, 2003 yılında rakip İslami kuruluşları bu çatı altında toplamıştı. (*El Quds el Arabi,* 8 Şubat 2007)

Fransa, İmamları Eğitiyor

İslam dinini biçimlendirip bir kalıba dökmeyi hedefleyen Fransa, ülkede yaşayan yaklaşık 3600 imama hem Fransızca öğretmeyi hem de onları diğer kamusal konularda eğitmeyi planlıyor.

İçişleri Bakanı Dominique de Villepin'in açıklamasına göre; Müslüman din adamları devlet üniversitelerinde ülke kanunları, Anayasa ve sosyoloji kurslarına katılacaklar. Bu kurslarda başarılı olanlara, ülke çapına yayılmış toplam 1685 cami ve mescitte görev yapma izni verilecek. İmamlara verilecek teolojik konular ise hükümetçe kabul görmüş İslami kuruluşlarca belirlenecek.

De Villepin, ayrıca, bakanlığına bağlı güvenlik birimlerinin "radikal İslamcılar" ile nasıl başa çıkabilecekleri konusunda özel eğitimden geçirileceğini de açıkladı. Bu bağlamda cami inşaatlarını finanse edecek bir vakıf kurulmasına karar verildi. Sol eğilimli *Liberation* gazetesi, 'Bu önlemler mucizevi bir çözüm mü, yoksa İslam'ı denetim altına alma taktiği mi?' diye sordu. (AFP; el Cezire.net, 9 Aralık 2004)

Katolik Enstitüsü'nden İmamlara Laik Eğitim

Avrupa'nın en geniş azınlığını (yaklaşık 5 milyon Müslüman) barındıran Fransa, özel olarak işletilen Paris Katolik Enstitüsü aracılığıyla, 2008 Ocak ayından itibaren Paris Büyük Camisi'nde imamlara yönelik iki sömestrlik İslam teolojisi, Fransız politikası, hukuk ve laiklikle ilgili eğitim programı başlatacağını açıkladı. Fakülte Dekanı Francois Mabille "Katolik Enstitüsü kurslarının sosyal ve ekonomi bilimleri fakültelerinde verileceğini ve bunların içinde hiçbir dini bilginin yer almayacağını" belirtti. Mabille, "İmamları dini olarak eğitmek gibi bir vazifemiz yok, bu Büyük Cami'nin görevidir," dedi. İmamlar demokrasi, siyasi bilimler, insan hakları ve Fransız cumhuriyetiyle ilgili kurslar alacak. Büyük Cami İlahiyat Enstitüsü'nün 110 öğrencisi, Katolik Enstitüsü'yle bağlantılı olarak bu planın yürütülmesine oy birliğiyle karar verdi. Bu yeni kursla imam öğrenciler, iki yıllık bir alışma sonrasında, kursu tamamlayıp ve bir tez yazdıktan sonra, Katolik Enstitüsü'nden lisans derecesi almış olacak. Müslüman eğitiminde bir yenilik olduğu be-

lirtilen kursun amacı, "daha ılımlı ve daha modern" din adamlarıyla birlikte çalışmak; Müslüman toplumunun ülkeye uyumunu sağlamaktır. Fransa'da aralarında hiçbir eğitimi olmayanların bulunduğu 1200 imamın dörtte üçüne Fransız vatandaşı Cezayir kökenli ılımlı göçmenlerin denetimindeki Büyük Cami'nin İlahiyat Enstitüsü'nde Kur'an, İslam hukuku ve İslam tarihi gibi konular üç yıllık bir sürede veriliyor. Bu enstitülerin üniversite denkliği bulunmuyor. Sorbonne Üniversitesi iki yıl önce imam öğrenci almıştı ancak fakülte konseyi tarafından bu plan bozulmuştu. (*Vatan* gazetesi, İstanbul, 8 Ekim 2007)

Fransa: Tesettüre Karşı Bir Kitap

Fransa'da tesettür giyim için mücadele edenleri eleştiren bir kitapçık yayınlandı. "Tesettürden Kurtulun" veya "Örtülerinizi Atın" başlığını taşıyan kitabın yazarı Şahdurt Dacifan adlı İranlı bir kadın.

Ülkedeki laiklik kuralı gereği okul ve resmi işyerleri gibi kamu alanlarında türbanlı, peçeli ve tesettürlü görev yapmanın yasaklandığı, buna karşı çıkan Müslüman toplulukların "tesettür giyimi inançtan kaynaklanan bireysel bir hak" olarak gördükleri gergin bir ortamda ünlü Gallimard yayınevi tarafından basılıp dağıtılan (Eylül 2003) kitapçıkta, yazar kimi Fransız aydınlarını suçlayarak işe başlıyor: "Sözümona bir kimlik simgesi/işareti olarak algıladıkları tesettür lehinde polemik yaratan kimi Fransız aydınlarının bu tutumu, İslamcıların işi bu noktaya getirmelerini kolaylaştırmıştır."

Kitabın ilerleyen bölümlerinde, İslami örtünmeyi savunan Müslümanlarla polemiğe girilmiş: "Tesettürlülerin iffetlerini koruduklarını, dolayısıyla kendilerine saygı gösterilmesi gerektiğini ileri sürenler, bu giyim tarzının bizzat aşağılayıcı bir seksi/cinselliği içerdiğini görmüyorlar veya gözden kaçırıyorlar. Çünkü İslami

örtünmenin ta kendisi, kız çocuğunu ve genç kızı otomatik olarak cinsellik piyasasına, evlilik pazarına itmektedir. Öte yandan, hemcinslerini örtünmeye davet eden başıbozuk genç kızların bu tutumu, esasında örtü altına zorla sokulmuş zavallı kadınların veya bu tür dayatmalara karşı mücadele eden kadınların ve İslam ülkelerinde tesettüre boyun eğmedikleri için hayatları tehlikeye girenlerin topyekûn bastırılması, seslerinin kısılması ve haklarının çiğnenmesi anlamına gelmektedir."

50 sayfayı aşmayan kitap, bir çağrıyla sona eriyor: "Fransız veya göçmen aydınlardan, Müslüman yahut gayrimüslim kadınlardan ve özellikle Müslüman babalardan rica ediyorum: Sorumluluk duygusuyla hareket ediniz; ülkede geçerli yasa ve kurallara uygun biçimde tesettüre bürünmeyen kızların/kadınların tercihlerine saygı gösteriniz!"

İran'da kadınlara din adına yapılan her türlü baskı; tesettür dayatması dahil her türlü demokratik haklarının gasp edilmesine muhtemelen yakından tanık olan kadın yazarın, yaşam tecrübesinden edindiklerini kitapçığa dökmesinden daha doğal ne olabilir!

Batılı ve Doğulu Müslümanlar

Washington'daki bir araştırma kuruluşu olan Pew Global Attitude Project'in verilerine göre çoğu Batılı'nın gözündeki Müslüman, "fanatik, şiddet yanlısı ve hoşgörüsüz"dür. Buna karşılık Asya ve Ortadoğulu Müslümanlar nezdinde bir Batılı, "genellikle bencil, ahlaksız, açgözlü, fanatik ve şiddetsever"dir. Avrupa'da yaşayan Müslümanlar, iki aşırı ucun ortasında yer alıyorlar.

Buradan hareketle, kimi gözlemciler, "Avrupa'yı mesken tutmuş Müslümanların, Batı ile Doğu insanlarının uzlaşmasında köprü görevini göreceklerini" tezini ileri sürüyorlar.

Aralarında Endonezya, Türkiye, Ürdün, Mısır ve İngiltere Müslümanlarının bulunduğu 13 ülkede yapılan aynı araştırmanın

bazı sonuçları şöyle: El Kaide ve benzeri şiddet yanlısı örgütlere olumlu bakan Müslümanların oranında azalma var. Bu oran, 2005 yılında Ürdün'ün başkenti Amman'da iki otelde gerçekleştirilen ve 50 kişinin ölümüyle sonuçlanan El Kaide güdümlü intihar saldırısından sonra iyice belirginleşti. 11 Eylül 2001'de New York'taki kulelere yapılan saldırıda Arapların rolü olduğuna inanan Müslümanların oranında da büyük düşüş var.

Müslümanlara yönelik olumsuz imaj taşıyan Almanların oranı % 36 ve İspanyolların oranı % 29. Bir yıl öncesine göre gerileme söz konusu. İngiliz ve Fransızların üçte ikisi, Müslüman denince olumlu bir algılamaya sahipken; bu oran ABD'de % 54, Rusya'da % 56.

Amerikalıların % 49'u, her 10 İngiliz ve Fransız'dan 6'sı, her 10 Alman ve İspanyol'dan sadece 7'si İslam ülkelerinde demokrasinin olabileceğine inanıyor.

İşte İslam dünyasının Batı'ya bakışının kimi sonuçları: Ürdünlü ve Endonezyalıların % 60'ı Hıristiyanlara olumlu bakıyor; bunları % 48 ile Mısırlılar izliyor. Her 4 Pakistanlı'dan biri, her 7 Türk'ten sadece birinin gözünde olumludur Hıristiyanlar. (Jim Lobe, "Muslims, Westerners, same, same", Asia Times online ve Inter Press Service, 24 Haziran 2006)

Türk insanının Batı'ya olumsuz bakışını, ABD ile AB'nin hem ülkeye hem de bölgeye ilişkin yanlış politikalarına, sürekliliği olmayan bir tepki olarak algılamakta yarar var.

Avrupa'da yaşayan Müslümanların verdikleri yanıtlara bakalım: Fransa: her 10 kişiden 9'u; İspanya: her 10 kişiden 8'i (ki bu ülkede son derece katı bir anti-Müslüman düşüncesi var); İngiltere ve Almanya: her 10 kişiden 7'si Hıristiyanlara olumlu bakıyor.

Bulundukları ülkedeki Müslümanların Yahudilere olumlu bakma oranları da şöyle: Fransa %71, İspanya, İngiltere ve İspanya %35, Türkiye %15, Pakistan %6, Mısır %52 ve Ürdün %1. (agy)

Arap Müslümanları arasındaki bu düşük oran, İsrail'in Müslüman Filistinlilere yönelik politikası ile Siyonist siyasetlerden kaynaklanıyor olmalı.

Gelelim, Batılı-Müslüman ilişkilerine. Anket sonuçlarına göre, ilişkiler "genellikle kötü" diyenlerin oranı Almanya'da % 70, Fransa'da % 66, ABD'de % 56; Türkiye ve Nijerya'da % 77; Mısır'da % 58, Ürdün'de % 56, Endonezya'da % 53. Pakistanlıların ezici çoğunluğu "genelde iyi" yanıtını vermişler. (agy)

Bio-Evrensel Davranışlar merkezi (Washington-ABD), aralarında 8 Arap ve İslam ülkesinin de bulunduğu 47 ülkede toplam 45 bin kişiyle görüştü. İlkbahar 2007'de başlayan anketin sonuçlarına bakılırsa, başta el Kaide olmak üzere köktendinci İslamcıların intihar eylemlerine olan destek (özellikle sekiz İslam ülkesinin yedisinde) azalıyor. 2002 yılında eylemleri destekleme oranı % 74 iken, şimdi % 34'e inmiş. Örneğin, bu oran Pakistan'da % 33'ten % 9'a kadar düşmüş. İntihar eyleminin kitlesel (% 70) destek gördüğü biricik yer, İsrail işgali altındaki Filistin'dir.

İslam ülkelerinde geleceğe ilişkin beklentiler ise şöyle: Fas % 67 iyimser, % 13 karamsar; Mısır % 54 iyimser, % 43 karamsar; Lübnan % 35 kötümser; Kuveyt ve Filistin % 44 kötümser.

Arap-İslam coğrafyasının belli yerlerinde en fazla endişe edilen konulardan biri de mezhep çatışmasıdır. Lübnanlıların % 88'i, Kuveytlilerin % 73'ü, Pakistanlıların % 67'si Sünni-Şii çatışmasından kaygılılar.

Ankete katılan Müslümanların büyük bir bölümü, ABD'yi hâlâ "dünyanın en büyük tehlikesi" olarak algılıyor. (*El Hayat,* Londra, 26 Temmuz 2007)

Batı ile İslam Dünyası Uzlaşabilir mi?

İngiliz yayın kuruluşu BBC tarafından 27 ülkede 28 bin kişi arasında yapılan kamuoyu araştırmasında katılımcıların % 56'sı mevcut gerginliğe rağmen Batı ile İslam dünyası arasında bir uzlaş-

ma zemininin varlığına inanıyor. İki taraf arasında çatışma öngörenlerin oranı % 28. Kısa dönemde orada burada tek tük çatışmaların, şiddet olaylarının yaşanacağını sananların sayısı çok büyük. Gerginlik nedenini siyasi bulanlar % 52, Batı'daki dini azınlıklar tarafından yaratıldığına belirtenler % 58 oranında. Müslümanlarla Hıristiyanların sıkça çatıştığı Nijerya'daki anket katılımcılarının % 56'sı gerginlik/çatışma nedenini kültürel ve dinsel farklılıklara bağlıyor. Dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusunu barındıran Endonezya'da, uygarlık çatışmasının "kaçınılmaz olduğuna" inanların oranı % 51. Anketi gerçekleştiren sorumlularının sonuçlarından çıkardıkları saptamalara göre; dünya geniş çaplı bir "uygarlıklar çatışması" zeminine kaymıyor; çoğunluk, gerginlik nedenini kültür ve dinlere değil, iktidara için veya çıkarlar etrafından verilen mücadelelerde arıyor. Örneğin din kavgalarının sıcak olduğu Nijerya'da farklı inanç mensupları birbirinden uzak dururken, geçmişte (sağcı) Hıristiyan-Müslüman (ilerici) ekseninde dönen savaşlarından dolayı bölünen farklı dinden insanlar arasında bugün yakınlaşma görülüyor. Lübnanlıların % 78'i Batı-İslam gerginliğini siyasi buluyor; % 68'i ise iki taraf arasında bir uzlaşma bulunabileceğine inanıyor. İtalyanlar % 78, İngilizler % 77 ve Kanadalılar % 73 ile iyimserlerin (çatışma yerine uzlaşma sağlanacağını öngörenlerin) başını çekiyor. İyimserlerin diğer ülkelere dağılımı ise şöyle: Fransa (% 69), ABD (% 67), Almanya (% 49), Hindistan (% 35), Rusya (% 49), Türkiye (% 49), Kenya (% 46), Nijerya (% 53). Batılı çoğunluk (% 39 oranıyla çoğunluk olarak), ülkelerindeki dini (Müslüman) azınlıkların şiddet ve gerginlik yarattığı kanaatinde. İslam ülkelerinde yaşayan Batı kökenli azınlıkları "gerginlik ve şiddet yaratmak"la suçlayanların sayısı ise sadece % 7. (BBC News, Arapça bülteni, Londra, 19 Şubat 2007)

Buradan çıkan sonuca bakalım: Bir; dünya dine-imana doğru kaydıkça, deyim yerindeyse inançların başta siyaset olmak üzere günlük hayata yön verdiği her yerde dinlerarası kavga şu yahut bu biçimde devam eder. İki; Beyaz Adam'ın "üstünlük taslaması ve

Doğuluları aşağılaması" devam ettikçe, ayrımcılık ve ırkçılığın, bu arada İslam düşmanlığının sonu gelmez. Üç; global teröre (özellikle İslami terör) karşı savaş ABD'nin hegemonya stratejisinin gerekçesi sayıldığı müddetçe, şiddet ve karşı şiddet (el Kaide eylemleri gibi) bitmez. Daha kötüsü bunun Batı ve Doğu'da bir arada yaşayan, yaşamak zorunda kalan farklı inanç mensupları arasındaki olumsuz yansımaları (ayrım, kindarlık, dışlama, düşmanlık, gerginlik, kavga, saldırı vs.) bitmez. Dört; Batı'da azınlıklara karşı devamlı bir önyargı olmakla birlikte, bu önyargının dozu (hoşlanmamaktan onları dışlamaya, nefret etmekten onlara saldırmaya, misillemede bulunmaya, bireysel kavgadan arbede ve linç olaylarına kadar) Batı'da yaşanan sıcak gelişmelere (sabotaj, patlama, İslami intihar eylemcilerinin şurayı burayı bombalamaları, El Kaide'nin tehditleri yahut Batılı hükümetlerin kışkırtıcı söylemleri, Irak savaşı gibi saldırganlıkları) göre, düşüşler ve yükselişler gösterebiliyor. Yukarıda verilen farklı zamanda yapılmış iki ayrı anket, bu saptamaları destekler nitelikte.

Bir başka anketin sonuçları da şöyle: Policy Exchange Enstitüsü'nün İngiltere'de yaşayan Müslüman gençler arasında yaptığı araştırmada, katılımcıların % 86'sı, hayatlarındaki en önemli şeyin din olduğunu belirtti. 16-24 yaş grubundakilerin % 36'sı, başka bir dine geçen Müslüman'ın öldürülmesini onaylıyor; dinden dönenin katli vaciptir diyen 55 yaş grubundakilerin oranı % 19. İlk kümedekilerin % 62'si dindaşları ile ilişkilerinin gayrimüslimlerle ilişkisinden farklı olmadığına inanırken, bu oran ikinci kümedekilerde daha yüksek: % 71. Birinci kümedekilerin % 37'si, ikinci kümedekilerin % 19'u çocuklarını İslami okullara gönderme niyetinde. İlk kümenin % 37'si, ikinci kümenin 17'si şeriat hükümlerine göre yönetilmek istiyor. İlk küme % 74'lük, ikinci küme % 28'lik bir oran ile Müslüman kadınların tesettüre bürünmesinden yana. Birinci kümenin % 13'lük kesimi, ikinci kümenin % 3'lük bölümü Batı'ya karşı mücadele eden El Kaide türü İslam-

cı örgütleri beğeniyorlar. Müslümanların % 35'i çocuklarını İslami okullara göndermeyi tercih ediyor; karma resmi okulları seçenlerin oranı % 60. Müslümanların % 28'i şeriat hükümlerine göre bir yönetim isterken, % 59'u İngiltere yasalarının güvencesini tercih ediyor. El Kaide ve benzeri köktendinci örgütleri beğenenlerin oranı % 7. Dış politikanın Müslümanların hayatında önemli olduğuna inanlar % 41; Batı'nın "kibirli ve küstah" tavrının dünya çapındaki mevcut sorunların ana sebebi olduğunu düşünenler % 58; modern/çağdaş toplumların en iyi yanının başkalarının siyasi ve dini görüşlerini eleştirme (içinde dine saygısızca laflar edilse bile) özgürlüğü olduğu kanaatini taşıyanlar % 37; İngiltere hükümetinin "Müslümanlarca kötü olarak algılanıp yorumlanabilecek" şeyleri yapınama konusunda titiz olduğuna inananlar % 28. Anketi yanıtlayanların % 75'i dini hassasiyet ve gerginliklere yol açacağı kaygısıyla İngiltere'deki bir belediye veya yerel yönetimin 2003 yılındaki dini ayinlerde (yortu, mevlit gibi) ilahi/dini şarkı söylenmesini yasaklayan kararını, % 64'ü ise Müslümanların duygularını incitir kaygısıyla bir yerel yönetimin belediye büroları ile yayınlarındaki domuz resimlerini kaldırmasına ilişkin kararını doğru bulmuyor.

Müslümanların % 21'i geçmişte alkol kullanmış; % 19'u kumar oynamış; % 9'u uyuşturucu kullanmış; % 65'i konut kredilerinin (mortgage) faizlerinin ödenmesi gerektiğine inanıyor. (BBC News, Arapça bülteni, 4 Şubat 2007)

Batılılar, özellikle Amerikan halkı, Doğu insanını ne kadar tanıyor? Yanıtlar, soruyu yanıtlayanların kişiliği, dünya görüşü, birikimi ve hangi noktalara ağırlık verdiğine göre değişiyor. Doğu dünyasında yaşayanların ortak görüşü, Batı'nın oryantalist bir bakış açısı taşıdığı; kalıplaşmış/mekanik çerçevelerde düşündüğü, kibirli ve önyargılı olduğu, dolayısıyla Arap-İslam dünyasını iyi tanımadığı yönünde. Suudi Arabistan'ın eski ABD Büyükelçisi Prens Turki Faysal, Amerika'yı iyi tanıyan, politika ve akademis-

yen çevreleriyle sıkı dostlukları olan biridir. Ona göre, Amerikalılar Arap-İslam dünyasını çok iyi tanımıyorlar ancak pek meraklılar ve öğrenmek için çok çaba sarf ediyorlar. Batılıların Doğu dünyasını iyi tanımayamamasının esas sebebi, Arap-İslam dünyasının Batı'da iyi tanıtılmamasıdır. Son 20 yılda ABD'de çıkan Arap-İslam aydınlarına ait kitap sayısı çok sınırlıdır. Oysa Batılılar, İslam üzerine çok sayıda yayın yazıp basmışlar. (*El Şarq el Awsat,* Riyad, 17 Şubat 2007)

İslamcının Batı'ya Bakışı: Tom ve Jerry Yahudi Tertibidir!

Şubat 2006'daki bir televizyon programına çıkan İranlı profesör Hasan Bolhari, çizgi filmlerden tanıdığımız "Tom and Jerry (Kedi ve Fare) karakterlerinin arkasında bir Yahudi tertibi" olduğunu ileri sürdü. Bolhari dedi ki; "Avrupa tarihini incelerseniz, 19. yüzyıl para babalarının Yahudiler olduğunu göreceksiniz. Belki de Hitler'in anti-semitizm (Yahudi düşmanlığı) yapmasının nedenlerinden biridir bu. Bunu (Yahudilerin) fırınlarda yakıldıkları yolundaki propaganda izlemiştir. Yahudiler, 'iğrenç fareler' olarak damgalanıp aşağılanmışlardır. Tom ve Jerry çizgi filminin yapılış amacı, Avrupalıların nezdindeki 'iğrenç fare' algılamasını değiştirmekti. Aslında fare (Jerry) son derece zekidir; her yapıp ettiği hoştur; eğlenip güldürür. O, zavallı kediyi (Tom) parmağında oynatır; kıçına tekme atar. Filmi izlerken, bütün o kaba davranışlarına rağmen onu aşağılamayı, küçük görmeyi düşünemezsiniz. Zira pek sevimli ve akıllı bir hayvan olarak tasvir edilmiştir. Kedi, asla akıllı fareyle başa çıkamaz. Demek ki esas amaç, Avrupalı çocukların zihnindeki 'iğrenç fare, pis sıçan' kavramını silmektir."

Konuyu irdeleyen gazeteci-yazar Spengler, Bolhari'nin yorumunu somut veriler zemininde eleştiriyor: "Gerçekte, iki karakterden kedi Tom'u daha çok severim. Ancak Bolhari birkaç nok-

tada yanılıyor: a) Tom ve Jerry karakterini yaratan Walt Disney değildir; b) Walt Disney, Yahudi değildir; c) Bu çizgi filmi yapan Hanna-Barbera firması da Yahudi değildir, d) 1942'de yaratılan Tom and Jerry karakterinin Yahudi ve Yahudilik imajıyla herhangi bir ilintisi yoktur." (Spengler, "Cat and Mouse with Muslim Paranoia", Asia Times online, 4 Nisan 2006)

İranlı profesörün bu yorumu, bize, madalyonun öteki yüzünden, İslam dünyasının uç noktalarından Batılı ve Yahudi imajının nasıl görüldüğünün tipik bir örneği. Müslümanların genelini yansıtmamakla birlikte, Batı'ya bakışta tersyüz edilmiş bir oryantalizm anlayışının çarpıklığını ve dayanaksızlığını göstermesi bakımından önemlidir. Deyim yerindeyse, Batılı önyargıların İslam aynasındaki ters yansımasıdır. Olgulara ve bilimsel gerçeklere uymamaktadır.

Bu korku ve paranoya ikliminde, karşılıklı komplo teorilerinin üretilmesi, icat edilmesi çok doğaldır.

İslam dünyasındaki medyayı yakından izleyen Middle East Media Research (MEMRI) yönetmeni Steven Salinsky, 11 Eylül sonrasında İslam dünyasında yayılan 20 bin komplo teorisinin çetelesini tutmuş. İşte bazı örnekleri:

- AIDS hastalığını Siyonistler yaydılar. Ebu Musab Zerkawi, Amerikan propagandasının bir uydurmasıdır.
- Amerikan istihbaratı CIA, Mısır'da görevli imamların vaaz ve fetvalarını yazan kuruluştur.
- Yahudiler, İslam ahlakını bozmak için Kur'an'ı yeniden yazmaktalar.

Spengler'e göre, Müslüman köktendinciler arasındaki bu ruhsal durumun, paranoyanın köklerini, 11. yüzyıl İslam âlimi Abu Hamid Gazali'nin dogmatik tefsirlerinde bulmak mümkün. Gazali'ye göre, kadir-i mutlak Allah her yerde mevcuttur. Kendi iradesini kullarına dayatır ve bu ilahi buyruklar yerine getirilmediği taktirde, asla üzüntü duymaz. Allah mutlak özgürlük sahibi

olduğundan, kendine inananlar, iyi-kötü amellerinden sorumlu değildirler. Çünkü Allah'ın mutlak iradesi söz konusudur. Oysa Yahudi ve Hıristiyanların tanrısı, kadir-i mutlak yani her yerde hazır ve nazır değildir. Tanrı, kulları için neyin doğru ve iyi olduğunu bilir; bundan ötürü, insanoğlu hata yaptığında tanrıları asla üzülmez. Allah, buyruklarını yerine getirenlerini ödüllendiren mutlak bir efendiyken; Yahudi-Hıristiyan tanrısı, zayıf mahlukları(yaratılanları)na acıyan sevgili baba gibidir. (agy)

Yahudi kökenli Alman araştırmacısı Franz Rosenzwieg, şunu iddia ediyor: Muhammed'in tanrısı (Allah), yarattığı şeylerden asla rahatsız olmayan bir yaratandır. Bir Şark hükümdarı mutlak iktidarını ihtiyaca (gerekliliğe) ve yasalara göre değil, şiddet (zor) temelinde sürdürür; bu haliyle keyfi davranır. Ortodoks İslam'ın temel öğretisi öteden beri budur. Dolayısıyla İslam'ın, Allah'ın bu korkutucu iradesinden kurtuluşu yoktur. (agy)

Tom ve Jerry çizgi filminden yola çıkıp İslam ve Hıristiyanlık arasında karşılaştırma konusuna, teolojik meselelere ve tanrı algılama tarzına giren Spengler'e göre, hemen bütün modern bilim adamları (Copernicus, Kepler, Leibniz, Newton, Einstein gibi), tanrının maksat ve niyetle sınırlanmış olduğunu; daha doğrusu amaç doğrultusunda kendi kendini sınırladığını varsayarlar. Müslümanlar açısından, Hıristiyanlık inancının öğreti ve inanma güdüleri, İslamiyet'inkilerle aynı değildir. Dolayısıyla gayrimüslimler, İslam'ı kabul etmeden önce kendi dinlerini kesinlikle terk etmelidirler. Bu nedenle Müslümanların çoğu dünyeviliği ve laikliği benimserken, pek azı Hıristiyanlığı tercih ediyor. (agy)

İsrail ve İslamcılar

İsrail, kurulduğu 1948'den beri Arap milliyetçileriyle çatışma ve savaşa girdi. Cemal Abdülnasır (Mısır), Hafız Esad (Suriye), Saddam Hüseyin (Irak), Yaser Arafat (el Fetih ve Filistin Kurtuluş Örgütü) bunların en önemlisi. Hatta Ürdün Kralı Hüseyin bi-

le, bugünkü anlamıyla İslamcı olmaktan ziyade Arap milliyetçileri kategorisine daha yakındır. İslamcılarla tanışıp çatışmasının tarihi, 1980 sonlarına doğrudur. 1980'lerin başından itibaren İsrail ordusu Şii Emel, Hizbullah olgusuyla tanıştı; 1987 sonrasında Filistin İntifadası sürecinde Hamas, İslami Cihat direnişinin yükselişine, intihar bombacılarına tanık oldu. 11 Eylül 2001'den itibaren ise El Kaide hayaletinin nefesini ensesinde hisseder bir tutum içine girdi. Bütün bunlara rağmen anılan örgütlerin her biri, İsrail açısından "stratejik bir tehdit" olmaktan uzaktır. İsrail'in gözündeki stratejik potansiyel tehdit, İran'dan başkası değildir. (İsrail eski başbakanı Ehud Barak'ın danışmanı Yossi Alpher, "Israil Options for Preventing an Islamist Encirclement", *The Daily Star,* Beirut, 5 Mayıs 2006) Hamas, İslami Cihat, Hizbullah gibi köktendinci örgütler, potansiyel zararlar verebilirler; ancak İran ile bağlantılı oldukları ölçüde stratejik tehdidin uç noktaları sayılırlar. Bu düzlemde, İsrail bir yandan ABD'nin "ılımlı İslam" ve "ılımlı Arap devleti" çerçevesinde hareket ederek "ılımlı Müslümanlar" ile gizli/açık ilişkiler geliştirirken; öte yandan başta İran ve yerel müttefikleri olmak üzere, İslam ile köktendincileri özdeşleştiriyor; hem İslam'a hem de radikal İslamcılara karşı "büyük tecrit, büyükvuruş stratejisi" oluşturma çabasına giriyor. Batılı ülkelerde İslam'a yönelik karalama kampanyası ve psikolojik savaşın önemli unsurlarından biridir İsrail.

Avustralyalı Musevilerin İslam'a Bakışı

İsrailli Hebrew (İbrani) Üniversitesi'nde İslam uzmanı profesör Rafael İsraeli, Avustralya ziyareti sırasında "Müslüman olmayan ülkelerdeki Müslümanların oranı % 10'un üzerine çıktığında toplumsal problemler başlar. İtalyanlar, Yunanlılar ve Yahudiler şiddete başvurmazlar. Oysa nerede kabarık bir Müslüman nüfusu varsa, orada şiddet problemleri baş gösterir. Londra ve Madrid trenlerindeki bomba Budist veya Hıristiyanlarca değil, Müslü-

manlar tarafından atıldı. Buna çok dikkat etmemiz lazım. Bu bir genel kuraldır. Diğer Batılı ülkelerde geçerli olan bu kural, Avustralya için de geçerlidir..." iddiasını ileri sürüyor. (*Sydney Morning Herald,* 15 Şubat 2007)

Bu görüş, Avustralya-İsrail Yahudi İşleri Konseyi Başkanı Colin Rubenstein ile New South Wales Yahudi Milletvekilleri Heyetinden Vic Alhadeff tarafından reddedildi. Rubenstein'a göre, "İslami köktendincilik gerçek ve ciddi bir problem. Ancak bütün Müslümanları köktencilik ve bu tür bir tehlikeyle karıştırmamak; bu yanlış imajı yaygınlaştırmamak lazım." Alhadeff, "bu ifadelerin Avustralya'daki Musevilerin görüşlerini yansıtmadığını, bir çıkış yolu olmadığını; ülkedeki Yahudilerin dar kafalı ve ırkçı düşüncelere karşı şanlı bir tarihi olduğunu" söyledi.

Parlamento üyesi Bruce Baird ise, İsrailli profesörün fikirlerini "ırkçı" buldu: "Ülkedeki Müslümanları istememek ve onları şiddetin biricik kaynağı görmek, özellikle Müslüman gençler arasında ayrımcılığı ve Batı düşmanlığını körükler."

Bir hatırlatma: Avustralya'da genel nüfusun % 1.5'u kadar Müslüman yaşıyor.

İspanyolların Korkusu

El Kaide lideri Usame bin Ladin, "bir zamanlar Endülüs Devleti'ni kuran Arapların yaptıkları evlilikler sonucu İspanyolların hâlâ 'asil Arap kanı' taşıdıklarını düşünüyor. Dolayısıyla el Kaide liderleri, yeni bir 'Endülüs' yaratmayı hayal ediyor olabilirler. Fakat 11 Eylül olayı, el Kaide ve Madrid'deki patlamalar (11 Mart 2006), diğer Avrupa ülkelerine oranla Müslümanlara karşı daha duyarlı sayılan İspanyollar arasında korku ve endişe yaratıyor. Dahası var: Mafya yardımıyla İspanya'ya akın eden Kuzey Afrikalı (Fas, Moritanya ve Cezayir) kaçak göçmenler, giderek büyüyen toplumsal bir problem halini almış. İspanyol halkı, ülkesinde, 'Paris Müslüman gettoları' istemiyor!

Güvenlik güçleri, bu kaçak göçmenler arasında 'muhtemel uyuyan El Kaide hücreleri' ve potansiyel 'İslamcı teröristleri' gözden kaçırmamak için, sürekli biçimde ülkenin dört bir yanına dağılmış cami ve mescitleri gözetliyor; imamların hutbe ve vaazlarını inceliyor!

Kimi İspanyollar, Mısırlı ünlü yazar Taha Hüseyin'in 'Akdeniz, kültürlerarası bir köprüdür' yolundaki önermesine inansa bile, büyük bir kısmı son beş yılda sayısı 900 bini bulan Afrikalı Müslümanların varlığından kaygılanıyor. Sadece başkent Madrid'de, 40 ile 60 bin kaçak göçmen yaşıyor. Kimi yersiz yurtsuzlar da cami ve mescitleri mesken tutmuşlar. Dini korkuya, Doğu Avrupa ve Latin Amerika kaynaklı organize suçlar (mafya, çete, kaçakçılık, cinayet, hırsızlık, vs) eklenince, Afrikalıların evleri güvenlik operasyonlarının bir numaralı hedefi haline gelmiş.

Suriye kökenli İspanya vatandaşı Reyyac Tatri Bekri, Müslüman Cemaatleri Birliği (MCB) başkanı. İspanya'nın Müslümanlara yönelik hoşgörüsünü övüyor. İngiltere'de yaşayıp, köktendinci faaliyetleri nedeniyle yurtdışı edilen Ömer Bekri ile herhangi bir ilgisi olmadığını ileri sürüyor: 'Dini siyasete alet etmek istemiyoruz. Burada devletle bütünleşmiş durumdayız. Dışarıdan problem ithal etmiyoruz' diyor.

İspanya, dini özgürlüklere ilişkin 14. maddesinde "Müslümanlara inanç serbestisi' tanıdı. MCB aracılığıyla, İslam topluluğuna yılda 1 milyon Euro veriyor. Dindar kadınların pasaportlarında türbanlı fotoğraf taşımalarına izin çıkardı. Ancak Madrid'deki trenlere yapılan sabotaj 190 kişinin ölümüyle sonuçlanınca, kimi televizyon kanalları ile *Il Mondo* gibi büyük gazeteler dahil, medya Müslüman topluluğa karşı kışkırtıcı bir kampanya başlattı. (Züheyr Quseybani, "Camiler Gözetleniyor", *el Hayat*, Madrid, 28 Haziran 2006)

Yunanistan: Atina'da İlk Cami

Türk azınlığın yaşadığı Batı Trakya'da camilerin bulunması hem doğal hem de Lozan Anlaşması gereğidir.

Yunanistan'daki Müslüman Arap topluluğu, Haziran 2007'de başkent Atina'nın güney mıntıkasında Arap-Yunan Kültür Merkezi açtı. Kentteki İslami Cemiyet'in bilgisine göre Atina tarihinde ilk cami, bu merkez bünyesinde kurulmuş oldu. Yunanistan Müslümanlar Birliği üyesi Suriyeli Ebu Muhammed, AFP (Agence France-Presse) ile söyleşisinde, "İlk kez ibadethanemiz oldu; bu olumlu bir şeydir. Böylece Atina'daki Müslüman'ın manevi ihtiyaçlarından biri daha karşılanmış oluyor," dedi.

Merkez ve cami inşa edilmeden önce, Atinalı Müslümanlar namaza kılmaya müsait olmayan yerlerde dini vecibelerini yerine getirmek zorunda kalıyorlardı. Bu durum, insan hakları dernekleri ve AB tarafından sıkça eleştiriliyordu. Son yıllarda Yunanistan'da sayısı on binleri bulan İslam ülkeleri vatandaşlarının, özellikle Mısırlı, Pakistanlı ve Iraklıların yoğun talepleri ve eleştirilerini göz önüne alan Yunan hükümeti, Ekim 2006'da, üç yıl içinde bir camii inşa etme vaadinde bulundu. Başkentin merkezindeki eski bir askeri kışlaya yapılması planlanan camiyi beklerken, Müslümanlar inisiyatif kullanarak Kültür Merkezi bünyesinde özel bir cami inşa etmeyi başardılar.

İsviçre: Minare Yasağı

"Patırtı kopmak üzere!": İsviçre'de cami minarelerini yasaklama önergesine ilişkin haberi veren BBC.News (28 Mayıs 2007), böyle bir ifade kullandı.

Federal parlamentoya önergeyi veren İsviçre Halk Partisi (SVP), son yıllarda hemen bütün Avrupa ülkelerinde genel sağcı yönelimin bir parçası. Aşırı sağcı Özgürlükler Partisi (Avusturya)

seçimlerde % 20; Vlaams Bloğu (Belçika) % 9.9; Kuzey Birliği/Ulusal İttifak (İtalya) % 5; Danimarka Halk Partisi % 18; Hollanda Partisi ile Pim Fortuyn Listesi % 16; Alman Halk Birliği, Cumhuriyetçi Parti ve Alman Ulusal Demokratik Parti % 3; İngiliz Ulusal Partisi% 1.2 oranında oy aldılar.

Kimi ülkelerde aşırı sağcı ve ırkçı partilerin aldıkları oy oranları kimseyi yanıltmasın; zira bu oylarla, parlamentolarda 3 ila 22 arasında sandalyeye sahip olabiliyor ve koalisyon kurabiliyorlar. Hemen hepsinin ortak yanı; göçmen yasasına karşı çıkmak ve İslam ile şiddeti bir tutmak; Müslümanları potansiyel terörist gibi görerek, istenmeyen kişiler olarak ilan etmektir.

Sözgelimi 2000 yılında El Ejido kasabasında bir İspanyol kadının Faslı (Müslüman) bir göçmen tarafından öldürülmesi üzerine, aşırı sağcı militanlar cenaze töreninde olaylar çıkardılar; Müslümanlara saldırdılar ve etrafı kırıp döktüler. Hollanda Pim Fortuyn Listesi Partisi, ülkedeki Müslümanlara karşı tutumuyla ön plana çıkıyor. Lideri, 6 Mayıs 2007'de bir suikasta kurban gitti ama bu cinayet bile aşırı sağcılara yaradı.

AB üyesi bir ülkede; 'Müslümanların din eğitiminden etkilenip terörist olmalarını engellemek amacıyla Kur'an'daki savaş, ölme, öldürme ve cihada ilişkin ayetlerin çıkarılması" yolunda öneri bile gelmişti.

. İşadamı Christoph Blocher liderliğinde 1999 yılında büyük bir oy patlaması (% 22.5) yapan SVP, 200 sandalyelik parlamentoda 55 milletvekili kazandı ve böylece iktidarın baş ortağı oldu. Dört partili koalisyonun oluşturduğu Federal hükümette tek bakanlıkla temsil ediliyor. Göçmen ve yabancı düşmanlığıyla ülkenin Almanca konuşulan yörelerinden yoğun oy alan SVP, son seçimlerde Fransızca konuşan İsviçreliler arasında da kitle tabanı buldu.

Koalisyon hükümetinin en büyük ortağı SVP, İsviçre'de minarelerin yasaklanmasına ilişkin bir önergeyi parlamentoya (Mayıs 2007) sundu: Önergede "bu yasağa imkân verecek anayasa değ-

şikliğinin yapılabilmesi amacıyla referanduma gidilmesi" isteniyor. Bu amaçla açılan imza kampanyasına katılanların % 43'ü minare yasağını onaylıyor. SVP milletvekili Oskar Freaysinger, önergeyi şöyle gerekçelendiriyor: "Minare, Kur'an'da öngörülmüyor ve dini bir fonksiyonu yoktur. Minare siyasi ve savaşçı İslam'ın, şeriatın simgesidir. Avrupa'da minarelerin olması, İslam'ın burayı ele geçirmesi anlamına gelir."

Freaysinger'e göre, minarelerin yasaklanmasının ikinci bir yararı daha olacakmış: Ülkede yaşayan Müslümanların, İsviçre ve Avrupa'da geçerli olan yasalara uyum derecelerini göstermek. Zira, yasaları kabul etmeyecek olanların tek seçeneği bulunuyor: Geldikleri yerlere geri dönmek!

BBC'nin haberine göre 350 Müslüman'ın yaşadığı ülkede, görünürde sadece iki (Cenevre ve Zürih) minareli cami var. Başkent Bern'deki cami büyük olmasına rağmen eski bir yeraltı otoparkının içinde açılmış. Minarelerde ezan okunmasına (çevrede ses kirliliğine, gürültüye neden olduğu için) izin verilmiyor. Bern yakınlarındaki Langenthal kasabasındaki camiye 5 metre boyunda bir minare inşa etme ruhsatı alan yöre Müslümanları, kanton hükümetinin ruhsatı iptal etmesinden ötürü tepki gösterdiler: Cezayir kökenli Mutalip Karaademi, "Minarede ezan okunmayacağına dair teminat vermiştik. Anlaşılan, hepimizi suçlu ve terörist gibi görüyorlar," dedi.

SVP destekli "Minare Yapımına Karşı İnisiyatif" ülke çapında bir kampanya başlattı. Girişim komitesinde 55 SVP milletvekilinden 35'i yer alıyor. Yasa değişikliği için gerekli olan 100 bin oyu, 1 Kasım 2008'e kadar toplamayı hedefleyen komisyon sorumlusu Ulrich Schüler, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın belediye başkanlığı sırasında Siirt'te yaptığı konuşmasında okuduğu (ve bundan ötürü ceza aldığı) şiir dahil, birçok neden ileri sürüyor: "R. Tayyip Erdoğan, 'Minareler süngümüz, kubbeler miğferimiz, camiler kışlamız, müminler askerimiz' demişti. Minare, dini-

siyasi güç iddiasının bir sembolüdür. İslam, dini, devletin üzerinde görüyor. Minare yasağıyla, anayasal çerçevede sosyal ve hukuki düzeninin, sınırlandırma olmaksızın garanti altına alınması sağlanacaktır. Arkamda bir bayrak görüyorsunuz. Bu bayrak, Solothum Kantonu'ndaki bir camide asılı ve oraya minare dikilmek isteniyor. Bayrağın sembolünde ise bozkurt görüyorsunuz. Bu, şiddete yatkın, aşırı bir örgüt."

İsviçre basını, minare karşıtı girişim hakkında, "Sağcı politikacılar, inisiyatifin tanıtımını, İslam'a karşı saldırı olarak kullandılar" yolunda yorum yaptı. İsviçre Anayasa Mahkemesi eski Başkanı Giesap Nay ise, "bu inisiyatifin din özgürlüğüne bir darbe ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu" belirtti.

Belçika'da Cami ve Minare Serbestisi

Avrupa ülkelerinin tümünde benzer kısıtlama ve baskılar olduğunu söylemek haksızlık olur. Örneğin Belçika, 30 yıldan sonra ilk kez camilerinin varlığını resmen tanıdığını (Haziran 2007) açıkladı. Fransa sınırına yakın Valon (Fransızca konuşulan Valonya bölgesi) eyalet hükümeti, bölgesindeki toplam 43 cami ve mescidin resmi işlemlerini tamamlayıp kayda geçti. Belçika İslam İşleri Yürütme Kurulu, eyalet hükümeti ve İçişleri Bakanlığı'nca onaylı genelgeyi alır almaz faaliyete geçti. Ülke çapına yayılmış 300 kadar caminin bir kurum olarak kayda geçmesi şu anlama geliyor: Camiler, merkezi ve yerel yönetimlerden mali yardım alabilir; diğer inançlara ait diyanet işlerine bakan kurumlarda (kilise veya sinagog) olduğu gibi kendi faaliyetini serbestçe yürütme ve organize etme hakkına sahip olabilir; Müslümanlardan para/bağış toplayabilir; camilere minare inşa etme ruhsatı alabilir ve cami imamları (diğer din görevlileri dahil) Adalet Bakanlığı'nca maaşa bağlanabilir. Resmi bilgilere bakılırsa Adalet Bakanlığı, 2006'da toplam 250 maaşlı imamın atanmasına karar vermişti.

İçişleri Bakanlığı, "Belçika hükümetinin İslam dinini 1974'ten beri resmen tanıdığını ancak Müslümanların dini işlerini yürütebilecek kurumların ortaya çıkması için çok uzun süre beklenildiği" yolunda bir açıklama yaptı. Belçika'nın üç eyaleti (Brüksel, Flaman ve Valon), 2002 yılından itibaren camilerin (kilise ayarında) resmi ama özerk ibadethane olması gereği üzerinde durmuşlardı.

Almanya'da Cihad İsmi Yasak

Mısır kökenli bir baba, oğluna Cihad adını koyunca, Almanya'nın Berlin Eyaleti İçişleri Bakanlığı bu ismin nüfusa kaydını önledi. Baba Rıda Seyyam yasağa karşı açtığı davayı kazanınca, Bakanlık temyize başvurdu. Temyiz gerekçesinde şunlar belirtildi: "Cihad sözcüğü Arapça olup, kutsal savaş demektir. Böyle bir isim nefret ve ölümü çağrıştırıyor. İsmin anlamını yeterince önemsemeden karar veren mahkeme korkunç bir saflığa düşmüştür." Alman basını, bu haberi, Bin Ladin'in Batı'ya karşı Cihad ilan etmesini hatırlatarak verdi. Mısırlı Seyyam, Alman devlet televizyonu ARD tarafından yayınlanan söyleşisinde, 11 Eylül ve Bali saldırılarını savunmuştu. (*The Guardian*, Londra, 1 Mart 2007)

Eğitimli Almanlar Müslüman Oluyor

Alman Federal İçişleri Bakanlığı'nın finanse ettiği "İslam Arşivi" adlı bir kuruluşun araştırmasına göre, Haziran 2004-2005 arasında 4 bin Alman Müslüman oldu. Kuruluş yetkilisi Salih Abdullah araştırma sonuçlarını şöyle yorumladı: "Son zamanlara kadar İslam dinine geçenler ağırlıklı biçimde Müslüman erkeklerle evlenen kadınlardan oluşuyordu. Ancak birkaç yıldan beri bağımsız biçimde Müslüman olma eğilimi arttı. İslamiyeti tercih edenlerin sayısındaki artış kadar, meslek dağılımında da çeşitlilik var. Ki-

mileri eskiden koyu birer Hıristiyan iken, dinlerinden şüpheye düşerek yeni dine girdiler."

Din sosyoloğu Monika Wohlrab-Sahr, "din değiştirenlerin çoğu, başka bir şeyler arıyor ve kendi farklılıklarını ortaya koymak istiyor," diyor.

Önemli bir nokta daha: Almanlar arasında Müslümanlığı seçenlerin eğitim seviyesi hayli yüksek. (*Der Spiegel* dergisi, Berlin, 4 Ocak 2007)

Almanya'da İslamofobi

İslamofobi (İslam korkusu) sözcük olarak ilk kez 1991 yılında kullanılmış, 11 Eylül (ABD) saldırılarıyla gündeme getirilip kavramlaştırılmıştı. Tarihi kökeni, Endülüs'ün (İspanya) İslam orduları tarafından fethedilmesine kadar iner. Haçlı Seferleri'ne asker devşirmek isteyen kilise mensuplarının yaptığı din eksenli propagandalar da bu kapsamdadır. Hıristiyanlığa karşı tehdit ve tehlikeler temelinde oluşturulmuş İslamofobi, son 15 yılda yeniden kitlesellik kazanmıştır. 11 Eylül 2001'de New York'taki ikiz kulelere saldırıların ardından Hıristiyan dünyasında varolan yabancı düşmanlığı, giderek güçlü/gizli ırkçı eğilimleri de içinde barındırmak suretiyle daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Buna göre İslam ve Müslümanlar, Avrupa kültürü ve yaşam tarzı için potansiyel düşmandırlar. Dolayısıyla ya toplum içinde eritilip (etam entegrasyon) sindirilmeleri yahut yurtdışına çıkarılmaları (tehcir edilmeleri) gerekir.

Forstburg Üniversitesi'nin 3 yıl boyunca Katolik yoğun (Polonya, Hırvatistan, İrlanda), Protestan yoğun (Almanya, Hollanda, Finlandiya ve İsveç) ve Müslüman çoğunluğun bulunduğu (Türkiye) yerlerde 10 bin genç arasında yaptığı alan araştırması her ülkede dine bağlılığın farklılıklar taşıdığını; Türkiye ile Katolik yoğun ülkelerde dini eğitimin güçlü, Protestan çoğunluğun ya

şadığı yerlerde ise daha zayıf olduğunu gösterdi. 2007'de tamamlanan araştırmada, Alınan gençlerinin % 23'ü, Polonyalıların % 80'i ve Türk gençlerinin % 81'i dindar bir aileden geldiklerini ve "kendilerini dindar gördüklerini" kabul ediyorlar.

Alan çalışması yetkilileri, sonuçları şöyle değerlendirdiler: "Müslüman gençler arasında dindarlık ve dine yöneliş giderek büyürken, Avrupalı akranları arasında dindarlaşma eğilimi (Hıristiyanlık inancı ve ritüellerine bağlılık) zamanla azalmaktadır."

Münih'teki İslam Merkezi sorumlusu Dr. Ahmed el Halife, konuya ilişkin görüşlerini el Cezire TV kanalına açıkladı: "Avrupalılar, laiklik hususunda son derece titiz ve hassastılar. Toplumun günlük hayatında laiklik kuralı özenle uygulanır. Bu durum, din adamlarını inançlarını geri plana itmeye ve vatandaşların selameti açısından dini örnekler vermekten kaçınmaya zorladı. Dolayısıyla gençlerin din ve imanla ilişkileri giderek gevşeyip azalmış oldu.

"Almanlar arasında özelde Hıristiyanlık dinine ve genelde bütün dinlere karşı bir soğukluk, bir nefret hali vardır. Bunun sebebini, medyanın dünyada ve bölgede meydana gelen dini şiddet, din eksenli çatışmalar ve mezhep savaşlarına aşırı ölçüde yer vermesinde aramak lazım. Dine ilginin azalmasının nedenleri arasında başka etkenleri de (ekonomik, eğitimsel ve sosyal) saymak gerek. Mesela anayurtlarındaki Türklerde dindarlık oranı yüksek ama Almanya'daki soydaşları arasında daha düşüktür." (El Cezire.net, 3 Ocak 2007)

Avrupalı gençlerin dindarlaşma eğilimi veya Hıristiyan öğretisine bağlılığı azalmış gibi görünse de, esasında bağnaz ve özellikle kendini İslamofobi olarak gösteren gizli ırkçılıkta genel bir yükseliş gözlemlenmektedir.

Nitekim Aralık 2006 tarihli bir Alman hukuk kuruluşunun sunduğu raporda, bu durum dolaylı biçimde belirtilmiş: "Ülkedeki Müslüman azınlıklara yönelik resmi ve gayriresmi ayrımcılık giderek yaygınlaşıyor. Terörle mücadele için getirilen yeni kaide, ku-

ral ve yasalar gereğince Müslümanlara, Büyük Gözaltı durumu dayatılıyor, yani her davranış ve faaliyetleri izleniyor. Müslümanlara ait dernek, kuruluş ve bazı evlerin sık sık baskına uğrayıp aranmaları; cami gibi ibadet merkezlerine yapılan sürpriz ziyaretlerin hepsi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu çerçevede izlenen ve uygulanan siyasetler, Müslümanların toplumla entegrasyonuna (kaynaşıp bütünleşmesine) zarar verebilir." (El Cezire.net, 22 Aralık 2006)

Danimarka'da İslam Peygamberi'ne hakaret içeren söz ve yazılara (özellikle şu ünlü karikatür krizi) İslam dünyasında gösterilen aşırı tepkiler, Alman toplumundaki "İslam ve Müslüman" imajının iyice zedelendiğini gösteriyor. Dünyaca ünlü *Stern* dergisi, bu yönde gerçekleştirilen anket, analiz ve değerlendirmelere yer verdi. Sözgelimi Almanların % 60'i uzun erimli uygarlıklar savaşının yaşanacağına inanıyor; oysa bu oran 11 Eylül olayının ardından % 54 olarak belirlenmişti. % 55'lik bir bölüm ise ülkede yaşayan Müslümanların toplum için tehdit/tehlike oluşturdukları kanaatine varmış. Her iki Alman'dan biri, İslam dininin gereklerini yerine getirenleri tehdit kaynağı olarak görüyor.

Bütün bunlara karşılık Almanlar arasında % 66'lık bir kesim, dini simge ve inançlarla alay etmek için karikatür ve resim yapılmasına karşı çıkıyor. Katolik mezhebindekilerin % 67'si ve Protestanların % 62'si ve ateistlerin % 51'i, tanrı ve (bütün) dinlerle dalga geçen tutumları mahkûm ediyor. *Die Welt* gazetesinin bir haberine göre, Alman Yeşiller Partisi, dini çatışmaların önüne geçmek ve dinlerarası uzlaşıyı/uyumu sağlamak babından televizyon kanallarında haftalık dini programlara (Hıristiyanlar için Pazar, Müslümanlar için Cuma günleri) yer verilmesini önerdi. (El Cezire.net, 9 Şubat 2006)

Bavyera Eyaleti Başbakanı Edmund Stoiber, bulvar gazetesi *Bild* ile yaptığı söyleşisinde; "Hıristiyanlık dinini överek, bu inancın bağnazlık taşımadığını; diğer inançlara özgürlük tanıdığını,

kadın ile erkek eşitliğini benimsediğini ve zoraki evliliğe kesinlikle karşı çıktığını" belirterek, son noktayı şu ibareyle koymuştu: "Fakat İslam, bu yanlarıyla Hıristiyan inancına hiç benzemiyor! İslam'ın tersine, Hıristiyanlık insanoğlunun evrende müstesna (ender) bir varlık olduğuna inanıyor ve bu yüzden onun her türlü hak ve özgürlükten nasiplenmesini istiyor!"

Bu açıklamalara tepki gösteren Almanya'daki iki İslam kuruluşu (Yüksek İslam Meclisi ile Alman İslam Meclisi), yayınladıkları bildiride, 'Delillere dayanmaksızın İslam dininin töhmet altında bırakıldığını; oysa her iki dinde ortak birçok değer bulunduğunu" belirtti. (El Cezire.net, 9 Eylül 2006)

Almanya İçişleri Bakanı Wolfgang Schaeuble, zaman zaman İslam dinine ilişkin değerlendirmeleriyle tepki toplamaktadır. Bunlardan biri, başörtüsüyle ilgili olanıdır: "Bir Müslüman kadın, hemcinslerine, 'başörtüsünü gönüllü biçimde bırakın, başlarınızı açın' yolunda çağrı yapabilir. Bu onun yasal hakkıdır."

İkinci demeci ise (*Die Welt* gazetesine) Almanların İslam dinine ilgi gösterip Müslüman olmalarına ilişkin yorumudur: "İslam dinine girme eğilimindeki artış tehlikelidir. Bunlar toplumumuz için potansiyel bir tehdidi temsil ediyorlar. Kuşkusuz her Müslüman olanın yeni bir terör projesine hizmet etmediğini vurgulamak isterim. Fakat göz var izan var; ülkedeki terör dışarıdan gelmiyor; bizzat burada, Alman toprağında gelişip büyüyor. İslam dininin siyasi-ideolojik bir yanı bulunuyor ve tehlike de buradan doğuyor. Bununla özel olarak İslam dinini kastetmiyorum; zira bütün dinler Alman toplumu içinde güven, huzur ve istikrarın temel dayanaklarını oluşturuyorlar."

İçişleri Bakanı'nın bu demeci, Almanların Müslümanlaşmasına dair medyada çıkan haberler üzerine verilmişti. Buna göre; 2004-2006 yılları arasında toplam 3 bin Alman İslam dinine girmiş ve bu sayı, yeni Müslüman olanların üç mislini oluşturuyormuş.

Almanya'da İslami kuruluşlar, İçişleri Bakanı'nın demecine tepki gösterip, onu "daha insaflı olmaya" davet ettiler. (El Cezire.net, 11 Şubat 2007)

İslamofobi başka alanlarda da kendini gösteriyor. Sözgelimi Düsseldorf Güzel Sanatlar Akademisi, yıllık sergisinde (Şubat 2006), İsviçre kökenli bir öğrencisinin füze gibi biçimlendirdiği cami maketini/heykelini "Saldırı/Saldırganlık" adı altında sergilemeye hazırlandı. Olayın önceden kamuoyuna duyurulması üzerine, bazı Müslüman birey veya çevrelerden yoğun tepkiler geldi. Ayrıca ölüm tehditleri alan Akademi yetkilileri, maketin sergiden çıkarıldığını açıkladılar. (El Cezire.net, 15 Şubat 2006)

Berlin'de *İdomeneo* operası, Hz. İsa ile Hz. Muhammed'in kesik başlarını sahnede gösterdiği için Almanya'daki Müslüman ve Hıristiyan din adamları tarafından eleştirilip kınandı. Eleştiri ve tehditler üzerine (Aralık 2006'da), "muhtemel bir köktendinci saldırıya" karşı operanın oynandığı binanın giriş-çıkışlarında geniş çaplı sıkı güvenlik önlemleri alındı. *İdomeneo*'nun benzer gösterisi, Eylül 2006'da da yoğun tartışmalara yol açmıştı. (El Cezire.net, 19 Aralık 2006)

Belirtmek gerek: Opera sanatçılarının, kasıtlı bir İslam düşmanlığı içinde olduklarına dair bir bilgiye sahip değiliz. Muhtemelen sanatın sınır tanımamazlığı ve eleştirel yaklaşımından kaynaklanan bir sanat politikasıdır bu.

Bütün bu gelişmeler ışığında, Alman İslam Topluluğu (Birliği), Kasım 2006'da düzenlediği 28. Genel Kurulu'nda, toplumda İslam dini ve Müslümanların imajının düzeltilmesi meselesini tartışmaya açtı. Hamburg kentinde düzenlenen ve yaklaşık 5 bin Müslüman'ın katıldığı kurulda konuşan dernek başkanı İbrahim El Zeyyat, Hz. Muhammed'e hakaret eden karikatürleri eleştirdi ama Avrupa'daki toplumda 'ötekilerle' hayır ve sevap işlerinde yarışılması gerektiğini vurguladı. Buna karşılık Suriye Müslüman Kardeşler hareketi adına konuşan İssam el Attar, eskiden Müslü-

manlara ve İslam'a küfreden Batılıların bu aşamayı geride bırakıp artık "Müslüman kanının akıtılması için ferman vermelerine" dikkati çekti.

Genel kurulda alınan önemli kararlar arasında şu faaliyetler bulunuyor: Hoşgörü ortamı ve barış içinde birlikte yaşamanın koşullarının yaratılması; çeşitli teknik imkânları seferber etmek suretiyle yanlış anlaşılan İslam imajının Alman toplumunda düzeltilmesi; Hz. Peygamber'in yaşam öyküsünün (*Siyer-i Nebi*) derlenerek (Almanca) kamuoyuna sunulması; aralarında Alman Aydınlanma döneminin büyük yazar ve şairlerinin bulunduğu aydınların peygamber hakkındaki değerlendirmeleri üzerinde incelemeyi teşvik etmek amacıyla geniş çaplı bir edebiyat yarışması düzenlenmesi...(El Cezire.net, 29 Kasım 2007)

Hollandalı Parti Başkanı: İslam'dan Vazgeçin!

Hollanda'daki sağcı Özgürlük Partisi Başkanı Geert Wilders, İslam dinini şu sözlerle eleştirdi: "Sorun İslam'ın ta kendisidir. Bu din şiddet içeriyor. Peygamber Muhammed bir şiddet adamıydı. Kur'an genelde bir şiddet kitabıdır. Müslümanlara yatırım yapmalıyız ama önce onların Kur'an ve dinlerinden vazgeçmeleri gerekir." (*Daily Telegraph,* Londra, 1 Mart 2007)

Danimarka: Kur'an Yasaklansın Dilekçesi

Danimarka'da İslam dinini kötüleyen bazı konular ders kitaplarından çıkarıldı. Bu olumlu bir tutumdur.

Gelelim olumsuz tutuma: SIAD isimli siyasi partinin başkanı Anders Gravers, "Anayasaya aykırı olduğu" gerekçesiyle Kur'an'ın yasaklanması için dilekçe verdi. Gravers, "Kur'an'daki bazı ayetler, beni, çocuk ve torunlarının geleceği konusundan endişelendiriyor," dedi. (*Sabah* gazetesi, İstanbul, 25 Şubat 2007)

Danimarka: İslam'a Hakaret

Danimarka gazetesi, 30 Eylül 2005 tarihli nüshasında Peygamber Muhammed'i hedef alan 12 karikatür yayınladı. 27 İslami dernek ve kuruluş olayı protesto etti ve aleyhte şikâyette bulundu. İlgili savcılık "yasaları ihlal etmediği ve dini inançlara saldırmadığı" gerekçesiyle gazete aleyhine dilekçeyi reddetti. Savcılığa göre, "her ne kadar karikatürlerden biri peygamberi sarık biçimindeki bombayı başına geçirmiş göstermiş olsa da, bu tasvir Danimarka yasalarının 'inançlara hakaret konusunda fikir özgürlüğü hakkı yoktur' maddesi kapsamına girmemektedir. Karikatürlerden biri konusunda bir kez daha yetkili bir mahkemeye şikâyette bulunuldu. Başvuru dilekçesinde şu ibareler yer alıyor: "Karikatürler İslam peygamberini cani, kadınları ezen bir kimse olarak tasvir ediyor. Peygambere hakaret ile teröre karşı savaş arasında yakın bir bağlantı bulunuyor. Biricik amaç sadece peygamberi değil, aynı zamanda Müslümanları da aşağılamaktır. Bu yüzden sorumluların yargılanmasını ve gazete yönetiminin 100 bin kron (16 bin dolar) tazminat ödemesini talep ediyoruz."

Danimarka hükümeti, karikatür olayına tepkileri yatıştırmak ve "Danimarka mallarını boykot eylemi"nin önüne geçmek amacıyla, başta Mısırlılar olmak üzere birçok din adamıyla bir günlük "diyalog ve uzlaşma" toplantısı düzenledi. (El Cezire.net, 16 ve 31 Mart 2006)

Fransız *Le Figaro* gazetesi, İslam peygamberine ve dinine hakaret içeren bir makale yayınladı. Makalede "Kur'an şiddet ve nefret içerir" ibaresinin yanı sıra peygamberin kişiliği ve Hac ibadetiyle alay eden cümleler yer alıyordu. Gazete yönetimi, özür dileyerek şu açıklamayı yaptı: "Böyle bir makalenin yayınlanması hataydı. Ancak makale, gazetenin politikasını yansıtmıyor."

Dünya Müslüman Âlimleri Birliği başkanı Yusuf el Kardawi, Müslümanları, "akıllı tepkiler vermeye; mesela Cuma namazında

İslam'ın zaferi için toplu dua etmeye; Papa'yı barışçıl biçimde protesto etmeye" çağırdı.

Fransız dili ve kültürünün yaygın olduğu Tunus'ta, hükümet, *Le Figaro*'yu toplatma kararı aldı. Tunus yönetimi, *Danimarka* gazetesinin hakaret içeren karikatürlerini yayınladığı için *France Soir* gazetesini de uyarmıştı. (El Cezire.net, 21-22 Eylül 2006)

Fas'ta ise yönetim, basın yasasının 66. maddesine dayanarak *Nişan* isimli haftalık dergiyi, benzer bir gerekçeyle toplatma ve aleyhte dava açma kararı aldı. Hükümet kararında, toplatma işleminin hiçbir biçimde kamuoyuna duyurulmaması da emredildi.

Aslında *Nişan,* direkt olarak din ve peygamberi kötüleyen herhangi bir yazı yayınlamadı. Faslılar arasında en çok anlatılan fıkralara yer verdi. Eylül 2006 tarihli nüshasının kapağında anons edilen başlık şöyleydi: "Fıkralar: Araplar Din ve Cinsellikle Nasıl Dalga Geçiyorlar?"

Dergi aleyhine iki ayrı makamdan açılan dava dosyasında, "*Nişan*'daki fıkralar hem İslam dini hem de Krallık rejimini alaya alan nitelikte olup; bu haliyle Allah, Melekler, Peygamber ve Sahabeyi (Peygamber dostları–F.B.) kötülemiş sayılırlar."

İçişleri Bakanlığı'nın toplatma gerekçesine bakalım: "Anayasa uyarınca İslam, devletin resmi dinidir. Ayrıca Kralımız, dini bir unvana sahiptir. Dolayısıyla fıkralar, Fas halkının dini duygularını incitmiştir."

Maksatlı olmadığı halde yaptıklarından ötürü özür dileyen *Nişan* dergisi sorumluları, "Biz de Müslümanız; mizah ve güldürmecenin, özetle bir gülüşün onca tepki toplayıp kıyamet koparacağını hesaplayamadık," dediler. Kur'an ve Sünnet İçin Davet Derneği, Faslı Ulemanın Muhammedi Birliği (Rabıta) ile Yüksek İlmi Meclis (resmi iki kurum), "İslam dinine ve kutsala hakaret" düzleminde gördükleri fıkraları mahkûm ettiler.

8 Ocak 2007'de yapılan ilk duruşmada, savcılık makamı sorumlu yazı işleri müdürü İdris Ekaskes için 3 ile 5 yıl arasında ha-

pis ve 100 bin Fas dirhemi de para cezası verilmesini talep etti. Ekaskes savunmasında daha kararlı davrandı: "İnsanların, kitlelerin de gülüp dalga geçme hakları vardır. Biz, dava konusu fıkraları yayınlarken acaba halk neden din ve cinselliği böylesine ti'ye alıyor diye merak ettik. Mahkemenin halk arasındaki fıkraları yargılaması, deyim yerindeyse halkın mizah duygularını mahkûm etmesi saçma bir şeydir. Ayrıca bu fıkralar, özellikle din âlimleri tarafından anlatılagelmektedir." (El Cezire.net, 22 Aralık 2006 ve 9 Ocak 2007)

Avusturya: Arap Kadınlarından Uzak Durun!

Batılıların Doğululara, özelde Arap-İslam dünyasındaki insanlara bakışı, çoğunlukla anlaşılmaz ve önyargılı olmuştur. Bunu, Avusturyalı bir seyahat firmasının Ortadoğu'ya turistik amaçla seyahat yapan vatandaşlarına yönelik uyarılarında bulabiliriz.

Konuya ilişkin broşür (Haziran 2007) metnini birlikte okuyalım: "Evet, Arap kadınları gerçekten güzel ve çekicidir. Unutmayınız ki, onların örf ve âdetleri bizimkinden farklıdır. Onları süzen kaçamak bir bakışınız veya güzelliklerine yönelik herhangi bir iltifatınız, sizi şöyle bir kavganın içine sürükleyebilir: Kadının kardeşi veya amcası oğlu, ona laf atıp iffetine dokunduğunuz için size sataşıp el kaldırabilir. Ayrıca ilgili ülkenin iktidarı (yönetimi), bu davranışınızı, kamu düzenini ihlal eden bir taciz olarak görebilir. Dolayısıyla Arap kadınlarından sakının ve uzak durunuz. Yolunuz üzerinde sadece size gösterilen konukseverliğin ve asil hizmetin tadını çıkarmaya bakınız!.."

Kuşkusuz, seyahat rehberinde sadece Araplarla ilgili uyarılar bulunmuyor. Gezilmesi muhtemel bütün ülkelerdeki (İtalya, Çin, Zanzibar, vs) gelenek ve görenekler hakkında özet notlar sunulmuş. Sözgelimi Çinliler hakkında şu uyarıya yer verilmiş "Sakın bahşiş vermeyiniz; zira, âdetlerine göre bahşiş, rüşvet ve yolsuzluk anlamına geliyor."

Belirtmek gerek; seyahat firmasının uyarısı gerçekten iyi niyetli olabilir. Fakat uyarıların özünde gizli (zımni) bir önyargı sezinleniyor.

Batı'da Din-Türban Eksenli Olaylar ve Tartışmalar

Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, 17 Aralık 2003 tarihinde, "laikliğin korunması için, göze çarpan dini semboller taşıyan kimselerin (türbanlı Müslümanlar dahil) okullara alınmaması" yönünde konuşma yaptı. Chirac, her dinden çocukların (Müslüman, Musevi, Hıristiyan) dini simgeler (türban, haç, kippa/takke vs) takınmalarını tavsiye eden bir rapor aldığını ve bu konuda acilen bir kanun çıkması gerektiğini söyledi. Chirac, danışmanlarının "Müslüman ve Musevilerin bayramlarının her yıl kutlanması" yönündeki tavsiyesini reddetti. İslam okullarındaki dini simgeler de yasak kapsamına alındı.

10 Şubat 2004 tarihinde Fransız Parlamentosu'nda oy çokluğuyla kabul edilen ve bazı değişikliklerle Senato'da 3 Mart'ta onaylanan yasa, tartışmalara yol açtı. Fransızların % 70'i ve ülkedeki Müslümanların % 40'ı yasaya laiklik temelinde destek verdi. Fransız halkının büyük bir kısmı, "türban takma"yı kadının aşağılanması olarak görüyor. Yasağa karşı çıkanların katıldıkları mitinglerde, "Laiklik, Kadını İffetsiz Bırakıyor" pankartları taşındı. En büyük tepki, Fransa'daki Müslümanlardan geldi. 5 milyon Müslüman'ın yaşadığı ülkede, çeşitli zaman dilimlerinde binlerce tesettürlü Müslüman kadın Paris'te protesto yürüyüşü yaptı. Avrupa'nın çeşitli başkentleriyle birçok İslam ve Arap ülkesinde (Türkiye dahil) kararı protesto eden yürüyüşler, toplantılar düzenlendi. İnançları gereği sarık giyen Sihler de protestolara katıldılar. İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy, protestocuları eleştirerek; "Bu eylemler gerginlik, öfke ve yanlış anlamaya yol açıyor," dedi. Dışişleri Bakanı Dominique de Villepin, yasağın Fransa'nın Arap-

İslam ülkeleriyle ilişkilerinde gerginliğe yol açtığını kabul etti. Başlangıçta başörtüsüz okula girmeyi reddeden 600 Müslüman kız öğrenciden sadece 100'ü eylemine devam etmişti. Türbanda ısrar eden öğretmen ve öğrencilerden bazıları okullardan uzaklaştırıldılar. "Kudretli Allah'ın Kulları" adını taşıyan bir Müslüman örgütü ile başka köktenci İslamcı oluşumlar, farklı aralıklarla Sarkozy'e tehdit mektupları gönderdiler. Ardından, ülkenin güneyinde bir cami kundaklandı. Olay Müslümanlarca protesto edildi. Fransa İslam Dini Meclisi'nden Kâmil Qıptani, "Bu basit bir sabotaj eylemi değil, düpedüz düşmanca saldırıdır," dedi. Diğer İslamcı kuruluş temsilcileri de, "tahripkâr eylemlerin, Fransa'nın dine yönelik politikalarının bir neticesi" olduğunu ileri sürdüler.

Fransa Adalet Bakanlığı, başörtülü Müslümanların "Yeminli Yargı Heyeti"ne katılmalarına karşı çıkan bir genelge yayınladı.

Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile El Ezher (dünyaca ünlü İslam Üniversitesi-Kahire) şeyhi Muhammed Seyyid Tantawi, Fransa'nın bu kararını destekledi. Mısır'ı ziyaret eden Fransa İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy ile buluşan Tantawi dedi ki: "İslam ülkesinden olmayan her devlet, kadınlara türbanı yasaklayabilir. Buna uyan Müslüman kadınlar, şeriat nezdinde 'mecbur edilen, kerhen türban çıkaran' konumunda olurlar. Günaha girmezler."

İslam Araştırmaları eski başkanı Muhammed İbrahim El Feyyumi, "yasak kararının Fransa'nın laiklik ilkesi çerçevesinde alındığını, laik devletin dinler arasında herhangi bir ayrım yapmadığını ve kimsenin buna itiraz hakkı olmadığını" söyledi.

Dünya İslam Âlimleri Birliği ile Avrupa Fetva Kurulu Başkanı Mısırlı din adamı Yusuf el Kardawi, bu yasak, "dini ve kişel özgürlükler"le bağdaşmıyor dedi. El Kardawi'ye göre, türban diğer dinlerin sembolleriyle bir tutulamaz. O İslam'ın koyduğu farzlardan (uyulması/yapılması mecburi amellerden) sayılır; farzı tartışmak, bu konuda pazarlık yapıp taviz vermek şeriat açısından söz konusu olamaz. Suudi Arabistanlı din âlimleri, yasayı, "özgürlük-

lere" aykırı buldular. Benzer bir tepki, Pakistan hükümetinden geldi. Hint hükümeti de, inançları gereği kapalı giyinen Sih topluluğunun Fransa'daki durumu konusunda kaygısını dile getirdi.

Köktenci etkin bir kuruluş olan Fransa İslami Örgütler Birliği başkanı Fuad Alevi, "bu yasağın Müslümanları inançlarıyla çelişir durumda bıraktığını" ileri sürdü. Fransa Müslümanları Genel Federasyonu Başkanı ve milletvekili Dr. Muhammed el Buşari, Chirac'ın açıklamasını, dinler ve ırklar arasında ayrım yapmama noktasında olumlu; ama ağırlıklı olarak türbanlı Müslümanlara uygulanması bakımından "olumsuz" olarak değerlendirdi.

Counterburry Piskoposları (dünyada 70 milyon kişinin mensup olduğu Anglikan Kilisesi) Başkanı Dr. Ruan Williams, Fransa'nın yasaklama kararını eleştirdi: Williams, özellikle "dini semboller yasak" ibaresine vurgu yaptı. Ona göre, Fransa'nın bu tavrı sadece dini anlayamamak ve kafasının karışık olmasından değil; laiklerin dinden imandan korkmalarına da bağlanabilirdi. Williams, "Din adına yapılan terör ve şiddet, dinlerarası kavgaları körüklemektedir. İktidarlar, geçmişte baskı ve zulümlerini meşrulaştırmak için hep dini kullanagelmişlerdir," diyor.

Ülkedeki Müslüman temsilcileri, bu yasağın dönemin İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un "İslami yükselişi durdurun" talebi üzerine alındığını ileri sürerken, Yahudi Öğrencileri Birliği, üniversitelerin yasak kapsamına alınmamasından hoşnutsuz olduklarını ifade etti.

Bazı Kilise liderleriyle Sinagog temsilcileri, Fransa'nın bu yasağına karşı çıktılar. Yasağa karşı çıkanlar arasında Fransız sol partileri de bulunuyor. Komünistler ile Yeşiller ise, "kişisel özgürlüklerin kısıtlanması" düzleminde kaygılarını dile getiriyorlar. Ünlü *Le Monde Diplomatique* gazetesinin yönetmeni, "Gerçekten laiklik tehlikede mi; 1905 yılına dönmek gerekir mi?" sorusunu şöyle yanıtlıyor: "Aslında Kilise'nin tahakkümü, geçtiğimiz yüzyılın başında zaten kırılmış, tarihe karışmıştı. Sakın bu karar, siyasete alet

edilmiş olmasın!" (...) "Fransa Cumhuriyeti üniter, laik, demokratik ve sosyalist bir ülkedir" ilkesini formüle eden 1946 Anayasası sosyalist, komünist, Hıristiyan ve demokratlar tarafından onaylanmıştı. 1905 yılında kabul edilen yasa kapsamındaki laiklik ilkesi uyarınca, din ve devlet işleri kalın çizgilerle birbirinden ayrılmıştı.

"Başta Müslümanlar olmak üzere kimi Fransızlara göre, "dini sembolleri yasaklayan kanun, özellikle türban yasağı, aslında ülkede ikinci büyük inanç topluluğunu oluşturan Müslümanların sosyal, ekonomik ve siyasal problemlerinin üstünü örtmeye yönelik bir politikadır."

Fransa'da din-devlet ilişkilerini düzenleyen 1905 tarihli kanunda değişiklik yapmak ve farklı inanç mensuplarına okullarda din dersi vermek üzere bir yasa tasarısı hazırlandı. İlgili komisyonun tasarısı uyarınca, İslam dini lisedeki ders müfredatlarına girecek. Fakat İslam ilahiyatı dalından mezun olan öğretmenlerin diplomalarının yetkili kurumca kabul edilmesi şart koşuluyor. Aynı zamanda ülkedeki din işlerinden (farklı inançları kapsayan) sorumlu olan İçişleri Bakanı Sarkozy, taslak raporunun tartışılması amacıyla Hıristiyan, Musevi ve Müslüman din adamlarını bir toplantı yapmaya çağırdı.

2005'te başlanan ve hazırlanması bir yıl süren taslak raporunda şu konular yer alıyor: Dini kurum ve kuruluşlar (cami, kilise, havra) yerel yönetimlerden arsa ve arazi satın alabilir veya bunları simgesel fiyatlarla 99 yıllığına kiralayabilirler. Yerel yönetimler, söz konusu kuruluşların satın aldıkları arsa ve araziler üzerinde ibadet yerleri açmalarını garanti etmeliler. Dini mekânların inşası amacıyla yapılacak yatırımlara yerel yönetimler kolaylık göstermeliler.

1905 tarihli yasa uyarınca, dini kuruluşların sadece amaçları doğrultusunda faaliyet göstermeleri şart koşuluyordu. Dini kuruluşların "kültürel ve sosyal faaliyetleri" ya hiç yoktu yahut son derece kısıtlıydı. Örneğin, bir dini kuruluş kitap satmak gibi bir kültürel faaliyette bulunduğu zaman mali denetime ve vergiye tâbi

tutuluyordu. Bu kısıtlamanın kaldırılması öngörülüyor. Keza 1881 tarihli yasada önerilen değişiklikler doğrultusunda dini kurum ve kuruluşların cenaze ve türbe işlerine bakmaları; mezarlıklarda belli paftalara sahip olmaları veya paftaları genişletmeleri; icabında yeni bir arsa üzerinde kendilerine ait bir mezarlık inşa etmeleri mümkün görünüyor.

Mart 2007'de Fransız hükümeti, Lyon bölgesinde el Kindi isimli özel bir İslam ortaokulunun açılışını geciktiren yetkiliyi işinden kovdu. El Kindi ülke çapında açılan üçüncü özel ortaokul olup, 22 öğrencisi var. Özel okullarda türbanın serbest bırakılıp bırakılmayacağı noktasında bir netlik yok ama müfredat kuralları-na uyma zorunluluğu tartışmasız kabul ediliyor.

Almanya'nın Stuttgart bölgesinde (Baden-Württemberg Eyaleti) derslere türbanlı giren bir öğretmenin okuldan uzaklaştırılması yönünde bir tasarı hazırlanmıştı. Federal Anayasa Mahkemesi, konuya ilişkin açılan davada, "dindarlar inançları doğrultusunda giyinmek suretiyle (türban, haç vs) okullarda ders verebilirler; eyalet yönetimlerinin bunları engelleme yetkisi yoktur" kararını verdi. Mahkeme, 1998'de açılan davayı ilk incelemesinde "bu davranışı yasaklayan herhangi bir yasa hükmü olmamakla birlikte, her eyalet uygun gördüğü taktirde yasa çıkarmak kaydıyla başörtülü birini derslere girmekten alıkoyma yetkisine sahiptir" yolunda görüş belirtmişti.

Aynı mahkeme, 2002 yılında türbanlı bir kadını işyerinden kovan işadamının "bu davranışının yanlış olduğu" yolunda hükme varmıştı. Almanya'da dini simgelerle din derslerine girmek yasak olmadığı gibi Musevi ve Hıristiyan dinlerine dair semboller taşımak da serbesttir.

Almanya'da yaşayan Faslı Müslüman bir ailede kadın, dayakçı kocasından boşanmak için Frankfurt Mahkemesi'ne başvurdu. Kur'an'ı esas alan Alman yargıç, Mart 2007'de şeriat gereğince erkeğin kadını dövebileceğinden yola çıkarak, boşanma davasını

reddetti. Bu hüküm, Almanya'da büyük tepki topladı. Alman dergisi *Der Spiegel*'e konuşan Faslı kadın, "Hâkimin kararını duyunca çok şaşırdım; Peygamberimiz kadınlarını dövmezdi," dedi.

Bavyera Eyalet parlamentosu ve hükümeti, Kasım 2004'te türbanlı öğretmenlerin kamu okullarında ders vermelerini yasaklayan bir kanun çıkarmıştı. Berlin merkezli bir İslamcı kuruluş, bu yasaya karşı Eyalet Mahkemesi'ne başvurdu. Kasım 2006 ortalarında görülen davada, savunma avukatı, böyle bir yasağın "kişisel inanç özgürlüklerini ihlal ettiğini ve eşitlik ilkesine aykırı olduğunu" savladı.

Almanya'dan iki olay daha: Alman Parlamentosu'ndan Türk kökenli bir kadın milletvekili, Kasım 2006'da "tesettüre bürünen kadınların bu giysilerinden kurtulmaları gerektiğini" dile getirince, birçok İslami çevreden tehditler aldı. Alman polisi milletvekilini korumaya aldı.

Türkiyeli bazı kuruluşlar ile Almanya Müslümanlar Meclisi, tehditlere karşı kadın milletvekilini destekleyen açıklamalar yaptılar.

Ülkenin Saksonya Eyaleti'ndeki bir Hıristiyan rahibi, Ekim 2006'da kilisenin önünde kendisini yaktı. Rahibin eşi, yakma olayını, "Almanya'da İslam'ın yayılması ve Kilise'nin buna karşı pasif bir tutum almasını protesto amaçlı" olarak değerlendirdi.

Ülkenin en büyük eyaleti Kuzey Ren Vestfalya'da, Türk kökenli Alman vatandaşı Filiz M. isimli bir öğretmen, mesleğini icra etmek üzere 2004 yılında okula başvurdu. Ancak okul idaresi, "öğretmenler siyasi, dini ve dünyevi görüşlerini yansıtan kıyafetlerle simgeleri eğitim kuruluşlarında taşıyamazlar" gerekçesiyle bu başvuruyu reddetti. Filiz M. Eyalet hükümetine karşı, Düsseldorf İdari Mahkemesi'nde dava açtı. Haziran 2007'de sonuçlanan davada mahkeme "öğretmenlerin dini ve ideolojik simge taşıma yasağının türban için de geçerli olduğu" yolundaki kararı onayladı. Hâkim, kararın gerekçesinde şöyle dedi: "Türban, dışarıya karşı

bilinçli bir mesajdır. Eyalet idaresi, Hıristiyan ve Musevi dini kıyafetlerine de herhangi bir ayrıcalık tanımamalıdır!"

İngiltere'de 15 yaşındaki bir Müslüman öğrenci, Eylül 2002'de okula tesettürlü devam etmek isteyince engellenmişti. Aleyhte açılan dava ilgili mahkeme tarafından reddedildi. Öğrenci Şabina, "eğitim ve dini haklarının gasp edildiğini" ileri sürdü. Şabina'nın avukatı, mahkeme kararını yerel yönetim kanunları ve Avrupa sözleşmelerine aykırı bulduğunu ifade etti. Okul yönetimi, tesettürü, "sağlık ve güvenlik açısından sakıncalı" buldu. Yönetim, dine saygı çerçevesinde "dini ayrımcılık yapmadıklarını; her dine saygı duyduklarını, Müslüman kız öğrencilere dine saygılı alternatif bir örtünme teklif ettiklerini" de açıkladı. 1000'in üzerinde öğrencinin devam ettiği okulda, % 80 oranında Müslüman okuyor.

Benzer bir dava 20 Şubat 2007'de karara bağlandı. 12 yaşındaki bir kız öğrencinin babası, türban ve cilbab (tesettür fistanı) ile derse girmeyi yasaklayan okul yönetimi aleyhinde dava açtı. "Din, vicdan ve fikir özgürlüğü" ekseninde açılan dava, Londra Yüksek Mahkemesi'nce reddedildi. Oxford Müslüman Eğitim Merkezi'ndeki 1300 öğrenciden 120'si Müslüman kız öğrenci olup, bunlardan 60'ı tesettürlü giyimde ısrar ediyordu.

Bir kızın başörtüsünü zorla çekip çıkarmaya çalışırken boynunda çizikler oluşmasına yol açan bir İngiliz kadın öğretim görevlisi aleyhinde açılan dava, "yeterli kanıt yok" gerekçesiyle mahkeme tarafından reddedildi.

Öte yandan; İngiliz Havayolları (British Airways) şirketinde çalışan hostes Nadiya Avvad adlı Doğu kökenli bir Hıristiyan, "boynunda haçlı kolye taşıdığı için" ücretsiz izinli sayıldı. Aleyhte açılan davada, İdari Mahkeme, şirket lehine karar verdi. Hostes Avvad, "Bu benim inancım; dinimle gurur duyuyorum. Herkesin beni haçlı kolyemden tanımasını istiyorum," diyerek kendini savundu. Şirket yönetimi, "Biz dini sembollere değil, bunun göz-

le görülecek biçimde taşınmasına/takılmasına karşıyız," dedi. Yönetime göre firmada çalışan 34 bin kişinin tümü kılık-kıyafet kurallarına uymayı peşinen kabul ederek işe alınıyor. Bazı din adamları ve kilise sözcülerinin yoğun eleştirilerinden bir hafta sonra, şirket yönetimi, "dini sembollerin taşınmasını yasaklayan kararın yeniden gözden geçirileceğini; muhtemelen bu davranışın serbest kılınacağını" açıkladı. "Türban (İslami) ve sarık (Sih inancı) takan görevlilerin aynı havayollarında çalıştıklarını, buna karşılık açıktan açığa haç taşıyanların yasaklandığını" ileri sürenlere, şirketten şöyle bir yanıt geldi: "Türban ve sarık, herhangi bir yerin altına sokulup gizlenemiyor. Oysa haç, icabında giyilen giysinin hemen altına alınarak gözden ırak tutulması mümkün olan bir nesnedir."

İngiltere'de bir kiliseye bağlı ilkokulda ağzı ve yüzü kapalı biçimde derslere giren Ayşe Azmi, disiplin kurulu kararı uyarınca işinden atıldı. Aleyhte açılan dava, İdari Mahkeme tarafından reddedildi. Mahkeme, kararında, "Öğrenciler, ağzı kapalı bir öğretmeni anlayamazlar. Buna rağmen Öğretmen Ayşe'nin dini duygularının incinmesinden ötürü kendisine 1000 sterlin manevi tazminat ödenmelidir" ibaresine yer verdi. Ayşe'nin avukatı, "müvekkilim derste, çocukların önünde yüzünü açmayı kabul etmekle birlikte meslektaşlarının önünde böyle bir şey yapmayı reddediyor" dedi. Doğu kökenli eyalet milletvekili Şahid Malik ise, "Ayşe Öğretmen'e yüzünü açması konusunda çok ısrar ettim. Onun dinin gereklerini yerine getirmesine saygı duyarım. Fakat (sesini kısan) peçesi çocukların öğrenmesine engelse, onu çıkarması mesleki bir zorunluluktur. Konunun dinle değil, eğitimle yakın ilgisi vardır," yolunda görüş belirtti.

İngiltere'den ilginç bir karar daha: Müslüman kadın avukat ve yeminli kanun müşavirlerinin mahkeme duruşmalarına alınmaları resmen kabul edildi. Olay, Kasım 2006'da ağzı-yüzü kapalı Şebnem adlı bir kadın avukatın duruşma salonuna alındıktan sonra, "peçe yüzünden ne konuştuğu yargıçlar tarafından anlaşılmı-

yor" gerekçesiyle duruşmadan men edilmesi üzerine çıkmıştı. Yetkili makamlar, bu gerekçeyi kabul etmeyip, Şebnem lehinde değişiklik yapıp emsal kararı genelge haline getirdiler. Buna karşılık yargı kurumlarında noterlik hizmeti yapanların türbanlı olmaları kabul edilmedi.

Müslümanlar (ya da İslamcılar) tarafından "kişisel hak ve özgürlükler" temelinde ilgili makamlara yapılan başvurular yahut emrivakiler (oldu bittiler), 2004'te İngiltere'de çıkarılan ve "dini ayrımcılığı yasaklayan" kanunun kabul edilmesiyle birlikte başlatılmış oldu.

İngiltere Yüksek Öğrenim Bakanlığı, "İslam adına üniversitelerde köktendinci faaliyetlere karşı" uyarı olması bakımından bilgilendirme amaçlı bir broşür yayınladı. Daha önceki bir genelgede ise, öğretim görevlilerinden "radikal öğrencileri ve faaliyetlerini" hükümete bildirmeleri yolunda bir talimat verilmişti. Müslüman Öğrenci Dernekleri, "yüksek okullarda köktenci İslami faaliyetlerin yaygın olmadığını; durumdan vazife çıkaracak kimselerin, genelge ve broşür kapsamına girmeyen şeylere de müdahale edebilecekleri"ne dair endişelerini belirttiler.

İngiliz Lordlar Kamarası üyesi Nazir Ahmed, "yüzü gözü kapalı biçimde tesettüre bürünme eylemini bir ayrımcılık simgesi ve toplumla bütünleşmeme niyeti" biçiminde değerlendirdi. 19 Şubat 2007 tarihli yerel *Yorkshire Post* gazetesine görüş belirten Ahmed şöyle dedi: "Başörtüsü ve peçe kendini toplumdan ayrı tutma, farklı gösterme, ayrımcılık yapma göstergesidir. Egemen İngiliz kültürüne meydan okumadır bu. Oysa Kur'an'da örtünmenin isteğe bağlı olduğu; zorunlu olmadığı belirtilir. Bu, bir kültürel durumdur; kimlikle ilgili olup tamamen yanlış tefsir edilmiştir. Onların gerekçelerine bakılırsa, kadınlar rahatsız edilmemek için örtünürler. Oysa hayat tam tersini kanıtlıyor; onlar çarşafa büründükleri için, hem kendileri hem de temsil ettikleri toplum bütünüyle taciz edilmektedir. Peçenin yasaklanmasından yana değilim.

Fakat bu konuda ısrar edenlerin, İngiltere toplumunda geçerli olan değerleri kabul edip etmeyecekleri, bazı hassasiyetleri benimseyip benimsemeyecekleri meselesini ciddi biçimde tartışmaları gerekir."

Lord Nazir, Keşmirli (Pakistan) kökenli olup, İngiltere'de Lordlar Kamarası'na alınan "ilk Müslüman" unvanına sahiptir. 1998'deki yemin töreninde Kur'an'a el basarak görevini icra etmişti.

Geçerken değinelim: Kasım 2006'da İngiltere'yi ziyaret eden İran eski Cumhurbaşkanı Muhammed Hatemi, BBC yayın kuruluşundaki konuşmasında, şunları söyledi: "Müslümanlar, bulundukları ülkelerin yasalarına uymalıdırlar. Dini açıdan başörtüsü takma hakkına sahiptirler. Ancak bu, dini bir vecibe değildir. İngiltere, terörden korkmakta haklıdır. Ancak Irak'a müdahale etmesi, mevcut sorunları daha karmaşık ve içinden çıkılmaz hale getirmiştir."

İngiltere'deki türban tartışmalarına, Church of England'ın en büyük ikinci dini şahsiyeti olan York Başpiskoposu Dr. John Sentamu da katıldı. "Kız öğrencilerin, okuldaki terbiye kurallarına, Müslüman kadınların da ülkede geçerli olan hükümler ile değerlere uymaları gereğini vurgulayan" Başpiskopos, *Daily Mail* (12 Kasım 2006) gazetesi aracılığıyla, tesettürlülere üç önemli soru sordu: a) Müslüman kızların giymekte ısrar ettikleri örtü, okul kıyafet yönetmeliği ve terbiyesine uyuyor mu? b) Büründükleri tesettür, bu kız öğrencileri daha güvenli kılabilir mi? c) Bu kıyafeti giymekle, nasıl bir İslam projesi tasarlıyorsunuz?"

Ve yine İngiltere: Ekim 2007'de bir tıp fakültesindeki Müslüman öğrenciler, alkol kullanımı ve cinsel ilişki yoluyla bulaşan hastalıklarla ilgili derslere girmeyi ve bu konulara ilişkin sınav sorularını yanıtlamayı reddettiler. Müslüman öğrencilere bakılırsa, "bu tür tıbbi vakalarla ilgilenmek onların dini inançlarına temelden aykırı". Az sayıdaki bazı İslamcı öğrenciler ise, karşı cinsten has-

talara bakmaya, benzer gerekçelerle karşı çıktılar. İngiltere Tabipler Birliği ve İngiliz Tıp Konseyi, bu tür davranışların onaylanamayacağına dikkati çekti. Her iki kuruluş, hastalara yönelik cinsiyetçi ve önyargılı yaklaşımın, tıbbın temel ve etik ilkeleriyle çeliştiğini açıkladı. İngiliz Müslüman Meclisi ile Müslüman Doktorlar ve Diş Hekimleri Birliği, öğrencilerin itiraz gerekçelerine katılmadılar.

Hollanda hükümeti, burka (Afganistanlı kadınlar arasında yaygın olan tesettür) giyimini yasaklayan bir yasa tasarısını görüştü. Tasarı, şu gerekçeye dayandırıldı: "Burka, sadece kadının bedenini değil, aynı zamanda yüzünü ve hatta gözlerini de kapatıyor ki, bu, ülke çapında genel asayiş, huzur ve düzeni bozuyor." Göçmen Bakanlığı da, "önemli olan sokak ve işyerlerinde karşılaşan insanların birbirlerinin yüzünü görerek tanıyabilmesidir" yolunda bir açıklama yaptı.

İslami çevreler olaya tepki gösterdiler: "Böyle bir kanun, Müslümanları tümüyle tecrit eder; toplumun hedefi haline getirir!" Yeşiller Partisi'nden Müslüman milletvekili Naime Azuf, böyle bir kararın "Hollanda'nın tarihi gelenekleri ve hoşgörüsüyle bağdaşmadığını" savundu. Azuf'a göre, sağcı hükümet, "ucuz popülizm yaparak, halkın radikal İslamcılara yönelik korkularını körüklüyor! Zira türban, başörtüsü, çarşaf veya burka giyen herkes mutlaka radikal İslamcı değil." Hollanda Müslümanlar Başkanlığı (CMO), "burka'ya tepkinin pek marjinal kaldığını" ileri sürdü.

Hatırlanacağı üzere, Müslüman toplumlarda kadına baskı ve zulüm dahil her türlü kötülük yapıldığı temelinde bir film yapan Hollandalı yönetmen Theo Van Gogh, fanatik bir Müslüman tarafından öldürülmüş; hükümet ile İslami çevreler arasında bir gerginlik yaşanmıştı.

İtalya'da, eski yerel bir yasaya dayanılarak, yüzü-gözü örten her türlü giysi türü tümüyle yasaklandı.

İspanya (Eylül-Ekim 2007) küçük türbanlı öğrenci tartışmasıyla çalkalandı. Başını bağladığı için okuldan uzaklaştırılan 9 yaşındaki Faslı kız Şeyma Saidani'nin okula dönmesine izin verildi. Ancak olay Katolik İspanya'da geniş tartışma yarattı. Olay, ülkenin kuzeydoğusundaki zengin Katalonya bölgesinin Gerona kasabasındaki devlet okulu yönetiminin Saidani'nin okula türbanla gelmesinin kurallara aykırı olduğuna karar vermesiyle başladı. Türbanını çıkarmayı kabul etmeyen Saidani, okuldan uzaklaştırıldı. Ancak, Katalonya bölgesel hükümet yetkilileri, eğitimde ayrımcılık yapılmamasının kurumsal ilkelerden daha önemli olduğuna karar vererek küçük kızın türbanıyla birlikte okula kabul edilmesini emretti. Bunun üzerine Saidani, okuluna döndü.

Şeyma'nın okula dönmesi, bu konudaki tartışmaları sona erdirmedi. Sosyalist Başbakan Jose Luis Rodriguez Zapatero'nun hükümeti, devlet okullarında türban uygulamasına karşı tutumunu tekrar savundu. Ancak ana muhalefetteki muhafazakâr Halkçı Parti ve Katalan milliyetçisi CİU partisi türban kullanımını düzenleyen yasa çıkarılması çağrısında bulundular. Halkçı Parti lideri Mariano Rajoy, "İspanya'da yaşayan herkes, adalet sistemimize, yasalarımıza ve değerlerimize uymalıdır," dedi. Komünist Birleşik Sol Partisi de İspanya'da, Fransa'nın 2004'te çıkardığı gibi okullarda tüm dini sembolleri yasaklayan kanun çıkarılmasını teklif etti.

Sosyoloji profesörü Fermin Bouza ise Katolik dinin toplumda önemli bir rol oynadığı İspanya'nın, laik geleneğe sahip Fransa örneğini izlemesinin mümkün olmadığını söyledi. Prof. Bouza, AFP'ye yaptığı açıklamada, "Bu sadece küçük bir sembol olan başörtüsü olduğu sürece problem olmamalı. İspanya'da bütün Katolik kadınların tamamen örtündüğü günleri unutmayın," dedi. Bouza, "Katoliklerin dinsel madalyonlar takma alışkanlığının olduğu bir yerde gerginlik için gerçek bir neden bulunduğunu sanmıyorum," diye ekledi.

İsveç'teki bir okul, 9 yaşındaki bir öğrencinin başörtüsüyle

derslere girmesini engelleme kararı aldı. İsveç Entegrasyon İşleri'nden sorumlu Ruanda asıllı siyahi bakan Nikoma Sabnin, 1 Kasım 2006'da Reuters haber ajansına verdiği demeçte şöyle konuştu:"Başörtüsü veya genelde tesettür, inanç sahiplerini doğal ortamlarından tecrit ediyor. Hangi kutsal metinler, küçük kızların örtünmesini emrediyor? Yok böyle bir metin! Örtünme, kadınların çekiciliğine ve erkekleri cezbedici yönlerine yöneliktir. Küçük kız, böyle bir statüye girmiyor."

İsveç'te yaşayan Kuzey Afrikalı Huda Murabıt ile Türk kökenli Hayal Eroğlu, Nisan 2004'te belediyeye ait kapalı yüzme havuzu tesisine tesettür kıyafetleriyle girmek istediler. Amaçları, havuzda yüzecek olan çocuklarına refakat etmekti. Fakat içeri alınmadılar. Bunun üzerine Gothenburg Kadın Ombudsmanlık (Hakemlik) makamına şikâyette bulundular. Adı geçen kuruluş, "etnik ayırımcılık ve ihtiyaç halinde annelerin çocuklarına yardım etmelerini fiilen engelleme" gerekçesiyle ilgili mahkeme nezdinde Belediye aleyhine 30.850 kronluk (4.375 dolar) tazminat davası açtı. Mart 2007'de kesinleşen dava sonucunda, mahkeme belediyeyi suçsuz buldu.

25 Şubat 2007'de Kanada'nın Montreal kentinde düzenlenen futbol turnuvasına katılmak isteyen Esmehan Mansur isimli 11 yaşındaki başörtülü bir Mısır genç kız, Quebec Futbol Federasyonu tarafından engellendi. Mısır hükümeti, bu davranışı "ırkçılık ve ayrımcılık olduğu" gerekçesiyle, ülkesindeki Kanada Büyükelçiliği nezdinde protesto etti. Büyükelçilik 9 Mart 2007'de, bu tutumun Kanada'nın resmi görüşünü yansıtmadığı yolunda bir açıklama yaptı. Nisan 2007'de aynı ülkede düzenlenen paraşütle atlama yarışması sırasında Mısırlı bir sporcu, kask altına başörtüsü takmaktan alıkonuldu.

Kanada'nın Fransızca konuşulan özerk Quebeck bölgesinde bir Müslüman kadın, türbanından vazgeçmemek için gardiyanlık görevinden istifa etti (Mart 2007).

ABD Adalet Bakanlığı, Oklahoma Eyaleti'ndeki bir okulda "türbanlı olduğu için derse girmekten alıkonan" 11 yaşındaki bir öğrenciye vekaleten okul yönetimi aleyhinde dava açtı. Yönetim, "okuldaki kıyafet kurallarına aykırı olduğundan" böyle bir karar aldıklarını savunurken; Bakanlık, yasağı "dini ayrımcılık" olarak değerlendirdi.

Michigan ve Virginia (ABD) eyaletlerindeki bazı üniversite ve orta dereceli okullarda Müslüman öğrenciler için mescit ve abdesthaneler açılması (Temmuz 2007) kararlaştırıldı. Kimi çevreler, laiklik kuralına aykırı buldukları bu kararları, "İslam'ı kayırmak ve yayılmasına vesile olmak"la eleştiriyorlar.

ABD'nin Georgia Eyaleti Mahkemesi, iki yaşındaki kızını klitorisinden sünnet eden Etiyopyalı Müslüman Halit Adem'i "çocuklara yönelik darp ve şiddet kullanmak"tan suçlu bularak 10 yıl hapis cezasına mahkûm etti.

21 milyon nüfuslu Avustralya'da toplam 280 bin (veya yarım milyon kadar) Müslüman yaşıyor. Sydney'de görevli din adamı Taceddin el Hilali, 2006 yılı Ramazan ayındaki Cuma vaazı sırasında "Dine aykırı giyinen kadınlar, çıplak et gibidirler," dedi. Başbakan John Howard, "anlamı son derece açık bu köktendinci konuşmanın ülkede kötülük yarattığını" söyledi. Ahlak Mahkemesi, el Hilali'yi "kadınlara karşı şiddete teşvik etmek"ten suçlu bularak, "üç ay boyunca işinden kovulmasına, altı ay süreyle ağzını bantlamak suretiyle konuşmamasına ve herhangi bir kadın kuruluşunda toplam 600 saat hizmet görmesine" karar verdi. Aynı karar doğrultusunda, el Hilali, ilk Cuma vaazında cemaat huzurunda "özür dileme"ye ve şunları söylemeye mecbur edildi: "Kadına tecavüz suçunu işleyen ve buna teşvik eden kim olursa olsun; özellikle Avustralyalı kadınların kıyafetleriyle uğraşıp onları aşağılayan herkes kara cahil ve aptaldır, zır delidir; hiçbir göreve gelmeyi hak etmemiştir."

İlginç bir nokta daha: "Özür hutbesi" sırasında, Müftü el Hilali bayıldı ve hastaneye kaldırıldı.

Mart 2007'de Sydney'de yaşayan beş Müslüman din adamına kamuoyu önünde ve medyada konuşma yasağı kondu. Beş imam arasında örtünmeyen kadınlara hakaret eden, Cihat faaliyetini öven ve Musevileri kötüleyen konuşmalarıyla tepki yaratan Baş Müftü, Taceddin el Hilali de var. Lübnan İslam Derneği Başkanı Sadik Zureyka, beş imama gönderdiği yazılı uyarıda şu ibarelere yer verdi: "Avustralya'da görev yapacak olan din adamlarında aranan en önemli özelliklerden biri de, onların ülkede geçerli olan değerleri doğru algılamalarıdır. Bunun tersine davrananlar, buradaki Müslümanlara manevi bakımdan yol gösterme ve vaaz verme yetkilerini kaybederler."

Yasak, Müslümanlar arasında tartışmalara yol açtı. Avustralya-İslam Dostluk Derneği yöneticisi Qaysar Tarrad, uyarıya eleştirel yaklaşıyor: "Bu uyarı, Müslüman topluluk arasında yanlış anlamalara ve bölünmelere neden olacaktır. Arapça yayın yapan El FM ile dini programlar yayınlayan İslam'ın Sesi'ne demeç vermeleri yasaklanan beş din adamına, büyük haksızlık yapılmıştır. İmamların vaaz ve hutbeleri, genelde kanun çerçevesinde dile getirilmektedir. Özgür bir ülkede yasak koymak, fikir özgürlüğüne aykırı davranmaktır. Seçim öncesinde alınan bu uyarı kararı, aslında yanıltıcı bir enformasyon olup, sağ kanat politikacıların bir tezgâhıdır. Zira İslam ve Müslümanlara saldırı, sağcıların en kolay ve zahmetsiz oy kazanma taktiğidir. Basın, uyarı kararını olabildiğince istismar etmiş; ateşe benzin döker gibi onu İslam dinine karşı bir silah olarak kullanmıştır."

Uyarının baş hedefi haline gelen Mısırlı el Hilali, yasağa sert bir dille karşı çıktı: "Mesele farklı kesimlerin barış içinde yaşaması ve Avustralya'nın ABD uydusu olmaktan kurtarılması olduğu sürece, doğruyu söyleme noktasında dilim Sydney Tower'dan daha uzun olmaya devam edecektir."

Mısır kökenli El Hilali, "radikal konuşma" yönünden sabıkalı bir müftü. 2004 yılındaki bir vaazında, 11 Eylül olayını, "Al-

lah'ın zalimlere bir gazabı" olarak nitelemişti. Daha önceki vaaz ve hutbelerinde, "tesettüre bürünmeyen kadınların tecavüze davetiye çıkardıklarını" söylemişti. Aynı müftü, eski bir vaazında da, "tanrıtanımazları, Hıristiyan ve Musevileri Allah'ın şerrir mahlukları" diye tanımlamıştı. Yoğun tepkiler üzerine, Müftü "yanlış anlaşıldığını" ve kendisine karşı "komplo düzenlendiğini" iddia etmişti. Ayrıca, Müslüman olmuş Avustralya yerlisi (Aborijin) bir boksörün zaferini ringde kutlamış; 2006 Hac mevsimi dönüşünde, "Buradaki Müslümanlar, Anglo-Sakson kökenlilerden daha fazla Avustralyalıdırlar; zira onlar eski prangalı mahkûmlar olarak, Müslümanlar ise daha iyi bir yaşam için özgür insanlar sıfatıyla bu kıtaya geldiler," demişti.

Batı'daki türban-tesettür tartışmalarına Vatikan da karıştı. 13 Kasım 2006 tarihli açıklamada, "Göçmenler, bulundukları ülkelerin yönetim kararlarına, kültür ve geleneklerine saygı göstermek; bu düzlemde başörtüsü veya tesettürü yasaklayan kararlara uymak zorundadırlar," dedi. (Alıntılar için bkz; İngiliz yayın kuruluşu BBC News, 24 Eylül 2003; 21-23-25 ve 29 Kasım 2003; 11-12 Aralık 2003; 27 Ocak ve 31 Mart 2004; 2 Kasım ve 10 Kasım 2004; 30 Ekim 2006; 2-3 Kasım 2006; 17-18-20 ve 24 Kasım 2006 tarihli Arapça bültenleri; el Cezire.net, 26 Eylül ve 27 Kasım 2006; Fransız Haber Ajansı AFP bülteni, 19-20 Şubat 2007 ve 7 Mart 2007; AFP, 9 Mart 2007; *el Şarq el Awsat,* 10 Mart 2007; *Hürriyet,* 8 Ekim 2007; *Sunday Times,* 7 Ekim 2007; *Cumhuriyet,* 8 Ekim 2007)

Avustralya'daki Haşema

Son yıllarda Türkiye'de İslamcı zenginler, diğer adıyla "İslami sosyete"nin tatil kültürüne ve kadın giyim modasına getirdiği iki kavramdan biri tesettür giyim, diğeri de haşema'dır. Deniz kenarında tatillerini geçiren dinci sosyete kadınların, klasik mayo ve-

ya bikinilere alternatif olarak bedeni baştan ayağa örten ama deniz ve havuzda yüzmelerine olanak sağlayan haşema'yı kullandıkları gözleniyor. Alternatif kadın tatil köyleri, haremlik-selamlık usulü oteller rağbet görüyor. Buna ilişkin haberler, basında siyasi yahut magazin amaçlı olarak veriliyor.

Haşema'nın başka bir türü, Avustralya'da yaşayan Müslüman kadınlar arasında "burkini" diye adlandırılıyor. Polyesterden yapılmış burkini, baştan ayağa kadar tercihen siyah giysilerin şık tasarımına dayanıyor: Başörtüsü parçalı veya boynu arkadan kaplayarak (kapüşon gibi) omuzlara iniyor. Ayrıca baş kısmı geniş bir bantla (yazma/eşarp) arkadan öne doğru bağlanıyor. Boyundan diz üstüne kadar inen tek parçalı ve uzun kollu, önü kapalı bir gömleğin altına, ayak bileklerine dek uzanan bir tayt giyiliyor. Burkini kadın bedeninin hatlarını gösterecek şekilde tasarlanmış. Sydney şehrinde oturan tesettür tasarımı yapan firma sahibi Lübnan kökenli Müslüman Aheda Zanetti, piyasa ve marketlerde bir boşluk olduğunu görüp, burkini üretmiş. Tesadüfen tesettür tasarımcısı olmuş. Daha önce kuaförde çalışıyormuş. Tesettür tasarımcısı olana kadar ömründe hiç burka/çarşaf giymemiş; başörtüsü takmamış. Şunları söylüyor: "Uzun süre kadınları gözledim; bazıları spor yaparken başında başörtüsü, üstünde uzun mantoyla çok tuhaf şeyler yapıyorlardı. Hareket sırasında kazara kayan başörtüsünü, peçesini, çarşafını ve mantosunu mu düzeltsin yoksa spor mu yapsın! O an, 'Aman Allahım buna bir çare bulmam lazım,' dedim ve işe koyuldum. Kadınlar çarşaf ve türbanla spor etkinliklerine katılmak istediklerinde, uygun bir kıyafet bulmakta zorlanırlardı. Giyim/tekstil atölyeleri uygun bir ürün üretemiyordu. İslami duyarlılığı olan kadınlar arasında bu giysiye büyük rağbet var. Çünkü kadın bedenini meraklı gözlerden koruyabiliyor. Kadınlar burkini giymek suretiyle kendilerini daha rahat ve huzurlu hissediyor; daha serbest hareket edebiliyorlar. Her türlü spor ve yüzme etkinliğine katılabiliyorlar."

Burkini kıyafetin fiyatı 160 ile 200 Avustralya (125-156 Amerikan) doları arasında değişiyor. Bu kıyafet, Avustralya'da tartışma konusu olmuş. Aralık 2005'te galeyana gelen bazı Avustralyalı gençler, ırkçı güdülerle etrafa dehşet saçarken sahillerde bulunan burkinili kadınlara saldırmışlardı. Zanetti'ye iletilen bir mail mesajındaki şu ibare ilginçti: "Müslüman kadınlar çok ateşlidirler. Neden onlara burkini yerine bikini giydirmiyorsun? Bikinili hallerini daha çok takdir edeceğiz."

Bir tepki de katı İslami çevrelerden gitmiş. Zanetti, oradaki İslamcılardan tehdit telefonları almış: "Burkini, kadının hatlarını ortaya çıkardığı için bir çeşit teşhirciliktir. Ayrıca bazıları burkinili kadın fotoğraflarını porno sitelerine koyup sergilemek suretiyle, onları küçük düşürüyor. Bir daha bu kıyafet ilanlarını gazetelere verirsen, kendini ölmüş bil!"

Zanetti, kadınları hor gören Mısır kökenli din görevlisi Şeyh Taceddin el Hilali hakkında, "Bir âlim olarak çok iyi bir imamdır. Ancak Avustralyalı Müslümanlar adına konuşan bir hatip ve vaiz olarak kötü puan topluyor; kimsenin adına konuşmaya yetkili değil. Dini görevini yapsın yeter," diyor. (AFP'den aktaran *The Middle East Times*, Kahire, 17 Ocak 2007)

Aynı konuda Londra merkezli Suudi Arabistan gazetesi *el Şarq el Awsat* (10 Mart 2007), Türkiye'de haşema diye anılan burkini kıyafetle deniz sefası yapan Müslüman kadınlarla söyleşti. 14 yaşından beri örtünen Lale, şöyle diyor: "Tesettürle yüzmek pek zor; ıslanan çarşaf veya mont üstünüzde ağırlık yapıyor. Dolayısıyla sarı-kırmızı renkli burkini'yi giyerek sahile geldim. Ek olarak, ben boğulanları kurtarma programı çerçevesinde burada görevliyim." Surflife Swimming adını taşıyan program, Avustralya'da bir hayır kurumu tarafından toplumda uzlaşmayı sağlamak amacıyla organize edilmiş. 21 milyon nüfuslu Avustralya'da yaklaşık 500 bin Müslüman (çoğu Sydney ve Melbourne'de olmak üzere) yaşıyor. 11 Eylül olayıyla uç verip 2005'te tırmanışa geçen ırkçı göste-

riler nedeniyle barış içinde birlikte yaşamayı hedefleyen "Aynı Frekanstayız" isimli hayır kuruluşu, ülkedeki azınlıklara (Çinli, Somalili, Sudanlı, vs) sahil kurtarma kursları veriyor. Kurtarma ekibinde çoğunlukla Lübnanlı Müslümanlar yer alıyor.

Alman Stern Dergisi Muhabiri Haşema Testinde

Türkiye'deki mümin hanımların deniz-plaj keyfi yaparken neler hissettiklerini deneyerek ve yaşayarak öğrenmek isteyen, Almanya'da yayınlanan dünyaca ünlü *Stern* dergisi muhabiri Stefanie Rosenkranz, İstanbul'a yakın Karadeniz kıyısındaki bir haremlik-selamlık tatil tesisine (beach club), İslami deniz kıyafeti sayılan "haşema" ile girdi.

Kendini "mümine" hanımların yerine koyan Alman muhabir Rosenkranz, ilk iş olarak Fatih semtinde, İslami kadın örtünme (tesettür) mağazası Tekbir'den haşema satın almış. Haşema, bütün bedeni açık bir yer kalmayacak biçimde sarıp sarmalayan naylondan yapılmış mavi (veya başka) renkli plaj kıyafetidir. Zevk ve keyiflerine düşkün ama aynı zamanda dindar hanımlara mahsus bir yüzme-sahilde dolaşma giysisidir.

Stern muhabiri, tesise girdiği andan itibaren notlarını, "köktenci (fundamentalist) bir kadın olarak plaj günlüğüm" başlığı altında tutmaya başlamış: "Giydiğim haşemanın altında 65 dereceye varan bir sıcaklık var. Bu giysiyle yüzmek zor, güneşlenmek ise adeta imkânsız. Bu bir mayo değil, siyasi mesajdır."

İngiltere ve Türban

İngiliz bulvar gazeteleri, özellikle sağcı olanları ülkedeki türbanlılara yönelik kışkırtıcı yayınlarına hiç ara vermiyorlar. Ülkedeki dinsel ve etnik azınlıklardan sorumlu İngiliz Bakan, derse türbanıyla girmekte ısrar eden Müslüman öğretmenin işten ayrılma-

sını istedi. Bu fırsatı yakalayan sağ basın, Müslümanların devam ettikleri okullar ile radikal eğilimli dincilere karşı sert tedbirler alınmasına ilişkin çok sayıda makale yayınladı. Diğer basında çıkan az sayıdaki makale ise, bu tür önlemlerin kişisel özgürlüklerine, anayasaca tanınmış vatandaşlık haklarına tecavüz olabileceği yönünde görüş belirttiler.

Gerçekte, eğitim alanında çalışan türbanlı sayısı önemsenmeyecek kadar azdır. Ne ki, Temmuz 2005'te gerçekleşen patlamalardan bu yana, ortalık toz duman! Başbakan Tony Blair, kışkırtıcıların başı sayılır. Zira ülkesinde yaşayan Müslüman toplulukların sadakatinden şüphe ettiğini dolaylı biçimde dile getirdi. Blair, Müslüman babalardan, 'köktenci niyetlerinden kuşkulandıkları oğullarını' devlete ihbar etmelerini istedi. (*El Quds el Arabi*, Londra, 16 Ekim 2006)

İngiltere: Tam Müslüman Olunacak Ülke

İngiliz Devlet Bakanı Ruth Kelley, diyor ki: "Farklı kültürlerin bulunduğu bir toplumda yaşamaktan gurur duyuyorum. Topluluklar arasında güven oluşturulması ve daha bütünleyici bir toplum yaratılmasında oynadığım rolden memnunum.

"Bu tür mesajları seyrek duymuş olsak da, kültürel çeşitliliğin gerçek kazanımlarını görmeli; yararlarının toplumumuzun gelişmesi ve yaratıcı bir enerji kazanması üzerindeki büyük etkisini iyi anlamalıyız. Göçmenler konusunda sürekli tartışmalar olmasına rağmen İngiltere, Müslüman olmak için iyi bir mekândır, iyi bir ülkedir.

"Son araştırmalar, beyaz insanların yalnız % 12'sinin bir akrabasının bir siyahi ya da Asya kökenli biriyle evlenmesine üzüldüğünü gösteriyor. Bu oran beş yıl öncesine kadar % 33 idi. Bu olgu, İngilizlerin güdüsel hoşgörüsünün bir işaretidir.

"Peki, neden İngiltere Müslümanlar için yaşanacak bir ülkedir? Birçok Müslüman dini gerekliliklerini özgürce yerine getirdi-

ği ve duygularını rahatça ifade edebildiği için, bu ülkeye yerleşip istikrar kazanabiliyorlar. İngiliz kanunları, ırkı ve inancından ötürü bireylere kötü muamele yapılmasını yasaklıyor; İngiltere, dini özgürlükleri koruma konusunda son derece özenli davranıyor; çalışanlara ibadet yerleri açıyor; dini okullar açılmasına izin veriyor; işyerleri, hastane ve okullarda helal gıdalar (mallar) bulunduruyor. Gayrimüslim çocukları, İslam ve diğer inançlar hakkında bilgilendiriyor. İslami finans kuruluşları ülkenin hemen her tarafında açılmış durumda ve market ürünleri İngiliz bankası HSCB tarafından temin edilebiliyor.

"Bu tutum, bir toplum içinde ekonomik serbestlik, gelişme ve eğitim imkânları konusunda fırsat eşitliğinin teşvik edilmesiyle bağlantılı hükümet politikalarına güven duygusu yaratıyor.

"Müslümanlar 2 milyonluk nüfuslarıyla, ülkedeki ikinci büyük inanç topluluğunu oluşturuyorlar. Avam ve Lordlar Kamarası'nda bulunan Müslüman meşrepli siyasetçi sayısı, Batı Avrupa ülkelerindekinden daha fazladır. Müslümanlara ait binlerce kuruluş, örgüt ve yardım derneği bulunuyor. Müslümanlar sanat ve spor dallarında kültürel hayatımıza zenginlik katıyorlar. Özellikle İslami imarethane, vakıf ve benzeri yardım dernekleri, İngiliz toplumunun önemli/saygın değerleri haline geldiler. Örneğin Pakistan'daki deprem ve Asya'daki tsunami felaketi üzerine, ülkedeki İslami kuruluşlar ile hükümet el ele vererek yardıma koştular. Bu aynı zamanda bir İngiliz-İslam yapımı ortak değerler sisteminin örneğini oluşturdu. İngiltere; Pakistan'a 28 milyon ve Bangladeş'e 39 ile 123 sterlinlik yardım yaptı.

"Evimin bulunduğu ve Bangladeşlilere ait restoranların bulunduğu Londra'nın East End bölgesine giderseniz, orada çokkültürlülük ve çoğulcu bir hayatın zengin örnekleriyle karşılaşırsınız. Öyle ki sanki Londra'da değil de, Lahore veya Dakka'da yaşıyormuş gibi bir duyguya kapılırsınız. Bu deneyim ve duygu, Londra'da 300'den fazla ayrı dil konuşan toplam 300 etnik-dinsel topluluk tarafından da paylaşılıyor.

"İngiltere'de toplumu bir parçalanma ve cemaatleşme tehlikesinin beklediğine ilişkin tartışmalar var. Kimileri de İngiltere'nin temelde Hıristiyan kimliğiyle özdeşleşip tanındığını; Hıristiyan mirası ve tarihinin buraya damgasını vurduğunu söyleyebilir. Ancak bu gibileri, İslam ve diğer inançların bizi belirleyen süreçteki kimliklerin oluşumunda nasıl bir rol oynadığını görmezlikten geliyorlar. Bu yeni bir fenomen değildir; kültür ve inançların yüzyıllar boyunca etkileşiminin bir sonucudur. İngiltere, geçmiş bin yıllık süreçte İslam dünyasıyla kültürel ve ticari alışverişinden kazançlı çıkmış; İslam uygarlığı, Batı'daki felsefi ve bilimsel düşüncenin aktarılmasında büyük bir rol oynamıştır.

"Eski İslam toplumları, birçok inanca rağmen barış içinde bir arada yaşama deneyimini bize miras bıraktılar. Bu yüzden Müslümanları olmayan bir İngiltere'yi düşünmek artık imkânsız hale gelmiştir. Böyle bir İngiltere kültürel bakımdan fakir ve ekonomik alanda daha az başarılı bir ülke olarak kalmış olacaktır." (Farklı Topluluklar ve Yerel Yönetim'den sorumlu İngiliz Devlet Bakanı Ruth Kelly, *Gulf News,* 17 Ocak 2007)

Hacılar da İzlenir

İngiliz istihbaratı, hac ziyaretinden ülkeye dönenleri izliyor. *The Sunday Times* gazetesinin, kimliğini açıklamadığı yüksek rütbeli bir istihbarat yetkilisine dayanarak verdiği habere göre; iki ilgili birim olan MI5 ve MI6, her yıl İngiltere'den hacca gidip dönen on binlerce Müslüman'ı gözleyip izliyor. İzlemenin amacı belli: Acaba hacıların terör örgütleriyle veya terörist faaliyetlerle herhangi bir bağlantısı var mı? Yetkili makamlar, olaya asayiş ve güvenlik açısından baktıklarını belirtmelerine rağmen izleme/gözleme faaliyetinin nasıl yapıldığı hakkında bilgi vermiyorlar. Sadece Londra metrosu ve otobüs istasyonlarında gerçekleşen patlamaların (7 Temmuz 2005) ardından böyle bir karar alındığı belirtiliyor. (*El Şarq el Awsat*, 22 Ocak 2007)

İngiltere'de Müslüman Olmak

Bir Arap akademisyen, "İngiltere'de Müslüman olmak zor zanaat!" diyor. "Her şeyden önce 'suçlu damgası' yemektir; sürekli savunma konumunda ve tetikte olmak gerek. Muhtemel bir saldırının hedefi olabildiğin gibi, her polis kontrolünde 'suçlu, terörist' olmadığına dair bir yığın kanıtla dolaşman elzem hale gelir. Yetmez; sorgu ve soruşturma sırasında ailenden birinin teröre bulaşıp bulaşmadığına, köktendinci olup olmadığına dair ikna edici olmalısın! Böyle (potansiyel) birisi varsa veya bu tanıma uyan birisine rastlarsan, onu güvenlik güçlerine ihbar etmelisin; işbirliği içinde kendisini emniyete teslim etmelisin!

"Komşuların meraklı bakışlarına maruz kalır durursun! Ailenden biri türban giyiyor mu, sakallı veya türbanlılardan evine gelip giden var mı?

"Üzerinde patlayıcı bağlı bir kuşakla dolaşıp, öldürülecek kurbanlar arıyorsun. Sen, terör projesinin ta kendisisin; her an bomba patlatıp, intihar eylemi yapabilir yahut uçak kaçırabilirsin!

"Batılı'nın gözündeki Müslüman insan imajı tam da böyledir.

"'İrlandalı terörist' sorunu, yerini Müslüman terörist meselesine bırakmış. Bir ara Güney İrlanda'nın başkenti Dublin'deki ünlü bir üniversite tarafından konferans vermek için çağrıldım. Yolcu kontrollerinde kemer ve ayakkabılarım çıkarıldı; üstüm başım ve çantam didik didik arandı.

"Güvenlik kapısından geçerken elektronik alet öttü. Bu kez tüm bedenim arandı. Buna itiraz ettim. Görevli, 'sıradan bir arama' diyerek beni başından savdı. Biraz bekleyip izledim: Ne kadar kara saçlı, bıyıklı, esmer tenli yani Ortadoğulu insan varsa aranıyor, beyaz tenliler vızır vızır geçiyorlar. Bütün bu kuşku ve sıkıntılar, Tony Blair'in ülkedeki Müslümanları 'terörle mücadele etmemek'le suçlamasıyla doruğa çıktı.

"Anlamadığım şudur: İngiltere'deki 1.5 milyon Müslüman'dan sadece 5 bin kadarı türban takıyor. Bu kadar endişe ve

korkuya kapılmanın anlamı nedir? Zorunlu olmadıkça Müslümanlarla asla konuşup muhatap olmayan; İngiltere'nin Ortadoğu'daki saldırgan/savaş politikalarına ses çıkarmayan İngilizler, bu din mensuplarını 'şeytan' gibi gösteriyorlar. Günün modası budur!" (*El Quds el Arabi*, Londra, 17 Ekim 2006)

İngiliz Okullarında Taliban Cahilliği!

Adil Derviş, Mısırlı aristokrat bir ailenin oğlu. 1950'li yıllarda Arap milliyetçiliğinin önderi Cemal Abdülnasır yönetiminin ülkedeki feodal güçlerin tasfiyesini hedefleyen köklü reformlarına muhalefet etmesi nedeniyle, aile İngiltere'ye göçtü. Derviş tanınmış birçok İngiliz gazetesinde (*The Daily Telegraph, Independent*, vs) Ortadoğu muhabiri, uzmanı olarak çalıştı. Irak lideri Saddam Hüseyin ile röportaj (1972) yapmayı başaran nadir gazetecilerden sayılır. Ortadoğu üzerine basılmış üç eseri bulunuyor.

Derviş, Batı yanlısı tipik bir liberal gazeteci-yorumcu ve yazardır. 11 Eylül olayı, global teröre karşı savaş ve Batı'da yaşayan Müslümanların tesettür giyinme hakkı gibi çetrefilli konularda, esas olarak Batı yaklaşımını benimsiyor. Ancak ABD'nin Irak savaşındaki siyasetlerini yanlış buluyor.

İngiltere'deki Müslüman kadınların tesettürlü olarak kamu alanlarında çalışıp çalışamayacakları etrafında kopan tartışmalara müdahil oldu; konuya ilişkin eleştirel yazılar kaleme aldı. Bunlardan üçünün bir derlemesini sunacağız:

* * *

"Henüz 12 yaşındaki (S), okul kıyafetini zorunlu kılan yönetim kararının (aslında ismi SH. harfleriyle başlayan okul sorumlusuna karşı–F.B.) iptali için Londra'daki Yüksek Mahkeme'ye başvurmuş. Yüksek Mahkeme'nin baktığı davalar genellikle aşırı pahalıdır, son derece zahmetlidir ve sonuçlanması bir yıl kadar sürer. Bu (SH adlı) öğretmen, okuldaki 1360 öğrenciden sorumludur.

Bir de bakıp ne görsün; okul yemekhanesinde sıra bekleyenler arasında bir kızcağız, sadece gözleri görülebilecek biçimde tesettüre bürünmüş! Bu durum, okul kurallarına ve eğitim etkinliklerine tümüyle aykırı. Mesela, beden eğitimi ve spor yapma saatlerinde kızcağızın ayağı çarşafına bir dolansa, gitti gider. Yani ortada riskli bir durum var. Ayrıca tek tip kıyafet mecburi olduğundan, kız öğrencinin (S) onca arkadaşı/akranı arasında çarşaflı peçeli dolaşması okul disiplinine aykırı. Öğrenci (S) çarşafını çıkarmayı reddedince, sorumlu öğretmen (SH), onu evine gönderip babasına şikâyette bulundu. Kızının kulağını çekip kendisine nasihat etmesi beklenen baba, bunun yerine, son derece siyasileşmiş bazı İslamcı grup ve çevrelerin aklına uydu; öğretmen ile okul aleyhine dava açtı. Böylece sorumlu öğretmen ile okulu, esas görevleri olan eğitimi ihmal edip, bu kez mahkemedeki davaya yoğunlaştılar. Dava AİHM'e kadar varırsa, o zaman okula ayrılması gereken vaktin nasıl heba edildiği daha görülecektir.

"Bu arada belirtelim, okuldaki diğer (Müslüman) 120 kız peçe ve çarşaf yerine, başlarına eşarp takmak suretiyle meseleyi çözdüler.

"Kendi tanıklığına göre, sorumlu öğretmen, okuldaki Müslüman kızların 23 misline varan (diğer inanç mensubu) öğrencilerin genel çıkarını düşünerek, öğrenci (S) hakkındaki kararını vermiş; ayrıca 'öğrenci (S), tesettüre bürünmekle, okulun kıyafet disiplinini bozacağı gibi arkadaşları ve öğretmenleriyle rahat iletişim kuramayacaktır' kanaatine varmıştır.

"Bu türban/tesettür davasının yeniden Yüksek Mahkeme'ye taşınmasına şaşırdım. İngiltere'de konuya dair daha önce yazılı herhangi bir hukuk metni olmadığından; benzeri bir davada Lordlar Kamarası'nın kabul ettiği kanun hükmünde kararname vardı. Hatırlayalım: O tarihte henüz 4 yaşına bile basmamış, kendinden ve dünyadan bihaber Şabina isimli kızcağız; radikal İslamcı grup ve cemaatlerin sayesinde türban davasını temyiz mahkemesine kadar götürmüştü. Bu köktendincilerin esas niyeti, Müslü-

manları 'kültür gettoları' içine hapsedip; İngilizlerle aralarına inançsal ve kültürel duvarlar örmektir: Bu beyler, işte o zaman, gettolarda herkesten tecrit edilmiş Müslümanların ağalığına, efendiliğine soyunup onlara hükmedebilirler.

"Neden olayı başından aldım?

"İşin sırrı, nedeni, sorumlu öğretmenin şu ibaresinde yatmaktadır: 'Öğrenci S'nin kız akranlarıyla kaynaşması...' Köktendinciler ile Müslümanlaşmış radikaller, ülkede yaşayan dindaşlarının toplumla bütünleşip kaynaşmasını (entegrasyon) asla istemezler. Çünkü toplumla kaynaşmak demek; bu şerirrlerin, bu şer imamları ve nefret vaizlerinin denetiminden kurtulmak; köktendincilerin karanlık ve gizli emellerine alet olmamak; çok daha önemlisi demokratik yaşama katılıp seçme-seçilme hakkını elde ederek kendi temsilcilerini parlamentoyu göndermek ve nihayet seçim yoluyla gelmediği halde kendilerini Müslümanların temsilcileri/sözcüleri gibi gösteren dinci asalak örgütleri bertaraf etmek suretiyle bu tür parazitleri sırtından atmak demektir.

"Ol nedenle, bu köktendinciler henüz rüştünü ispat etmemiş, dünyadan bihaber çocuk yaştaki veya ergen bir kızı istismar ederek, onu büyük bir yanlışa sürüklediler: Eğitim denen şeyin kutsallığını hiçe saymak! Şair'in dediği gibi; 'Öğretmeni yüceltmek üzere ayağa kalk/çünkü öğretmen (biraz daha yücelse) az kala peygamber olurdu!'

"Dava sahibi iki kızdan birinin aklını, Pakistanlı bir imam çelmiş; diğeri de köktendincilerin aleti edilmiş. Her ikisi, kurban durumundalar. Henüz ömrünün baharındaki (12) bir kızın Yüksek Mahkeme koridorlarında onca kanun maddesi, hukuk belgesi, yargıç ve avukat arasında kalmış olmasına ne demeli? Kendini dersine vermesi gereken bir öğrencinin mahkemelerle, davalarla uğraşmasının anlamı nedir?

"Burada dikkatimi çeken şey, dava konusu olan okul yönetiminin, daha önceleri şu çok-kültürlülük *(multi-culturalism)* furya-

sının arkasından sürüklenmesidir. Bu önkabul, ciddi bir sabıkadır. Çünkü bu kültürel çoğulculuk, işi, kültürel ırkçılığa *(cultural apartheid)* kadar vardırmak suretiyle Müslümanların kültür gettolarına kapanmalarına ve şerrir imamlar açısından kolay birer av haline gelmelerine yol açtı.

"Demem odur ki; eğer ilk türban davasının (ki 1995'ten itibaren medya önünde tam 4 yıl sürdü) görüldüğü sırada söz konusu okul yönetimi, çok-kültürlülük modasına uyarak başörtülü kızları sınıflara almamış olsaydı ve eğer tek tip okul kıyafeti ve disiplin konusunda kararlı davranabilseydi; o zaman bugünkü dava karşısına çıkmazdı. Ne yazık ki, çok-kültürlülük adına 1995'te başörtüsü/türbana boyun eğen okul yönetimini, aslında davacı öğrenci (S)'nin, iki tarafın avukatları arasında futbol topu gibi oradan oraya yuvarlanmasına neden olmuştur. Bilerek isteyerek olmasa da, yönetim, baskıya o zamanki boyun eğişiyle Ebu Hamza, Ebu Qatade ve benzeri köktendinci fetavcıbaşlarının hazırladıkları tezgâhın ortak tertipçisi haline gelmezdi. Böylece cinsiyet ayrımcılığı ve şovenizminin *(gender apartheid)* yaltakçısı oluvermezdi. Çünkü erkek öğrenci, çıplak güçlü bedeni ve adalelerini göstermekle böbürlenirken; zavallı kızcağızın açık yüzü (yani tesettürlü olmayan teni, peçesiz siması) ne yazık ki, Ebu Hamza ve türevlerinin gözünde, büyük ayıp ve günah sayılabiliyor; örtünmemiş genç kız, kendini utanç içinde buluyor. İşte çok-kültürlülük denen furyaya uymak, esasında Taliban cahilliğinin bize kadar uzanan bir halkasıdır.

"Oxford Üniversitesi öğretim görevlisi (İslam Araştırmaları Bölümü) Dr. Tac Harci, ülkedeki bütün köktendincileri, 'kadınları tesettüre zorlayan bir Kur'an metni göstermeye' çağırarak (Şubat 2007) onlara meydan okumuştu.

"Bu durumda, peçeli öğrencisini sınıfa/okula almayan sorumlu öğretmenin kararını destekleyen Müslüman anne-babaların sayısının çok olmasında şaşılacak bir şey yoktur!" (*El Şarq el Awsat,* Londra, 17 Şubat 2007)

İngiliz Solu ve "Müslüman Getto"lar

Batı'da yaygın olan çok-kültürlülük kavramı ve İngiliz solunun buradaki sorumluluğunu irdeleyen gazeteci Adil Derviş'in, yazı serisinden ikincisini özetliyoruz:

* * *

"Gölge Kabine'nin İçişleri Bakanı ve muhalefetteki Muhafazakâr Parti'nin başkan adayı David Davis, bazı konulara ışık tutarken, her partiden politikacılar bilerek veya bilmeyerek, karanlıkta kalmayı tercih ettiler. Zira bunlar, solcu kesimler tarafından 'ırkçı ve tecritçi' diye damgalanmaktan korktular. Olay, *The Daily Telegraph* gazetesinin, toplumdaki etnik topluluklar arasında farklılığı derinleştiren ve ülkedeki göçmenleri kültür-etnik gettolara çekilmeye teşvik eden şu ünlü çok-kültürlülük (multiculturalism) kavramını yeniden tartışmaya açmasıyla gün yüzüne çıktı. Gerçekte bu çok-kültürlülüğün sebep olduğu en tehlikeli şey ise, İngiltere doğumlu Müslüman aile çocukları arasında hatırı sayılır oranda teröristin çıkmış olmasıdır!

"Bu Müslüman gettolarının (geçmişteki Yahudi gettoları tarzında) ortaya çıkmasının biricik sorumlusu göçmen Müslümanlar değildir; bunların (suç) ortakları arasında kültürel çoğulculuk politikası izleyenler de bulunuyor. Doğrusu, Fransa'da başarılı olan bu politika, İngiltere'de başarısızlığa uğradı. Çünkü Fransa'da kabul edilen 1905 tarihli vatandaşlık yasası uyarınca, öncelikle devlet ile din işleri birbirinden ayrılıyor; geriye kalan inanç ve dini vecibelerini yerine getirme meselesi de kişisel/bireysel vicdana/davranışa bırakılmış oluyor.

"Aslında az sayıda düşünür, solcuların icat ettiği şu 'siyasi düzeltme' *(political correctness)* modasının tehlikesine dikkat çekti. Solcuların tezine bakılırsa, kendi ahlaki ve ailevi değerlerini koruması sayesinde aşırı derecede baskı altında tutulmuş bir toplum ile (yabancı) bireyin bütünleşmesi imkânsızdır. Fakat İngiltere'ye kendi iradesiyle gelen göçmenler daha iyi bir yaşam beklentisi

içinde olduklarından, yaklaşık 300 yıl önce Afrika'dan zorla sökülüp ABD'ye götürülen siyahilerin neden oldukları problemlere yol açmazlar; tersine, çok-kültürlülüklerini korumak şartıyla bu toplumla kaynaşıp giderler, kolayca birer İngiliz oluverirler.

"Solcuların bu politikasının sonuçlarına bakalım: Suça bulaşmaya can atan âsi gençleri önlemeye çalışan polis âmirleri engellendi. Sorumsuz ve başıbozuk bir genç kadının evini-yuvasını yıkacak kadar kocasına isyan etmesi 'cinsel eşitliğin bir türevi' sayıldı. Öğrencilerinden büyüklere saygı göstermesini isteyen öğretmenin ağzı kapatıldı. Geleneksel eğitimden yana olan öğretmenler, solcular tarafından 'ırkçılık'la suçlandı; benzer suçlama, toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için göçmenlere İngiliz sosyal kültürü dersi/semineri vermeye kalkışan eğitimcilere de yöneltildi.

"Solcuların kişisel hak ve özgürlükler konusunda derinleşmeleri, göçmenlerin daha fazla tecrit olmalarına ve toplumla aralarına kalın/yüksek duvarlar örmelerine neden oldu. Durum öyle vahimleşti ki; bu duvarlara kuş bakışı veya havadan bakmak bile, 'etnik kültürü koruma' gerekçesiyle adeta imkânsızlaştı.

"*The Telegraph* gazetesinin eski yayın yönetmeni Max Heisinger, suçluluk duygusuyla şöyle yazıyordu: 'Hiçbir Müslüman'ı bir kez dahi akşam yemeğine davet etmemiş olduğumu aniden keşfettim.' Biz, İngiliz orta yolcu ve muhafazakâr yazarları, etnik toplulukları toplumla kaynaşıp bütünleştirmekten alıkoyan bu siyasetin ne olup olmadığını sorgulamaktan korktuk; zira buna yeltenmek, boynumuza gerici ve ırkçı yaftasının takılması demekti. Dolayısıyla İşçi Partisi hükümetinin üçte birlik süresi, bu solcu politikaların hâkimiyeti altında geçiverdi. Özellikle eğitim ve sosyal kurumlara ilişkin politikaları uygulayan yerel yönetimler, solcu hegemonyasında kaldılar.

"Mesela BBC, görevlerini, solcu (sol eğilimli) *Guardian* gazetesinden başka yerde açıklamaz. Bu yüzden basın mensuplarının çoğu, solcu bakış açısını desteklediğinden olsa gerek, İngiltere'de-

ki ifade özgürlüğünün tadını çıkaran 'şer ideolojisi propagandacılarıyla terör fıkıhçılarına' mikrofonu uzatıp dururlar. İş o raddeye vardırıldı ki, (terörizm ajitatörü) Ebu Hamza, kendi görüşüne aykırı davranan herkesin öldürülmesi yolunda çağrı yaparken bile polis kendisini himaye etmek zorundaydı.

"Sadece bazı münasebetlerde konuşmaya cesaret edebilenlerimiz oldu. Mesela Yaz 1976'da polisle siyahiler arasında çatışma yaşanırken; yahut 1981'de Breakstone semtindeki gösteride şiddet olayları (dönemin başbakanı Margareth Thatcher, 'birbirinden ayrı varlıklardan bir toplum olamaz; toplum, gelenek ve değerler sistemine saygılı bireylerden oluşur' dediğinde, solcular kendisini 'faşist'likle suçlayıp taşlamışlardı) meydana gelirken; veya bazı Müslümanlar 1989'da Salman Rüşdü'nün kitabını yakarlarken; ya da ırkçı Beyazlar ile çoğunluğu Müslüman olan Asya kökenliler arasında (2002) çatışmalar olurken ve nihayet şu iki kız öğrencinin tesettürle okula devam etmesine ilişkin tartışmalar ortalığı kasıp kavururken.

"Bu son noktada Fransız hükümeti son derece kararlı davranarak türban ve tesettürle eğitim görülmeyeceğini herkese kanıtlamış oldu. Sürekli azınlıkta kalan (İngiliz) yöneticiler, çoğunluğu oluşturan Müslümanları pohpohlayıp alkışlamayı alışkanlık haline getirdiler. Özellikle uydu kanalları sayesinde, lisede başörtüsüyle okumakta ısrar eden Bangladeşli Şabina (güya köyündeki giysilere en uyumlu bir tarzda giyinmekteydi), mahkemeden zaferle çıkmış oldu.

"Aynı konuyu başka açıdan ele alalım: Bilim öğretmenin yanı sıra, okul aynı zamanda ham bir malzemeyi (öğrenci), hayatta kendi başına yolunu bulmayı beceren iyi bir yurttaşa dönüştürme mekânıdır. Okullar için geçerli olan tek tip kıyafet, aslında öğretmenlere itaat ve disipline uyma anlamını taşır. Ayrıca yoksul kızların zengin hemcinsleriyle aynı konumda görünmelerine yardımcı olur. Eğitim bölgesindeki yönetim, türbanla tesettürle okula gel-

mekte ısrar eden kız öğrencisinin babasını çağırıp, onu bu sorumsuz davranışından ötürü ciddi biçimde uyarır; kızının başka şeyler yerine sadece dersleriyle ilgilenmesini öğütleyebilirdi.

"'Siyasi düzeltme' modasına uyan okul yönetimi çocukların gözündeki heybetini ve saygınlığını yitirince, onları geleceğe hazırlama gibi çok zorlu bir görevin de üstesinden gelememiştir.

"Gerçek İngilizlerle göçmen çocukları arasındaki mesafe, Müslümanların (hiç okumadıkları) kitapları (Salman Rüşdü'ye ait) yakmalarıyla daha da büyümüş; neticede İngiliz toplumunda şöyle sesler çoğalmaya başlamıştır: 'Göçmenler bizim yakamızı bıraktıklarından, siz de onlarla uğraşmaktan vazgeçin!' Bu söylem, ev sahibinin (İngiltere) konuğuna gösterdiği bu hoşgörü, gerçekte buzdağının görünen yüzü gibidir. Çünkü biz onları kendi hallerine bıraktık ama onlar bizim peşimizi bırakmıyorlar. Bakınız, bombalar patlattılar!

"'Siyasi düzeltme' modası gereğince, meseleyi derinlemesine tartışmak ayıp sayılıyor. Medya, sorunu yüzeysel biçimde ele alıyor; uzmanların rehberliğine başvurmaksızın türedi kavram ve deyimler kullanıyor. *Muslim community* (Müslüman cemaati), *practicing Islam in Britain* (İngiltere'de İslam dini mensupları, İslam'ı benimseyenler) deyimleri bunlardandır. Bu tür deyim ve kavramlar, ülkede yaşayan göçmenleri toplumun genelinden soyutlamanın yanı sıra, onlara her Allahın günü yabancı olduklarını hatırlatmaktadır. Bu yüzden, İngiltere'den başka gidecek yurtları/vatanları olmamasına rağmen İngiliz Nazi partileri, bunların zorla yurtdışı edilmeleri (tehcir) yolunda sürekli çağrı yapmaktalar.

"Yeni deyimler, İslam dinine olumsuz yeni boyutlar katması bakımından da son derece tehlikelidir." (*El Şarq el Awsat*, 6 Ağustos 2005)

* * *

Derviş'in çok-kültürlülük kavramının başarısızlığını solculara ve sol politikalara yüklemesi yanlıştır. Zira bu ve benzeri alt-kimlik kavramları, esasen modernizmin tek tipçi anlayışının hatalarını

düzeltmek üzere alternatif kabilinden icat edilen post-modernizm literatürünün ürünleridir. Liberal bir muhafazakâr olarak Derviş, İngiliz İşçi Partisi içindeki sol kanadı kendince "sol" diye tanılayabilir ve onların ülkede yaşayan etnik-dini azınlıklara yaklaşımlarının hatalı sonuçlarını eleştirebilir fakat bu, genel anlamda sol politikalara yönelik eleştirilerinde haklı olduğu anlamını taşımaz. Ayrıca egemen Batı zihniyetinin Doğu kökenli azınlıklara/göçmenlere nasıl yaklaştığını; Beyaz Adam'ın güya kendi "üstün kültür ve uygarlığını" başkalarına (bir anlamda ilkel Üçüncü Dünyalılara) nasıl dayatma misyonuyla hareket ettiğini; entegrasyon (ana toplumla kaynaşma) denen şeyi nasıl tek boyutlu/tek taraflı (sadece Batı değerlerini Doğululara dayatmak, aşılamak gibi) ele aldığını; Batılı nezdindeki İslamofobya'nın (İslam korkusunun) nasıl gizli bir ırkçılık içerdiğini bilenler, Derviş'in İngiliz toplumundaki her başarısızlığı solculara ve Müslümanlara mal etme konusunda ne denli sübjektif davrandığını anlayabilirler.

Şimdi Derviş'in Batı-İslam denklemindeki üçüncü ve son eleştirel tezine yer verebiliriz:

* * *

"İngiltere İçişleri Bakanı John Reid, genç kuşakların geleceğinden duyulan endişeyi Londra'nın doğusundaki bir camide yaptığı konuşmasında (Eylül 2006) dile getirdi. Reid özetle, gençlerle toplumun tüm kurumları arasında giderek büyüyen bir uçurumdan; gençler arasında yaygınlaşan her türlü yozlaşmadan söz etti. Bu olumsuzluk sadece Müslüman azınlıklar gibi belli bir din ve etnik topluluk arasında değil, farklı köken ve inançlardan bütün İngiltere gençleri arasında yaygın olan ve hatta evrensel boyutları bulunan bir fenomendir. Buradan hareketle İçişleri Bakanı Reid, anne ve babalardan, delikanlılık çağındaki çocuklarını gözetleyip denetlemelerini, enerji dolu gençlerin yanlış yollara sapmalarının önüne geçmelerini istedi. Reid kimseden, evlatlarını polise ihbar etmelerini istemedi; sadece onları yanlış yoldan döndürecek öğütler verilmesini rica etti. En ileri ihtimalle, sapılan yanlış yollardan

kurtulmaları için gençlere yardım edebilecek sosyal uzman, eğitimciler (okuldaki rehber öğretmenler gibi) ve örnek oluşturan saygın şahsiyetlerden yararlanılmasını talep etti.

"İngiltere'deki bombalamalardan (Londra, 7 Temmuz 2005) sonra 'Müslüman gençlerin sapıklıkları ve yozlaşmalarına' ilişkin haberlerin gazetelerin birinci sayfalarıyla manşetlere taşınmasından iki yıl önce (2003), Başbakan Tony Blair de bu bağlamda bir konuşma yapmış, özellikle 16-30 yaş grubundaki çocuklar arasında suç işleme oranının hayli yüksek olmasına dikkati çekmişti. Blair, bu konuşmasını, çoğunluğunu Hint kıtasından gelenlerin oluşturduğu bir semt camisinde yaptığından, sanki mesaj sadece Müslüman gençlere verilmiş oldu!

"Bunu fırsat bilen kerameti kendilerinden menkul sözde bazı Müslüman cemaat liderleri, mesajı üzerlerine aldılar; kendilerini mesajın esas muhatabı kabul ederek alındılar ve her iki resmi uyarıya aşırı tepki verdiler. Basına ilan üzerine ilan verdiler ki, parasının nereden geldiğini Allah bilir! İlan ve demeçler yoluyla İçişleri Bakanı'na yüklendiler, saldırı üstüne saldırı tazelediler. Çağdışı kıyafetleriyle ortaya atılan kimi cüppeli efendiler, İçişleri Bakanı'nın konuşmasına müdahale edip sözünü kestiler; hoparlörlerle kendisine küfredenler oldu. Daha ileri gidip, Bakanı, 'Müslümanların düşmanı olarak bedel ödeyecektir,' diyerek tehdit edenler bile çıktı. Gençlerin sapkın yollarda yitip gitmesini önlemek amacıyla hükümetle ortak çalışacaklarına, gücünü nereden aldıkları belirsiz türedi İslamcı önderler bakan ve başbakanın dış politikalarına veryansın ettiler.

"İki örnek sunayım: Jamaikalı bir ailenin çocuğuyken Müslüman olduktan sonra Ömer Bruks ismini alan 'Ebu İzzeddin' kod adlı çığırtkan ile cüppeli din kardeşi/kafadarı Encem Şezri denen demagog, bulundukları bölge camisini bu vatan toprağından saymayarak; İçişleri Bakanı veya herhangi bir devlet ricalinin buralara gelmesini adeta izne/vizeye bağlayacaklar. Her iki çığırtkanın

mensup olduğu 'Gurbetçiler' cemaati, gerçekte bir avuç serseri ve başıbozuk çeteyi kamufle etmeye yarayan tabeladan öte bir şey olmayıp, yargı yoluyla hakkında şu hüküm verilmiştir: 'Muhacirler denilen bu küme, gençleri şiddete bulaştırıyor; din adına öldürmeyi gerekçelendiriyor!'

"Bu ve benzeri cemaatlerin sapkınlıklarının en iyi örneklerini internet sitelerinde görmek mümkün. Ekranlarda dolaşırken, henüz delikanlı çağında deneyimsiz olan birçok genç kız ve erkeği, chat (sohbet) odalarına dertleşmek üzere çağıranlarla karşılaşırsınız. Özellikle Müslüman gençlere köktendinciliğin ve İslami radikalizmin romantik/çekici yanlarını göstererek; intihar eylemi karşılığında Cennet Hurileri vaat ederek veya kutsal dava uğruna şehit düşen din kardeşlerinin faziletlerini bire bin katarak anlatmak suretiyle, masum gençleri sonu bilinmeyen ve pek hayırlı olmayan yollara saptıran taktiklerdir bunlar.

"Doğrusu, demagojik ifadelerle gösterilen duygusal tepkiler, bazen çirkin birer şiddet örneğini oluşturabiliyorlar. Zira şimdilerin İngiltere'sinde 'İslam'a hakaret ediyormuş' söylentisine dayanarak şurada veya burada gerçekleştirilen akademik konferans, sanatsal ifade ve gösterim, tiyatro oyunu, yazılan makale veya verilen siyasi demeç üzerine Müslüman topluluklar hemen galeyana gelebiliyor; sokaklara dökülebiliyorlar. Söylentinin doğru olup olmadığına bakılmaksızın yahut 'İslam'a hakaret ediyor' denen nesnenin içeriği, özü esası araştırılıp incelenmeden verilen bu tepkiler, gerçekte incelenmesi gereken antropolojik bir konudur.

"Cüppeli efendilerle kerameti kendinden menkul cemaat şeyhlerinin bu saçmalıkları, 100 kadar uzmanın meseleye eğilip gençlerin sapkın yollara, radikal tutumlara nasıl girdiklerini araştırmalarına vesile oldu.

"Yapılan alan çalışmaları ve anketlerden nasıl bir sonuç çıktı biliyor musunuz? 'Radikal sapkınlık' denince, hemen herkesin aklına 'din adına adam öldürmek ve Müslümanların peşine takılmak' fikri geliyormuş. Daha berbat bir sonuca bakalım. Fikri so-

rulanlar arasında şöyle diyenler çıkmış: 'Çocuğun uyuşturucu müptelası olması, köktendinci olmasından daha iyidir. Çünkü uyuşturucu alışkanlığı tedavi edilebilir bir hastalıktır. Sağlık bakanlığı size yardım eder, bedava ilaç verir ve başarılı sonuç alınır. Halbuki hoca efendiler ve imamlar tarafından beyni yıkanan gençler bir kere radikal akımın peşine takıldı mı, asla iflah olmazlar. Ebedi billah kaybedilmiş sayılırlar.'

"70 yıl önce Mısır'da sinema salonlarıyla kitapları ateşe verip yargıçları öldüren Müslüman Kardeşler hareketi, acaba bu terör eylemlerini, komünizme ve dönemin yurtsever akımına karşı mücadelede müttefiki sayılan İngiltere'nin dış politika ve istihbarat elemanlarının isteği doğrultusunda mı yaptı? Acaba bu terör eylemlerinin, İngiliz diş siyaseti ve istihbaratıyla bir bağlantısı, ilgisi alakası var mıydı?" (*El Şarq el Awsat,* Londra, 23 Eylül 2006)

* * *

Adil Derviş'in bazı saptamalarını (İslamofobya, İslam korkusu) haklı çıkaracak tutumlardan biri *Daily Telegraph* gazetesinin kamuoyu araştırmasının sonuçlarına yansıdı: Buna göre, İngilizlerin yarısı (% 50), "İslam'ın Batı ve Batılı demokrasi için tehdit oluşturduğuna" inanıyor. (El Cezire.net, 26 Ağustos 2006)

İngiltere'de göçmen ve azınlıklar arasında genelde din ve özelde köktencilik eğilimine ilişkin yapılan bir anketin (telefon ve internet yoluyla) verilerine bakılırsa, 16-24 yaş grubuna giren Müslüman gençlerin % 37'si şeriata dayalı bir hayat tarzını diğerlerine tercih ettiklerini gösterdi. Bu oran, 55 yaşında grubundaki Müslümanlar arasında % 17 ile sınırlı kalmış. Çocuklarım resmi İslam okullarını gönderme niyetinde olan gençlerin oranı da aynı:% 37. Kamu alanına tesettürle çıkan Müslüman kadınların oranı ise % 74. Deneklerin % 7'si, el Kaide ve Batı'ya karşı savaşım veren örgütleri beğeniyor. Ancak radikal örgütleri beğenme oranı gençler arasında % 13'e yükselirken, büyükler/yaşlılar arasında sadece % 3'te kalıyor.

Anket çalışmasını yürüten Münire Mirza, araştırma sonuçlarını şöyle yorumluyor: "İngiltere'deki İslami/Müslüman kimliğin güçlü biçimde kendini göstermesinin ana nedeni şudur: 1980'lerden itibaren bir furya halinde topluma egemen olan çokkültürlülük politikası, özellikle kültürlerarası farklara vurgu yaptı. Bu durum, milli ölçekte bir kimlik (İngiliz) oluşumunun önünü tıkadı. Böylece insanlar etnik, dini ve kültürel temelde cemaatlere bölünmüş oldular." (El Cezire.net, 29 Ocak 2007)

İngiltere: İngilizce Vaaz ve Hutbe

BBC adına ülke çapındaki 300 camide yapılan araştırma, imamların % 80'nin İngiltere doğumlu olduğunu ve bunların sadece % 6'sının İngilizce'yi birinci iletişim dili olarak kullandığını gösterdi.

İngilizce'nin cami hutbelerinde giderek esas dil olarak kullanıldığına dikkat çeken araştırma raporunda, bu dilin cami ve mescitlerde sürekli kılınmasına yönelik daha fazla incelemeye ihtiyaç duyulduğu belirtildi. Araştırma, cami imamlarının çağdaş İngiliz kültürüyle uyum derecelerini anlamak gayesiyle gerçekleştirilmiş.

BBC kuruluşunda din konusunda uzman Robert Bigot, "gençler arasındaki yaygın radikalizmden imamların sorumlu olduklarına dair herhangi bir kanıt bulunmuyor," diyor. Bigot'a göre, cami imamlarının bu noktadaki esas rakipleri, namaz vakitlerinde cami çevresinde pusuya yatmış köktenciler olup; bunlar, cami cemaatinin geliş ve gidiş saatlerinde bildiriler dağıtıyor; insanlara, İngiltere'deki etnik ayrımcılık, ırkçılık ve İngiltere'nin Ortadoğu'daki siyasetleri aleyhinde propaganda yapıyorlar.

İşçi Partisi listesinden Lordlar Kamarası'nda bulunan Ahmed, "İngilizce bilmeyen ve bu dille hutbe vermeyen hiçbir imamın camide görevlendirilmemesi gerektiğini" söyledi. Lord Ahmed, görüşünü desteklemek için yukarıdaki araştırma sonuçların-

dan yararlandı: İmam ve vaizler, Müslüman gençler arasında rağbet gören köktencilik akımını durduracak derecede dil (İngilizce) ve meslek becerisine sahip değiller. İngiltere'de "lord" payesini (1998) alan ilk Müslüman olarak bilinen Ahmed, imamların sağlıklı eğitimi için bir Danışma Kurulu ile bir enstitünün kurulmasını istedi. Aynı zamanda İngilizce konuşmayan, İngilizce hutbe veremeyen ve İngiliz kültüründen nasibini alamayan imamların camideki görevlerine son verilmesini (veya göreve atanmamasını) önerdi. (BBC.Arabic.com, 6 Temmuz 2007)

Avrupa Birliği ve AKP

Moritanyalı araştırmacı Muhammed Fal Wild el Muctabi, AB ve AKP konusunda şunları söylüyor: "Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), seçimleri (3 Kasım 2002) kazanınca, Avrupa Birliği (AB) yetkilisi, 'demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi' şartıyla Ankara ile işbirliği yapacağını açıkladı. Kimi eski ve yeni politikacıların ters yöndeki demeçlerine ve 'uygarlıklar çatışması' furyasının her yanı kaplamış olmasına rağmen, bu açıklama önemli sayılır. Çünkü AB, Batılı medyanın İslamcıları karalama ve hedef gösterme gayretlerini görmezlikten geldi. Bununla birlikte AB'nin çeşitli kurum ve kuruluşlarının konuya ilişkin yaptıkları açıklamalara, son derece ihtiyatlı bir dil egemen olmuştur. Siyasi beyanlar bir bakıma, İslamcılara yönelik bir uyarı ve şerh niteliğindedir. AB'ye göre AKP'nin 'iyi niyetini beyan etmesi yeterli sayılmaz; AKP yöneticileri ve siyasetlerinin AB kriterleri ve değerlerine uyup uymayacakları esastır'. AB'nin 'laiklik' anlayışına vurgu yapması bundandır.

"Avrupalıların bilinçaltında tarihi korkuların tortuları yatmaktadır. AKP denince, hâlâ Osmanlı'nın Avrupa'daki seferlerinin, fetihlerinin kötü anıları canlanmaktadır. İslam ve İslami tehlikenin anıları tazelenmektedir. 'Türk' kelimesinin hemen her Avrupalının günlük hayatındaki olumsuz çağrışımları, yankıları zihinlere egemen olmaktadır. Geçmişteki askeri, siyasi ve dini-kül-

türel (İslam-Hıristiyanlık) mücadeleler göz önüne gelmektedir. Etkili ve yetkili kimi çevrelerin bu olumsuz durumu kendi çıkarları için istismar edip ortalığı karıştırmaları; küllenmiş eski düşmanlıkları yeniden körüklemeleri pekala mümkündür.

"Bir örnek: Fransa eski Cumhurbaşkanı Valery Giscar D'Estaing, 11 Ağustos 20024 tarihli *Le Monde* gazetesine verdiği demeçte, 'Türkiye'nin üye yapılması AB projesinin sonu anlamına gelir' dedi. Vatikan, AB'nin 'Hıristiyan kimliği'ne vurgu yaptı. Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi, 8 Kasım 2003 tarihli İspanyol *El Pais* gazetesiyle söyleşisinde AB'nin 'Hıristiyan' kimliğine vurgu yapan çok sayıda farklı çevrenin varlığına işaret ederek Avrupa projesinin çok dinlilik ile çelişmediğini vurguladı. İspanya Dışişleri Bakanlığı, AKP'nin kazanmasıyla birlikte, AB'nin bir 'Hıristiyan kulübü' olmadığını belirtti.

"Avrupalı politikacıların yatıştırıcı, özendirici ve güvendirici bütün açıklamalarına rağmen ortada bir şey var: AB değerlerinin bir paydası ve temel dayanağı sayılan 'laiklik' ile İslam şeriatının kuralları bir arada yürümez, yürüyemez. En iyi örneğini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin Türkiye'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Refah Partisi'nin açtığı davayı esastan reddetme gerekçesinde 'şeriat düzeni isteyen bir partinin kapatılması gerektiği' yönündeki kararıdır.

"Gerçek şu ki, AİHM'in kararında somutlaşan bu Avrupa ilkesinin insaf ile bağdaşır bir yanı yoktur. Çünkü Avrupa ülkelerinin tümü 'laiklik' ilkesine uymuyor. Bir kısım Avrupa ülkesinin uymadığı laiklik kuralını başkalarına (Türkiye gibi) dayatmak adaletsizliktir. Paris'teki Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nden bir akademisyen, bu durumu eleştirmekle kalmadı; ABD'den başlayıp Fransa'da sona eren birçok Batılı ülkede, esasen dinin günlük hayata nasıl egemen olduğuna ve kamu alanına nasıl nüfuz ettiğine dair örnekler verdi. (*El Pais* gazetesi, 2 Kasım 2003)

"Bir ek: Birçok Avrupa ülkesinin anayasası, 'Kitabı Mukaddes'teki metinlere güvenilmesi ve dayanılması' gereğine işaret eder.

"Türkiye, ABD'nin stratejisinde önemli bir yer tutar. Aynı Türkiye, NATO'nun da bir üyesidir. AB'nin de stratejik hesapları içine girer Türkiye. Hal böyle olunca, Ankara'da kim iktidara gelirse gelsin, Türkiye'nin bu vazgeçilmez konumu, Batı açısından önemli bir baskı unsurudur. Seçilen iktidarlar, bu baskılar sonucunda Batılıların istedikleri siyasetleri izlemeye mecbur bırakılırlar. Ancak Batı, eski stratejik konseptini değiştirmiş gözüküyor. Eskiden kendisi açısından en güvenilir kesim olarak laik 'askeri/ordu'yu görürken, şimdi halkın gözünde itibarı olup seçilen siviller (partileri) ile işbirliği yapıp destekliyor.

"İslam korkusunun Avrupa'yı sardığı bir ortamda, muhafazakârlığın geçer akçe olduğu Avrupa'daki birçok sol ve liberal parti, İslami bir gelenekten gelen ve bunu gizlemeyen AKP ile yakın ilişki içine girmemeye özen gösteriyor, kaçınıyor. Her şeye karşın AB'nin çıkarları, iki taraf arasındaki kültürel ve ideolojik farklılıkları temel almaz, kesin veri olarak kabul etmez.

"AB'nin bakışı bir yana, AKP'nin iktidara gelmesi İslam ülkelerinde şu üç esas üzerinde reform gerçekleştirilmesi için altın bir fırsat sayılır: Dini değerler ile demokratik öncelikler arasında bir uyum sağlanması; siyasi faaliyetlerin yenilenip çağdaşlaştırılması; Batılı ülkeler ile İslam ülkelerinin değerleri arasında ortak bir uzlaşma noktasının bulunması." ("Avrupa ve Türk İslamcıları: Kim Kimi Reddedecek?", el Cezire.net, 3 Ekim 2004)

"Türkiye, İslam Demokrasisi Laboratuvarı..."

İstanbul Büyükşehir Belediyesince düzenlenen "Arzın Merkezinde Buluşmalar" konferansına birçok yerli ve yabancı (özellikle Batılı) akademisyen, uzman davet edildi. Konferansta konuşan Alman Teoloji ve Felsefe profesörü Hans Küng, şunları söyledi: "Fas'tan Endonezya'ya kadar tüm Müslümanlar, Türkiye'de olan bitenleri yakından izliyor. Zira Türkiye, eskiden beri öncü ol-

muştur. Buradaki İslam anlayışı hiçbir zaman yönetimde aktif olmayacak, laiklik de hiçbir zaman yok olmayacak. Birçok Müslüman ülkesinde İslâm ile demokrasinin birleşmesini istiyorum. Türkiye, hem İslam hem de demokrasinin bir laboratuvarı sayılır. Bu açıdan örnek olabilir." (*Hürriyet,* "Türkiye, İslam Demokrasisi Laboratuvarı", İstanbul, 18 Şubat 2007)

Konferans katılımcısı İlahiyat profesörü Devlet Bakanı Mehmet Aydın ise, Küng'ün açık seçik ifade ettiği tanımına "açıklık getirme" ihtiyacı duydu: "Biz demokrasi anlayışımızı, İslami demokrasi olarak adlandırmıyoruz. Sayın Küng'ün de dine dayalı bir demokrasi anlayışını kastetmediğini biliyorum; bir hassasiyeti dile getiriyor. Ama Türkiye'de bu yanlış anlaşılır."

"Tayyip Erdoğan, İslam Dünyasının Lideri Olmalı"

36 ülkeden Yahudi kuruluşlarının çatısı konumundaki Paris merkezli Avrupa Musevi Kongresi Başkanı (Tunus kökenli) Pierre Besnainou, 15 Şubat 2007 tarihli *İsrail Haaretz* gazetesine bir analiz yazdı. İşte, dikkat çekici noktaları:

* * *

"İslam dünyası yaklaşık yarım yüzyıldır kendisini birleştirecek bazı girişimlere tanık oldu: Arap milliyetçilikleri Nasır, Kaddafi, Saddam pan-arabizmi, Sünni meşrepli El Kaide ile Şii meşrepli İran'ın İslamcılıklarının ortaya attıkları birlik, maya tutmadı. Arap-İslam tezi, Ümmetçilik tezine dönüştü. Ümmetçilik düzleminde İslam birliği söylemi, İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad tarafından dile getiriliyor ama bu mümkün değil. Çünkü İran, İslam ümmeti içinde Şii azınlığı temsil ediyor. Şii Hilali oluşturma çabasına giren İran'a karşı Sünni Arap ülkeleri (S. Arabistan, Ürdün, Mısır, Türkiye) harekete geçtiler.

"Oysa böyle bir çaba içindeki İran'ın sınırdaşı olan; Batı ile Doğu'nun kesişme noktasında bulunan; bölge çapında gelenekçi-

likle modernliği dengeli biçimde sağlamakta ustalaşmış bir ülke var: Türkiye!

"Türk toplumu, fikir ve inanç özgürlüğü; laiklik ve demokrasi gibi Batı değerlerine geçiş yapmayı başarmış görünüyor. Bu ülke, İslam'ın demokrasiyle uyuşmadığı yönündeki bütün teorileri çürütüyor.

"Müslüman toplumlardaki şeffaflığı görmek için, ayrıca bu hükümetlerin ABD ve İsrail ile ilişkilerine bakmak gerekiyor. Türkiye, 1949'da İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke oldu. Türkiye, son yıllarda İsrail dış politikasının en stratejik ortaklarından biri. Bazı çevreler, İslami harekete yakın AKP'nin iktidara gelişini, bu ortaklık açısından sakıncalı buluyordu. Oysa tam tersi oldu. Tayyip Erdoğan, başbakan olalı beş yıl geçmesine rağmen ikili ilişkiler hâlâ çok canlı. İfade ve tonlamalar bazen değişse bile, Türkiye'nin İsrail'e yönelik politikalarında büyük bir değişiklik olmadı. 2005 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, ikili ilişkileri güçlendirmek amacıyla İsrail'i ziyaret etti; Türkiye'nin İsrail'le olan dostluğunu hatırlatırcasına, birkaç ay sonra Başbakan Erdoğan bu ülkeye bir ziyaret yaptı.

"Ben, kısa bir süre önce Ankara'ya yaptığım ziyaret sırasında Başbakan Erdoğan ile görüştüm; kendisine şöyle dedim: 'Sizin, Ortadoğu'da bir lider rolü oynayabileceğinize inanıyorum.' Körfez şeyhliklerinden Orta Asya ve Uzakdoğu'ya, Hamaslı İslamcılardan ılımlı Filistinlilere kadar bütün İslam dünyasında saygı gören Türkiye, İsrail ve ABD ile hem güçlü hem sadık bir ilişki yürütüyor."

İslam Dünyasına Model Türkiye

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, kamuoyunda Fethullah Gülen'e yakınlığıyla biliniyor. Bu kuruluş, ABD'nin "ılımlı İslam" projesi çerçevesinde dönem dönem yurtiçi ve yurtdışında, Abant Toplantıları başlığı altında uluslararası ölçekte konferans, panel,

sempozyum ve forumlar düzenliyor. Bir önceki toplantı 2006 yılında ABD'de, bu yılki ise 25 Şubat 2007 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'de gerçekleşti. Toplantının ikinci gününde, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ile bunun İslam dünyası üzerindeki etkileri" ele alındı. Mısırlı emekli büyükelçi Cemal el Beyyumi, "Türkiye'nin AB ile müzakerelerinde edindiği tecrübelerinden yararlanmak istediklerini" belirtirken; Kahire Üniversitesi öğretim görevlisi İbrahim el Beyyumi şunları söyledi: "Türkiye AB'ye üye olursa medeniyetlerarası diyalog güçlenecek. AB üyesi bir Türkiye'nin İslam dünyası üzerinde derin etkileri olacak. Demokratik bir Türkiye, bölge ülkelerinin demokrasi sürecini hızlandıracak; din-devlet ilişkilerinin düzelmesinde etkin bir rol oynayacaktır." (Zaman Online, İstanbul, 27 Şubat 2007)

Özetle, "Türkiye Ortadoğu'nun model ülkesi olmalı" fikri yeniden öne sürüldü. Zaten Fethullahçı çizgideki *Zaman* gazetesinin haber başlığı da böyleydi: "AB üyesi Türkiye, İslam Dünyasına Model Olabilir".

Toplantıya Türkiye'den katılanların çoğu "liberal" görüşleriyle biliniyor. Toplantıda konuşan Mısırlı akademisyenlerin bir kısmının, "dinlerarası diyalog" tezini savunan ve bu çerçevede Vatikan'a giderek, vefat eden Papa ile görüşen Fethullah Gülen'in yazılarından etkilendiklerini belirtmeleri ve kendisine övgü düzmeleri, dikkat çeken bir nokta olarak akılda kaldı.

Hollanda'daki Müslümanlar

Hollanda, önceki yıllarda kültürel çoğulculuk ve dini farklılıklar ilkesini benimseyip uygulayan ilginç bir Avrupa ülkesi. Uzlaşma kültürünün Avrupa'daki biricik başarılı örneği diye biliniyordu. Son seçimlerde sağcı parti ve akımların yükselişine karşılık Türkiyeli ve Arap politikacılar da siyaset sahnesinde boy göstermeye başladılar. İki örnekten biri, Türk Nebahat Albayrak, diğe-

ri Arap Ahmed Ebu Talib (İşçi Partisi'nden). Albayrak, iki muhafazakâr Hıristiyan Parti ve İşçi Partisi'nden oluşan koalisyonda, oy hakkı olmayan devlet bakanlığına getirildi. Faslı Ebu Talib ise, dindarlığına rağmen sosyal hizmetlerden sorumlu devlet sekreteri oldu. Fakat son zamanlarda Theo Van Gogh (İslam dinini kötüleyen bir film yaptığı için fanatik bir İslamcı tarafından bıçaklanarak öldürüldü), Pim Fortuyn, Rita Verdonk, Ayaan Hirsi Ali, Gerd Wilder gibi, İslam'a ideolojik-politik saldırının öncülüğünü yapanların yol açtığı dinsel-etnik çatışmalar, bu ülkenin, Müslüman toplumlar nezdindeki olumlu imajını zedeledi.

Hollanda Dışişleri Bakanlığı, ülkenin İslam halkları arasındaki imajının ne olduğunu öğrenmek amacıyla birçok Müslüman aydınla (özellikle Türkiye ve Fas vatandaşı aydınlar) bir dizi görüşme yaptı. Eski Dışişleri Bakanı Dr. Bernard Bot, Batı'nın İslam dünyasıyla sağlıklı bir ilişki kurmasından yana. Şimdiki meslektaşı Maxim Vergaagen (Hıristiyan Demokrat Partisi'nden) ise, tam tersi bir siyaset izliyor: Müslümanlar konusunda hayli tutucu ve önyargılı. İslam korkusunu ön plana çıkarıyor: "Böyle giderse, Hollanda'nın bazı mahallelerinde şeriat uygulamasına geçilecek diye endişesini dille getiriyor." (Hakan Albayrak, *Yeni Şafak*, İstanbul, 17 Şubat 2007)

AB Hatırı İçin Eksik Kelime-i Şahadet!

Kelime-i Şahadet, İslam'ın şartlarından biridir. Kelime-i Tevhid olarak da bilinen bu şartın tam cümlesi şöyledir: "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü en Muhammeden abduhü ve resuluhü"; yani "Allah'tan başka tanrı/ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resulü (elçisi) olduğuna tanıklık ederim."

Gelgelelim Avrupa'daki Türkiyeli Müslümanların içinde yer aldığı İslam Toplumu Milli Görüş Teşkilatı (IGMG), AB'nin hatırı (belki de de isteği) için bu dini şartta indirim, eksiltme yaptı.

IGMG'ye bağlı Stuttgart Bölge Başkanlığı'nın 100 bin adet bastığı Hicret Takvimi 2007'nin kapağında, 15-20 bin kadarından, Kelime-i Şahadet'in ikinci bölümünü yani "Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna" dair ibareyi çıkardı.

IGMG Tanıtma Bölümü Başkanı İlhan Bilgü, "İslam'ın bu temel şartının ikiye bölünmesinde bir sakınca yoktur" görüşünde. Bilgü, takvimin üzerindeki ibarenin aslında "eşhedü en" yani "tanıklık ederim ki.." kelimelerini içermediğini; sadece "Allah'tan başka tanrı yoktur (le ilahe illallah...)" diye yazıldığını söylüyor. Oysa takvimdeki Arapça hat (estetik el yazması) tersini kanıtlıyor; ayrıca hemen altında Latin harfleriyle "eşhedü en la ilahe illallah" açılımı bulunuyor. IGMG Genel Başkanı Sami Ganioğlu ise, "dinlerarası diyaloğu değil, dindarlararası diyaloğu savunduklarını" vurguluyor. Ganioğlu, şöyle konuşuyor: "Sonuçta yaşadığımız (Avrupa) toplum, çok dinli bir toplum. Müslümanı, Hıristiyanı, Budisti var. Onlarla ilişki içindeyiz." Bilgü de benzer görüşte; "Dinlerarası diyaloğu isteyen üye sayımız % 10'u geçmez," demek ihtiyacını duyuyor. IGMG Stuttgart bölge başkanı Adem Kaya ise, ibaredeki eksikliği "gözden kaçmış" sözüyle gerekçelendiriyor. Takvimdeki eksik ibareye birçok İslami çevreden eleştiri geldiği vurgulanıyor. (*Aydınlık* dergisi kapak konusu, "Hz. Muhammed'i Kelime-i Şahadet'ten Çıkardılar", İstanbul, 11 Şubat 2007)

Durum takvimden ibaret değil. Avrupa'da yaşayan Türkiyeli İslamcılar, muhtemelen AB kriterleri veya dayatmaları neticesinde farklı dinsel ilişkiler içine girebiliyorlar. Hollanda'daki bir kilisede mevlit okutulmasına, Milli Görüşçüler, "istediler, yaptık" cevabını veriyorlar. Son dönemlerde okullarda 'ortak ibadet' meselesi gündeme geliyor. Milli Görüşçüler, Protestan Kilisesi'ne karşı, Katoliklerle işbirliği yapıyor. Ortak ibadet önerisine karşı çıkan Katoliklere, dolayısıyla Vatikan'a minnet duygularını ifade ediyorlar.

İslamcılar açısından siyasi bir simge haline gelen, "Mücahit" diye yüceltilen Necmettin Erbakan'ın ideolojik/politik çizgisine

yakınlığıyla bilinen eski Avrupa Milli Görüş Teşkilatlarının yeni versiyonu olan IGMG'nin bu davranışı pek yeni sayılmaz.

Yasadışı dini (Nurculuk) ve örgütsel faaliyetleri nedeniyle DGM tarafından yargılanma sürecinde ABD'ye sığınan; Amerikan politikaları paralelinde dini-siyasi görüşler ifade eden Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla* isimli kitabında şöyle diyordu: "Herkes Kelime-i Tevhid'i esas alarak çevresine bakışını yeniden gözden geçirmeli ve ıslah etmelidir. Hatta 'Kelime-i Tevhid'in ikinci bölümünü; 'Muhammed Allah'ın resulüdür' kısmını söylemeksizin, sadece ilk kısmını ikrar eden kimselere rahmet ve merhamet bakışıyla bakmalıdır."

İlahiyatçı Prof. Dr. Mehmet Bayrakdar'ın konuya ilişkin yorumuna bakalım: "Kelime-i Şahadet'in ikinci bölümünü, bilerek veya bilmeyerek bölüp kaldırmak gerçekten en büyük gaflet veya çirkin bir harekettir. İnancın en temel cümlesinde bile, gaflet gösteren bir Müslüman düşünülemez. Bu tür davranışların içerdiği tehlike, Batılıların Hz. Muhammed'i karalayan karikatürlerinden geri kalmaz. Bu tür olumsuz davranışlar, sözüm ona 'dinlerarası diyalog', 'medeniyetler ittifakı' ve 'Avrupa İslam'ı' gibi İslam'ın özünü buharlaştırmaya yönelik sinsi faaliyetlerin bir etkisi olarak görülebilir. İlk İngiliz kralı Rex'in bastırdığı ve bugün British Museum'da sergilenen parada bile 'La ilahe illallah, Muhammed Resulullah' ibaresi yer almaktadır. Ne yazık ki günümüz Müslümanları, İslam inanç ve esasları noktasında Rex (ki Müslüman olduğu da kuşkuludur) kadar bile bilinçli değildir." (*Aydınlık*, agy.)

IGMG Stuttgart (Baden-Württemberg) Bölge Başkanı; bir yandan "dinlerarası diyalogdan kastedilen şey, kişi ve kurumların bir araya gelmesidir; böyle bir diyaloğu savunmak Almanya'da bizi rahatlatabilir," diyor ve ekliyor: " Eylül 1990'da Alman hükümeti düzenlediği bir konferansta Müslümanları 'azınlık' olarak kabul edip, bizi muhatap aldı. Ortak bir mutabakat yapılmasını istedi. Bizim buradaki gündemimiz farklı; kendimizi kabul ettirmek

zorundayız. Papa atandı diyelim; O'na tebrik mesajı gönderiyoruz. Onlar bizim Ramazan ve Kurban Bayramımızı biliyorlar, tebrik ediyorlar. Sonuçta sosyal bir hayat yaşıyorsun."

Öte yandan, Adem Kaya dayatmalardan pek şikâyetçi: "Avrupalılar dediler ki, 'İslam tek hak dindir' demeyin. Biz karşı çıktık. Burada 'Alman İslamı' ya da 'Avrupa İslamı' diyebileceğimiz bir din eğitimi dayatıyor devlet. Alman Anayasası özgürlükçü ama Müslümanlara özgürlük uygulanmıyor. Alman devletinin çok radikal yetkilileri ve milletvekilleri var; mutlaka 'Almanlar gibi olun' diye dayatıyor, hatta dinimizden taviz vermemizi istiyorlar." (*Aydınlık*, agy)

Milli Çözüm dergisi Genel Yayın Yönetmeni Ahmet Akgül, benzer yönlendirmeyi daha açık bir dille aktarıyor: "Avrupa devletleri, Milli Görüş teşkilatları üzerinde, Fethullah hareketi çizgisine girmeleri için yoğun baskı uyguluyor. Takvim olayı da, yılgınlıktan veya 'şu hizmetlerin devamı hatırına biz bunlara biraz yaklaşalım' gibi gevşemelerin tezahürü olabilir." (*Aydınlık* dergisi, İstanbul, 18 Şubat 2007)

İngiliz İstihbarat Yetkilisi: İslamcı Örgütlerle Diyalog Kurulmalı

İngiliz İstihbarat örgütünün eski yetkilisi Alester Crock, Müslüman Kardeşler (İhvan) hareketi, Hamas, Hizbullah ve Pakistan İslami Cemaati gibi "İslami Uyanış Akımı"nı temsil eden örgütlerle bir yıl boyunca uzun ve gizli görüşmeler yaptı. Avrupa Birliği yetkilisi Javier Solana'nın danışmanlığını yapan Crock'a göre; Batılıların görmezlikten gelmesi halinde, bu hareketler "devrimci/radikal İslam'ı temsil eden el Kaide gibi örgütlerin kucağına itilmiş olacaklar."

13 Ocak 2006 tarihinde Londra'da "Çatışmalar Forumu" (bir Amerikan kuruluşu–F.B.) tarafından düzenlenen konferansta basına konuşan Crock, şu açıklamayı yaptı: "Batı, el Kadı ve bağ-

lantılı köktendinci örgütlerden bahsedince, genelde bütün İslamcıları bir sepete koyma hatasına düşüyor. Mesela ABD; İhvan, Hamas ve Hizbullah türü hareketleri de terörist diye niteliyor. Oysa bu örgütlerin tümünün farklı gündem ve programları olmakla birlikte hemen hepsinin ortak yanı şudur: Ülkedeki yasal sürece katılmak ve seçim sistemini benimsemiş olmak. Bunun içinde mevcut anayasaları benimsemek, anayasal güvenceye kavuşmak, reformları istemek, halkın iktidara katılımını kabullenmek gibi kurallar da var. Söz konusu hareketler, Ortadoğu'da reform ve değişimin bayrağını taşımalarına karşın Batı hâlâ bunlara sırt çevirmiş durumda. Bunları açık biçimde anlatmak ve görüşlerini AB içindeki karar merkezlerine aktarmak zorundayız.

"Buradan yola çıkarak diyorum ki; Batı, İslam ve Arap dünyasının gerçek fotoğrafını analiz edebilmiş değildir; bu dünyayı iyi okumuyor. Yanlış okuma tarzı, vahim sonuçlara yol açabilir. Çünkü Avrupa, ABD'nin çerçevesini çizdiği muğlak bir 'El Kaide ve bağlantılı köktendinci örgütler' türünden bir terörist veya radikal İslam tarifine uygun biçimde 'Radikal İslam ile mücadele' kuralını benimsemiştir. Lakin, ABD'nin tanımının gerçek anlamı nedir? Bakıyorsunuz, hemen her şeyi kapsayacak ölçüde (Hamas, Hizbullah dahil) genişletilmiş bulanık bir kavramla karşı karşıyayız. Halbuki İhvan hareketiyle Hizb-ül Tahrir, şiddet yöntemini benimsemiyor, hatta bunu reddediyorlar. O halde mücadele İslam ile Batı arasında olmaktan çıkmış, İslami uyanış akımı ile diğer radikal cemaatler arasındaki kavgaya dönüşmüştür. Kavga köktendinciler ile onlara şu sözleri söyleyen kimseler (İslami parti veya oluşumlar) arasındadır: 'Bakınız kardeşlerim! Sizler şiddet yöntemini izlemiş olabilirsiniz ama bu bir çıkmaz yoldur. Zira önünüzde camdan engeller ve barikatlar vardır. Sakın bu cam duvarları kırıp geçmeye tevessül etmeyin! Nihayetinde Batı sizlere, bulunduğunuz toplumları amaç ve arzularınız doğrultusunda değiştirmenize izin vermeyeceklerini' belirtecektir. Bunu bir kez deneme-

ye kalkan Ürdünlü Müslüman Kardeşler'in nasıl bittiğini görmediniz mi?

"Toplumu keyiflerince kökten değiştirmeyi ve yeni bir toplum inşa etmeyi hedefleyen ve Selefi Cihatçılar olarak adlandırılan köktenci hareketlerin, Hizbullah, Hamas ve İlıvan benzeri İslami oluşumlarla ortak bir yanı yoktur. Fakat gerçekte laik olmayan bu örgütler, sürekli bir baskı altında kalırlarsa; ya devrimci/köktenci İslamcılara katılacaklar yahut onlara yakınlaşma siyaseti güdecekler.

"2005 yılından beri yaptığım gizli-açık temaslarım sonunda, Arap dünyasında Batı'yı destekleyen çok az insan (şahsiyet) gördüm; buna karşılık sokaktaki insanın İslami Uyanışı temsil eden akımları (Hizbullah, Hamas vb) desteklediğine yakından tanık oldum.

"Siyasal İslam kavramı geçen yıllar boyunca değişime uğramıştır. Siyasal İslamcılar, biz Batılılar gibi demokrasi ve insan haklarından bahsediyorlar. Mısır'da bir parti lideri Dr. Eymen Nur tutuklanınca, kimsenin sesi soluğu çıkmadı ama Müslüman Kardeşler hareketinden 1500 kişi sokağa çıkıp bu olayı protesto etti. Hamas, Filistin'deki seçimlerinde kadın, Hıristiyan, reformcu ve köktenci adayları listesinden gösterdi.

"Ekim 2005'te ABD'deki karar mekanizmalarına yakın insanlarla konuştum. Eski düşüncelerinde bazı değişiklikler gördüm. Ne değişti? İlk değişim şuydu: Bizler Irak'ta başarısız olduk. ABD ile Batı'nın Irak'taki programı başarısız oldu. Sonuçta, Amerikan siyasetinin dinamikleri değişmeye yüz tuttu. Bazı yetkililer, Hamas ve Hizbullah gibi örgütlerle diyalogdan söz etmeye başladılar." (Kâmil el Tavil, *el Hayat*, Londra, 14 Ocak 2006)

Müslümanlara Karşı Ayrımcılığa Tavır!

9 Ekim 2007'de AGİT Başkanlığı çerçevesinde Cordoba'da düzenlenen "Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık" konulu konferansın açılışını yapan İspanya Dışişleri Bakanı Migu-

el Angel Moratinos, 8 Ekim 2007 tarihli *Milliyet* gazetesinde yayımlanan makalesinde Avrupa'daki Müslüman topluluklarına ilişkin görüşlerini şöyle açıkladı: "Son yıllarda birçok ülkede gözle görülür bir demografik değişim meydana geldiğini ve bugün Avrupa Birliği'ndeki Müslüman sayısının milyonlarla ifade edildiğini göz önüne alırsak, bu konferansın önemi daha da ortaya çıkmaktadır. Sadece İspanya'da yüz binlerce Müslüman bizimle birlikte, biz de onlarla birlikte bir arada yaşamaktayız.

"Konferans, bir arada yaşama ve diyalog prensiplerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Farklı dinler ve kültürler arasında hoşgörü ve buluşma, karşılıklı olarak birbirini daha iyi tanımaya ve aynı zamanda kendi dinimizden olmayanların yabancı ve uzak görülmesini önlemeye katkıda bulunmalıdır. Klişeler ve eski önyargılara karşı mücadele etmek ve çoğul toplumlarımızda birliği artırmak elzemdir. İslam'ı uyguladığı veya İslam'a uygun bir hayat tarzı olduğu için kişilere ayrımcılık yapılmasını önlemeliyiz.

"Uluslararası bakış açısından ve toplumlarımızı nasıl etkilediğini değerlendirmek açısından Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlüğün ve ayrımcılığın sonuçlarını ele alacağız. Fırsat eşitliğinden hepimiz yararlanmalıyız, zira bu, bir arada yaşamanın temel prensibini teşkil eder. Çalışma hayatı, konut veya eğitim alanında ayrımcılık, sadece bazılarının fanatizmine hizmet eder.

"Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığa karşı araçlar olarak iletişim organları hakkında konuşacağız. Fikirlerin ve ortak tavırların gelişmesinde görüş yaratıcıları olarak yayın organlarının rolü nedeniyle bu hususun son derece önemli olduğunu düşünüyorum. İfade özgürlüğüne saygı çerçevesinde önyargısız ve tarafsız bir şekilde yazma ve haber verme görevlerini yerine getirmeleri gerekmektedir.

"Eğitim bağlamında, Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığı aşmak için sistemlerimizin ayrımcılık yapmamayı ve hoşgörüyü teşvik etmesi gereklidir. Bu, bütün toplumlar tarafın-

dan paylaşılan ortak bir amaç olmalıdır. Eğitim aracılığıyla tarafsız bir İslam imajını teşvik etmeliyiz. Bazı toplumlarda Müslüman öğrencilere karşı yapılan ayrımcılık birçoğunu okulda başarısızlığa ve dışlanmaya sürüklemektedir.

"Diğer toplumların deneyimlerini de dahil ederek Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığa karşı aktif cevaplar arayacağız. Kültürler ve dinler arası anlayışı teşvik etmenin farklılıklara saygıyı kolaylaştırdığı kanaatindeyim.

"Ülkelerin iç mevzuatları hoşgörüyü teşvik etmek ve ayrımcı davranışların peşine düşmek gerekliliğini mutlaka göz önünde bulundurmadır. Ait oldukları toplumlarda çok aktif ve yapıcı bir görev üstlenen Müslüman örgütlerin sayısının her geçen gün artması konusunu da değerlendirmeliyiz. Entegrasyon eksikliği ve kimlik sorunları birer sosyal risk unsurudur. Öfke duygusuna, köktencilik hayal kırıklığına ve umutsuzluğa sürükler. Bizzat Müslümanlar muğlaklıktan ve tezat ifadelerden kaçınmalı ve ait oldukları toplumların hayatlarına adapte olmalıdırlar."

III. BÖLÜM

ABD VE İSLAM DÜNYASI

Gerekçe: İslam'ın hedef tahtasında konulmasında ABD'nin 11 Eylül sonrası izlediği "global teröre karşı savaş" siyasetinin, özellikle patlamalardan sorumlu tutulan el Kaide örgütü ile onları koruyan Taliban hareketine yönelik mücadele yöntemlerinin katkısı büyüktür. Ayrıca ABD, Yeşil Kuşak Projesi çerçevesinde besleyip komünizmle mücadele veya Rus yayılmacılığını önleme adına, yani çıkarları gereği geçmişteki İslami hareketleri destekleyen başat bir ülkedir. Aynı ABD, İslam dünyasındaki Müslümanları kendisine en fazla çeken (dini inançlara tanınan serbesti nedeniyle), Müslümanların kendilerini en rahat hissettikleri bir ülkeydi. Fakat 11 Eylül sonrasında tablo tümüyle değişti; ABD'nin iç ve dış politikalarında önemli dönüşümler yaşandı. Bunları gün yüzüne çıkarabilmek için, aşağıdaki örnekleri seçtik.

Amerikan Zihniyeti ve Araplar

Almanya'da oturan Suriyeli yazar Refik Sekri, "Amerikan Düşüncesinde Araplar" başlıklı bir makale kaleme aldı: "Bir süre önce, *El Quds el Arabi* gazetesinde yayımlanan bir araştırmanın sonuçlarına göz attım. Araştırma ABD'deki bir kolejin öğretmen ve öğrencileri arasında yapılmış. Buna göre, Amerikan kamuoyu, büyük bir çoğunlukla Araplara ve İslamiyet'e düşman bir gözle bakıyor. Amerikalıların nazarında Arap ve Müslümanlar

genelde şiddet ve terörist eylemlere eğilimlidirler; savaşçı ruhlu ve kana susamış kimselerdir. Kadınlara kötü davranırlar. Gaddar, sinsi, kinci ve intikamcı olmalarının yanı sıra, şehvete düşkün ve tembeldirler. Aynı zamanda iktidara, despot yöneticilere itaatkâr kimselerdirler. Özellikle Araplar ukala, iğrenç, fanatiktir; akıllı işler yapmazlar. Onlar barbarlıkla özdeştirler; ilkel ve geridirler, üstelik pis, alçak ve korkaktırlar. Müslümanların başka inanç sahiplerine karşı kin duymalarının temelinde İslam öğretilerinin önemli rolü vardır!

"Araştırma sonuçları burada bitmiyor: Arap denince sadece servet düşkünü, petrol zenginleri ve savaş tüccarları akla geliyor!

"Maalesef, Amerikalıların gözündeki bu kötü Arap imajı hiç silinmedi; tersine, giderek daha beter oluyor. Devrik Irak Başkanı Saddam Hüseyin'in şahsında somutlaştırılan, onunla özdeşleştirilen bu Arap imajı, Saddam'ın, yakalandığı gün saçı sakalı birbirine karışmış, üstü başı perişan bir halde televizyon kanallarında gösterildiğinde, Batılıların bilinçaltına iyice kazınmış oldu.

"İslam'a gelince; Dr. Mihail Süleyman'ın, bu din hakkında kalıplaşmış görüşleriyle tanınan bir kolejde (ABD) yaptığı anket, yukarıdaki önyargıları pekiştirecek nitelikte: Onların gözündeki İslam; yaratıcılığı önler, bağnazlığı teşvik eder. Geri Müslümanlar kadercidirler, hiçbir şeyin oluşumuna katkıda bulunmazlar; değişim konusunda tutucudurlar; dönüşümleri ağır olur. Çünkü İslam'ın kendisi acayip ve gülünç bir dindir!

"Amerikalıların zihnindeki bu yersiz ve yanlış kanaatin nedenlerini irdeleyen Dr. Süleyman, şöyle bir saptama yapıyor: 'Aslında Amerikan halkı, bu önyargıları Batı'dan miras aldı ama kendi değer yargılarını da işin içine katarak son derece kötü bir sonuca vardı. Avrupalıların İslam ve Araplara ilişkin önyargılarına, Amerikalılar üç noktada katkıda bulunup kendilerine mal ettiler.

"1) Kuzey Amerika'nın ilk Avrupalı göçmenleri, özellikle Pu-

ritenler/Evangelistler; ta başından beri kendilerini antik dönem (Tevrat'ta söze edilen) İbrani ve İsrail kavmiyle özdeşleştirirken; oranın asıl yerlisi Kızılderilileri yine Tevrat'ta bahsedilen Hitti (Hitit, Hatti, Eti, vs) ve Kenaniler (Filistinlilerin ataları olduğu varsayılıyor) ile bir tutuyorlardı. Bu yüzden kendilerini Beni İsrail'in (Tanrı'nın seçkin kavmi–FB) torunları sayan ilk Amerikalı göçmenler, öteden beri dini bir güdüyle Arapları Kızılderililerle eşdeğer görüp aşağılıyorlardı. 20. yüzyıl Amerikalılarının modern İsrail topluluğunu, kendilerinin öncüleri saymaları hiç yadırganmamalıdır.

"2) 'Barbarlık ve ilkellik' anlayışı, aslında WASP denen Beyaz Adam'ın yani Anglo-Sakson kökenli Amerikalıların varlık nedeni sayılır. Bu temelde güya 'geri, ilkel, vahşi' Kızılderililere 'uygarlık' götürme misyonunu, işgal ve kıyımlarla somutlaştırdılar.

"3) 'İlahi misyon ile misyonerlik' iç içe girdi; bu kez, ABD Ortadoğu'ya özellikle Arapları 'uygarlaştırma' misyonuna uygun bir siyasetle müdahale etti. ABD'nin Siyonizme destek vermesi; Filistin işgaline destek vermesi sadece büyük devlet çıkarlarıyla (jeopolitik, jeostratejik, petrol, ıslahat, vs) değil, aynı zamanda bu perspektifle açıklanabilir." (*El Quds el Arabi*, Londra, 28 Nisan 2006)

* * *

Misyonerlik kitaplarını inceleyenler iyi bilirler: Açık veya üstü kapalı biçimde, bu kitaplara göre Batı ve Hıristiyanlardan başka herkes geri, ilkel; ahlaki ve fikri bakımdan yetersiz insanlar olarak tasvir edilirler. Mesela, Müslümanlar son derece tembel ve kadercidirler!

Dikkat edilirse, yukarıda öne sürülen gerekçelerin hemen tümü, bugün ABD Başkanı George Bush ve akıl hocaları olan Yeni Muhafazakârlar diye bilinen, hem ABD hem İsrail çıkarlarını her şeyin üstünde tutan kesimin siyaset ve stratejilerine (Büyük Ortadoğu Projesi-BOP veya "yapıcı kaos" gibi) yansımıştır.

Amerikan Sağının Silahı: Softalık

Filistinli kadın yazar Noha el Mısri, makalesinde şöyle diyor: "Alman eski Başbakanı Gerhard Schröder, *Kararlar: Siyasetteki Hayatım* isimli kitabında şöyle yazar: "Biz (Batılılar), dinin toplumdaki rolü ile devlet (yasanın egemenliği) arasında kesin çizgiler koymayan birçok İslam ülkesini eleştirme hakkını kendimizde görürüz... Ne ki, bu çizgiyi koymayan ve böyle bir ayrımı yapmayan ABD'yi görmekte, ona dikkat etmekte başarısız kaldık. Çünkü Amerika'daki bağnaz ve softa Hıristiyanların İncil'i tefsir tarzları, İslam ülkelerindeki fanatiklerinkiyle aynıdır.

"Bu tanım ABD Başkanı G. Bush ve ekibine uyarlanabilir. Sadece Bush'a değil, eski devlet Başkanı Ronald Reagan'a (1981-89) da uyarlanabilir. Reagan, demişti ki; 'Din ile devlet arasında ayrım yapılması diye bir şey yoktur, olamaz. Bunu ileri sürenler, Amerikan toplumunun hangi değerler üzerine kurulduğunu anlamayanlardır ki, bu bir inançlar ve değerler bütünüdür.'

"'Reagan, tanrı iradesi uyarınca hareket eden bir başkandı. Her mümin böyle yapmalıdır. Özellikle devasa Amerikan askeri kudretini inşa etmeye çalışan biriyse, tanrı buyruğuyla hareket etmesi farzdır.'

"Bu sözler, California'dan seçilip dönemin Senato başkanlığını yapmış olan James Milles'in *San Diego Magazine* dergisinde yayımlanan (Ağustos 1985) makalesinden alındı.

"Bush, demagojik ilahi söylemleri, ayinsel toplantıları, softa konuşmaları ve İslam'a karşı Haçlı dilini kullanmasıyla Reagan'ı geride bırakmış durumdadır. Schröder, 'Allah'tan korktuğunu sıkça tekrarlayan Bush'un sofuluğundan kuşku duyduğunu' ifade eder. Buradaki soru şudur; din ile devlet arasındaki bu kesişme, din ile siyaset arasındaki bu örtüşme ve harmanlama neden ABD'de bir 'meziyet' oluyor da, diğer (özellikle İslam dünyası) ülkelerde 'kötü, öcü, lekeli, ayıp' bir şey olarak damgalanıyor. ABD; devlet, hükümet, sivil toplum kuruluşu ve hatta birey ayrımı yap-

madan İslami kurallarına veya şeriat hükümlerine bağlılığını açıklayan herkesi töhmet altında bırakıyor; ona suçlu muamelesi yapıyor. Washington'daki şahinler, 'İslam dünyasını modernleştirme ve demokratikleştirme' amacıyla 145 milyon dolarlık bir fon ayırmışlar! Yesinler! Dikkat ediniz, İslam dinini öğrenme yöntemine laik bir yorum getirmek için değil, güya çağdaşlaştırma ve modernleştirme için! Buradaki amaç, İslam dininin esas kurallarını altüst etmektir ki; ABD, 11 Eylül olayının, bu esaslardan kaynaklandığına inanıyor!

"Artık adını koyalım: Kalkınma, ilerleme ve gelişme adına Batı'nın yapıp ettikleri arasında işgal, öldürme ve mezalim vardır; beyin uyuşturma taktikleri vardır. Sözgelimi BM'ye bağlı UNESCO gözetiminde 1979'da kurulan İslam ve Batı isimli teşkilat, laik bir eğitim metodu uygulamasını gerçekleştirmeye yönelikti. Burada laiklik gerçekte bilimsel bir akla, düşünme yöntemine ve bilime dayalı bir çalışmayı hedeflemiyordu; tersine, dinin toplum içindeki köklerini söküp atmayı amaçlıyordu.

"Reagan, kaç kez, Tevrat'ta sözü edilen 'Armagedon (Mesih'in görüneceği, iyilerle kötülerin karşı karşıya gelecekleri kıyamet savaşı) kehanetine tüm kalbiyle inandığını; nükleer bir savaşın Filistin'de olacağını; burada iyilerin şer güçlerine galebe geleceğini' tekrarlayıp durmuştur.

"Buna karşılık İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad, 'bir-iki yıl içinde Mehdi gökten ağıp gelecek, hepimizi kurtaracak' diye söylemiş. Biz, yönetim olarak Mehdi'nin gelişine zemin hazırlamak durumundayız! Bunlar propagandaya yönelik boş laflar değil; başta Irak ve Filistin olmak üzere bölgedeki her şeyi yakıp yıkan yabancı güçlerin yarattığı psikolojik bir durumdur, umutsuz ortamdır! 'Beklenen Kurtarıcı'nın, Mesih yahut Mehdi fark etmez, ortaya çıkması, dinlerdeki ortak temadır. Ancak çoğunlukla bütün insanlığı kurtarması tasarlanan bu Kurtarıcı, gerçekte bir bölük insanı, halkı veya din mensubunu kurtarmaya gelmiş olu-

yor; hatta belli bir kümenin, bizzat Kurtarıcı rolüne soyunarak, temsil ettiği toplum veya dinin değil, sadece bir zümrenin kurtarıcısı oluyor ki, böyle bir düşünme tarzı, esasen dinsel fanatizmi canlandırıp, ona hayat veriyor. Hurafe ya da kehanet, bu tür davranışlar insanları tapınaklara da götürebilir, savaş meydanlarına da. Önemli olan şudur: Kutsalın mahiyeti ile sipariş üzerine kutsalı yorumlamanın boş olduğuna inanılmadığı sürece, S. Huntington'un 'uygarliklar çatışması' tezinin tuzağına düşer, zamanın oyununa gelmiş oluruz!" (*El Quds el Arabi,* 3 Şubat 2007)

ABD ve İslam Forumu: Devlette Dinin Rolü

Katar'ın başkenti Doha'da 16 Şubat 2007 tarihinde düzenlenen "ABD ve İslam Dünyası Forumu"na 32 ülkeden 190 bakan, politikacı, akademisyen, sanatçı ve yazar katıldı. Brookings Enstitüsü (ABD) ile Katar Dışişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen foruma davetli Amerikalılar arasında şu isimler vardı: Martin Indyk (ABD Dışişleri Bakan yardımcısı, Ortadoğu sorumlusu), Stephen Larrabee (düşünce kuruluşu Rand Corporation yöneticisi), Philip Zelikov (ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın danışmanı). Ortadoğu, Arap-İslam dünyasının durumu ile ABD dünya stratejisinin tartışıldığı sempozyumda, İslam dünyasını temsil edenler, Amerikan politikalarına ağır eleştiriler yöneltip; ABD ile İslam dünyası arasındaki derin uçuruma vurgu yaptılar. Arap Birliği Genel Sekreteri, "kim İslam dünyasının içinde bulunduğu mevcut kötü durumu Sovyet sisteminin çöküşüne benzetirse, kesinlikle hayal görmektedir. ABD bugünkü saldırgan politikalarını sürdürdükçe, kesinlikle savaşın dili egemen olacak ve İslam dünyasının dinamizmi buna ölümüne direnecektir," dedi. Dünya Müslüman Âlimleri Birliği Başkanı Yusuf Kardawi ise, iki taraf arasındaki hasmane tutumun, aslında ABD'nin ektiği kin, nefret ve kibirlilik tohumlarının sonucu olduğuna işaret etti. "Din ve Si-

yaset" konusunda söz alan Şıbli Telhami (Maryland Üniversitesi, ABD) küreselleşmenin din-devlet ilişkilerine etkisine değinerek şöyle dedi: "Devlet vatandaşına hizmette kusur ettikçe siyaset başarısızlığa uğruyor ve dinin devlet üzerinde etkisi artıyor. Bu sadece İslam ülkelerinde değil, ABD dahil birçok ülkede egemen olan bir olgu haline gelmiş."

Devlet kuruluşu esnasında dini öğretilerin göz önüne alınması ve din-devlet ilişkilerinin uzlaşma temelinde çözülmesi konusunda toplantıda görüş birliğine varıldı.

Konuşmacılar, "gelecek kuşaklar" konusunda karamsar bir tablo çizdiler. Radikalizm, nihilizm, terör ve nefretin reddedilmesi konusunda görüş birliği sağlandı. Fakat demokrasi, küreselleşme ve modernizm kavramları anlaşmazlıklara yol açtı.

Martin Indyk, bir yıl önceki Forum'a katılırken el Cezire.net sitesinin (21 Şubat 2006) sorularına şu yanıtı vermişti: "ABD-İslam Dünyası Forumu'nun amacı, iki taraf arasında görüş alışverişinde bulunmak; diyalog yoluyla ortak hedef ve çıkarlar konusunda görüş birliği içinde olmak; mevcut uçurumu kaldırmaya yönelik bir program yapmaktır.

"Kanımca ABD'nin, Ortadoğu'da demokratik değişim operasyonuna başladığından beri İslam dünyası ile arasındaki uçurumun daraldığını fark ediyoruz. Fakat hesapta olmayan bir tezgâh, yine ortalığı bulandırdı. Danimarka'daki şu karikatür meselesine ek olarak Ebu Gureyb ve Guantanamo'daki tutuklulara yapılan muameleden söz ediyorum. Yine de sorunları masaya yatırıp tartışmak suretiyle aramızda uzlaşma köprüleri kuracağız. Yanı sıra Amerika ve İslam dünyasından aydın, sanatçı, yönetmen ve halk kültürünü temsil eden insanların bir araya gelmesini sağlayacağız.

"Mevcutların dışında tamamlayıcı nitelikte forum ve konferanslar düzenliyoruz. Örneğin bir araya gelme fırsatları bulunmayan bilim insanları Mısır, Ürdün ve Pakistan okullarında ortak projeler çerçevesinde birlikte iş yapıyorlar.

ABD, çıkarları için mi çalışıyor? Evet ama binlerce yıldan beri bu kural her devlet için geçerlidir. Burada önemli olan gerçek çıkarın hangi yol ve yöntemle sağlanmış olacağıdır. Mesela ABD, bir rejimi devirmenin pek de çıkarına olmadığını gördü; o sadece Ortadoğu'da özgürlüklerin arkasında durma ve despotluğa/kabadayılığa karşı çıkma konusunda bölge insanlarıyla ortak bir nokta bulursa, çıkarlarını korumuş olur. Her durumda süreç son derece karmaşıktır."

Amerikalı Müslümanların Profili

Amir Taheri'nin makalesine göre: "*The Wall Street Journal* gazetesinin eski muhabiri Paul M. Barrett, *American Islam: The Struggle For the Soul of a Religion* başlığıyla kaleme aldığı kitapta, bir yandan 'İslam'ın Amerikalılaştırılması' konusunu irdeliyor; diğer yandan ABD'de yaşayan Müslümanlara ilişkin veriler sunuyor. Buna göre, kamuoyunda bilinenin tersine, siyahiler, ülkedeki Müslüman çoğunluğu oluşturmuyorlar. Hindistan ve Pakistan kökenli Müslümanlar, % 34'lük bir oranla en başta geliyorlar. Siyahilerin Amerikalı Müslümanlar arasındaki oranı sadece % 20'dir. Geri kalanı ise 1970'lerden itibaren ABD'ye akın eden Türkler, İranlılar ve başka milletten topluluklardır.

"Amerikalı Müslümanların % 85'i Sünni, % 15'i de Şii mezheptendir. Ancak yazarın, Sünni ağırlıklı Afrika kökenli "Nation of Islam" (İslam Ümmeti) hareketi mensuplarını bu sayıya dahil edip etmediği açıklık kazanmıyor.

"ABD vatandaşlığı almış Müslümanların % 60'ı kolej ve üniversite mezunu olup, bu oran Amerikan halkının ortalamasının iki misline denk düşüyor. Müslümanların çoğu sanayi dalında, özellikle işletmeci/yönetici pozisyonunda bulunuyor ki, bu % 20'lik oran bile bu sektörde iş yapan Amerikalı ortalamasından daha yüksek.

"Göç akını ve doğum oranının yüksekliğinden ötürü, Müslümanlık ülkede en hızlı yayılan din konumunda. Bu haliyle İslam sadece Hıristiyanlık ile değil, aynı zamanda Hinduizm, Budizm ve Bahai inancıyla rekabet halinde en fazla taraftar kazanan (yeni girenler sayesinde) bir din olarak göze çarpıyor. İslam, Scientology gibi moda tarikatlarla kıyaslanmayacak ölçüde yeni müminleri kendine çekiyor.

"Amerika'daki Müslümanlık, kendi içinde hayli renkli bir görünüm arz ediyor; müritler, müntesipler, din araştırma uzmanları, muhalifler, aktivistler ve feministler gibi bir yelpazede seyrediyor.

"Ülkede yaşayan her Müslüman cemaat veya topluluğun farklı kültürel beklentileri ve politik hassasiyetleri bulunuyor: Örneğin 2000 yılındaki seçimlerde Arap ve İran asıllı vatandaşlar, büyük ölçüde George W. Bush'a oy verirken, Afrika kökenliler Al Gore'u tercih ettiler. 2004'te ise, Arapların büyük bir kısmı ile Afro-Amerikalılar Bush'a karşı oy kullandılar. Buna karşılık Pakistan ve Hindistanlılar, Bush'u desteklemeyi sürdürdüler.

"Yazar Barrett'in iddiasına bakılırsa, köktendincilik Ortadoğulu öğrenciler kanalıyla ülkedeki Müslümanlar arasında rağbet gördü. Bunun tersini kanıtlayan veriler de bulunuyor: Müslüman öğrenciler, bizzat üniversitelerde radikal görüşler edinmişler.

"İnanç ve ifade serbestisi temelinde kurulmuş Amerikan toplumunun, milyonlarca Müslüman'ı göçe cezbeden bir yanı var. Artık Amerikan toplumu 'ergime potası' denilen yöntemlerle kitlesel entegrasyonu (kaynaşma, bütünleşme) gerçekleştiremiyor. Yeni entegrasyon, sadece bireysel zeminde mümkün olabiliyor." (Amir Taheri, *El Shark el Awsat*, 6 Temmuz 2007)

ABD Müslümanları: Entegrasyon veya Tecrit

ABD'de gerçekleştirilen bir alan çalışmasının (The Chicago Council on Global Affairs ile Woodrow Wilson Institute isimli iki kuruluşun bir yıl önce başlatıp, Haziran 2007'de kamuoyuna du-

yurdukları) sonuçları, oradaki Müslümanlar açısından karamsar bir tablo çiziyor. Çalışmanın ilk sonucu şöyle özetlenebilir: Amerikan vatandaşı Müslümanların önünde iki seçenek ar: Ya toplumla entegrasyon (bütünleşme, kaynaşma) yahut zan altında yaşama; sürekli biçimde potansiyel suçlu muamelesi görme!

11 Eylül olayından sonra topluma egemen olan zihniyetin özü şudur: Müslümanlar, potansiyel teröristtirler; dolayısıyla onları devamlı gözetleyip izlemek gerekir. Ulusal ölçekli bu çalışmada şöyle bir ibare kullanılıyor: "Müslüman ve gayrimüslimlerin, Amerika'da yaşayan Müslümanların siyasi ve sivil hayata katılımları için çaba göstermeleri, acil bir milli ihtiyaç haline gelmiştir!"

Akademisyen, resmi görevli ve işadamlarından toplam 32 uzmanın hazırladığı çalışma raporunda, dikkat çeken bir nokta var: "İkinci Dünya Savaşı sırasında, ülkede yaşayan Japon topluluğuna kuşkuyla yaklaşılıyordu. Bu camiadan birçok insan belli bir merkezde mecburi ikamete tâbi tutulmuştu; bir kısmı da tutuklanmış ve mahkûm edilmişti. O tarihten bu yana, ilk kez bir topluluğa (Müslümanlara) böylesine kuşkuyla yaklaşılıyor."

Yüksek ve nitelikli eğitim almalarına, sivil topluma renkliliklerini yansıtma olanakları bulunmasına rağmen Müslüman topluluklar, ABD'de geçerli olan genel eğilimin dışında kalmaya özen gösteriyorlar. Bu gelişmeye yer veren rapor; aynı zamanda Amerikalı "Müslümanların güçlü kurumlara/kuruluşlara, sözcülere ve politikalara sahip olmadıklarını, bu nedenle medya ve resmi makamlarda yeterince seslerini duyuramadıklarını, arzulanan temsil düzeyine kavuşamadıklarını" açıklıyor.

Rapordaki saptamalara göre, istenilmeyen durumlara ve kovuşturmalara maruz kalmamak için bazı Amerikalı Müslümanlar, siyasi meselelerden özellikle uzak duruyorlar. Ayrıca bu cemaat ve topluluklar, aralarında köktendinciliğin varlığını ve zeminini asla kabullenmiyorlar. Özetle, toplumdaki güvensizlik ile kapalı bir yaşam sürmek, Amerikalı Müslümanların bazılarını tümüyle tecrit

eder; bu durum, zamanla radikalizme doğru evrilme tehlikesi doğurabilir. Bazı görüşmelerde, köktendincilik eğiliminin özellikle gençler arasında güçlü ve yaygın olduğu anlaşılmıştır. Genel korku ve kuşku ortamında, gençler tecrit olduklarını hisseder etmez, hemen radikal tepki yollarına başvururlar. Bütünleşme ve kaynaşma olanakları henüz tükenmemiş olmasına rağmen karşı tarafın kuşkularını ve dolayısıyla tecrit olmasını kolaylaştıracak davranışlardan kaçınmak lazımdır.

Alan çalışması sonuçlarına bakılırsa, 300 milyon nüfuslu ABD'de toplam 35.2 Müslüman yaşıyor. Bazı tahminler ise bu sayıyı sadece 7 milyon olarak veriyor.

Mayıs 2007'de 1050 denek arasında yapılan anket sonuçları, Amerikalı Müslümanlar hakkında değişik bir imaj sunmuştu. Şöyle ki: ABD'de yaşayan Müslümanlar toplumla tamamen bütünleşmiş, hayatlarından memnunlar ve diğer ülkelerde ikamet eden Müslümanlara oranla çok daha ılımlıdırlar. Halbuki Bio Center isimli kuruluşun araştırmasını yanıtlayan gençlerden sadece % 26'sı intihar eylemlerine karşı çıkıyor; bunun hiçbir şekilde gerekçesinin olamayacağını belirtiyordu. (Reuters'den aktarma, 26 Haziran 2007)

Başkent Washington'da kuruluşunun 50. yıldönümü kutlayan İslam Merkezi'nde bir konuşma yapan ABD Başkanı George Bush, İslam Konferansı Teşkilatı nezdinde temsil edilmek üzere özel bir diplomat atadığını açıkladı. Bush, böyle bir adamı atayan ilk Amerikalı başkan olduğunu vurguladı ve amacını şu sözlerle ifade etti: "Özel temsilci atamakla, ABD ile Müslüman çoğunluğun yaşadığı ülkeler arasında karşılıklı anlayış ve işbirliğini geliştirmeyi umuyorum."

İslam ülkeleriyle birlikte "barış ve özgürlük" için çalışmaya vurgu yapan Bush, ortaçağ şairlerinden İbn Rumi'nin bir dizesine dillendirdi: "Lambalar ayrı olsa da ışık aynıdır!"

Ortadoğu'nun teröre boyun eğdiğine dair kanaatini açıklayan

ABD Başkanı, İslamcı terörü yerden yere vuran cümleler sarf etti. (*El Şarq el Awsat,* 28 Haziran 2007)

ABD: Çarpık Müslüman Kız İmajı

Muslim Girl Genel Yayın Yönetmeni Esma Han'ın, sözlerini izleyelim: "Başlıca Amerikan medyasının örnek tip diye gösterdiği Müslüman Kız modeli, temelde olumsuz, çarpık ve yanlıştır. Kimi medya kuruluşları, Müslüman kadını terörle özdeşleştirmeye çabalıyorlar ve sanki Müslüman kadını, sürekli biçimde erkeğin dayağı altında inleyeduruyormuş gibi bir izlenim veriyorlar. Biz, *Muslim Girl* dergisini çıkarmakla, bu imajın tersini kanıtlayacağız." (*El Şarq el Awsat,* 11 Şubat 2007)

ABD: Üniversitelerde "İslamofaşizm" Kampanyası

2007 Ekim'inin son haftasında ABD'nin birçok üniversitesinde "İslamofaşizm Hakkında Bilinçlendirme" kampanyası başlatılması kararlaştırıldı. Sağcı muhafazakâr bir yazar ve eylemci olan David Horowitz'in adını verdiği kuruluş, kampanyayı düzenleme amacını şöyle açıkladı: "İslam'ın gerçek yüzünü kamuoyuna göstermek ve Amerikan halkını uyandırmak için bilgilendirme faaliyeti sürdürüyoruz." İslam dinine karşı düşmanca tutumuyla nam salan Horowitz, aynı zamanda Hudson Institute isimli sağcı bir kuruluşun önde gelen üyesidir. Arap kökenliler dahil birçok akademisyen ve aydın, kampanyaya şiddetle karşı çıktılar.

CIA: Laik Askerler Bitti, İslamcıları Destekleyin

Suriyeli yazar Muhammed Acelan şöyle diyor: "CIA eski şeflerinden Cromer Roosvelt, Ortadoğu'nun toplumsal yapısını incelemek üzere bölgeyi dolaşmış ve şu sonuca karar vermişti: ABD çıkarlarını korumak istiyorsa, bölgedeki askeri rejimleri destekle-

melidir. İngiliz ve Amerikan askeri akademilerinde okuduklarından, askerler kültürel bakımdan Batı'ya en yakın kesimlerdir. Öyle ki, evlatları da onların izinden giderler. Bu da onların Batı'daki fikir yapısının özünü özümseyip sindirmeleri demektir.

"Mısır'daki en güçlü akım ve kurumlar İslamcılara (Müslüman Kardeşler-İhvan dahil) olmasına rağmen ABD'nin 1950'lerde Özgür Subaylar (Muhammed Necib ile Cemal Abdülnasır'ın başını çektiği milliyetçi-laik askerler; Temmuz 1952'de Kralı devirip cumhuriyet ilan ettiler–F.B.) hareketiyle işbirliği yapmayı tercih etmelerinin muhtemel nedeni budur. Bu bakış açısı, Suriye ve Irak'taki darbeci subaylarla ABD ilişkisine de egemen oldu.

"11 Eylül olayından sonra, ABD yönetim çevrelerinde, "çıkarlarımızı korumak uğruna Ortadoğu'daki askeri yönetimleri desteklemeye devam edecek miyiz ve nereye kadar?" ekseninde ciddi tartışmalar başlatıldı. ABD'ye göre askeri yönetimlerin kitle tabanı eriyip gidiyor; zira askerler, halktan tecrit olmuş vaziyetteler. Amerikan yönetimi şunu da keşfetti: Bu askeri rejimler, esasında Amerikan çıkarlarını korumaktan çok yapıp ettikleriyle habire terörist yetiştiren (Amerika aleyhine) bir kuluçka makinesine dönüşmüşler. Laik güçler (asker dahil) ve aydın tabakası darmadağın olunca, bölgedeki İslamcı-dinci akımlar biricik seçenek olarak kaldı.

"Amerikalıların Arap toplumlarını incelerken önlerine farklı İslamcı akım, yapı ve oluşumlar çıktı. Bunların en güçlüsü ve en köklüsü İhvan hareketiydi. İhvan liderleri katı siyasi söylemlerini ve cihada yönelik çağrılarını yumuşatırlarsa, ABD'nin bunlarla temas-diyalog kurmasında bir sakınca olmayacağı kanaatine varıldı. ABD-İhvan diyaloğunun ilk aşaması, mevcut (despot-askeri) rejimlerin ipliğini pazara çıkarmaya dayanıyor. Mısır'daki İslamcılarla temasları ve Fas'ın önemli dini hareketinin mürşidi, önderi Şeyh Abdülselam Yasin'in kızı Nadya'nın ABD ziyareti sırasında verdiği demeçler bunu kanıtlar nitelikte. Örneğin Nadya, 'Krallık

rejiminin Fas'a yakışmadığını' vurguladı. Benzer bir temas, rejim muhalifi Suriyeli İslamcılar ile ABD arasında yaşanabilir.

"Amerikalılarla İslamcıların bu flörtünün önündeki en büyük engel, Beyaz Saray ve yönetim kademelerindeki kilit mevkilerde bulunan Siyonistler ile İsrail lobisi. İslamcılar söylemlerini ne kadar yumuşatırlarsa yumuşatsınlar, Siyonist çevrenin kurduğu barikatı aşamazlar.

"Bölgedeki despot rejimler, Amerikalıların İslamcı çevrelerle temasının önüne geçebilmek amacıyla kendileri ilk adımı atabilir; İslamcılarla "milli uzlaşma" türünden diyaloglara girebilirler.

"İslamcılık toplumu öylesine sarıp sarmalamış ki, Arap dünyasındaki birçok milli ve laik partinin saflarında bile dinci söylemleriyle ön plana çıkan birçok şahsiyet, lider ve politikacı var. Cezayir'deki Kurtuluş Cephesi Partisi saflarındaki siyasetçilerin tutumu (ki Cumhurbaşkanı Buteflika bile, İslam'a ilişkin konularda kendilerine danışmadan edemiyor) buna örnektir.

"Kısaca; 1950'lerde Batı ve Amerika, bölgede laik-milli yönetimleri tercih ediyordu. 21.yüzyılın başlarında İslamcıları iktidarda görmek istememeleri için hiçbir neden bulunmuyor." (Muhammed Acelan, *el Quds el Arabi,* Paris, 11 Ocak 2007)

Amerikalılarla Diyalog

2005 yılı, Avrupalılar arasında "ılımlı Müslümanlar" ile diyalog dönemi oldu. Bu moda ABD'yi de sarmış olmalı ki, kimi Amerikalı uzman ve akademisyenler, Hamas ve Hizbullah yetkilileriyle resmi olmayan görüşmeler yaptılar.

O dönemde Araplar ikiye bölündüler: Batı (ABD dahil) ile diyalog isteyenler ve istemeyenler! İstemeyenlerden biri de Filistinli yazar Yaser El Zaatera idi. Tezleri şöyle özetlenebilir:

* * *

"Diyaloğu hep reddettim, reddederim. Ancak İsrail dışında herkesle diyalog yapmaya herhangi bir itirazım yok. Başta ABD

olmak üzere Batı ile diyalog, genellikle resmi olmayan yollardan yapılıyor. Çoğunlukla Batılı politikacı, akademisyen ve sivil toplum örgütleri bu tür temasları sağlıyorlar. Bunların tümü, aslında ülke yetkililerine yapılan görüşmeler hakkında raporlar sunmaktalar. İslam dünyasında bu tür temas ve diyaloglara girenler (kanaat önderi, dini-siyasi şahsiyet, Müslüman Kardeşler hareketi gibi İslami oluşum veya kuruluşlar), haklarında rapor tutulmasından pek şikâyetçi görünmüyorlar. Onlara göre, Batı, Arap dünyasında İslam'a düşmanlıklarıyla ön plana çıkan fanatik laikler ve solcular kanalıyla yalan-yanlış bilgi alacağına, işin ehli ve asıl sahibi kesimlerden (İslamcılar) doğrudan bilgi almış oluyor.

"Bu gerekçe ilk bakışta mantıklı görünüyor.

"Diyalog sürecine bir de şu açıdan bakalım: Özellikle Amerikalılar, temasları esnasında ilgili ülkenin siyasi haritasını çıkarıyor; İslami ve sivil kesimlerin içini-dışını öğrenmiş oluyor. Süreç içinde gerek direkt temaslar gerekse başka yollarla, diyaloğa katılan rejim muhalifi ve İslamcı güçleri bölüyor; bir bölüğünü kendi politikalarının içine çekiyor.

"Ortadoğu'da yapıp ettikleri sonucunda bölge halkları arasında ABD'ye yönelik öfke ve nefret had safhadayken, Arap-İslam çevrelerinin diyaloğa geçmeleri kendileri açısından destek kaybı, popülarite azalması anlamına geldiği gibi, diyalogcuların niyetlerine dair şüpheler de doğurur. Rejim, diyalogcu muhaliflerini ezip sindirmek için kitlelerin 'şüpheleri'ni korkuya çevirip, pireyi deve yapmak suretiyle, süreci kendi lehine kullanıyor. Böylece 'ABD'nin kucağına oturma' yarışında, Arap rejimleri kendilerinin 'daha iyi bir alternatif oldukları'nı Amerikalılara kanıtlamış oluyorlar. Birçok Arap lideri, ABD yönetimiyle her temasında, 'mevcut rejimlerimizin biricik alternatifi radikal İslamcılardır; ya bizi bu halimizle kabul edersiniz, ya da onların iktidarı almasına razı olup sonuçlarına katlanırsınız' yolunda demeç vermedi mi?

"Daha önceleri söz verdikleri halde, nabız yoklamaları sonucunda, Amerikalılarla gayri resmi ve hükümetten habersiz görüş-

meler yapmayı reddeden Mısır Müslüman Kardeşler hareketi yetkilileri, vaziyetin vahametini ve durumun tehlikesini görebildiler.

"Genelde Batı, özelde ABD 'emperyal/emperyalist ruhu'nu terk etmedikçe Doğu-Batı, İslam-Batı diyaloğundan olumlu bir sonuç çıkmaz; 'sağırlar diyaloğu'na dönüşür. Daha kötüsü olur, genelde düşmanca bir söylemin egemen olduğu tarafların konuşmalarında, gazap ilahları, daha güçlü olanın daha saldırgan bir dil kullanmasından yana tavır alırlar.

"Özellikle Amerikalılarla diyalog başlatan İslamcıların, kendilerine ve muhataplarına sormalarına gereken hayati soru şudur: ABD, İsrail-Filistin çatışmasında kimin yanındadır? Filistin meselesini çözmüş müdür; çözmeye niyetli midir? İsrail'in bölgede oynadığı olumlu ekonomik-siyasi rolün arkasındaki biricik güç ABD değil midir? Diyalogcu İslamcılar, iyimser bir bakışla Türkiye'deki AKP'nin iktidara gelişini örnek verip duruyorlar. Bir kere, AKP artık İslamcı bir parti olmaktan çıkmıştır. İkincisi, AKP deneyimi henüz yenidir; nereye gideceği, ne olacağı belli olmaz. Üçüncüsü; AKP'ye askeri cihetten gelen salvolara bakılırsa, bu parti yetkilileri Washington ve Telaviv'e daha fazla taviz vermeden ülkesindeki vartayı atlatamaz. R. Tayyip Erdoğan Filistin ve Irak meselesinde şöyle bir haktan yana konuşmayı, doğruyu savunmayı, dolayısıyla İsrail ile ABD'nin bölge politikalarını eleştirmeyi denedi; Washington hemen AKP ile arasında mesafe koydu. Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ün 'Türkiye Cumhuriyeti'nin bir İslam devleti olduğu ve başka ülkelere model oluşturacağı' yolundaki sözlere sert tepki göstermesi de bu döneme denk düştü.

"Arap-İslam dünyasındaki kitleler, dinci partilerin İslami slogan ve söylemleri yerine, yaptıklarına bakarlar. Kitleler hiçbir partiye göbek bağıyla bağlanmazlar, kimsenin tapulu malı mülkü değiller. ABD ile eşit olmayan, kendi halklarının çıkarlarını koruma temeline dayanmayan ve şeffaflıktan uzak diyalogların ne İslamcılara ne de diğer muhaliflere hayrı yoktur, olamaz." (El Cezire.net, 29 Mayıs 2005)

IV. BÖLÜM

PAPA VE İSLAM

Gerekçe: Papalık makamı, Batı dünyasında önemli bir karar ve nüfuz odağıdır. Batılı politikaların oluşmasında Vatikan'ın yaşamsal rolü ve etkisi bulunur. 2006 yılında Papa Joseph Ratzinger'in (16. Benedictus) Almanya'da yaptığı bir konuşma, İslam dinine yönelik eleştiriyi de içeriyordu. Papa, İslam ile akıl arasındaki ilişkinin dengesizliğinin kabahatini bu dinde bulmuştu. Bu ifade, Müslümanlar tarafından dünya çapında protesto edilmişti. Biz, olay münasebetiyle Papa ve İslam dünyası meselesini, tarihi arka planına dayanarak siyaset-ideoloji-teoloji bağlamında irdeleyen örneklere yer verdik.

Bu arada, 2007 Ramazan Bayramı münasebetiyle farklı İslam ülkelerinden 138 şahsiyet (politikacı, akademisyen, din âlimi) "dinlerarası barış ve diyalog" temennisiyle Papa 16. Benedict ile Batı'daki büyük kilise temsilcilerine bir mektup gönderdi. Müslüman 138 akademisyen Papa 16. Benedict başta olmak üzere Hıristiyan liderlerine bir mektup yazarak barış için iki dinin özünde birleşilmesini istedi. Kur'an'dan sure ve İncil'den pasajlara yer verilen mektupta, "İki büyük din arasında barış sağlanmazsa, dünyanın kurtuluşu riske girer," denildi.

Mektup, Amman'daki Kraliyet Aal el Beyt Enstitüsü tarafından Papa ile Canterbury (Luteryan, Metodist ve Baptist kiliseleri temsilcisi) kilisesi, Fener Rum (Ortodoks) Patriği Bartholomeos ve diğer Ortodoks kiliselerine gönderildi. Suriye, Irak, Mısır, Türkiye,

Kosova, Bosna-Hersk, Hırvatistan, Rusya, Malezya, Nijerya, Yemen, Suudi Arabistan'daki Müslüman şahsiyetlerin gönderdiği ortak mektupta şu ifadelere yer verildi: "Dünyanın selameti için iki dinin ortak özünde birleşelim, Kur'an ile İncil'deki benzerlikleri vurgulayalım. Ancak böyle barış sağlanır. İki büyük din arasında barış sağlanmazsa, dünyanın kurtuluşu riske girer.

"İslam adına yapılagelen terör eylemleri, esas olarak Müslüman ülkelerdeki demokrasi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, İslam ülkelerinde dinsel azınlıklara (özellikle din değiştirip Hıristiyanlığı kabul edenlere) yönelik zorbalığın nedeni de bu anlayıştır.

"Biz Müslümanlar olarak Hıristiyanlara, Müslümanlara karşı savaş açmadıkça, eziyet etmedikçe ve evlerinden kovmadıkça, size karşı değiliz diye sesleniyoruz. Modern dünyanın dehşet verici silahlarıyla, Müslümanlar ile Hıristiyanlar daha önce hiç görülmedik bir ölçüde birbirine girmiş durumdadır. Dünyanın neredeyse yarısından fazlasını oluşturan bu iki büyük dinin üyelerinden hiçbiri bu savaşı kazanamaz. Bu yüzden, dünyanın selameti belki de tehlikede. Müslümanlar diyor ki: Çatışmadan zevk alan ve kendi çıkarı için yok eden ve bundan kazanç umanlara, biz, barış için her türlü çabayı gösteremezsek ve uyum içinde bir araya gelemezsek eğer, ruhlarımızın selameti de tehlikede diyoruz. Kur'an'dan bir sureyle bitirelim: Farklılıklarımız aramızda kin, nefret ve anlaşmazlıklara neden olmasın. Birbirimizle sadece dürüstlük ve hayırlı işler için yarışalım." (BBC News, 12 Ekim 2007)

Açık mektubun, Papa'nın İslam'a hakaret içeren demecinin yıldönümünde gönderilmesi ilginç bir zamanlama olarak algılandı.

Şimdi esas konuya dönüp, Papa'nın 2006 yılındaki talihsiz demecine yönelik tepkilerden bazı örnekler verelim:

"Siz, ey Papa hazretleri, İslam'ı eleştiriyorsunuz ama Kur'an'ı Kerim'de ifade edildiği üzerine aslında sizin dininizin İslam'a en yakın bir inanç olduğunu bilmiyor musunuz? Hz. Muhammed'in, evlendiği Kıpti (Hıristiyan) Maria'yı dininde serbest bıraktığını bilmi-

yor musunuz? Onun hatırına, 'Mısır'ı fethettiğimizde Kıptilere iyi davranılacak; merhamet edilip korunacaklardır' yolunda nasihat ettiğinden haberdar değil misiniz?

"Bazı tarihçilerin rivayetlerine göre Peygamber, çağdaşı bazı Hıristiyanları hidayete erdirmiştir. Bunlar arasında Maria ile amcası oğlu Varaqa bin Nevifel, Haris bin Ebi Rabia el Mahzumi'nin annesi Sebha (ki Hıristiyan olarak öldüğünde onun cenazesini peygamber sahabesi kaldırmıştı), Osman bin Anbese bin Ebu Sufyan'ın annesi, Ebu Qays (Benu Neccar kabilesinden) ve Selman Farisi vardı. Peygamber Efendimiz, kendisini ziyarete giden Hıristiyanlarından oluşan bir heyete (önce abasını yere sererek üstüne oturmalarını istemiş–F.B.), bizzat ibadet ettiği camiyi tahsis edip ayin yapmalarına izin vermiştir.

"Hz. Ömer, Kudüs'ün fethi (638) sırasında Müslümanların Hz. İsa'nın Kıyame Kilisesi'ne (Mahşer günü Hz. İsa'nın görüneceği yer) girip namaz kılmalarını (yani onu camiye çevirmelerini) istememiştir. (Aslında o tarihte bir ismi de İlya olan Kudüs halkına verdiği vaade sadık kalan Ömer, kendisini karşılayan Patrik Safarinus'a nerede namaz kılabileceğini sordu. Patrik, El Mehd Kilisesi'nin yani Hz. İsa'nın doğduğu kutsal mekânın herhangi bir yerinde ibadet yapabileceğini söyledi. Ancak Halife Ömer kendisi içeri girerse Müslümanların da topluca kilisede ezan okuyup namaz kılmak suretiyle orayı camiye dönüştüreceklerinden çekinerek, kilise kapısına yakın bir yerde namazını eda etmiştir. Ömer, ayrıca şehirde bir cami yapımı için yer göstermesini isteyince, Patrik, Allah'ın Hz. Yakub'a hitap ettiği tepeyi gösterdi. Cami oraya kuruldu–F.B.) Ancak Hz. Ömer'in emri üzerine, caminin bir bölümü yıkılıp mülk sahibi olan Hıristiyan bir kadına geri verildi. Zira o arsa kadından zorla alınmış, o da mal bedelini almayı reddetmişti. Halife Ömer, yolda gördüğü bir Hıristiyan ve benzerleri için Hazine'den para ve mal yardımı yapmıştır.

"Rivayet edilir ki; bazı Hıristiyan din adamlarıyla rahipleri za-

man zaman Mekke'yi sıkça ziyaret ederlermiş; bazıları hekimlikten anlarmış, hastalara şifa dağıtırlarmış. Hz. Muhammed henüz küçükken gözlerinden rahatsızlanınca, Abdülmuttalib, kendisini Ukkaz Panayırı'ndaki bir rahip hekime tedavi ettirmiş. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettiğinde, bütün dinlere ibadet özgürlüğü sağlamış. Müslümanlar Hıristiyanların dini tören ve yortularına katılırlarmış. Abbasi devrinde Bağdat'ta başlayan yortu kutlamaları, Halife Sarayı'nda zirveye çıkarak sona erermiş. Ortaçağ bilgesi İbn Asakir, kaleme aldığı 'Tarih' isimli eserinde, Hıristiyanların Müslümanları, dindaşları olan Batılılara tercih ettiğine dair bir dizi örnek verir. Bizans'ın zulmü, Hz. İsa'nın ilahi (hem insan hem tanrısal niteliği, ruh-ül Kuds) sıfatını reddeden Doğulu Hıristiyanların Müslümanların yanında saf tutmalarına; söz gelişi Yermuk Savaşı (636) sırasında 12 bin kişilik Hıristiyan savaşçının İslam ordusunda yer almasına yol açmıştır.

"İslam peygamberinin altın değerinde nasihati, vasiyeti vardır: 'Hıristiyanların evlerine izinsiz dalmayın; kadınlarına asla sataşıp vurmayın, ürünlerini bedava yemeyin!' Asrı Saadet döneminde bir Müslüman bir Hıristiyan'ı öldürünce, peygambere şikâyet edildi. Dava sonucunda peygamber, o Müslüman'ı haksız bulup katledilmesini emretti. Hz. Ömer de benzer bir cinayeti işleyen bir Müslüman'ı, dava sahibi Hıristiyan aileye teslim etti. Aile, kısasa kısas kuralınca Müslüman'ı katletti." (İspanyol Müslüman Abdurrahman el Hatib, el Hayat, 20 Eylül 2006)

Papa'nın Stratejisi: Dinler Çatışması

Selim Nassar makalesinde şöyle diyor: "Süleyman Franciye'nin Lübnan Cumhurbaşkanı olduğu sırada, bir grup solcu genç Beyrut'taki bir Amerikan bankasına saldırdı. Çatışmaya girildi, gençler tutuklanıp askeri mahkemeye sevk edildi. Sorgu esnasında, gençler Marksist olduklarını ve Lübnan'daki mevcut sistemi

değiştirmeyi amaçladıklarını itiraf ettiler. Yargıç, sanıklara sordu: 'Marksist bir öğretiyi benimsediğinizi söyleyen sizler, bankayı soymayı, gasp yapmayı nasıl kendinize yakıştırabiliyorsunuz?' Sanıklardan biri yanıtladı: 'Madem yüce bir amacımız var, bunu gerçekleştirmek için yöntemin, yani bu yola başvurmanın kabahati nerede?' Yargıç karşılık verdi: 'Lenin'den örnek veriyorsunuz ama o, tarihte cesur adımlar attı, büyük şeyler gerçekleştirdi. Oysa sizin bütün yaptığınız bir gasp olayından ibaret!'

"Papa (16. Benedictus) Joseph Ratzinger'in İslam'ı tek boyutuyla ele alıp eleştirmesi, bu dinin tarihteki olumlu işlevini belirtmeden konuşması, Lübnanlılara yukarıdaki olayı anımsattı. Papa'nın İslam dini ve tarihinden cımbızlayarak sunduğu ve eleştiri konusu olan örnekler, 1.5 milyar Müslüman'ı incitmekle kalmadı; karşıt eleştiri ve suçlamaları beraberinde getirdi. Tarihçiler, ortaçağ İslam uygarlığının Avrupa'daki Aydınlanma ile eşdeğer olduğunu belirtiyorlar. Mısır'daki Hıristiyan Kıpti Ortodoks Kilisesi, İslam'ı karalayan bu anlayışı reddetti.

"Bu münasebetle İngiliz *Guardian* gazetesi, Lübnan asıllı akademisyen Theodor Huri'nin Almanca yazılmış bir incelemesine yer verdi. Huri, Arap dünyasında pek tanınmamakla birlikte Almanya'da saygın bir araştırmacı olarak kabul görüyor. Gazeteye göre Papa, tepkilere konu olan İslam'a ilişkin alıntıları, Huri'nin eski Lübnan tarihine ilişkin (akıl ve din bağlantısını irdeleyen) kitapçığından almıştı. 11 Eylül olayı münasebetiyle Vatikan'da yapılan Papa'nın konuşması, ABD Başkanı George Bush'un aynı münasebetle verdiği demeçte, 'İslami Faşizm'den söz etmesine denk düşünce olan oldu; İslam dünyasından olumsuz tepkiler dalgalar halinde yayıldı. Olayı gerekçe gösteren köktenci İslamcı örgütler, (Somali'deki İslami Mahkemeler, Irak'taki Mücahitler Şûrası ve Endonezya İslami Cemaati gibi) 'intikam naraları' atıp 'Batı'yı bozguna uğratma' vaadinde bulundular. Resmi çevreler (Mısır El Ezher Üniversitesi, Kaddafi'nin büyük oğlu gi-

bi) ise, Papa'nın sözlerini mahkûm etmekle yetindiler. İran *Keyhan* gazetesi, Papa'nın, 'Bush ve siyonistleşmiş Hıristiyanların (Evangelistler ve Yeni Muhafazakârlar–F.B) tarafından Vatikan'ın başına getirildiğini' öne sürdü.

"Gözlemciler, şimdiki Papa'nın Müslümanlarla diyaloğa önem veren önceki Papa II. Jean Paul'dan farklı bir siyaset izlediğini; bu düzlemde, 'İslam'ın donmuş, taşlaşmış bir din olduğu' yönünde kanaat taşıdığını belirtiyorlar. Papa, yirmi yıldan beri İtalya'da buluşan farklı inançlardan din adamlarının açılış toplantısına bu yıl katılmadı. İtalyan *Unita Gazetesi*'ne göre Papa'nın hatası teolojik değil, tamamen siyasiydi. O ünlü konuşmasında Papa; şiddeti, kutsal savaşları (Kilise öncülüğündeki savaşları, Engizisyon Mahkemelerinin zalim icraatlarını ve Haçlı Seferleri dahil) kınamış; Irak ve Afganistan'da demokrasi adı altında Batı'nın sürdürdüğü anlamsız savaşları eleştirmişti. Hal böyleyken, Papa'nın İslam'a ilişkin sözlerinde tepki toplayan o alıntıları neden yaptığının makul bir gerekçesi bulunmuyor.

"Henüz kardinal mertebesindeyken, Papa 1986 yılındaki bir demecinde, 'Yahudi tarihi ile Kitabı Mukaddes (Eski ve Yeni Ahit) sadece Hz. İsa sayesinde gerçekleşmiştir' demişti. 2000'de "ebedi kurtuluş, Katolik Kilisesi'nin dışında her yerde imkânsızdır" sözlerini içeren belgeyi imzalamıştı. Her iki olay, Yahudi cemaatlerinin tepkisine yol açmış; Papa, 'teolojik anti-semitist' (Yahudi düşmanı) olmakla suçlanmıştı.

"Papa'nın sözleri dinler arasında savaşı öngören bir stratejiyi anımsatıyor. Bu haliyle Bush'un İslam'a açtığı savaş stratejisiyle çakışıyor." (*El Hayat*, Beyrut, 23 Eylül 2006)

Papa'nın Zamanlaması İlginçti!

Yine aynı konuda yazan Mahmud el Mubarek'e göre: "Papa II. Jean Paul'ün vefatından yaklaşık iki yıl önce, Crock Dünya Barışı Araştırmaları Enstitüsü (ABD) Müdürü Profesör Scot Appleby,

Katolik Kilisesi'ni tehdit eden tehlikeler konusunda bir araştırma yaptı. Amerikan *Foreign Policy* dergisinde basılan araştırma sonuçları üç temel noktada toplanmıştı: a) Batı'da tanrıtanımazlık ve dinden uzaklaşma eğilimi gelişiyor; b) Batılılar arasında İslam gelişiyor ve Katoliklere karşı ittifaklar güçleniyor; c) Modern bilimlerle ters düşmeyecek Hıristiyan öğretilerini sergilemenin zorlukları var.

"Papa Benedictus'un bir Alman üniversitesinde (12 Eylül 2006 günü) akademisyenlere yönelik konferansı, aslında yukarıda belirtilen ilk iki tehlikeden duyulan endişeleri gidermeye yönelikti. Konferans, Hıristiyanlık-akıl ilişkisinin ne denli sağlam olduğu; İslam'ın ise bu denklemde yeri olmadığı noktasına yoğunlaştı. Papa, muhtemelen, Batılı dindarları İslam'a karşı kin tutmaya özendirmeyi amaçlamıştı. Zira, 12 Nisan 2005 tarihli *New York Times*'ın da belirttiği üzere, gün geçtikçe daha fazla Batılı Müslümanlığı benimsiyor.

"Papa'nın konuşmasının en ilginç tarafı, zamanlamasıdır. 'Global terör' ile mücadele adı altında İslam'a karşı açılan Haçlı Seferleri'nin başladığı; İslam dinine çok yönlü saldırı ve karalama kampanyalarının Batı'da yaygınlaştığı bir döneme denk gelmesi dikkat çekiciydi.

"Vatikan, çağlar boyu 'Hz. İsa'nın kanına girmek ve onu katletmek'le suçladığı Yahudilerden özür diledi. Onları 'masum' ilan eden bir af kâğıdını imzaladı. Oysa İslam'a yönelik geçmiş Haçlı Seferleri'nden ötürü herhangi bir özür duymadık Vatikan'dan. Tersine, seferler sürüyor. İtalyan Anayasa Reformları Bakanı Roberto Caldiroli, 'Şimdiki Papa'nın 16. ve 17. yüzyıldaki öncelleri gibi Haçlı Seferi'ne katılmasının zamanı gelmiştir' dedi. Fanatik Bakan, bu konuda, 1571 yılında dönemin hükümetlerini devirip 'İslam tehdidine karşı kutsal ittifak' kuran Kardinal Kral yönetimleriyle, 1683'te Viyana önlerinde Osmanlı'ya karşı Avrupa'nın ortak siyasetlerinden örnekler verdi." (Mahmud el Mubarek, *el Hayat*, 23 Eylül 2006)

Batı ve İslam: 'Öteki'ni Anlayabilmek

Tunuslu yazar Adil Latifi Batı ve İslam dünyasının birbirlerini anlayabilmesi konusunda şunları söylüyor: "Danimarka'daki o karikatürlerin yarattığı fırtına henüz durulmamışken, Papa 16. Benedict'in İslam'ı küçümseyen sözleri yeniden ortalığı karıştırdı. Zira Papa'nın Batılılar nezdindeki imajı ve Müslümanların onun üzerinden Batı'ya bakışının bu gerginlikte merkezi bir rolü vardır.

"Papa'nın konuşması, gerçekte mevcut siyasi durumun içinde yer edinmeye çalışan kadim bir kültür mirasının hâlâ etkisinde bulunan Batı'nın İslam'ı algılama problemini yeniden gündeme getiriyor. Fakat problemin öteki yüzünde Müslümanların Batı'yı doğru algılamasını önleyen engeller var. Tarihten gelen birikimler (önyargılar) ve siyasi sürecin gerginlikleri zemininden hareketle 'öteki'ni görmezlikten gelme, Batı ile İslam'ın ortak paydası haline gelivermiş. Papa'nın İslam'a yönelik eleştirisinde tarihten örnek vermesi rastlantı olmasa gerek. Zira o, ortaçağda dinlerin siyasi simgelerinin çatışmacı zihniyetini devam ettirmeye eğilimli biri gibi görünüyor.

"12. yüzyılda Endülüs Devleti'nin düşmesiyle birlikte, askeri zafer sarhoşluğu içindeki kimi Kilise din adamları, Batı'nın Doğu'ya üstünlüğünü kültür savaşları yoluyla sağlamak arzusundaydılar. Bunun en önemli simgesel kanıtı, Pierre adlı bir din adamının 1143 yılında Kur'an'ı Latince'ye ilk çeviren kişi olmasıdır. Çevirinin unvanı şöyleydi: 'Kindar ve Zararlı Muhammedî Saçmalıklara Dair Kanıtlar!'

"Kur'an mealinin girizgâhında İslam Peygamberi'nin hayali (gerçekdışı) bir tasviri yapılmış; 'Onun şeytani fikirlerle dopdolu bir dinin ilkelerini benimsediği' öne sürülmüştür. Bu kötü başlangıç, Avrupa'nın İslam'a doğru açılma siyasetinin asıl amacı, bu dini ve kültürü doğru biçimde anlamak değil de, karşıt (Hıristiyan) düşünce tarzını yerleştirmek idi. Bu yüzden Papa'nın ortaçağ Kiliselerinin miras bıraktığı anlayışı (özellikle teolojik konularda) be-

nimsemesi tuhaf karşılanmamalıdır. Sözgelimi Papa, İslam tarihinde Mu'tezile isimli akımın bu dinin teolojisinin akılcı bir kalıba sokulmasındaki rolünü görememektedir. Kilise, akılcılığa vurgularıyla tanınan ortaçağ İslam düşünürü İbn Rüşd'ün (ki İslam kültürünün bir ürünüdür) kitaplarının Avrupa'da okunmasını uzun yıllar yasaklamıştı. Ayrıca belirtilmeli; Katolik Kilisesi'nin dogmatik teolojisi aşıldıktan sonra Avrupa rasyonalizme doğru yol alabilmiştir.

"Tarihi bir yana bırakırsak, günümüz Avrupalı'sının İslam'a ilişkin anlayışını güncel siyasetler ile medya biçimlendirmektedir: Koskoca bir tarih ve uygarlığa sahip olan İslam'ın Batılı kitle iletişim araçlarındaki görüntüsü sadece namaz kılan, sakal bırakan ve tesettüre bürünen insanlar veya onu bunu tehdit eden, etrafa ölüm saçan dişinden tırnağına kadar silahlı militanlardan ibarettir. Verilmek istenen mesaj şudur: İslam şiddete dayanır; ölür ve öldürür ama asla diyalog kurmaz! Avrupa'daki siyasi sağcı çevrelerle muhafazakâr kiliselerin istedikleri tam da bu tip görüntülerdir. Buna paralel olarak da, Türkiye'nin AB üyeliği ve göçmen akınına yönelik itirazlar gündeme taşınır!

"Bu bir Avrupa imalatıdır. Böyle bir sahte imalatın içinde Müslümanların tuzu biberi var mıdır; varsa rolleri nelerdir? Özellikle siyasal İslamcı çevrelerin yapıp ettikleri; hudud (dini cezaları) uygulama tarzları ve Müslümanların Batı'ya karşılık verirken akılsızca hareket etmelerinin, ister istemez İslam dünyası hakkındaki gerçekdışı tasvirlerin oluşmasındaki payı büyüktür.

"Papa 'İslam'ın akıl ile bağdaşmadığını mı' söyledi? Müslümanlar tarihi olmayan yollarla değil, tümüyle tarihi gerçeklere dayanan yöntemlerle, mesela İbn Rüşd, İbn Haldun, Mu'tezile ve İhvan-ı Safa (ilk Ansiklopedistler–F.B.) gibi kişi ve akımların eserleriyle bunun tersini kanıtlamaya çalışmalıdırlar.

"Müslümanların Batı'yı yanlış algılamaları, Doğu-Batı ilişkilerinin önündeki engellerden biridir. Tamam, Avrupa 15. yüzyıldan itibaren yayılmacı bir politika izlemek suretiyle Doğu'yu yan-

lış ele almıştır. Gelgelelim biz Müslümanlar, 'öteki'ni ne kadar iyi anlayabilmişiz? 15. yüzyıldan itibaren bizleri aralıklarla yenegelen sömürgeci Batılılara bakış açımız, hep askeri noktada (20. yüzyıl boyunca Mısır, Cezayir, Tunus, Suriye, Irak, Filistin, Lübnan işgalleri gibi–F.B.) yoğunlaşmıştır. Doğrudur, komplo ve tertipler Batı'nın oluşumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, siyasetini meşrulaştırma aracı oluvermiştir. Fakat biz Batı'ya her bakışımızda sadece komplo ve askeri operasyonları mı görmeliyiz?

"Diğer bir problem, Müslümanların kendilerine, kültür ve dinlerine nasıl baktığıyla ilintilidir. Yani Müslüman nezdinde 'biz' ve 'öteki' gerçekten ne anlama geliyor? Burada değinilmesi gereken önemli nokta şudur: Müslüman'ın İslam dinini algılama tarzı kapsamlı değil dar ve yereldir. Din ile ilişkisi kendiliğindenci bir ilişki tarzıdır. En etkin ve en önde olan Müslüman şahsiyetler yani eğitimli İslami seçkinler, gerginliğe yol açan protestocu örgütlere sahip olan İslamcı hareketlerin oluşmasına katkıda bulundular. Bu seçkin İslami zümre, toplumdaki saygın konumu ile kolay anlaşılır dilini, bu arada medyayı iyi kullanmak suretiyle Müslümanlar arasındaki Batı imajını emperyalist sömürgeci düşman olmaktan çıkarıp, din düşmanı (gâvur–F.B.) biçimine dönüştürdü. Seçkin kümenin oluşturduğu bu 'din düşmanı' imajı, aslında İslam dünyasında yaşanan askeri bozgunların bilinçaltında yaşattığı bir komplekstir. Bu kompleksten yola çıkan Müslümanlar kendilerini, İslam'ı ve ötekileri değerlendirmeye tâbi tutuyor; buna uygun siyasi hükümlere varıyor. İslam adına konuşanlara bakınız; hemen tümünün cihat, fetva türünden kavramlarla konuşup kitlelere yön verdiklerini görürsünüz. Bu kavramlar, hiçbir zaman başkasını, 'öteki'ni anlayamaz, anlamak istemez; ötekilere karşı hep uyanık, sürekli alarm halinde ve karşıt bir konumda beklemeyi görev edinir. Cilası da din ve kültür oluverir. Halbuki İslam ve kültürü bambaşka şeylerdir.

"Farklı kültürler, dini öğreti ve imanın özgünlüklerini ifade edebilmenin sadece birer aracıdır. Hepsi bu kadar. İslam'ı doğru

anlamakta işine geldiğini alıp gelmeyeni atmak suretiyle, Müslüman kendisini zengin tarihi deneyiminden de mahrum bırakmaktadır. Aksi taktirde, Batı'nın İslam'a yönelik suçlamalarına (tarihi, kültürü, aklı ve felsefesi bulunmayan bir dinmiş gibi) da haklılık kazandırmış oluyor.

"Açmazdan kurtulmanın yollarından biri tarihe dönmek, diğeri diyalog başlatmaktır. 'Uygarlıklar Diyaloğu' deyimi yanlıştır, çünkü uygarlıklar diyalog içinde olmazlar; etkileşim içinde olurlar. Halklar, diğer uygarlıklardan gereksinimleri olan şeyleri spontane (kendiliğinden) biçimde alırlar; burada seçkin zümrelerin nasihatlerine (bilgi ve ideolojilerine), önceden çizilmiş kalıplara hiç gerek olmaz.

"'Dinlerarası diyalog' için de benzer şeyler söylenebilir. Bu tür diyalog çağrıları yaratıcı girişimlerden ziyade 'piyasa tüketimi'ne yöneliktir. Zira her din, özüne ve ötekine bakışını, öğretiden kaynaklanan mutlak gerçeklere (iman) göre belirler. O halde dinler ne üzerine diyalog başlatıp, birbirlerine ne söyleyecekler? İmana dayalı mutlak gerçekler kutsal olduklarından, öteki dini veya inancı dışlayıp doğruluğunu inkâr etmesi kaçınılmazdır; bunun başka yolu yoktur. Bu yüzden dinlerarası diyalog projesi, içinde başarısızlık tohumlarını taşır. Yine de dinler, iman yerine kültür ve tarihlerine öncelik verdikleri ölçüde, belli ölçülerde diyalog içine girebilirler. Çünkü tarih, akli bir bilgi olup hem özü'nü hem de öteki'ni tanımanın en makul ve gerçekçi zeminini oluşturur. Mutlak gerçeklere sınır koyabilen de tarihin kendisidir. Zaten dinlerin kendisi de birer tarihi deneyimler toplamı olup, süreç içinde kimi zaman birbirlerine yakınlaşıp ortak bir gelenek oluşturabilirler.

"Batı ile İslam dünyasının birbirlerini doğru anlayabilmeleri ve yakınlaşabilmelerinin en geçerli yolu, tarihi zemine dönmek yani bu rasyonel ve tarafsız zeminde insanoğlunun çeşitli deneyimlerini bilgisel bilince dönüştürmektir." (Adil Latifi, el Cezire.net, 8 Ekim 2006)

Papa'nın İhmal Ettiği Ayrıntı

Papa'nın gönderme yaptığı tarihi alıntılar, o tarihte Manastır Külliyesi'den Theodor Huri'nin yönetiminde, muhtemelen 1391 yılında Ankara'daki bir kışlık karargâhta Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos'un Fars kökenli bir Müslüman bilgesiyle olan sohbet veya münazarasından alınmıştır. İmparator, münazara/tartışma sırasında söylenenleri 1394-1402 yılları arasında kitabına aktarmıştır. Farslı muhatabınınkinden daha fazla kendi sözlerinin yer alması, İmparator'un eğilimini de göstermektedir.

Sohbetin konusu, Kur'an ve İncil'deki öğretinin özünü de ele alacak biçimde genişliyor; her iki kitaptaki tanrı ve insan tasavvurunu sergiledikten sonra yeniden üç Semavi dinin şeriat kuralları arasındaki ilişkiye değiniyor: Tevrat, İncil ve Kur'an'daki hayat tarzları tartışılıyor.

Profesör Huri'nin yönettiği münazaranın yedinci bölümündeki konuşmasında, İmparator, kutsal savaş (cihat) meselesine bir değiniyor. İmparator, Kur'an'daki Bakara suresinin 256. ayetinde 'dinde zorlama olmaz' ibaresini biliyor olmalıdır. Uzmanlar, Hz. Muhammed'in bu ayetin indirildiği o aşamada henüz zayıf ve tehdit edilmiş bir konumda oluşuna dikkat çekiyorlar. II. Manuel bunu bildiği gibi, sonraki aşamalarda cihat yani kutsal savaşa ilişkin tanrı buyruğundan da haberdardır. Ehli kitap ile müşrikler (putperestler) arasındaki ayrım konusuna hiç değinmeksizin (Lübnan asıllı Hıristiyan profesör Huri–F.B.), şiddet ve din ilişkisine girip muhatabı İranlı bilgeye dönüp diyor ki: 'Muhammed yeni olan ne getirmiştir, diye baktığımızda, sadece şerrir (kötü) ve insani olmayan şeyleri, mesela tebliğ ettiği dini kılıç zoruyla yayması gibi, getirdiğini görebiliyoruz.'

Tarihi sohbeti özellikle ayrıntılı biçimde tercüme ettik ki, Papa'nın Alman akademisyenler önünde yaptığı o ünlü konuşmasında, bu ayrıntıları atladığını; söz konusu münazaranın seyri içinde

sadece bir-iki cümleye atıfta bulunmak suretiyle şu mesajı vermek istediğini belirtebilelim: 'Hıristiyan teolojisi ile modern liberalizm bir noktada birleşirler!'

Son derece özenli ve titiz olması gereken Papa, böyle davranmamış; bilimsel ve tarihi düzlemde hataya düşmüştür. Zira o tarihi sohbet/münazara sırasında esas konu bizzat İslam dini olmadığından, buna ilişkin ayrıntılara girilmemiştir.

Özensiz Papa'nın tarihe ilişkin maddi hatalarına gelince, şöyle sıralamak mümkün:

1) Papa Benedict'e göre, münazara talebi Bizans İmparatoru'ndan gelmiş; İranlı bilge Ankara'daki kışlık karargâha çağrılmıştır. Oysa tam tersine; sohbet/münazara talebinde bulunan bizzat İranlı bilgedir. II. Manuel'in yazılarının satır arasında bunu görmek mümkündür. İmparator, kibirli ve koyu bir Hıristiyan olmasına rağmen gönderdiği elçi aracılığıyla İranlı bilgenin açık fikirliliğine hayranlığını dile getirmiştir. İranlı âlim ise Hıristiyanlığı İslam din bilginleri kanalıyla değil, bizzat Bizans hükümdarından dinleyip tartışmak istemektedir. O kadar ki; 'eğer bu sohbet ve münakaşa sırasında ikna olursa Hıristiyanlığı benimseyeceği' yolunda vaatte bulunmuş ama aynısını muhatabından istememiştir. İranlı bilge, İmparator'un oğulları, Ankara yöresindeki ileri gelenlerin ve Saray erkânının da münazarada bulunmasını talep etmiştir. İmparator'un bu talebi karşıladığına dair herhangi bir kanıt yoktur. Demek ki Müslüman âlimin dinine ve kendisine olan güveni tam imiş.

2) Papa, II. Manuel'in niçin Ankara'da bulunduğunun arka planını da atlamış. Bu önemlidir. Zira Osmanlı padişahı Bayezid zamanında Bizans, İstanbul şehrine kıstırılmış durumdadır. Osmanlı, sanki bu şehri şimdilik ona bahşiş olarak bırakmış; buna karşılık onun orduları aracılığıyla Sivas dolayındaki Kadı Burhaneddin isyanını bastırmıştır. Yani İmparator, pek güçlü bir konumda değildir ve Osmanlı-Bizans ilişkileri gelişmektedir. Din

kisveli bir düşmanlığın o dönem için bir zemini yoktur. Papa, bu gerçeği unutup II. Manuel'in sözlerini cımbızlamak suretiyle İslam'a saldıran bir ifade kullanıyor.

3) Münazaranın kayda geçen yedinci bölümüne 40 sayfa ayrılmış ve toplam 26 münazara gerçekleşmiştir. Esasında yedinci bölümün hemen tümü, neredeyse Peygamber Muhammed'e dil uzatan ifadelerle doldurulmuştur.

4) Peki, İmparator ile münazaraya tutuşan bu İran kökenli bilge kimdir? Başta bu münazarayı kayda geçiren Theodor Huri olmak üzere II. Manuel hakkında yazan Batılılardan hiçbiri, bu şahsiyet hakkında bilgi vermiyor. Ancak Osmanlı vakanüvisleri, bu konuya değiniyorlar. Örneğin Taşköprülüzâde'nin kaleme aldığı *Şakayik-ül Nu'maniye* isimli eserde, onun 'padişaha yakın bir âlim olmakla birlikte Bayezid'in kimi davranışlarına itiraz etmekten çekinmediğini; Bağdat'taki uzun bir yolculuktan sonra Anadolu'ya döndüğünü; Arapça, Farsça ve Türkçe'yi bildiğini; iki oğlundan birinin Kadılık makamında çalıştığını' belirtir. Bu portre, iki âlimden birine yakışır: Bursa Kadısı Molla Şemseddin Fenari (1350-1431) veya 14. yüzyıl ortalarında yaşamış Hacı Bayram Veli. (Geçerken belirtelim: Bu zatın, Hacı Bayram Veli olduğu yolunda genel yerleşik bir kanı var.–F.B.) Vakanüvisler, İmparator ile münazaraya tutuşanın bu ikincisi olduğu kanısındalar.

Papa bu ayrıntılara dikkat etmiş olsaydı, Osmanlı'nın hükmü altındaki yörelerde nasıl bir canlı kültürel ve siyasal atmosferin olduğunu kolaylıkla görürdü. Aynı dönemlerde ortaçağ Avrupası, Kilise'nin zulmü ve baskısı altında eziliyordu. Engizisyon mahkemeleri her tarafa korku ve dehşet saçıyordu.

5) Papa'nın en büyük hatası, Kur'an ayetlerinin indiriliş sırasını ve Kur'an'daki sıralamasını bilmemiş olmasıdır. 'Dinde zorlama yoktur' ayeti önce inenlerdendir. Ayetlerin indiriliş nedenini bilenler der ki; Bakara suresinin içeriği esasında sivildir. Çünkü Medine ahalisinden Eba'l Hassin, ticaret için iki oğlunu Şam'da

göndermiş; her ikisi de Müslümanken orada Hıristiyan oluvermiştir. Baba durumu Peygambere şikâyet ettikten kısa bir süre sonra, 'dinde zorlama yoktur' ayeti inmiş; bunun üzerine iki evlat kendi hallerine bırakılmıştır.

Bütün bunlardan sonra, İslam kılıç zoruyla yayılmış bir dindir denilebilir mi? (Tunuslu yazar Lütfi Zeytun, el Cezire.net, 29 Eylül 2006)

Hıristiyan-Müslüman Diyaloğunun Zamanı Geçti mi?

Hıristiyan-Müslüman diyaloğu konusunda, Mısırlı yazar Emil Emin'in görüşleri şöyle: "1960'lı yıllar, dinlerarası (Hıristiyan-Müslüman) diyaloğun başladığı bir dönem sayıldı. Buna 'dinlerarası diyalog' demek doğru değil; zira dogmatik iman/inançlar, diyaloğa girmezler. 'Din mensuplarının diyaloğu' daha doğrudur.

"Dürüst olmak gerekirse, 'Hıristiyanlık, özellikle Katolik Kilisesi'nin İslam dinine ve Müslümanlara bakışı nedir, nasıldır?' sorusuna nesnel bir yanıt aramamız gerekir. Ekim 1965'te Katolik Kilisesi, yayınladığı bildirge ile diğer dinlerle arasındaki ilişkinin çerçevesini çizdi: 'Dünya halklarının tümünün aslı nesli birdir; Tanrı hepsini yeryüzüne yerleştirmiştir. Herkesin tek gayesi var: Tanrı'ya ulaşmaktır. Herkes O'nun ilahi nuruyla aydınlanmak ve kurtuluş için, yine O'nun yüce ışınlarının parlattığı o kutsal şehirde toplanacak seçkinler topluluğuna katılabilmek gayreti içindedir.'

"Bildirgenin İslam dinine ilişkin içerdiği ibarelere bakalım: 'Yeri ve göğü yaratan hayy, kayyum ve rahman olan Allah'a inanan Müslümanlar, Kilise'nin takdiri ve saygısına layıktırlar. Çünkü onlar, Allah hükümlerine teslim (itaat) etme gayreti ve çabası içindedirler. Ve çünkü Müslümanlar, neseplerini, Hz. İbrahim'e bağlarlar.'

"İki din arasındaki inanç farklılığı da bildirgede yer alıyor:

'Müslümanlar İsa Mesih'in ilah (Ruh-ül Kuds; tanrının oğlu–F.B.) olduğuna inanmıyorlarsa da, O'nun peygamber olduğuna iman edip, O ve annesi Bakire Meryem'e saygıda kusur etmiyorlar.'

"Bildirge, Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki eski anlaşmazlık, çatışma ve savaşlara değinerek bunların geçmişte kaldığını; şimdi ise iki inanç mensuplarının hak, adalet, ahlak, toplumsal değerler, barış ve özgürlük için birlikte çalışmalar yapılması gerektiğini belirtiyor.

"Kilise'nin bu manifestosundan şunu anlıyoruz: Din mensupları arasında bir diyaloğun zemini vardır.

"Son yıllarda farklı din mensuplarının diyaloğunda önemli ilerlemeler kaydedilmekle birlikte, ne yazık ki Papa 16. Benedictus'un o meşhur konuşması, İslam dünyasında diyalog sürecine ilişkin kuşkular yarattı. Buradan yola çıkarak, diyalog sona mı erdi sorusunu sormak gerekiyor. Papa, 20 Ağustos 2005 yılında Köln'de Müslüman temsilcileri kabul ederken şöyle demişti: 'Hıristiyan-Müslüman diyaloğunun mevsimlik bir iş olmamasını; geçmiş tecrübelerimizin de bizi hata yapmaktan alıkoyacağını umarım. Bizler, karşılıklı saygı temelinde uzlaşma yollarını arıyoruz.' 20 Eylül 2006 tarihinde yine Almanya'daki müminlerle olan bir buluşmasında, 'Ben, akıl-din ilişkisine dair o konuşmamda, aklın iman ile birlikte yol almasını; şiddete yol arkadaşlığı yapmamasını kastetmiştim. İki taraf arasında diyaloğun sürmesinden yanayım,' demişti.

"O halde, taraflar arasında diyalog, her şeyden önce 'öteki'nin varlığını kabul etmek, ona saygı duymak ve karşılıklı güven esasına dayanmalıdır. İkinci olarak; geçmişin olumsuzluklarına takılıp kalınmamalıdır. Diyalog, geçmişin ağır yükünü çekemez. Üçüncüsü; diyaloğa giren, muhatabından öğrenme kuralına göre hareket etmelidir. Dördüncüsü, diyaloğun amacı farklı inançtaki kişiyi kendi dinine girmeye zorlamak; yahut muhatabın benimsediği imanı hakkında şüpheye düşürmeyi değil, ortak bir zeminde birbirini an-

lama ve uzlaşmanın yolunu bulmaya yönelik olmalıdır. Beşincisi; inançların birbirleriyle harmanlanmasını ve onların göreli olmalarını değil, bir bakıma teorik/felsefi yanlarını değil, günlük yaşam içindeki yansıma ve pratiklerini esas olarak uzlaşmayı öngörmelidir." (Emil Emin, *el Şarq el Awsat*, Kahire, 9 Ekim 2006)

Papa Benedict'in Kitabı

Papa Benedict yeni kitabında ne tür bir 'değişim'e gönderme yaptığını açıklamasa da, yeni kitabına *Değişim Zamanında Değerler* adını vermiş. Fakat yeni ortamdaki insanoğlunu bir bütün olarak, özellikle Avrupa'daki insanları, üst mertebedeki bir Hıristiyan din adamından beklenmeyen karamsarlıkla ele almış.

Papa'nın karamsarlığının baş sebebi, onun nitelediği biçimiyle, 'bugünün üç efsanevi (maval niteliğinde) değeri'dir. Bunlar ilerleme, bilim ve özgürlüktür. Ancak Papa, bu kavramların ne anlama geldiğini açıklamıyor. Acaba tıp bilimindeki şimdiye kadar görülmemiş ilerlemeler mi insanoğlunu tehdit ediyor? Bilim alanındaki gelişmelerin, doğanın sırlarını giderek açığa çıkarıp insanın hayat düzeyini iyileştirmesinden mi? Özgürlükler, niçin 'efsanevi bir değer' olarak görülebiliyor. Rastlantıya bakın ki, Papa'nın yeni kitabının yayınlanması, dünyanın yüzyıllık kölelikten kurtulmak için yaptığı hazırlıklara denk düşüyor. Bu kölelik ki ne Hıristiyanlık ne de diğer dinler tarafından hiç sorgulanmamıştı. İnsanoğlunu prangadan kurtarmasından ötürü özgürlükler efsane (maval) değil, gerçektirler.

Papa'nın belirgin karamsarlığının ikinci nedeni, Avrupa'nın demografik bakımdan düşüşe geçmesidir. Papa'nın Avrupa sevdası, hadi Avrupamerkezcilik tutkusu demeyelim, sakın bu yaşlı kıtanın oluşumunda büyük payı bulunan Helenistik (eski Yunan) miras ile ortaçağ skolastiğinden daha az oranda Hıristiyan unsuru bulunmasından kaynaklanıyor olmasın!

Bu kitabında Papa, özellikle Müslüman göçmenlerden ötürü Avrupa'nın dışarlıklı (yabancılar) olanlara kaptırıldığına inanıyor. Halbuki kendi cemaatinin yarısından fazlasının Avrupa yerine dışarıda, öteki kıtalarda yaşadığı yolundaki gerçeği unutmuş olması, herkesi şaşırtmaz mı?

Papa'nın Avrupa'nın gerileyişine ilişkin sızlanıp yakınmaları, bir yüzyıl önce Alman dostu Oswald Spengler tarafından dile getirilmişti.

Avrupa'yı bir etnik kavram olarak almazsak, yöntem kesinlikle risklidir. Fakat bir uygarlık modeli olarak bakıldığında, bildiğimiz dünya bir Avrupa imalatıdır. İngiliz tarihçi Arnold Toynbee'nin onlarca yıl önce öngördüğü üzere, Avrupa malı ulus-devlet modeli şimdi dünyanın bütün ülkelerinde uygulanmaktadır. Japonlar, Çinliler, Hintliler, Farslar ve Araplar bugün Avrupa tarzı roman ve şiir yazıyor; Avrupa tarzı resim çiziyor; Batı tipi film ve televizyon programları yapıyor; Avrupa tarzı kitap ve gazete yayınlıyor; genellikle Avrupa tarzı müzik eşliğinde dans ediyorlar. Dünyanın çoğu Avrupa stili giysiler giyinip, Papa'nın 'efsane/maval' diye küçümsediği Avrupalı değerlere (ilerleme, bilim ve özgürlük) özeniyor.

Bugün bütün milletler, hatta sözümona 'İslam Cumhuriyeti' sıfatını taşıyan Pakistan, İran ve Sudan bile Avrupa kaynaklı yasal sistemi benimsemişler. Dünyanın bütün devletleri, Avrupalılar tarafından ve Avrupa değerleriyle geleneklerine dayanılarak hazırlanmış toplam 22 bin sözleşme, anlaşma, protokol ve tezkereye imza atmışlardır.

Bazı Avrupa milletleri, özellikle Alman, İtalyan ve İspanyollar yeterli sayıda bebek sahibi olamayabilirler. Fakat bu demek değildir ki, Avrupa hepten ölüyor. Bu üç milletin karşılaşabileceği en kötü senaryoda bile, ciddi olan hiç kimse şunu düşünemez: Bu ülkeler insansız, ıssız çöle dönüşecekler! En basit denklemi kuralım: Anılan ülke halkları bebeksiz kalıverseler dahi, yeni giden göç-

menler doğurganlıklarıyla o topraklardaki demografik dengesizliği dengeleyebilirler. Örnek mi istersiniz? İspanyol hükümeti kaçak göçmenleri kabullenen yasayı çıkardığı gecenin sabahında, ülkede tam 1 milyon insan dünyaya gelmiş oluverdi.

Papa itiraf ediyor: 'Avrupa'nın taze kan nakline ihtiyacı var!' Ne güzel, bu taze kan sadece ve sadece oraya giden Arap, Afrikalı, Türk ve hatta Çinlilerinki olabilir. Papa'nın tedirginliğinin ırkçı mülahazalardan kaynaklanmadığı açıktır. O, şöyle bir mantık yürütüyor: Avrupalı olmayan etnik topluluklar belli ölçülerde Avrupa değer yargıları ve geleneklerine karşı bağışıklık kazanmışlar; özellikle İslam, Afrika kabile kültürleri ve Asya gelenekleri yeniden kendilerini sağlama almaya başladılar.

Papa'nın karamsarlığının üçüncü nedeni de, 'demokrasinin putlaştırılıp ilahlaştırılmasıdır.' Yazdığı cümleye bakalım: 'Bir demokrasideki çoğunluk, kendisine karşı temyiz hakkı kullanılamayan bir ilah gibidir.' Peki, bu doğru mu? Günümüz Avrupası'nın siyasi tarihiyle ilgilenen herkesin vereceği cevap, 'hayır'dır. Çoğunluğun, dolayısıyla hükümetlerin değişimi II. Dünya Savaşı'ndan beri Avrupa demokrasilerinin karakteristiği haline gelmiştir.

Papa, Aristo'nun büyük şu dersini bize hatırlatmakta haklıdır: Her sistem, temel ilkelerinin abartılması temelinde yozlaşabilir. Haliyle, demokrasi de özgürlüklerin aşırıya kaçmasıyla bozulabilir. Her durumda, demokrasi, herhangi bir dini sistemden daha fazla kendi kendini düzeltme mekanizmasına sahiptir.

Papa'nın kitabını okuyanlar, onun kadim Hıristiyanlığın büyük ilahiyatçısı Origen'den (ki asıl yurdu Cezayir idi) alıntı yapmasından memnun kalır. Çünkü Origen, kilise tarafından dışlanıp 'rafızi' (din sapkını) diye damgalanmıştı. Vatikan bu dışlama hatasını 1960'larda düzeltti. Papa, ayrıca Hans Küng'ün önerdiği 'Ahlak Dünyası İçin Proje'ye yakın duruyor.

Belirtmek gerekir; Eflatun'un totaliter dünya görüşünden etkilenen ilk şahsiyet değildir Papa. Papalık, yüzyıllar boyunca Pa-

pa mertebesinde olanların yanılmazlığı ve hatadan arınmışlığı teorisinin belkemiğini oluşturdu. Benzer bir konsept, Humeyniciliğin özünü oluşturur. İran'ı kontrol eden bu ideoloji, yalnız âlim ve muttaki (Allah'ı sevip O'ndan korkan) mollaların yeryüzünde insanları yönetmek için 'ilahi bir görevle' görevlendirildiği iddiasına dayanır.

Eflatun ilkelerine dayanan bir yönetim sisteminin imkânsızlığının kabul edilmesi, Papa'yı kilisenin devlet olamayacağı yolundaki sonuca götürüyor. Tersine, Papa kilisenin 'devletin hizmetinde olması mecburiyetini' vurguluyor. Acaba Papa her türlü devletten mi söz ediyor; örneğin Güney Afrika'daki ırkçı devleti destekleyen G. Afrika Alman Reform Kilisesi de buna dahil edilebilir mi? Papa, neden devlete böyle bir açık çek veriyor? Hz. İsa'nın kendisi Sezar ile Tanrı hakları arasında ayrım yapmadı mı?

Kitabının yayınlandığı tarihten bu yana Papa Türkiye'yi ziyaret edip yetkilileriyle görüştü. Haberlere bakılırsa, Papa, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine yönelik sert itirazlarını belli ölçüde yumuşatmış. Ama kitabında, eski görüşünü koruyor: 'Asla Avrupa'nın bir parçası olmayan' Türkiye'nin yüzüne kapılar sıkı sıkı kapanmalıdır!" (İran kökenli yazar Amir Taheri, *el Şarq el Awsat*, 17 Ocak 2007)

Papa, İmparator ve İslam

Papa 16. Benedict'in 12 Eylül 2006 tarihli o ünlü konuşması sırasında alıntı yaptığı kitap Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos'a (1350-1427) ait olup 'Farisi (İranlı) ile Yirmialtı Münazara' adıyla bilinmektedir.

O dönem, gerek Bizans başkentindeki ünlü saray darbeleri gerekse yükselen güç Osmanlı Devleti'yle olan istikrarsız ilişkiler açısından son derece karmaşık bir dönemdir. Mesela Manuel'in büyük abisi IV. Andronikus 1373'te, oğlu VII. İoannes 1390'da

darbe yapıyorlar. Devrik imparator V. İoannes Osmanlı'nın yardımıyla tahtı tacı kurtarabiliyor. Karşılığında, Osmanlı'ya yardım etmeyi taahhüt ediyor. Ortaçağda geçerli kural gereği taahhüdün garanti altına alınması amacıyla yazının asıl konusu (ve sonradan imparator) olan II. Manuel, Osmanlı'nın yanına, Bursa'ya rehin olarak gönderiliyor. II. Manuel, bir yıldan fazla kaldığı şehirden 1391'de firar ediyor. Zira babasının ölümü üzerine tahta geçmesi gerekiyor. 1425 yılına yani ölümünden iki yıl öncesine kadar tahtta oturan II. Manuel, Osmanlı ile zaman zaman iyi, kimi zaman kötü ilişkileri sürdürmüştür. Örneğin Avrupa'da birçok ülkeyi kapsayan (Katolik Kilisesi dahil) gezisini sırf Osmanlı'ya karşı kutsal ittifak arayışına ayırmış; İslam'ın yayılmasının önlenmesi konusu üzerinde durulmuştur. Gezi, II. Manuel'in, eski hamisi Osmanlı'yı artık bir tehlike olarak gördüğünün bir kanıtıdır.

Bizans imparatorunun o ünlü münazarayı içeren kitabına gelince: Bursa'da kaç ay kaldığı ve sözünü ettiği münazaracı Farisi (İran kökenli) din âliminin kim olduğu kaydedilmemiş. 14. yüzyılın sonlarında Osmanlı'nın ilerlemesi karşısında Hıristiyan dünyasının yeniden ayağa kalkma çabalarının (Ortodoksların kendi içlerinde bölündükleri, Katoliklerin ise üşengeç hale geldikleri bir zamanda) olduğu bir sırada yazılan kitabı, İslam ve Müslümanların adını kötülemeye yönelik ideolojik bir tarih metni olarak okumak lazımdır. İmparator, tahttan çekildikten sonraki iki yılını bir manastırda geçirmiştir. Buna rağmen İslam hakkında bilgi sahibi olduğuna dair herhangi bir kanıt yok ortada. Halbuki o çağdaki İslam kültür, mezhepler, akılcılık, nakilcilik, felsefe, tasavvuf, kanun ve kurallar bakımından doruk noktasına ulaşmıştı.

Papa 16. Benedict, akademisyen olması sıfatıyla, bir alıntının nasıl yapılacağını iyi bilir. İmparator II. Manuel'den yaptığı alıntıların hangi bağlamda ve ortamda yazıldığını da açıklamak durumundadır. Bunun yerine, Papa işine gelen bir alıntıya dayanarak İslam'ı horlayan bir konuşma yapıyor. Oysa Papa, II. Manuel'in

kitabının temelde bir savunma ve çatışma belgesi olduğunu, yani İslam ve onun zengin mirasını bilmeye yönelik bir eser olmadığını da iyi bilir.

Benedict'in papalık makamına seçilmeden önce de İslam'a saldırma bağlamında sabıkası var. Ondan önceki Papa'nın ABD yönetimiyle sıkı fıkı ilişkileri ve dönemin Sovyetler Birliği'nin temsil ettiği komünizme karşı ortak mücadele etme serüvenleri ile bu alandaki tezgâhları da iyi biliniyor.

Eh, komünizmle mücadele defteri şimdilik kapanınca, bu kez yine ABD ile işbirliği içindeki Papa 16. Benedict, aslında 'İslam'a karşı savaş'a dönüşmüş bulunan 'global teröre karşı savaş'ta bir rol üstleniyor. Ezilenlerin, lanetlenmişlerin ve saldırıya maruz kalanların vicdanı olması gereken bir din adamı, farklı inançlar arasında yakınlaşmayı savunmak yerine, İslam ve Müslümanlara karşı savaş naraları atıyor! (Filistinli yazar Beşir Musa Nafi, el Cezire.net, 21 Eylül 2006)

BİRİNCİ CİLT İÇİN SONSÖZ

Batı-Doğu ve İslam-Hıristiyanlık ayrımının geçmişi kadim zamanlara kadar gider. Tarihi karşıtlığın günümüzdeki somut örnekleri, ABD ve Avrupa'da yaşayan Müslüman meşrepli topluluklara yönelik günlük politika, tutum ve davranışlarda kendini gösterir. 11 Eylül 2001 (New York'taki ikiz kulelere saldırı) olayından sonra, bu karşıtlık teoriden pratiğe yansımış oldu. Amerikalı yazar Samuel Hungtington'un çok tepki toplayan o ünlü "Medeniyetler Çatışması" tezinin provaları yapılmaya başlandı. Ayrım karşıtlığa, karşıtlık gerginliğe ve gerginlik çatışmaya doğru evrildi. Giderek, Batılılara kâbus gördürecek ölçüde İslamofobi (İslam korkusu ve düşmanlığı) türünden neo-ırkçılığa dönüştü. "Global teröre karşı savaş" sloganı, esasında Doğu uygarlığına karşı geniş çaplı bir Haçlı Seferi niteliği aldı; Doğulu halkların kültürel ve ulusal aidiyetlerine yönelik imha operasyonları başladı. Küreselleşme adı verilen nesne, temelde, ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in 1999'da belirttiği üzere, "Amerikan hegemonyasının öteki adı" oluverdi. Küresel terörizme karşı mücadele çerçevesinde İslam dünyasının kuşatılması ve Müslümanların beyinlerinin yıkanması operasyonlarının hedeflerinden biri de, Doğu halklarının yaşadıkları coğrafyadaki (Ortadoğu, Orta Asya, Kafkasya) enerji kaynaklarını yağmalamak ve muhtemel direnç mevzilerini yok etmektir. "Dinlerarası diyalog ve medeniyetler buluşması" türünden Batı destekli organizasyonların perde arkasında böyle bir amaç yatar.

İslam düşmanlığının canlı örneklerine, Batı'daki günlük hayatta rastlamak mümkündür. Bunu kitabın akışı içinde bolca ör-

neklendirdik. Somut iki olaydan yola çıkalım: Bir; İngiliz basını, 8-14 Mayıs 2007 tarihleri arasında Müslümanlara ait toplam 356 haber yapmış, haberlerin 91'inde Müslümanlar kötülenecek biçimde sergilenmiştir. İki; Amerikan ve Batı sinemasının son yıllardaki moda filmlerinde, Arap ve Müslümanları, "potansiyel düşman, terörist, kötü adam, güvenilmez insan, parayla satın alınabilen kimse" gibi gösteren sahneler sıkça yer alır. 2007 yapımı "Kingdom" filmi izlendiğinde, konu daha iyi anlaşılmış olur.

ABD'de doğup 40 yıl boyunca hiçbir soydaşıyla tanışmamış olan ve Amerikan kültürüyle yoğrulan Hıristiyan inançlı Lübnanlı bir Arap akademisyen, Jacque Şahin, Hollywood yapımı filmlerdeki Doğulu (Arap-Müslüman) tipinin nasıl tasvir edildiğini merak edip araştırmış. 2001 yılında yayınlanan çalışmanın ismi *Sinemadaki Kötü Araplar* idi. 1980'den itibaren incelenen onlarca film arasında sadece 12'si Arapları "iyi" diye tanımlıyordu. Sözgelimi 1990 yapımı şu ünlü "Robin Hood" ile 1999 yapımı "On Üçüncü Savaşçı" filmindeki Arap kahramanlar "iyiler" arasındaydı. 1999 yapımı "Üç Kral" adlı filmin ana teması şöyledir: Amerikan ordusundan terhis olan üç asker, Saddam Hüseyin tarafından gasp edilen Kuveyt hazinelerini geri alma planı yapıp uygularlar. Buradaki Arap kahramanların imajı olumludur. Akademisyen Şahin'in kitabında Batılı zihniyetin olumsuz bakış açısı, şu ibarelerde özetleniyor: "Film senaryolarında tasvir edilen İslam, sürekli biçimde erkeğin kadını tahakküm altına alması, cihat naraları, terörist eylemlerle özdeşleştiriliyor. Bu klişeyi izleyen seyirci, Müslüman ile teröristi eşleştiriyor. Bir halkın toptancı bir mantıkla böylesine kötülenmesi, esasında kadın erkek, genç çocuk demeden tüm masumların hedef haline gelmesi anlamı taşır."

Bu durumda Batılı, "Müslümanların yaptığı her şey geridir; zira geri kalmak onların tanrısal kaderidir. Dolayısıyla Doğuluların Batılı ölçütlere uymaları ve yaşam düzeylerine erişmeleri ham bir hayaldir," derken; buna tepki olarak ortaya çıkan İslamcı, Ba-

tı-Doğu karşıtlığının temelindeki sınıfsal, küresel, emperyal çelişkilerin tümünü bir kalemde silerek, iki dünyanın zıtlığını sadece dine yani İslam ile Hıristiyanlık arasındaki ezeli-ebedi çatışmaya indirgiyor! Buradan hareket eden İslamcı, "Batı'ya uyan hiçbir şeyin, bizimle ilgisi olamaz; Batı'ya uyan her şey, bize tümüyle yabancıdır," tezini öne sürüyor. Batıdaki oryantalizm, İslamcıya tersten bir oryantalizm (gâvura reddiye) olarak yansımış oluyor; Batı'nın Avrupa merkezciliği, İslam dinini (ardından köktendinciliği) dünyanın merkezine yerleştirme çabalarına denk düşüyor. Ters ve düşman görünmelerine rağmen dünya halklarının evrensel çıkarları açısından her iki anlayışın ortak noktalarda buluştukları söylenebilir.

Zirvelerle uçurumlar arası bir diyalogdan söz edilebilir. Nitekim *The Middle East Quarterly* adlı derginin Sonbahar 2007 tarihli nüshasında çıkan makalesinde, Uriya Shavit (Kanada'nın Alberta eyaletinde kurulmuş olan Minerva Vakfı'nda araştırmacı-yazar), Müslüman toplulukların Batılı ülkelerindeki varlık ve niyetlerini şöyle sorguluyor: "Müslümanlar, Batı ile bütünleşmeli midirler? Batıya göç, aslında oradaki İslam ümmetini çoğaltmayı hedeflemektedir. Osmanlı devrinden beri Müslüman toplumlar ile Batılılar arasındaki ilişkiler ticaret, diplomasi ve ara sıra da hac (kutsal yerleri ziyaret) ile sınırlıydı... Mezhep, medrese, milliyet (uyruk) veya politik konumuna bakılmaksızın bütün Arap din âlimleri (Mısırlı Yusuf el Kardawi gibi), Batı'ya yayılan Müslüman göç dalgalarının özel bir gayeye hizmet etmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Batı'ya yerleşen Müslüman göçmenlerin rol, işlev ve kimliklerinin bilincine varmaları için, aynı fıkıhçılar (din hukukçuları), bu kez, göçmenlerin konumlarına uygun teoriler üretmeye başladılar. Ne yapmaları gerektiğine, Batı'da din eksenli hakları nasıl talep edeceklerine dair göçmenlere yol yordam gösterdiler. Taleplerin altını dini gerekçelerle doldurup (kamu sektöründe türbanlı, çarşaflı, peçeli görev yapma gibi–F.B.), meşru hale getir-

diler. Müslüman âlimlerin görüşlerine uymak suretiyle inanç ve kimlik haklarını talep eden göçmenlerin, bulundukları ülkelere sadık olmaları beklenebilir mi? Ya da Müslüman toplulukların, hem bulundukları ülkelere hem de anavatanlarına çifte sadakatleri mi söz konusu olacak? Fıkıhçılara göre İslam salt bir kültür, din, gelenek, örf olmaktan ziyade milliyetçi kimliğe alternatif bir ümmetçiliktir. Hal böyle olunca, Batı'da yaşayan Müslüman göçmenlerin toplumla bütünleşmeye ve asimilasyon politikalarına direnmeleri olağandır. Bu durumda liberalizm ve çokkültürlülüğü kalkan olarak kullanagelen (Batılı) liberal ulus-devletler, dediğim dedik ve talepkâr Müslüman topluluk yahut bireylerle ne tür bir iletişim kurabilir?"

The Middle East Quarterly dergisinin aynı sayısında Frederic L. Pryor imzalı bir makalede ise, İslam ülkelerinde demokrasi meselesi ele alınıp, bu ülke insanlarının daha az demokrat olup olmadıkları irdeleniyor. Tanınmış bir iktisatçı ve araştırmacı olan Pryor'un makalesi, bu yanıyla bile dikkate değer: Zira, demokrasinin bazı ülkelere layık-elverişli, bazılarına ise elverişsiz olduğu ön kabulünden yola çıkılıyor. Böyle bir peşin hüküm, aynı zamanda bilime aykırı (Batılı) önyargıyı içerir. Arkasını, George Bush ve Yeni Muhafazakâr ekibi getirir: "İslam ülkeleri demokrat değillerse, oraya demokrasi ihraç edilmelidir!"

Batılılar önyargılıdır; somut örneklerini kitapta yer alan günlük yaşamın ayrıntılarında gözlemledik. Fakat İslamcılar, çok mu masumdurlar? Bizce Batılıların saldırgan politikalarının hedefi haline gelen Müslümanlar *mazlum* olmakla birlikte asla *masum* sayılmazlar. Çünkü Avrupa'daki Müslümanlar arasında dört esas akım ön plana çıkmaktadır. Bir, Müslüman toplulukların ait oldukları ülkelerin din işlerini yürüten resmi (Diyanet gibi) kurumları. İki, silah ve şiddetten uzak duran ama son derece bağnaz ve din temelinde Batı düşmanı olan Selefiler. Üç, dini siyaset düzleminde yürüten, deyim yerindeyse politik İslam tanımına uygun

davranan Müslüman Kardeşler akımı ve benzeri şeriatçı hareketler. Dört, bütün bunları küçümseyip sadece şiddet ve silahlı mücadeleyi esas alan el Kaide benzeri radikal (ve illegal) oluşumlar. Sözü edilen akımların en uzlaşır görüneni bile, esasında, Avrupalı insana bakışında peşin hükümlüdür. Zira bilinçli İslamcılar, Dar-ül İslam yerine Dar-ül Harp'te yaşadığının farkındadırlar. Orada yaşamanın külfetine karşılık çeşitli dini faaliyetler içine girerler. Mesela tebliğ (dine davet, misyonerlik) yoluyla Batılıları Müslümanlaştırmaya çalışırlar. İslam dinini, yeryüzündeki tek doğru inanç sayar; İslam eksenli bir dünya kurmaya, ona göre davranmaya gayret ederler.

Son yıllarda Batılı ülkelerde yeni bir olgu belirdi. Kendi içine kapanan İslami gettoların, bulundukları toplumlarda doku uyuşmazlığına ve bir dizi toplumsal soruna neden oldukları ortaya çıktı. Batılı yöneticiler, organ nakli misali, bünyelerine eklemlenen bu toplulukların dertlerine (dinsel, etnik, mezhepsel ve kültürel kimlik; özetle çokkültürlülük) derman ararken; 11 Eylül 2001 eyleminden sonra (Londra ve Madrid'deki kanlı sabotaj eylemleri dahil) Müslüman gençlerin İslami köktendinciliğe kaymalarını engellemek üzere, yeni kavramlar ortaya atıldı: Ilımlı İslam, dinlerarası diyalog, Avro-İslam, Amerikan İslamı, vs.

İslam konusunda birçok eser kaleme almış olan Fransız araştırmacı Gilles Kepel, *The War for Muslim Minds* adlı çalışmasında, bu yeni olguya işaret ediyor: "Dünyada meydana gelen olaylara paralel olarak, Avrupa'da yaşayıp olayların yankı ve sonuçlarından etkilenen Müslüman topluluklar, yeni bir durum ile karşı karşıya geldiler. Avrupalı yöneticiler, Müslüman topluluklara karşı nasıl davranacakları konusunda iki modelden yola çıktılar: İlki, Fransız modelidir; buna göre, Müslüman birey, topluma entegre olmak (kaynaşmak, bütünleşmek, eklemlenmek) zorundadır. Fransız toplumunun bir parçası olmayı kabul eden Müslüman birey, ettiği yemin gereğince, başka herhangi bir şeye sadık olup bağlanamaz. Bu, ay-

nı zamanda, radikal oluşum ve önderliklerin Müslüman topluluklar arasında faaliyet göstermelerinin önünde bir barikat oluşturur. Aynı nedenle, Fransa, köktenci önderlere sığınma hakkı vermedi.

"İkincisi, İngiltere modelidir. Bu model, temelde, çokkültürlülük ilkesine dayalıdır; Müslüman topluluklar geniş serbestlik alanına sahip olurlar; yasalar çerçevesinde söz ve ifade özgürlüklerini alabildiğine kullanırlar. Aynı modelde, toplumla tam bir bütünleşme söz konusu değildir; etnik ve dini özgünlükler, özerklikler bir hak olarak topluluğa tanınabilir. İngiltere'nin bu modelinden yararlanan yüzlerce radikal İslamcı şahsiyet veya önder, Londra'yı mekân tuttu. Londra'daki el Kaide intihar eylemlerinden sonra, İngiliz modeli büyük bir yara aldı; başarısız sayıldı.

"Her şeye rağmen Avrupa'daki İslam'ın gelecekte alacağı şekil, tek kalıp ve örnekten oluşmayacaktır. Tek eylem ve faaliyetle sınırlı olmayan Avro-İslam modeli, yıllara yayılacak çok boyutlu çabaların sonucunda billurlaşabilecektir."

Batı'daki Müslümanlar ve İslam'ın muhtemel biçim ve işlevlerini başka bir düzlemde irdelersek, Türkiye'de çok tartışılan "dinlerarası diyalog" meselesi karşımıza çıkar. Bu noktada, devletlerin sınırlı çabaları olmakla birlikte tarikat ve cemaat çevrelerinin olaya daha sıcak baktıkları görülebilir.

Şu demeçten hareketle yazımızı sürdürelim; Kahire Üniversitesi öğretim görevlisi İbrahim el Beyyumi şunları söyledi: "Türkiye AB'ye üye olursa medeniyetlerarası diyalog güçlenecek. AB üyesi bir Türkiye'nin İslam dünyası üzerinde derin etkileri olacak. Demokratik bir Türkiye, bölge ülkelerinin demokrasi sürecini hızlandıracak; din-devlet ilişkilerinin düzelmesinde etkin bir rol oynayacaktır." (*Zaman Online*, İstanbul, 27 Şubat 2007)

Özetle, "Türkiye Ortadoğu'nun model ülkesi olmalı" fikri yeniden öne sürülüyor. Zaten Fethullahçı çizgideki *Zaman* gazetesinin haber başlığı da böyleydi: "AB üyesi Türkiye, İslam Dünyasına Model Olabilir."

Türkiye "model ülke" (yani ılımlı İslamcıların yönettiği Türkiye'nin Arap-İslam ülkelerine örnek olması) seçilmişse eğer, buna uygun oluşumların Batılı ülkelerdeki faaliyette olması elzem hale gelmiştir. Kendini "Fethullah Gülen Hareketi" diye tanımlayan köklü bir yapı ve güçlü bir oluşum, son zamanlarda ona biçilen misyonun gereğini yerine getirmektedir. Bunu, aynı hareketin önde gelen simalarından birinin kaleminden izleyelim: "Ekim sonunda İngiltere Parlamento binasında Lordlar Kamarası'nın salonlarından birinde başlayan ve London School of Economics (LSE) ve School of Oriental and African Studies (SOAS) gibi iki prestijli fakültede devam edilen üç günlük uluslararası akademik toplantıda, dünyanın farklı üniversitelerinden gelen tam 49 uzman tebliğ sundu. Konu; 'İslam Dünyasının Dönüşümü: Gülen Hareketinin Katkıları'... Fethullah Gülen, son yirmi yılda ismi ülkemizde en fazla öne çıkan bir kanaat önderi. Eğitim ve diyalog faaliyetleriyle kuvvetlendirdiği kavramlar, içeride ve dışarıda derin tesirler meydana getirdi/getiriyor... Kısaca 'Gülen Hareketi' diye adlandırılan bu gönüllüler hareketi de, özellikle kendi ülkemizde bazı çevrelerce hâlâ tartışma konusu yapılıyor. İşte bu açıdan Londra'da, Gülen Hareketinin terörle bunalan dünyamızda bir çıkış yolu olarak mercek altına alınması, bir alternatif sunma gayreti, oldukça anlamlı ve önemlidir.

"Katılanlardan üç uzmanın söylediklerini özetleyeyim:

"Derby Üniversitesi'nden Prof. Paul Weller: 'Terör eğilimi, ancak İslam'ın kendi içinden çıkan ve İslami terminolojiyi kullanan Fethullah Gülen Hocaefendi gibi isimlerin söylemleriyle tedavi edilebilir. Gülen, dünyayı radikal akımların yaptığı gibi Darülislam ve Darülharp olarak ikiye bölmüyor, bütün bir dünyaya Darülhizmet olarak bakıyor. Gülen Hareketi, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması durumunda çok daha etkin bir gruba dönüşecek, bu durumda Gülen'in fikri önderliğini yaptığı Anadolu Müslümanlığı, Avrupa Müslüman kimliğinin oluşumunda etkin bir rol oynayabilecektir.'

Shanthikumar Hettiarachchi: 'Avrupa'da, Türkiye Müslümanlığı ile Güney Asya İslamının karşılaşmasından ortaya çıkacak sentezin Avrupalı Müslüman kimliğini belirlemesi kaçınılmaz. Bu sentez Avrupa'ya yeni bir ruh kazandıracaktır. Hırvatistan'la birlikte Türkiye'nin de katılmasıyla 27 ülkeye genişleyecek ve nüfusunun beşte birini Türk Müslümanların oluşturacağı bir AB'nin, Gülen Hareketi'nin sağladığı köprü kurma rolüne muazzam bir ihtiyacı var.'

Prof. Richard Penaskovic: (Samuel Huntington'un artık tez olmaktan çıkmış, bir kehanete dönüşmüş Medeniyetler Çatışması söylemini özetledikten sonra) "Fethullah Gülen Hocaefendi, bu söylemin karşısına hoşgörü, dinlerarası diyalog ve karşılık beklemeyen sevgi kelimeleriyle özetlenebilecek bir cevapla çıkmıştır. Huntington'un çatışma gördüğü yerde Gülen barış görür. Huntington'da ümitsizlik, Gülen'de ise ümit vardır." (Hüseyin Gülerce, *Zaman* gazetesi, 1 Kasım 2007)

"Dışarıdan birisinin bakış açısıyla değerlendirildiğinde Gülen hareketinin, yapısal şiddeti yok etmeye yönelik bariz bir hevese sahip olduğu söylenebilir. Benim için, Gülen'in diyalog amacı taşıyan Abant Platformu, ellili yıllarda nükleer savaşı önlemek için başlatılan Pugwash Hareketine benzerdir...

"İnançlararası diyalog, her zaman olduğundan çok daha önemli artık. Batı'nın İslam klişelerinin, hem Müslümanlar hem de Batılı düşünürler tarafından yapıcı yönde değiştirilmesi gerekiyor. Gülen'in, Kur'an'dan süzülüp gelen barış içindeki değişime yönelik gönülden tutkusu İslam'ı terörizm etiketiyle damgalayanlara karşı güçlü bir cephe oluşturabilir. Bu tür bir çalışma, ancak dünyanın daha büyük bir kesimine barış getirmeyi hedefleyen düşünürlerin ve aktörlerin bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilebilir. (Dr. Steve Wright, *Zaman,* 2 Kasım 2007)

Aynı konferansın tanıtım metninde şu ibareler dikkat çekiciydi: "Yaşadığımız post-modern çağda NGO liderleri (siz bunu Fet-

hullah Gülen ve benzeri dini şahsiyetler diye anlayın–F.B.), önemli roller oynamaktadırlar. Gülen, bu çerçevede bir neo-içtihat başlatarak Müslüman Türk toplumunun post-modern kırılma noktasında etkileyici bir rol oynamaktadır. Gülen, İslam'ın dinamik, evrensel ve zaman dışı bir din olması dolayısıyla yeni bir içtihada açık olduğunu belirtmektedir."

Fethullah Hareketi, sözü edilen toplantının ardından ABD'nin New York ve Teksas bölgelerinde benzeri toplantılara devam etti. 24-25 Kasım'da ise Hollanda'nın Rotterdam kentinde bir konferans gerçekleşti. Avustralya Katolik Üniversitesi (ACU-Melbourne) bünyesinde Fethullah Gülen Kürsüsü (aslında onun adıyla anılan kürsünün, İslami araştırmalara yoğunlaşması öngörülüyor–F.B.) 23 Kasım 2007'de resmen açıldı. Avusturya Kültürlerarası Diyalog Merkezi, böyle bir kürsünün açılması için, ilgili üniversiteye 500 bin dolarlık yardım yaptı. (*Cumhuriyet,* 20 Kasım 2007)

Fethullah Gülen Hareketi'nin Londra'daki konferansında, özellikle laiklik ilkesine ilişkin tebliğler sunuldu. Ayrıca değişen dünyada İslam'ın rolü ve işlevi tartışıldı. Bütün bu tartışmalardan çıkan sonuç şuydu: Batı, yeni bir Avro-İslam, Amerikan İslamı icat ederken; İslam ülkelerindeki çeşitli dini/dinci şahsiyetten yararlanır; laikliğin İslamileştirilmesi meselesini kitabına uygun biçimde, moda deyimle post-modern bir bakış açısıyla yeniden yorumlar. Dahası, küreselleşme çağında Doğu'nun fethedilmesi için, dinin-imanın yeniden paketlenip, allanıp pullanıp serbest piyasada insanları uyutmak amacıyla pazarlanması gündeme gelir. Pazarlama, aynı zamanda dinin özelleştirilmesi; bir piyasa malı gibi alınıp satılması; birinden diğerine devredilen bir meta, bir özel mülk derekesine indirgenmesi demektir. Böylece bir şahsa, bir şahsiyeti, bir kanaat önderine, bir hocaefendiye, bir şeyhe veya imama ait gayrimenkul yahut menkulmüş gibi değer ifade eder hale gelir veya getirilir. Borsaya endekslenir; fiyatı düşüp yükselebilir.

Batılıların Müslümanlara, İslamcıların ise Batı ve laikliğe bakışlarını vermek; Papa'nın İslam dinine yöneltilen eleştirisini bu ince politika (tarihi arka planıyla birlikte) çerçevesinde yorumlamak önemlidir. Yoksa mesele Papa'nın bugün ne dediği, yarın ne tavır alacağı meselesi değildir. Nitekim İslam'ı eleştiren aynı Papa, bütün tepkilere rağmen hem Türkiye'ye geldi hem de Kasım 2007 başında Kutsal Topraklar'ın hükümdarı Suudi Kralı Abdullah ile sarılıp koklaştı.

Demek ki mesele bunun ötesinde bir şeymiş. Birinci cildin ana fikri budur.

DİZİN

-A-

Abdu, Muhammed, 45
Abdullah, Salih, 116
Abdüllatif, Umayme, 35
Abdülmuttalib, 196
Abdülnasır, Cemal, 108, 149, 189
Acelan, Muhammed, 188, 190
Ahmed *(Lord)*, 161-162
Ahmed, Nazir, 134-135
Ahmedinecad, Mahmud, 37, 165, 181
Akgül, Ahmet, 171
Aktan, Gündüz, 71-73
Akyol, Taha, 73
Albayrak, Hakan, 168
Albayrak, Nebahat, 168
Alevi, Fuad, 128
Alhadeff, Vic, 110
Ali, Ayaan Hirsi, 168
Almond, Ian, 30
Alpher, Yossi, 109
Amin, Samir, 25
Andronikus IV., 212
Appleby, Scot, 198
Arafat, Yaser, 108
Atatürk, Mustafa Kemal, 59, 71-73
Attar, İssam el, 121
Avvad, Luis, 52
Aydın, Mehmet, 165
Azuf, Naime, 136

-B-

Baird, Bruce, 110
Barak, Ehud, 109
Barrett, Paul M., 184-185
Bartholomeos *(Patrik)*, 193
Barut, Muhammed Cemal, 52
Baudrillard, Jean, 30
Bayezid *(Sultan)*, 205-206
Bayrakdar, Mehmet, 170
Bekri, Ömer, 111
Bekri, Reyyac Tatri, 111
Benedict 16. (Papa), 39, 193, 197, 199-200, 205, 208-209, 212-214
Benne, Hasan el, 17

Besnainou, Pierre, 165
Beyyumi, Cemal el, 167
Beyyumi, İbrahim el, 167, 220
Bigot, Robert, 161
Bilgü, İlhan, 169
Blair, Tony, 94-95, 145, 148, 158
Blocher, Christoph, 113
Bolhari, Hasan, 106
Bonald, Louis Gabriel de, 27
Borges, Jorge, 30
Bot, Bernard, 168
Bouza, Fermin, 137
Bubekir, Delil, 97
Burgiba, Habib, 44
Burhaneddin *(Kadı)*, 205
Burke, Edmund, 27
Bush, George, 70, 92, 94, 179-180, 185, 187, 197-198, 218
Buşari, Muhammed el, 128
Buteflika, Abdülaziz, 190
Butler, Richard, 83
Buziyan (İmam), 39

-C-
Caldiroli, Roberto, 199
Cervantes, Miguel de, 80
Chirac, Jacques, 73-74, 95, 126, 128
Copernicus, 108
Crock, Alester, 171-172, 198

-D-
D'Estaing, Valery Giscar, 163
Dacifan, Şahdurt, 99
Dalai Lama, 28
Daniel, Norman, 80
Davis, David, 153
Derrida, Jacques, 30, 68, 70
Derviş, Adil, 92, 149, 153, 156-157, 160
Doğan, Yalçın, 19
Duran, Halid, 16
Düzel, Neşe, 72

-E-
Eba'l Hassin, 206
Ebu Hamza, 152, 155
Ebu Muhammed, 112
Ebu Qatade, 152
Ebu Qays, 195
Ebu Sufyan, 195
Ebu Talib, Ahmed, 168
Eflatun, 211-212
Einstein, Albert, 108
Ekaskes, İdris, 124-125
Emin, Emil, 207, 209
Emin, Kasım, 45
Erbakan, Necmettin, 170
Erdoğan, Recep Tayyip, 114, 165-166, 192
Esad, Hafız, 108
Esposito, John, 16, 43, 46

Evren, Kenan, 23
Eyli, Seydi Hamed bin el, 80

-F-
Fadlallah, M. Hüseyin, 16
Farisi, Selman, 195
Fatih Sultan Mehmet, 196
Faysal, Turki *(Prens)*, 105
Feyyumi, Muhammed İbrahim el, 127
Fortuyn, Pim, 113, 168
Foucault, Michel, 30
France, Hector, 80
Franciye, Süleyman, 196
Franz, Michael, 56
Freaysinger, Oskar, 114
Freiher, Amand, 81
Fridental, Albert, 81
Fukuyama, Francis, 34
Full, John, 56, 61

-G-Ğ-
Gali, Butros, 25
Ganioğlu, Sami, 169
Gazali, Abu Hamid, 107
Gore, Al, 185
Gravers, Anders, 122
Gray, John, 24-25
Guraybe, İbrahim, 78
Gül, Abdullah, 166
Gülen, Fethullah, 11, 19, 23, 167, 170, 221-223
Ğannuşi, Reşid el, 21, 47, 60
Ğannuşi, Sumeyye, 76, 83, 86, 95

-H-
Hacı Bayram Veli, 206
Haddad, Yvonne, 16
Halife, Ahmed el, 118
Han, Esma, 188
Hanefi, Hasan, 52
Harci, Tac, 152
Harrub, Halid el, 33, 44
Hatemi, Muhammed, 37, 135
Hatib, Abdurrahman el, 196
Herder, Johann Gottfried, 27
Hettiarachchi, Shanthikumar, 222
Hilali, Taceddin el, 139-140, 143
Hindi, Halil el, 44, 46
Horowitz, David, 188
Howard, John, 139
Humeyni, Ayetullah, 60, 212
Huntington, Samuel, 60, 87, 182, 222
Huri, Theodor, 197, 204, 206
Husein, Ed, 10
Huveydi, Fehmi, 24, 60
Hüseyin *(Kral)*, 108
Hüseyin, Saddam, 83, 108, 149, 178, 216
Hüseyin, Taha, 111

-I-İ-
Indyk, Martin, 182-183
İbn Asakir, 196
İbn Haldun, 201
İbn Rumi, 187
İbn Rüşd, 201
İbrahim, Enver, 60
İdiz, Semih, 34
İoannes V., 213
İoannes VII., 212
İsraeli, Rafael, 109
Jean Paul II. *(Papa)*, 198
Joyce, Athol, 81

-K-
Kaddafi, 165, 197
Karaademi, Mutalip, 114
Kardawi, Yusuf el, 123, 127, 182, 217
Kaya, Adem, 169, 171
Keane, John, 44
Kelly, Ruth, 147
Kepel, Gilles, 39-40, 52, 219
Kepler, Johannes, 108
Kırkıncı, Mehmet, 23
Kissinger, Henry, 215
Kristeva, Julia, 30
Küng, Hans, 164-165, 211

-L-
Ladin, Usame bin, 28, 110, 116
Lamşişi, Abdurrahim *(Abderrahim Lamchichi)*, 87-90
Larrabee, Stephen, 182
Latifi, Adil, 200, 203
Leibniz, Gottfried, 108
Lemcine, Aicha *(Ayşe Lemsin)*, 14
Leon XIII., 74
Lerner, Daniel, 58
Lewis, Bernard, 92

-M-
Mabille, Francois, 98
Mahzumi, Haris bin Ebi Rabia el, 195
Maistre, Joseph Marie de, 27
Mansur *(Şeyh)*, 81
Manuel II., 204-206, 213
Manuel Palaiologos, 204, 212
Maturidi *(İmam)*, 71-73
Mehdi, el Sadıq el, 36
Mesiri, Abdülvahab el, 61
Mısri, Noha el, 180
Milles, James, 180
Mirza, Münire, 161
Moratinos, Miguel Angel, 174
Mubarek, Mahmud el, 198-199
Muctabi, Muhammed Fal Wild el, 162
Muhammed *(Hz.)*, 84, 97, 108, 121-123, 169-170, 194, 196, 204, 206
Munasara, Abdülmecid, 21
Musa, Nebeviye, 59
Mübarek, Hüsnü, 127

-N-
Nafi, Beşir Musa, 214
Nafia, Hasan, 52
Nasır, 23, 84, 165
Nasr, Seyyid Hüseyin, 15
Nasreddine, Djebbi, 91
Nassar, Selim, 196
Nay, Giesap, 115
Necib, Muhammed, 189
Nevfel, Varaqa bin, 195
Newfel, George, 92
Newton, Isaac, 108
Nietzsche, Friedrich, 30
Numeyri, Cafer el, 17
Nur, Eymen, 173

-O-
Origen, 211
Osmat, Fethi, 16
Ottaway, Marina, 49-50
Ömer *(Halife)*, 195-196
Özal, Turgut, 23
Özkök, Hilmi, 192

-P-Q-
Pamuk, Orhan, 30-31
Pehlevi, Rıza, 59
Pipes, Daniel, 16
Power, Carla, 12
Prodi, Romano, 163
Pryor, Frederic L., 218
Qıptani, Kâmil, 127
Quseybani, Züheyr, 111

-R-
Rajoy, Mariano, 137
Ratzinger, Joseph, 13, 193, 197
Reagan, Ronald, 180-181
Reid, John, 157
Rıza, Muhammed, 59
Rice, Condoleezza, 52, 182
Robespierre, Maximilien de, 75
Roosvelt, Cromer, 188
Rosenzwieg, Franz, 108
Rubenstein, Colin, 110
Rüşdü, Salman, 30-31, 60, 155-156

-S-Ş-
Sabnin, Nikoma, 138
Safarinus *(Patrik)*, 195
Said, Edward, 79
Salih, Haşim, 68
Salinsky, Steven, 107
Sarkozy, Nicolas, 97, 126-127, 129
Schaeuble, Wolfgang, 120
Schröder, Gerhard, 180
Schüler, Ulrich, 114
Sekri, Refik, 177
Sentamu, John, 135
Seyyam, Rıda, 116
Shavit, Uriya, 217
Silacdiç, Haris, 17
Sladen, Douglas, 82
Solana, Javier, 171
Spengler, Oswald, 106-108, 210

Stark, Rodney, 56
Stoiber, Edmund, 119
Strauss, Leo, 36
Süleyman, Mihail, 178
Şa'rawi, Hude, 59
Şahin, Jacque, 216
Şaron, Ariel, 128
Şebib, Nebil, 51, 54
Şek, Irvin Jamil *(Cemil),* 78
Şemseddin Fenari *(Molla),* 206
Şerif, Mustafa, 68, 70
Şubekşi, Hüseyin, 33

-T-
Taha, Mahmud Muhammed, 17
Taheri, Amir, 184-185, 212
Tantawi, Muhammed Seyyid, 32, 127
Tarrad, Qaysar, 140
Taşköprülüzâde, 206
Tavil, Kâmil el, 173
Telhami, Şıbli, 183
Temimi, Azzam el, 43-44, 46-47, 49
Tenmam, A. Husam, 51
Thatcher, Margareth, 155
Thomas, N. W., 81
Tılmisani, Ömer, 16
Toynbee, Arnold, 210
Turabi, Hasan el, 16-18
Türki, Abdullah bin Abdülmuhsin el, 21

-V-W-
Van Gogh, Theo, 53, 136, 168
Verdonk, Rita, 168
Vergaagen, Maxim, 168
Villepin, Dominique de, 98, 126
Voll, John, 16
Weller, Paul, 221
Wilder, Gerd, 168
Wilders, Geert, 122
Williame, Jean-Paul, 14
Williams, Ruan, 128
Wohlrab-Sahr, Monika, 117
Wright, Steve, 222

-Y-Z-
Yakub *(Hz.),* 195
Yasin, Abdülselam, 189
Zaatera, Yaser el, 190
Zanetti, Aheda, 142-143
Zapatero, Jose Luis Rodriguez, 137
Zehra, Sami Ebu, 33
Zelikov, Philip, 182
Zerkawi, Ebu Musab, 107
Zeytun, Lütfi, 207
Zeyyat, İbrahim el, 121
Zizek, Slavoj, 30
Zureyka, Sadik, 140

FAİK
BULUT

Küresel Çağda İslam I

BATI VE LAİKLİK

Küreselleşmenin öteki adı "ABD hegemonyası" olarak karşımıza çıktığında, Müslüman ve Hıristiyan toplumların tarihten gelen karşıtlığı teoriden pratiğe dönüşmeye başladı. Buna "medeniyetler çatışması" diyenler oldu.

Batı'da "İslam korkusu ve düşmanlığı" yeniden kabarırken, Doğu'da "Hıristiyan'a uyan her şey bana tümüyle yabancıdır" tepkisi kendini gösterdi. Ama bu nasıl bir çelişki ise, Papa ile Suudi Kralı da birbirlerine sarılıp koklaşmaktan kendilerini alamadı!

Faik Bulut, "Küresel Çağda İslam" dizisinin ilk kitabında "Batı ve Laiklik" kavramlarını irdelerken bir yandan Batı'nın önyargılarını, öte yandan Doğu'nun hiç de masum olmayan mazlumluğunu sorguluyor.

ISBN 978-9944-150-38-5

9 789944 150385

07.34.Y.0298.085

KİTAP 2006 SKB 0723666 VEJ

Cumhuriyet Kitapları